

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 1—2 (28—29)

СІЧЕНЬ—ЛЮТЕНЬ.

1930

Марш боєвників.

Зродились ми великої години
З пожеж війни і з потумя вогнів
Плекав нас біль по втраті України
Кормив нас бунт і гнів на ворогів.

І ось ідем у бою життєвому
Міцні, тверді, незломні мов Граніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави ні заплати.
Заплатою нам розкіш боротьби;
Солодше нам у бою умирати,
Ниж в путах жити мов німі раби.

Доводі нам руїни і незгоди;
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під синьожовтим прапором свободи,
Зєднаєм весь великий нарід свій.

Велику правду для усіх єдину
Наш гордий клич народові несе:
Батьківщині будь вірний до загибуні
Нам Україна вища понад все!

Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий та приказ:
Соборная Українська Держава
Міцна й одна від Сяну по Кавказ.

У роковини.

Дванадцять років тому назад була проголошена незалежність Української Держави. Був то час, коли український велет збудивсь із вікового сну й гуркотом крісів та гармат упімнувся за своє право. А в рік пізніше, коли українські національні війська зі зброєю в руці боронили рідної землі перед наступаючими зі всіх сторін ворогами, проголошено в столиці Української Держави другий вікопомний акт—злуку всіх українських земель у одну цілість.

Богато дечого від тоді змінилось. Не має ні Української Держави, ні українського національного війська. Українські землі загарбані й розділені ворогами, що намагаються розеднати український нарід у нутрі. Між нами безліч груп і партій, які йдуть кожна окремою дорогою, збившись із одного шляху, що веде до визволення Батьківщини—шляху безоглядної боротьби з всіма ворогами. Одні з них, зневірившись у найвищі ідеали нації, пішли на службу до ворогів, другі, зневірившись у власні сили народу, думають визволити Батьківщину хто при допомозі поляків, хто большевиків, інші в союзі з московськими соціалістами чи монархістами або покладають надії на ворожі парламенти, чужі інтервенції, та ин.

Невжеж прийдеться нам загинати в неволі?! Чи дійсно бродить нація в безпросвітній темряві й не бачить шляху визволення?!

Ні!

Бо існують не одиниці а сотки й тисячі тих, що глухі на голос лже-пророків та непохитно переконані, що ніхто нам не допоможе, доти ми самі себе не визволимо. Вони ніколи не примиряться з ворогами та ніколи не погодяться на вічну не-

волю й смерть нації. В їх кров і кість вжерлося заперечення ворога та сьогоднішнього стану поневолення українського народу. Вони знають, що **нема сили, яка знищилаб націю, коли вона поставить опір ворогам** та, що народи які стратили волю до життя гинуть нікчемно, з власної вини. Їх лице паленіє соромом, що в часі, коли кілька-мільонові народи своєю **волею, працею й солідарністю** здобули державну незалежність та зажили свobodно у власних хатах, сорокміліоновий велет, якого землі своїми багатствами забезпечують йому найсвітлішу будучність, сьогодні немичний та ожебрачений. Вони знають, що **кожний успіх може здобути нарід тільки за ціну жертв**, що ті жертви мусять бути понесені й вони перші їх поносять. Вони бачать, що сила в нас самих, що ворог безсильний супроти одноцілого фронту нації; тому не час тепер на наші внутрішні спори, коли наші вороги є солідарні в нищенню українського народу. Вони знають, що ворог силою забрав нам свободу та тільки силою можемо її назад здобути.

Вони є сумлінням нації, носіями її ідей, сторожами неувязненого її духа. Тому вони є зарукою нашої остаточної перемоги. Бо не можна знищити нації, яка не погодиться з пестуком ворога; бо не втримається фізична неволя, коли дух нації вільний.

Вони—не національно-революційний табір.

Це ті, що наближають час революційного зриву українського народу, коли то знову серед крісових стрілів та грюкоту гармат буз проголошено продовження існування Української Самостійної Соборної Держави.

1930

Боевик і творення фронту.

Як тільки, по розвалі Австрії зачали українці в Східній Галичині організувати свою державу, зараз спостережено намагання місцевої польської меншости виступити зі зброєю в руці проти правної української влади. Тоді то не мали ще поляки ніяких регулярних військ, лише поодинокі **узброєні групи**, що склалися із студентів, робітників, військових, тощо.

Вже в перших днях листопаду, у Львові, можна було пізнати цілі поляків та їх воєнну тактику. Кожний **поодинокий поляк**, муштра чи жінка старий чи молодий, старався через саботажі, шпіонажу та всякими іншими способами підпольної роботи, як найбільше шкодити українському військові. Внедовзі об'єднувалися одиниці у **босві групи**, що обсаджували важні об'єкти, доми, тощо, а потім і цілі вулиці та дільниці. Не тревало довго, а ті поодинокі, розворошені по цілмі місті групи були об'єднані, під рукою енергічних провідників, у **військові відділи**, що підлягали одній команді, яка вела проля нас ширші операції на підставі суцільного плану. В той спосіб утворено **польський фронт**. Замість того, щоб уже в перших днях розігнати польських боевиків та в разі потреби вжити як найострійших засобів проти кожного, що безправно носив зброю, ми допустили до того, що перед нашими очима утворилася через співпрацю польських революціонерів з військово-вишколеними елементами воєнна сила, що вкінці, не тільки вигнала нас зі Львова, але конштувала нас життя тисячів наших довгіврів.

Таке було й на провінції. В часі, коли наші війська боронили на фронті від Сокаля через Львів аж по Карпати, різні польські бойвки, саботажники та шпіони наносили нам за фронтом, в запіллі, всякі можливі шкоди. Зновуж у хвилі, коли на-

чався відступ наших військ на Схід, робота поляків міняється. У всіх містах, а навіть по деяких мазурських селах, організують члени П. О. В. (польська організація військова) та укряті там польські старшини босві відділи, які досить часто, ще тоді, коли фронт був доволі далеко, розоружували поодиноких українських стрільців та малі відділи, то знов розсіваням неправдивих вісток або нічною стріляниною спричинювали замішання між українськими військами та обозами, а вкінці, по відступі наших військ, сейчас **творили польські військові відділи**.

Така тактика мала для надходячих із Заходу польських регулярних військ велике значіння й давала неабиякі користи; вони могли поповнювати свої сили тими відділами, що були в українським запіллі; далі ті люде, як місцеві, приносили їм великі услуги як розвідники та провідники; вкінці арешти українських полонених, вишукування укрятих людей, зброї та засобів належало до таких відділів. Так отже польський боевик із польської меншости, був передовим відділом польської армії, був тим, що перший у Східній Галичині творив фронт проти укрятців.

Яку науку можемо мати з поведінки польських боевиків-революціонерів у боротьбі проти нас в рр. 1918—19?

Підпольна боротьба, це тільки перший етап визвольних змагань. Із закінченням підпольної боротьби не кінчиться обовязок та завдання національно свідомого революціонера, члена підпольної військової організації. Коли він в часі ворожої окупації має за обовязок при допомозі саботажів та інших способів підпольної боротьби розсаджувати чужий режим, то в хвилі, коли ворог зачинається хитати або його сили є увязнені на вищій місці,

на себе. Вкінці взагалі відмовив зізнань. Та Муравйов постановив за всяку ціну видобути з нього зізнання. Однак коли допити, що ними замучував Муравйов Каракозова ставали що раз більше рафінованими, Каракозов перетяв собі жили, щоб в цей спосіб скінчити з життям. Муравйов, щоб унеможливити йому на будуче подібні спроби, наказав закувати його в кайдани в той спосіб, що ліву руку сковано з правою ногою, а праву з лівою; при тім руки і ноги ще й окремо були сковані. Так «забезпечений» Каракозов лежав на ліжку, підбитім фільдами, в кімнаті, якої стіни були рівнож підбиті фільдом; крім того в'язня стерегли день і ніч чотири жандарми і один жандармський офіцер. Що кілька годин ведено його до переслухання, яке зводилося до жорстоких побоїв кнутами при асисті лікаря, ще слідкував за живчиком. Каракозов всеж таки мовчав.

На третій день тих тортур в'язень відказався приймати яку небудь поживу. Його кормлено шпугино. Крім цього щодня відбувалися цікаві сцени в тюрмі. Всякі достойники вважали своїм обовязком виявити свою погорду до особи атентатчика. Вони заходили до його келії, ставили різні запити, лягли, плювали в лице, ба навіть побивали. Щоб оминуть цей наруги в'язень взявся на такий підступ; зачав кожного достойника, що заходив до нього, витати словами: «бачите, я Вас остерігав, що атентат може не вдатися, тепер маємо нещасття». Достойники попадали в жах і перелякані, що Каракозов може й їх втягнути в халепу, втікали

Атентат на царя.

День 16-ого квітня 1866. р.—це день першого замаху на короновану голову в Росії, переведеного без особистих мотивів, бо до того часу всі замахі були зв'язані із т. зв. палатними революціями, організованими самими членами царського двору. Цей атентат виконав студент Дмитро Каракозов в часі проходу царя Олександра II. Хоч місце, де проходив цар, було бережене поліцією, а сам цар був оточений юрбою адютантів, то всеж таки Каракозові вдалося підійти до царя, витягнути за пазухи револьвер і стрілити. Стріл однак не пошав. Каракозова арештовано і передано в розпорядження 3-ого відділу царської канцелярії.

Росія задрожала з обурення. Офіційні чинники пошали прямо в дур, бо по їх здогадам атентат мав ніби бути виконаний за згодою і в користь одної високопоставленої особи, а саме брата царя, колишнього претендента до царського престолу. Ці здогади спиралися на обставині, що атентати в Росії до цієї пори мали на оці боротьбу за владу поміж поодинокими членами царської родини.

Цар передав ведення слідства в руки ославленого «вешателя» Муравйова, відомого «смирителя» польського повстання з 1863. р. Муравйов забрався до діла з цілим своїм посапачко-поліційним досвідом. Але Каракозов не хотів визнавати правди і поставив сильний опір на слідстві. Раз подавав себе за німця, раз за поляка, подав фальшиве ім'я, не називав ніяких спільників, а цілу вину брав

приходить для боевика друге завдання: **творити власний військовий фронт**.

У тім моменті не сміє молодий боевик чекати на «накази» та «вказівки», що встрявалиб у всі подробиці, лише як тільки видано зазив до повстання, повинен він також і без приказів, з **власної ініціативи**, створити коло себе, по можливості, найбільшійшу боеву групу і з нею обсадити найближчий відтинок фронту чи об'єкти, висунені проти ворога. Він повинен постаратися, також без ніяких приказів, вирядити та узброїти, як найскорше, свою групу, шукати звязку з іншими подібними групами навколо як рівнож налагодити звязок із найближчою військовою командою. Такий приклад ініціативи та рішучості захопить та запалить також хитких, що в початках лише критикують, чи «чекать на накази».

Подібна поведінка не має нічого спільного з «атаманією» та творенням замішання; навпаки, вона вимагає як найбільшої дисципліни та зрівноваження в кожного поодинокого провідника. Є прецінь зрозуміле, що якраз у перших днях по перевороті найліпший навіть військовий провід не може звязатися з всіма й найбільше віддаленими відділами та видавати такі прикази, щоб були пристосовані до кожмочасних місцевих обставин. Отже, від ініціативи кожного провідника зокрема, та від його зрозуміння загального положення залежить, в першій мірі успіх.

Тому й нашим завданням є створити з членів У.В.О. «кістяк», якого кожний член не тільки бувби добре вишколений, але також знав, і в хвилі перевороту тяжить на ньому обовязок стати військово-провідником та співпрацювати над організацією наших **фронтowych частин**. Лише в той спосіб буде можна й у найбільше віддалених околицях без подібних приказів організувати відділи, що зможуть скоро, ще перед початком ворожої протинакції, створити фронт для охорони Батьківщини.

Провідник боевої групи повинен в такій хвилі поставити при допомозі своїх людей **рій** або сотню, **відділ машинних крісів** або янший військовий відділ, який мігби обсадити чито частину міста, чи село чи якийсь відтинок фронту. Але члени У. В. О. будуть потрібні не тільки як командири фронтowych частин; вони повинні вміти виконувати також і технічну роботу, що більше і функції адютантів та булавних старшин. Хто сьогодні ще перетинав телефонічні дроти ворога, може завтра вже доглядати робітників, що мають поставити польовий телефон для нашого власного вжитку. Рука в руку з вишколеними військовими людьми (старшинами й підстаршинами) помагає він при творенні власної національної армії та мусить бути цінним співпрацівником, бо він представляє собою найближчий звязок з народом, звязок військової теорії з національно-революційною практикою.

А коли вкінці вестиме zorganizований ним відділ до бою, то повинен бути й **командантом** в правдивім того слова значінню. Тоді заперукою його успіху буде не тільки сама воля, але й потрібні військово відомості. Вже сьогодні повинен кожний з наших молодих, будучих військових провідників здати собі справу, що в боротьбі будуть хвилі, коли в його руках спочиватиме життя соток близьких йому людей.

Мусимо рівнож рахуватися з тим, що більшу частину наших старших військових і політичних провідників, ще до початку боротьби, ворог унешкідливить. Та народні маси повинні бути приготувані на те, щоб підняти рішачу боротьбу і без них. Шіхто з нас не знає, на яке місце поставити його доля. Однак кожний член У. В. О. свідомий відповідальності в тій рішачій хвилі, повинен мати ясну цілі перед очима: **знищити ворога та створити власний воєнний фронт**.

і не важалися більше до нього заходити. Серед невимовних тортур видержав Каракозов повних 8 днів і ночей. Муравйов тратив нерви.

І лише завдяки сліпому випадкові вдалося натрапити на деякий слід. Ще перед атентатом Каракозов мешкав в одній готелю, якого власник однак не знав імени Каракозова. Цей власник ніколи навіть не допускавби такої можливості, щоб запідозривати свого гостя в такім ділі, як атентат. Коли однак гість через кілька днів не вертав, занепокоєний господар подав це до відома поліції. Поліція перешукавши кімнату, не знайшла нічого підозрілого; навіть білизна, яку знайдено не мала ніяких знаків згл. ці знаки були вже усунені. Однак знайдено дрібну на око річ: малу деревляну коробку, на дні якої був дрібненько порізаний клаптик паперу. Це стало «каменем преткновения» в цілій справі. Складені до купи вирізки дали адресу студента Московського університету Ішутіна. Його зараз арештовано й окремим поїздом перевезено до Петербурга. Ішутіна приведено до келії Каракозова, де він вступивши не міг повзержатися від окляку жаху на вид свого приятеля, про якого не знав, що цей виконав атентат. В той спосіб стверджено звязок Ішутіна з атентатчиком, а потім й тотожність Каракозова.

Тепер починається доба масових арештів людей, що мали якнебудь відношення до Каракозова та Ішутіна, доба усиленого слідства, переслухання тортур і вимушених протоколів. Але не зважаючи на це все, із кількох соток увязнених вдалося

в часі судового процесу тільки шістьнацятьох притягнути до відповідальности, хоч процес виявив, що Каракозов виконав свій вчинок з власної ініціативи та без відома і співучасті інших арештованих. 14 осіб мішаного пола засуджено на каторжні роботи в Сибірі, а Каракозова на шибеницю. Ішутіна «улашкавлено» в цей спосіб, що замуровано його в підсільбурській тюрмі, оставляючи тільки малий отвір для подавання нужденних харчів. Після кількох років чевиносимих мук він помер страшною смертю.

Розмова.

— То ви політичний... — сказав із якимсь спочуванням у голосі.

— Політичний... — повторив іще раз і похитав головою. — Пізнав я вже не одного політичного. Надивився на них... Я звичайний злодій і на політиці не розуміюсь. Може тому я вас політичних не можу розуміти. Чого ви хочете? За що тут у в'язниці сидите? Я знаю за що сиджу: за краду, бо хочу жити; як не поведеться—сиджу. А ви? Ви кажете: цілий нарід хоче жити... Я цього не розумію... Де той нарід? Я ходжу поміж людьми, що живуть одні ліпше, другі гірше, але цього „народу“ — не бачу.

Старий злодій закапшлявся сильно. Лице налілося кров'ю і ціле хирляве, хворе тіло здригалось. По хвилині зачав мовчати:

-- Недовго мені. Та це мені байка: вже

Ф і н л я н д і я. після березневої революції.

Революція 1917. р., що подумам обхонила Росію, була такоюж несподіванкою для фіняндців, як і світова війна. Вправді фіняндці надіялися ріжних потрясень в Росії, але щойно після закінчення війни а ніколи в її розгарі. І тому коли представник тимчасового російського правительства явився в Гельсінґфорсі, щоб переговорювати із визначними фіняндськими політ.ками відносно наладнання співпраці, ці політики спромоглися тільки на дуже скромні вимоги, як привернене правного ладу, назначення нового сенату та генерал-губернатора, скликання сойму й видання амнеції. Авторами цих домагань були старі люде, що з кличем пасивного спротиву вступили на шлях боротьби проти царської Росії, тож і не дивно, що вони захлястувалися від радощів, читаючи маніфест тимчасового російського правительства, яке сповіщало, що «вільний шляхотний нарід російський принесе в дарі фіняндцям це все, за що ціла Росія боролася».

Але коли тимчасовому правительству було можливим зеднати собі прихильність старої генерації, то за те всякі приємні, солодкі слова та московські обіцянки не приймалися на молодій, здоровій почві, що на ній прозябала непохитна воля здобути батьківщині державну незалежність. Нею була молодь, заступлена в т. зв. студенській делегації, що була дальшим зеном в організації активістів. І коли в часі т. зв. пасивного спротиву ця організація осудила методи, що ними послугоувалися пасивісти і на превелике згіршення цих останніх йшла в ділі терору і саботаїв рука об руку з російськими революціонерами, вважаючи за доцільне використовувати всяку нагоду для валення російської держави а між тим і союз з російськими ре-

волюціонерами, то тепер ця організація не вдовольнялася поваленням царської Росії. Бо вона зрозуміла, що на місце царської Росії, виринула инша перешкода для незалежності Фінляндії в формі Росії—республіки, проти якої годі було взятися з якою небудь, навіть найбільш радикальною російською партією. Проти неї треба було поставити власну силу. Міжним проти становища активістів виступило не тільки тимчасове російське правительство, але й поважні круги фіняндського громадянства. Що більше для успішної боротьби з т. зв. сепаратизмом повстав окремих політичний відділ «забезпечення народньої свободи», яка то установа мала на цілі паралізувати всі активістичні почини. У відповідь на це активісти, зосереджені в студенській делегації, передали тодішньому міністрові юстиції Керенському меморіал, в якому одверто висловили свою незалежницьку програму з рівночасним підкресленням, що для зреалізування її вони не заважаються перед ніякими средствами і жертвами. Керенський недвозначно заявив, що «Фінляндія як незалежна держава становитиме постійну загрозу для Росії і що сповнення фіняндського домагання створилоб прецеденс для инших національностей, що заселяють велику російську територію».

Заяву Керенського була визовом киненим в сторону активістів. Вони відповіли на неї прокламаціями, якими заповідали безоглядну боротьбу. І прийшло їм стати проти двох фронтів: одного зовнішнього—російського а другого—внутрішнього який творили ветерани-пасивісти. Цей другий надзвичайно ускладнював якунебудь акцію активістів, коли взяти на увагу, що вся впливова фіняндська преса, всі поважні установи, що були під впливами

п'ятьдесят дотяг. А от таким, як ви... Дивлюся на вас та гадаюється мені один. Таксамо політичний і такий молодий, як ви. Якось то він називався... Яремійчук, здається. Він був зі мною в домі для невилічних. Мені полекшало й я виїшов відтам, щоб іще раз зайти до криміналу, а звідти назад до невилічних. От тоді він помер при мені. Сам був на світі. До вас приїжджають, присилають вам щось, пишуть листи, а він нікого не мав. Я не знаю, чому. Батько, мати померли—але думаю, що десь мусіли бути якісь товариші, якісь також політики. Але він помер сам, у мене на руках...

... Дуже гідний був чоловік. Учений... Усе мені вияснював. І як люде живуть на світі і як давно жили й як той світ збудований... Тільки останніми часами не міг багато говорити. Мав він скрипку і це був його найбільший приятель. Тільки сили вже й до скрипки не мав. Я старий чоловік і злодій (кажуть, що це вже найгірше), а мені не раз слюза капнула, коли дивився на цього чоловіка, — ні, на ту хвору дитину зі скрипкою...

Прийшов кашлю удруге перервав старому оповідання.

— Таксамо він кашляв — промовив урешті— видно й мені вже недовго. А думаєте він пожалувався коли, сказав хоч, що йому жаль вмрати? Ніколи слова не промовив про це. Я питався його раз, за що він властиво гине. А він відповів... от так як ви сказали! «на те, щоб жив мій нарід», Я йому нічого не сказав — але вам

скажу, що думаю: нема того народу, а коли є, то він не варта, щоб за нього такі люде гинули. То не нарід, але свині! Там умірав того самого дня один, такий собі, злодій... Не мав нікого на світі, тільки якогось товариша, що з ним ходив красти. То цей товариш в останній день приніс йому півкварти горівки. А тамтой бідний, згас мені на руках...

— Чого це сьогодні такий гамір на вулиці? — спитав хтось.

Наша келія виходила вікнами на тюремне подвір'я, а з вулиці чути було лише дзвінок трамваїв та автомобільні сигнали. Сьогодні там діялось щось надзвичайне. Вереск і крики продирались аж сюди, до нас, крізь півтораметрові мури.

— Не знаєте? Там сьогодні розправа Штайгера.

— Ага!

Всім стало ясно. Ніхто не питав більше.

— За нарід!... Той жидок, що його сьогодні судять, і не думав про нарід і взагалі ні про що не думав і нічого не робив — а його нарід прийшов за нього впінутись... А за що ви сидите — я не знаю.

— Але я це знаю: на те, щоб мій нарід став також народом. Він стане ним і тоді — прийде на наші могили.

— Гм!... Може. Ви вчені... Ви краще знаєте. Я на політиці не розуміюсь.

старшого громадянства, ревно виступали в обороні програми пасивістів, обкидаючи акцію незалежників закидом чужої—німецької інтриги і безвідповідального авантюриництва. Активісти за німецькою допомогою оснували кілька часописів, до яких приєднали деякі провінційальні часописи і почали на сторінках цієї преси пропагувати в широких масах народу державну незалежність. До того не мало причинювалися всякі новозасновані клуби й товариства, що час до часу випускали всякі листочки і улажували публичні відчити, тощо.

І хто зна, чи пасивісти не булиб всеж такі остали горою з своєю російською орієнтацією, якщо не виринувби був в міжчасі новий чинник, що всі опортуністичні, боязкі й малодушні настрої до «матушки Росії» не підорвавби. Цим чинником був зорганізований й вшкolenий, в огні боротьби вже хрещений, курінь фіняндських стрільців. Цей чинник був не тільки сильним аргументом для німецької орієнтації, але рівночасно з цєю реальною силою, на якій могла опертися незалежницька думка. Саме в цім часі виявилось значіння цієї малої горстки людей, яка хоч числом своїм і матеріальною безздатністю у відношенню до великого казана світової війни була нічим, але якої моральна сила й вага мала для рідного краю надзвичайно велике значіння і полонила громадські настрої в користь незалежницької програми активістів.

Безумовно, що у випадках, коли ходять про оцінку громадських настроїв, не раз дуже важко зорентуватися точно про їх широчінь чи глибину. Тут по найбільшій часті рішає провідницький гурт, який дані настрої формує й їх репрезентує. Фактом є, що в часі боротьби пасивістів з активістами більшість народу а навіть освічених шарів спочувала душею максималістичній програмі активістів, але по інерції йшла за «випробованим» старим проводом. Що думка активістів виїшла на цей час побідно в змаганнях, то не мало тут заслуги й по стороні соціал-демократичної партії, що стояла тоді на чолі сойму і правительства, та активістів належно підтримала. Однак робила вона це не з принципових причин, а тільки ради тактичного маневру. Вона найшлася в спільнім патріотичнім таборі тільки тому, що революційна Росія, як кадецька, не заспокоювала їх соціалістичних домагань. Для соціал-демократів всякі незалежницькі затії були зовсім чужі а їх одинокою програмою була—класова боротьба. Всеж через свою гостру поведінку проти російського тимчасового правительства вони придбали собі в широких шарах велику популярність патріотичного чинника і треба було цілої низки подій, щоб здерти з них маску та виявити їх у правдивім світлі. Бо станувши на становищі класової боротьби, вони не завагалися для скріплення своєї позиції, після розв'язання сойму, шукати підпертя в жовнірських російських радах, піддаючи тим самим ціле життя Фінляндії під зверхність здеморалізованих революцією російських жовнірів. Під їх крилами почали вони організувати червоні гвардії з революційною центральною радою на чолі, які пособляли всяким ексцесам, насильству і бандитизмові. Рівночасно в цій гвардії зв'язалися з російськими большевиками і від них одержували транспорти зброї для ширення внутрішньої розпрі. Події, що тоді мали місце в цілій Фінляндії, викликані поведінкою здеморалізованих російських жовнірів і бандитів, членів червоних гвардій, були дуже жахливі. Щастям

було, що тоді у Фінляндії був також один дисциплінований полк драгунів, який виділився зпоміж инших російських частин, в окремий український полк; він в кожному випадку збройного насильства протидівав дуже енергічно і своєю карністю ставив гати рознузданню. Щойно тепер керівництво партії соціал-демократів зрозуміло, що моральні сили її найшлися над берегом пропасти. Воно хоче завести в партії сякий такий лад, однак надаремно. Перевагу взяв у ній безвідповідальний елемент—чернь, над якою міг мати вплив тільки цей, хто йшов на зустріч її бандицьким інстинктам. Згодом ціла партія опинилася під тяжким чоботом «радикальної» меншости, тобто суспільного шумовиння. Що більше, коли тимчасове правительство впало а до кирми у Росії прийшли большевики, то навіть фіняндський сойм та сенат були під постійною загрозою червоної гвардії. Щоб протаставитися їх руйніницьким затіям треба було сконсолідувати всі сили для спільної протиакції.

За це діло взявся Свінґуфвуд, визначний представник незалежницького табору, людина великої сили волі; йому вдалося зібрати біла себе розпорощені сили та перебрати кирму уряду в свої руки. Першим конкретним завданням його було намітити шляхи для переведення в життя державної незалежності Фінляндії. Очі всіх звернулися в сторону Німеччини. Невпинним зусиллям професора гельсінґфорського університету Едварда Гельта вдалося запевнити допомогу від німців при вивінуванні стотисячної фіняндської армії. В листопаді 1917. р. на нараді відбутій між відпоручниками німецького генерального штабу а фіняндцями порішено, що з огляду на майбутнє німецько-російське перемир'я, Фінляндія мусить заявити перед світом свої стремління до незалежності і домагатися усунення російських військ з фіняндської території. Німеччина зобов'язалася піддержати ці домагання, а рівночасно ген. Людендорф підкреслив, що при найближчих німецько-російських переговорах справа Фінляндії найде також окреме узгляднення. При цім добавив він, що всі розрахунки на посторонню поміч можуть мати тільки спомагаюче значіння, а основоположним чинником у вирішенню остаточної долі Фінляндії мусить бути власна сила фіняндського народу та його спроможність здобути собі право на незалежність.

В кілька днів після цієї наради відбулися переговори німецько-російські, в часі яких фіняндці отримали від німців про необхідність проголосити незалежність фіняндської держави через сойм. Дня 4-ого грудня 1917. р. проголосив президент Свінґуфвуд в соймі відповідну декларацію й після цього розпочав акцію в цілі добуття визнання акту незалежності з боку инших держав, а головно з боку большевицької Росії; таке визнання давало можливість входити у взаїмовідносини з иншими державами й моральне право домагатися від большевиків стягнення з території Фінляндії російських військових частин. Троцький однак заявив, що нічим не можна обгрунтувати цього, немовби незалежність Фінляндії була висловом волі й бажань фіняндського народу. Щойно під натиском Німеччини пішов він на уступки, після чого большевицьке правительство визнало формально незалежність Фінляндії, щоб не зражувати до себе Німеччини тоді, коли не почувалися ще на своїх позиціях сильними. Так отже проголошення незалежності Фінляндії набрало правної сили.

Не говоріть про справи У. В. О. на публичних місцях!

Значіння розвідки.

Український загал надзвичайно мало знає про розвідку. З одного боку мало знає про **теоретичний** бік справи тому, що про розвідку не маємо взагалі ні одної української книжки, а й на чужих мовах є їх надзвичайно мало та крім того дуже поверховно писаних, бо кожна держава старається працю і методи розвідки тримати в тайні. Не знає рівнож розвідки з **практичного** боку, бо як **недержавний** наряд не мали ми змоги пізнати на практиці як слід державного апарату з всіма його установами, отже і з розвідкою, як його складовою частиною.

Не без ваги буде вказати, що в часах княжої чи гетьманської української держави, так князі як і гетьмани мали своїх розвідників. Так в. пр. київський князь вислав своїх людей на двір галицького князя, щоб слідити за розвитком могутності останнього. Знов гетьман Хмельницький не починав скорше повстання, доки не довідався від своїх розвідників про настрої українського населення; тими розвідниками були тоді бандуристи, діди-лірники, та ин., що йшли від села до села, розпитували про ворога та збирали відомості про місцеве населення й про все це доносили гетьманові. Ті бандуристи в часі татарських нападів охоронили не одно село перед закладом, сповіщаючи задалегіть про прихід татар. Гетьман Мазепа вислав своїх розвідників до Москви, до шведського короля Карла та польського короля Лещинського, щоб вивідати про їх наміри; його визначними розвідниками були — єзуїт ректор Заленський та одна княгиня, яка ріжні відомості з Польщі пересилала гетьманові шифрованими листами.

В обставинах довголітнього **поневолення**, український загал, що найвище, знає про розвідку з **негативного** і боку, отже односторонно та до того дуже поверховно, як про щось надзвичайно шкідливе для нас, як щось, що приносило нам тільки великі нещастя. При згадці слова «розвідка» приходять зараз на думку царська охрана, польська поліція, чрезвычайка чи сігуранца та інші провокатори і зрадники. Слово «розвідка» викликавало досі в пересічного громадянина нервовий неспокій як щось невлемне, надприродне, страшне, що кожний старався оминути та не мати з ним нічого спільного. Загал знав, що розвідкою займаються наші вороги у боротьбі проти нас. Все це було й даліше є причиною упередження цілого загалу до розвідки, дарма, що ніхто не завдасть собі труда на стільки, щоб основніше над нею застановитися.

Міжтим таке становище знов несправедливе. Як раз обставина, що розвідкою послуговуються **наші вороги**, повинна вплинути на нас, членів поневоленого народу, щоб, як найосновніше, **пізнати** цю може найстрашнішу **зброю** в боротьбі **проти нас**. Лише той, що пізнав небезпеку, може її оминути. Не знаючи розвідки, неможемо пізнати того лиха, що його ворог нам кожного дня готує. Не знаємо де шукати ворожих розвідників, щоб перед ними охоронитися та паралізувати працю, наших людей — провокаторів, що допомагають ворогові у розвідуванні. Не диво, що не інтересуючися тим всім, потім дивуємося, звідки ворог знає так докладно про кожний наш крок та про всі наші наміри. Крім цього, ту саму зброю, що ворог уживає проти нас, можемо звернути проти нього; тоді ми не тільки виминемо небезпеку, але й можемо їй протиставитися. Тоді то розвідка, як найстрашній-

ший засіб у боротьбі проти нас, може стати не тільки засобом **нашої оборони**, але й тим, що допоможе нам **нищити ворога**.

Знаючи розвідку що найвище з негативного боку, не можемо як слід оцінити **позитивну** її вартість для кожного, в чю користь вона працює. А її значіння доказують навіть факти з дуже давньої історії. Так розвідкою послуговувався картагінський вожд Ганнібаль, що підготував кампанію проти римлян і вислав наперед розвідників, щоб довідатися про настрої римського населення. Римський вожд Цезар перед виправою до Британії наперед провів, при допомозі розвідників, доступ до острова. Розвідниками послуговувався македонський вожд Александер Великий, як рівнож грецький вожд Епамінонд, який висловився, що вожд необхідно повинен знати докладно сили ворога й його пляни. Тоді то розвідників вислано під маскою послів або політичних вигнанців, яким додавано старшин перебраних за невільники. Правильну розвідку зорганізував французький міністр Рішельє за часів Людовика XIII, а Наполеон дійшов до своєї слави, в невеликій мірі, завдяки добре поставленій розвідці; так прим. відніс він побіду над австрійським маршалом Маком завдяки геніальному розвідникові Шульмайстерові, який удавав, що зривав з Наполеоном і вступив на службу до австрійського головного штабу звідки доносив про кожний рух та плян австрійських військ Наполеонові. І Наполеон, розуміється, відносив одну побіду за другою! Відомий є вислів німецького цісаря Фридерика II: «Маршал de Soubise окружається соткою кухарів, а я беру зі собою на війну сотку розвідників».

Кілька примірів з новітніх часів кинь ясне світло на значіння розвідки. Ген. Штакельберг так відповів на питання, чому москалі програли війну з японцями в р. 1905.: «Ми мали багато кінноти, а мало розвідників і тому були ми цілий час мало інформовані й ніколи у відповідному часі. Наш противник мав мало кінноти, але мав тайних агентів і знав про все у відповідну пору». Як мало москалі цінили у тій війні розвідку свідчать факти, поданий ген. Мартіновим: «На початку кампанії, багатий китайський купець Тіфонтаї, що мав сканд, магазини і торговельні бюра майже у всіх містах Манджурії, запропонував нам, що зорганізує розвідку службу, за ціну 3 мід. рублів; але ціна видалася надто високою».

Знов таку подію, як приступлення Америки у табор Антанти в часі світової війни, що у великій мірі передріпало програму німців, спричинила передовлева та розшифрована англійською розвідкою телеграма німецького державного секретаря Цімермана. Телеграма містила в собі пропозицію Мексиківі заключити союз проти Зєдинених Держав.

Мілітарну побіду антанти у світовій війні рішила постова картка, найдена у німецького вояка, з якої союзники довідалися про намірену німецьку офензиву в травні 1918. р. Старшина англійської розвідки кап. F. Touhy так про це пише: «Що сталося із Францією, союзниками та зі світом, колиб не найдена картка, над Lys тої травневої ночі!»

Знов, причину побіди німців над кількома разів більшою російською армією слід добачувати в тім, що завдяки добре поставленій розвідці німці знали докладно всі пляни ворога, та приготували їм все належну відправу, а з другого боку заскакували

ріжними несподіванками москалів, які не мали добре поставленої розвідки і вдарили ворога на сліпо. Так прим. німці мали на своїй службі рос. підполк. ген. штабу Мясоєдова, який був начальником стації на границі російсько-німецькій і передавав німцям щодня шифри, уживані москалями на фронті, так що німці знали про кожний рух та намір свого ворога. Що більше, на німецькій службі був тодішній рос. міністр війни Сухомлінов, який фальшував рапорти про стан резерв та амуніції; не знати що сталося з центральними державами в р. 1914., в часі офензиви Николи Николаєвича, який загнав аж на угорську низину, колиб не факт, що мусів він випофати свої війська, бо на домогання прислати амуніцію, щойно тепер показалося, що в магазинах амуніції не має.

Полк. Кравс у своїх споминах пише, що Австрія прогнала війну та розпалася у великій мірі, тому, що не прикладала відповідного значіння до політичної розвідки; наслідком того влада була політично незорєнтована відносно поодиноких народів в Австрії та підбирала невідповідних людей до праці на полі національної політики; не диво, що Австрія попірала все ті народи, які явно виступали проти неї та тільки ждали нагоди, щоб відлучитися від неї.

Дуже цікава є причина капітуляції німецької фльоти. Коли тільки англійці дістали перші відомості про болшевицькі розрухи в німецькій маринарці, вислали до німецьких портів своїх агентів, що між моряками та робітниками розсївали відомості про те немовби англійська фльота, в якій зачинається рівнож ширити болшевизм (ніби деякі поважні кораблі вивисили вже червоні прапори), чекає тільки на сигнал німецької фльоти, щоб злучитися з нею та завести болшевицький режим. Наслідки були такі, що 21.XI.1918. р. німецька фльота в силі 13 панцирників, 6 кружляків, 49 дестроерів з 17.000 людьми прибула до англійського заливу форт, при чому моряки перед виїздом позамикали своїх старшин до кабін, де тримали їх в часі цілої дороги. На питання, як це все могло статися, відповідали потім німці: «ми думали, що ви, англійці, вивисили червоні прапори та чекаєте на вибух революції у нас. Ми й піднесли бунт».

Другим прикладом на співпрацю пропанди з політичною розвідкою (до якої належить також підбужування ворожого населення до демонстрацій, повстань, тощо) є слідуючий: коли в 1917. р. повстали в Турині (Італія) розрухи та було багато вбитих і ранених з цивільного населення, німці вистаралися листи убитих, які потім розкидали з літаків під Капоретто, де стояв туринський корпус, з долученими відозвами, в яких між іншим було: «Ви тут боретеся на фронті, а ваших безборонних дітей та матерей убивають дома. Ось маєте спис ваших рідних, убитих в Турині». Вислід був той, що в офензиві 23.X.1917. р. майже цілий туринський корпус, а з ним і ціла північно-східна армія, над Ізонцом, піддалася німцям.

Вже з тих примірів видно, яке велике значіння має розвідка у війні. Мусимо признати рацію одному з членів англійської розвідки, який пише: «Розвідка служба підчас війни обнімала у 2/3 це, що можна назвати розумовою частиною війни. Вона шукала та перевіряла, що противник думав, проектував та виконував».

У недоцінюванню розвідки лежить причина невдач нашої армії, незважаючи на її героїства, посвяту та великі жертви. У нас вправді існував розвідчий апарат; але який? При Начальній Команді УГА була розвідка центральна, яка мала свої

відділи по корпусах та підвідділи по бригадах. У бригаді був один, найбільше двох старшин. Що при такому стані не можна було думати про ширшу працю, є більш, ніж ясним. Місто охороняти армію перед несподіваними випадками ворога та вказувати команді, коли й де можна наступати з найбільшим успіхом, праця розвідки обмежувалася здебільша на переслухання полонених та дезертирів. Не диво, що ми часто не знали, які сили ворога стояли проти нас, а що більше нераз навіть не знали, де стоять наші частини. Невдалий похід на Київ має причину як раз у поганій розвідці; до останньої хвили ми не мали ніяких відомостей про Денікіна, де він знаходиться, які його сили та які його заміри; щойно кінні стезі наткнулися на денікінців; наслідок того був такий, що хоч українські війська мали більші сили, ніж Денікін, мусили залишити Київ. Або-другий випадок з тим же Денікіном: військова команда заключила з ним перемир'я та союз в тому часі, коли його військо було в розкладі. Хто зна, якими шляхами покотилася наша історія, колиб цього не було. Це все було тоді, коли вороги були про нас докладно інформовані та ніколи не вдарили на сліпо.

І. Сопотніцкі в книжці «Кампанія польсько-українська» пише, що наступ українських військ під Городком Ягайлонським не повівся як раз із за браку розвідки та звязку. Міжтим польська команда знала докладно про наші сили та, на кілька днів наперед, про наші пляни так, що могла підготуватися до оборони. Той же Сопотніцкі пише, що 26.XII.1918. р. український панцирний поїзд був змушений до відвороту, бо поляки мали про нього вістку день перед тим, так що підготували свою артилерію на його прийняття. Чиж можна дивуватися, що маючи далеко сильнішу армію, не змогли ми викинути ворога з нашої землі?! Поляки всіх верств, віку та пола, ловили кожне наше слово й сейчас доносили польським штабам. Польські дівчата й з найліпших родин раз-у раз переходили фронт та доносили про все потрібне полякам. Це що у поляків було загальним явищем, у нас було виймком. У нас скорше були випадки, що наші військові перед тими польськими дівчатами, що залицялися до них з розвідчими намірами, вихвалялися, де то вони не були, чого не зробили або що зроблять!

Обставина, що цілий польський загал станує на поміч своїй армії у характері розвідників є дуже повчаюча. Річ у тому, що той загал не тільки розумів вагу розвідки, але й методи її праці. Бо треба знати, що успіх розвідки залежить не тільки від фахових людей, що нею кермують, але й від **участі цілої суспільности**. Майор польської жандармерії Ходкевич пише, що «розвідка праця не може дати позитивних вислідів, оскільки її значіння, ціль і методи не будуть мати належного розуміння так у військових, як і у цілого загалу». Як раз цього розуміння не було у нашого загалу. Наш загал ставився й до сьогодні ставиться до розвідки з крайним упередженням. Він ставився критично до самого факту, не розбираючи причини ведення розвідчої праці, її значіння та її наслідків. Загал не тільки не хотів знати того, що всі засоби спрямовані на те, щоб знищити ворога та у висліді принести волю батьківщині, є доцільні та оправдані, але не цікавився своєю обороною перед найстрашнішою зброєю ворога. Він знав та знає що тою роботою займаються наші вороги й тою міркою міряє розвідку. А рівночасно з тим зазнав він вже численних невдач та нещастя і до нинішнього дня угинається під ударами розвідки ворога

та зради й провокації своїх людей, не знаючи як їх вишуквати та розпізнавати. Французький сенатор Ранке сказав ще в р. 1891. у французькій сенаті: «Народ, який має всюди зрадників та шпівнів, то

незважаючи на як хоробре військо й навіть добре озброєне, згори засуджений на загибель». Щоб однак остерегтися перед чужою розвідкою, треба передусім про розвідку знати.

Х р о н і к а.

Собаці собача смерть. По вбивстві польського запроданця Сидіра Твердохліба, який згинув в р. 1922. з рук членів У. В. О. та по покаранню смертю інших мених хрунів та провокаторів, мали ми в Галичині довгий час спокій від явної польської хруніїди та від польських рептильок, видаваних на українській мові. Аж ось в листопаді 1929. р. почала виходити у Львові нова польська продажна рептилька п. з. «Селянин» «тижневик табору маршалка Пілсудского». Рептилька ця, писана вульгарною українською мовою та вловні безграмотно оплюгавлювала все українське. Та хруні не мають щасття! Вже по кількох тижнях помер наглою смертю редактор «Селянина» — Микола Величковський. І тим разом приложила тут своїх рук У.В.О., вибравши для цього зрадника та шкурника найвідповідніший спосіб смерті: тому що він хотів своєю підлою роботою затроловати моральною гангреною український національний організм, згинув сам від отруї. Польські лікарі ствердили смерть наслідком отруї, яку найшли у внутренностях; лише, розуміється, не ствердили, завдяки кому вона там дісталася. Признаємося до того вчинку та підкреслюємо, що так як доси, так і на будуче будемо придержуватися засади — собаці собача смерть!

Напади. У селі Варяж, на Сокальщині, замасковані особи напали в ночі на поштовий уряд та забравши готівку, втікли безслідно. «Львовські Курер Поранни» пише, що цей напад є ділом У. В. О.

Голодівна політичних в'язнів. Українські політичні в'язні в тюрмі «Бригідки» у Львові розпочали дня 1. лютого голодівку. Причина, перетягання слідства в справі замахів на «Таргі Вєходне», яке ведеться вже від вересня мин. року. Голодівку перервано дня 3. лютого на запевнення судових властей, що слідство буде покінчене до 10 днів.

Протибольшевицькі протести. По різних місцевостях Зах. Земель та еміграції продовжується протестна акція проти червоного терору на Україні. Ця акція почалася від демонстрацій української молоді під большевицьким конзулятом у Львові, в листопаді минулого року. Не реєструємо поодиноких протестів тому, що робить це українська легальна преса.

Ревізії та арешти. 12.XII. м. р. переведено ревізії в будинку «Просвіти» в Підгайцях, де містяться різні українські установи. Арештовано І. Панькова, якого однак незабаром випущено на волю.

— З кінцем грудня м. р. в зв'язку з протимосквофільськими демонстраціями в Перемишлі арештовано кільканайцятьох українців, яких вже, по короткім часі, випущено на волю. Деякі з арештованих, що здебільша склалися з елементу принагідного, не приналежного до ніякої організації, заховувалися в арештах ніше всякої критики, хоч і в найгіршім разі не грозила їм велика кара: вони при конфронтації видавали один другого а навіть ...плакали!

— В селі Сушно, пов. Радеків, арештовано дочку священника, М. Гарухівну й Е. Кордубу за співання церковних пісень на стрілецьких могилах та за організацію збірки на пам'ятник поляглим борцям з 1917. р. По 7-тижневім держанню їх у в'язниці вкінці випущено їх на волю.

— У Коцляках, пов. Збараж, арештовано 8-го господаря Р. Сікору в підозрінню, що він ще в р. 1923. підпалив фільварок у Коцляках, що однак арештований заперече.

Рано, в сам день свята Йордану, переведено у Львові кільканайцять ревізій, зокрема в «Академічній Домі».

— У селі Яструбичах, пов. Сокаль, арештовано членів «Луга» Михайлюка, Івашкова та Старащука в підозрінню, що це вони обстрілювали польський військовий літак та брали участь у нападі на польську поліційну станицю, де вивісили синьожовтий прапор.

— З кінцем січня арештовано в с. Парнівці, пов. Чортків, чотирьох парубків за недозване ношення зброї; при тій нагоді польська преса пише, що арештовані стріляли на поліційнтів.

— Староство в Тернополі покарало арештом від 10 до 14 днів учениць — С. Роговську, В. Яворську, Г. Фалендин, та учеників П. Стадника, М. Сокола, В. Лемця за те, що в часі панахиди 1.XI. м. р. на могилах стрільців в Тернополі співали українські національні пісні. Від засуду зголошено спротив до суду.

Вийшли на волю. Арештованих у зв'язку з демонстраціями перед большевицьким конзулятом у Львові, випущено на волю.

— 23.XII. м. р. звільнено з в'язниці дочку проф. унів. С. Кордубівну, про яку польська преса в часі її арешту перед 4 місяцями писала, що ніби вона є Поля Бронфман, яка брала участь у нападі на листаря мин. року.

— По 5-річній тюрмі вийшов на волю І. Паславський, засуджений в процесі «почтовців».

Судові розправи. 21. I. б. р. відбулася в суді в Зборіві розправа проти О. Багрія, о. В. Кулика, М. Камкевичівної та С. Купчика за переступства §§ 285, 287 за недозване оснований «Пласту»: суд звільнив всіх, бо доказано, що поліція чіпається невинних людей.

— 21. I. відбулась перед апеляційним трибуналом у Львові розправа проти о. М. Ріпецького, засудженого городським судом у Белзі за провину з § 314, за те що не послухав візвання поліція перервати спів національного гимну на шевченківським святі; трибунал звільнив обжалованого.

Додаток «Сурми». З біжучим числом висилаємо нашим заокеанським читачам окремий додаток. У залежності від напливу матеріалу будемо старатися залучати такий додаток до кожного дальшого числа «Сурми».

Додаток „Сурми“

для заокеанських українців.

ч. 1—2

СІЧЕНЬ — ЛЮТЕНЬ.

1930

Від Редакції.

Зацікавлення та надзвичайно прихильний відгомін, що його знайшла «Сурма» — орган Української Військової Організації між українським громадянством і численні привітні листи та зазиви наших членів і прихильників, спонукують нас не тільки збільшити наклад, але теж і обем «Сурми» особним додатком.

Велике значіння, яке мають і мусять мати в наших визвольних змаганнях наші земляки за океаном, щораз то більше їх заінтересовання працею У.В.О. наказують нам в першу чергу присвятити цей додаток справам нашого громадянства в Америці й Канаді, його подвигам і поступам в співпраці з нами над визволенням Української Нації.

Будемо реєструвати в тім додатку всякі прояви українського життя за океаном, їх додатний чи відємний вплив на розвиток подій в ріднім краю, з другого боку реєструватимемо теж різні прояви життя краю, щоби в цей спосіб скріпити ту духову зв'язь, що повинна бути між матірним плем. його боевою частиною, а нашою заокеанською еміграцією. При тім будемо ставляти за примір ті організації та тих громадських діячів та провідників в Америці й Канаді, які зрозуміли суть революційної

боротьби взагалі, а вагу і значіння УВО зокрема і поставили собі метою не тільки словом, але й ділом нас піддержувати і в цей спосіб творити тверду основу для дальшої нашої визвольної боротьби.

У статтях і дописах нашого додатку будемо поширювати між найширшими кругами нашого громадянства Америки й Канади ідею збройної розправи зі всіма ворогами, що розсілися на нашій землі. Рівнож подаватимемо приміри з визвольних змагань других народів Америки й Канади, їхню співпрацю з їх матірною країною і вказуватимемо на ті можливості, якими повинно прислужитись українській визвольній боротьбі наше заокеанське свідоме громадянство.

Відомости з місць, листи до редакції, відповіді на них, комунікати УВО, а врешті викази збірок на фонд УВО, поміщувані в цьому додаткові, будуть образом живого зв'язку поміж всіма активними членами Української Нації за Океаном та УВО і будуть першим признанням для тих, що не тільки словом, але й ділом скріплюють боротьбу УВО проти окупантів на українських землях.

Надіємось, що той додаток знайде ширий відгомін серед всього свідомого нашого громадянства і в тій глибокій вірі пускаємо його в світ, за океан.

До українських громадян Америки і Канади.

Шлях боротьби нашого народу за своє вільне життя вкритий безліччю жертв і политий кровю найкращих наших синів. Але своєї держави ми дотепер не досягнули. За мало було в нас послідовности у чинах та за мало однодушною організованости в наших стремліннях. Нині Україна знов під насильним і брутальним чоботом ворога. Вороги знову ссуть, як ненаситні галапаси, всі живі соки із національного нашого організму, нищать наші національні надбання і безоглядно топчуть усі наші змагання до самостійности. Стан нашого осідання на українських землях постійно меншає. Наше населення в тісноті й нужді. Край наш у щораз грізнішій небезпеці. Нинішнє положення на українських землях вимагає нового рішучого спротиву всіх українських сил. Незважаючи на всі жертви в минулому — перед українським народом нова боротьба. Боротьба не за якісь привілеї в межах чужих нам держав, не в обороні дрібних і примітивних потреб в нашому житті, але жорстока і кривава боротьба за найсвятіші наші права, за вільний і ніким необмежений розвиток наших фізичних і духових сил, за нашу вільну і незалежну Державу.

Якщо маємо в останнє і успішно розправитись з нашими ворогами, то мусять стати до боротьби мільйони, мусять підготовлятися до неї не тільки

край, але й еміграція, мусять кожний член Української Нації зрозуміти своє відповідальне завдання в цей підготовчий час.

З думкою боротьби треба кожному з нас погодитись. До збройного удару між нами, а нашими окупантами мусять прийти. Завислоб над нами чергове прокляття, якщо знов із за нашої байдужности застав він нас неспідготованими. Для того треба нам усім — й краєві й еміграції — не тільки ілекати між собою думку активного спротиву і відплати за всі страждання довгих поколінь нашого народу, але приготуватись до остаточної розправи. Ми мусямо перемогти. Ми мусямо назад добути все втрачене та нам загарбане. Українська Нація мусять знайти в собі настільки сил, щоби успішно протиставитись чужому насильству. Нам треба занинути всякі сподівання на чужу поміч. Ми маємо всі дані, щоб при скріпленій праці створити власними засобами незломну силу. Але до цього всі ми в теперішнім часі мусямо бути свідомі своїх обов'язків. Має їх не тільки край, але має їх й еміграція. В добі організації народних сил маємо кожний з нас обов'язки перед цілою Нацією. Кожний член Нації мусять заняти в боевому ряді одно місце, відповідне до його власних сил, здібностей і оточуючих його можливостей.

Підготовку збройного виступу на українських землях перейняла на себе Українська Військова Організація. Цій підготовці віддає вона всі свої сили. Її праця вже позначена кров'ю, жертвами і тюрмою. В своїй діяльності має вона за собою вже не одим далекою успіх, але ця діяльність мусить бути ще даліше скріпленою і ще більш поширеною. І тут саме починається роля нашої еміграції на полі української визвольної акції. Край творить ряди боеків, а еміграція хай використовує кожний їх чин між чужинцями. Край готов принести на дорозі своїх змагань дальші жертви крові, а еміграція наша хай дасть необхідні засоби на акцію краю. Хай настане у нас час спільних змагань одного великого Народу, свідомого своєї великої майбутності. Хай вже закінчиться у нас доба накликувань до жертвенності з одного боку, а обтяження одиниць з другого боку.

Тому Українські Громадяне Америки і Канади—виявіть і скріпіть свою активність в добі визволення Української Нації. Творіть організацію для визволення рідного Краю. Творіть ці Відділи явни і смілі. Творіть їх як найбільше, громадно приєднуючи до неї членів. Відділи ці будуть доказом Вашої сили, а тим самим і сили Українського Народу. Зірвім з так частим у нас явищем недокінчування наших праць і замірів. Дайте належну відсіч нашим ворогам, які схочуть перешкодити у Вашій організації. Такі Відділи мають допомогти завдання. Їх ціллю є повести органі-

зованим способом ту збірку акцію, яка ведеться явно поміж нашою еміграцією в Америці вже від ряду літ. Членами можуть бути не тільки поодинокі особи, але також й цілі вже існуючі організації. Кожний член Відділу хай наложити на себе незначний місячний податок. Це буде український революційний податок, що творитиме фонд на набуття матеріалів для наших боеків, що нищилиб все вороже сміття на наших землях.

Ставайте тому в ряд, українські емігранти! Хто твердить, що любить «старий край», хай докаже це ділом! В теперішній організаційній підготовці хай не стають поміж Вами перешкодою ні політичні, ні релігійні, ні особисті різниці! Перед лицем закутої в кайдани України ми всі маємо один найвищий обов'язок—її визволення. УВО приймає в свої ряди кожного, кому дорожа українська державність і воля Українського Народу. УВО є підпольним військом Української Нації, якого найвищим наказом є вмерти за свою Батьківщину. Хто вимагає ще чогось більшого від наших боеків?

Тому приєднуйтеся всі до нашого поклику! Творіть все нові Відділи допомоги УВО! Вступайте громадно в члени вже існуючих Відділів! Ми кличемо до Вас всіх, Українські Громадяне, що розкинуті живете на широких просторах Америки і Канади,—громким голосом: **ставайте в ряди** для прискорення української національної революції!

Вперед, за волю і народ!

Українські земляки за Океаном та УВО.

Будьби великою похибкою, а навіть кривдою твердити, що українське громадянство Америки й Канади не інтересується долею Батьківщини та її боротьбою проти окупантів. Наш загал в Америці й Канаді, а головню та його частина, що сама відчула пистук ворога на власній спині або з оружжям у руці брала участь в нашій визвольній боротьбі, є овіяна любов'ю до своєї Батьківщини, переповнена ненавистю до ворога і проявляє своє заінтересовання долею рідного краю.

Заходить однак питання: чи те заінтересовання є інтензивне, чи воно прибрало ті форми, які мало таке заінтересовання у других народів, коли їх батьківщина кровавилася в боротьбі з найздижками? Ніде правди діти, що те заінтересовання по прояві нашої державности було дуже зменшилось і то в першу чергу тому, що українська еміграція в Америці та в Канаді замоталась безліч критик на тему причин невдачі наших державницьких змагань, стративши з перед очей так дійсну творчість тої доби нашої історії, як теж її значіння для наших грядучих поколінь, з другого боку розбита партійними, церковними, а навіть особистими справами вона почала займатись більше льокальними справами на заокеанському терені, а свій зв'язок з рідним краєм і допомогу цьому обмежила до підтримки поодиноких старокраєвих установ, що були й є вправді деякою остоею проти польських наступів, не творять однаке тої пробоевої частини, необхідної в нашому визвольному русі.

В останніх часах дається зазримити вже певний зворот до кращого. Мирові договори, теперішня поведінка Ліги Націй та ин., дали пізнати нашим землякам за Океаном, що ані самі паперові протести, ані жалоби, ані теж нарікання на кривду не повернуть нам власної державности, але що для цього треба буде чину—а саме збройної розправи з ворогом. Це пізнання причинилось в першу чергу

до того, що наші земляки в Америці й Канаді стали пильніше прислухуватись до революційних вчинків УВО і тим теж пояснюється, що кожний заклик УВО почав знаходити в широких кругах українського населення Америки й Канади зрозуміння.

Широкі круги населення почали розуміти вагу та значіння УВО для здійснення ідеї державности Українського Народу, як представниці революційної національної боротьби та видимого доказу відпорности народу проти всяких ворожих затій. В парі з тим мусіла виринути серед українського громадянства справа моральної та матеріальної допомоги тому революційно-визвольницькому рухові. І коли в минулому періоді та матеріальна підтримка УВО зі сторони заокеанських земляків була в більшій або меншій часті спорадичною, залежною дуже часто від якоїсь події в краю (як приміром нові арешти, нові засуди, чи нові акти терору), або від активності і доброї волі якоїсь людини, дуже часто навіть від менше або більше святочного настрою зібраної громади, одним словом—несистематична, то в останніх часах дається вже чути голоси між нашою еміграцією, що та допомога акція мусить вестись в організованих формах і систематично. Щоб вона стала базою не тільки для переведення поодиноких актів протесту проти чужої займанщини, але для систематичної підготовки всенароднього зриву та його переведення, як це собі поставила за ціль УВО.

Клич систематичної допомоги рідному краєві, а саме його боевій акції знайшов вже частинний відгомін. По різних місцевостях в Америці й Канаді повстав цілий ряд окремих організацій, чи то в формі «Комітетів допомоги рідному краєві», чи то в формі «Ліги Визволення України», чи особливих «Відділів УВО». Всі ті формації визначають собі певну програму праці для вищевказаної цілі

та стараються в середовищі розбіжностей, які зустрічається у всіх заокеанських колоніях, об'єднати біля себе без сумніву найкращий елемент.

Попри новоутворені вищевказані організації, цей клич матеріальної допомоги УВО наводить теж відгомін в інших існуючих організаціях, товариствах і клубах, які хоч стоять на становищі колективності натуралізації українських емігрантів, не хочуть однаке забувати на старий рідний край: від них чується бажання не тільки плекати між собою українського духа, але й чином дати доказ свого патріотичного почування.

Безперечно, що зрозуміння того клича, як теж творення поодиноких організацій допомоги боевій акції є дуже відрядне явище. Це є перший етап до систематичної розбудови цілої співпраці. Щоби ця праця прийняла вповні зорганізовані форми, мусить наступити в поодиноких стейтах об'єднання тих поодиноких організацій у **стейтові комітети**, на чолі яких опісля стане **центральный уряд**; цей уряд будучи в тісному зв'язку з УВО буде мати на цілі об'єднувати всі місцеві організації чи комітети й буде мати ліпшу спроможність повести систематичну і зорганізовану акцію так моральної як і матеріальної допомоги УВО. Безперечно, що така систематична розбудова вимагає часу: бо в центральный уряд можуть увійти тільки такі люди, які дійсно мають попертя в як найширших кругах,

Лист з Америки.

До Команди Української Військової Організації.

Останні події у Львові під час «таргів виходних» зробили на нас велике вражіння. Цим актом виразно показало УВО світові, що на українських землях під Польщею далеко ще до тої згоди, яку голосить на всі боки підла ляпши. Ті бомби, що там впали, звернули на себе увагу не лиш тих чужинців, що прибули на «таргі», але всіх культурних держав. Всі зрозуміли, що український нарід рішучо протестує тим способом проти теперішньої ляцької окупації. Дуже помилились ляхи, якщо вони думали і думають, що українське громадянство погодилось з теперішнім станом поневолення. Цього ніколи не буде, як довго буде битись хоч одно українське серце. Український нарід жде тільки відповідного часу, він жде тільки нагоди, щоби піти слідами нашої славної Армії, яка оданайцять літ тому зірвалася боронити наших границь і нашої держави. Земля наша,—злита кров'ю і засіяна кістками наших найкращих борців, тільки до часу зносять наругу катів. Настане ще день, в якому ляхи зложать твердий і точний рахунок за всі ті зневаги кинені на святі могили наших поляглих героїв, зложать рахунок за викидування їх костей з могил, за кривдження наших інвалідів, за рабовання наших земель, за колонізацію, за школи, за нашу мову, за всі кривди, нанесені цілому українському народові. Бомби, котрі вибухли тепер у Львові вказують, що наш нарід готовиться до того великого дня та що він не забуває за своє право до державности і волі. Нам смішно стає з вісток, які голосять ляхи в своїй пресі, що бупітмо їм вдалося виланати цілу Команду УВО, позамикати всіх наших революціонерів, зліквідувати цілу Українську Військову Організацію. Вони не хочуть собі представити, що до УВО належить уся свідомою частина українського народу, яка розкинена по всіх просторах українських земель, що належать до неї всі верстви нашої чисельної еміграції, яка готова на

як теж своєю діяльністю дадуть за поруку, що наложені обов'язки будуть як слід сповнювати: всі ті прикмети дадуться пізнати доперва по певному періоді праці—це для кожного ясно.

Не треба теж закривати очей, що той рух незважаючи на його ідеологічне й моральне оправдання буде мати скритих і явних ворогів. Так впрочім було у всіх визвольних рухах інших народів. І ми маємо нині признаки, що проти тої нашої акції вже виступають різні особи, хапаючись ріжних засобів та метод, а навіть погроз, що будь-тоби така акція допомоги УВО була на американському ґрунті забороненою чи навіть каригідною. Що таку акцію вели і ведуть хочби Ірландці в Америці і за це їх ніхто не карав—цего ті особи не згадують. Впрочім і доси акція на цілі УВО велась від ряду літ легально й явно. Щодо цього прийдуть ще різні неоправдані закиди на адресу УВО, на це треба бути також приготованим.

Наші американські земляки мусять здати собі з цього справу, що вони стають тим запіллям для цілої боевої акції в краю і що вони мусять ту акцію попірати, якщо вони хочуть, щоб прийшло визволення рідного краю і щоб вони заняли в історії наших визвольних змагань таке почесне місце, яке займала ірландська чи друга еміграція в визволенні їх батьківщини.

кожний поклик підняти УВО. Такої сили не зломлять ніякі катування, ніякі засуди, не зломлять всі ляцькі тюрми. На місце тих десятків арештованих людей стають нові лави, які провадять даліше намічене діло.

До Вас, неустрашні Борці, ми українські емігранти звертаємося із зазивом: стійте непохитно даліше в обороні прав нашого народу, не дозволяйте першому-ліпшому зайді знущатись над ним, не жалійте кудь і заліза тим, що відважуються катувати і нищити Вас, бороніть святощів наших моголів, гоніть кожного мазура, бо він не гідний того, щоби ступав своїми брудними ногами на нашу землю, а не то щоби вона його годувала. Серце скипає кров'ю, як бачиш, що наш брат-селянєк в краю в нужді і горю доживає віку, а в голоді з дрібними дїтьми очікує смерті, а під боком колом нього розсіває на моргах зайда колоніст-мазур й насється на прадідній землі нашого селянина та плодить ляцьких щенят. Одинока рада видусити всю ту язву, щоби по ній у нас й сліду не стало. Ми віримо, що УВО цього доконає, так як доконала вже неодного діла. Ми віримо, що наші революціонери не дозволять на даліше безчещення могил наших славних Січових Стрільців. Добре за-пам'ятайте собі, Боевики, тих ляцьких постерункових, котрі важуються розкопувати кости наших Стрільців, валити з могил хрести, здирати з них вінки і написи та присягніть їм страшну невідкличну пімоту. Кладіть трупом кожного, хто розбишацькою рукою посягне на могильний хрест наших борців. Цеж нечувана в світі зневага. Такої зневаги не повинен пережити жаден шануючий себе чоловік. Навчіть всяку зволоч шанувати нашу релігію і наші святі місця. Побачите, що аж тоді, коли впадуть біля могил ляцькі трупи, полягли брати Ваші будуть мати тихий посмертний спокій.

Де не можє досягнути ляхів рука УВО, там мусьте піднестися пистук цілої української маси; там також мусите розправлятись з ними передусім

Ви брати-селяне. Бо хтож знає Вашу кривду ліпше, ніж Ви самі? Хто знає Ваші щоденні болі і нещастя? Вам напихають до села кольтоністів. Вам не дають змоги придбати собі кусок землі, вам відбирають школу, здирають податки. Вами торгують і тиснуть Вас у глухий кут, тому Ви мусите стати до власної оборони. Вам нема чого страхатись. Коли станете всі як один муж, то своєю певно досягнете. Ви мусите пам'ятати про долю Ваших дітей. Земля ляхських панів і кольтоністів—то Ваша земля і вона мусить до Вас належати. Проти одних і других виступіть як найрішучіше і не жалійте їх ні трохи, бо вони й Вас не жаліють. Нищьте їх на кожному кроці де й як тільки можете. Вся та ляхська наволоч хай забирається в глибину Польщі. Там

її місце, а не у нас. Вже досить розпирала їм боки українська пшениця і вже досить набивали вони кипені нашою кривдою.

Наша земля, зрошена кров'ю наших дітей і слізми наших вдів та сиріт, що скитаються нині голодні і неодіті, жде ще на своє визволення і ми твердо віримо, що завдяки УВО той день воскресення мусить наступити. Тому хай живе і розвивається Українська Військова Організація! Хай живе Українська Національна Революція! Хай живе Український Нарід, хай прожене всіх наїздників зі своїх земель і хай здобуде собі Самостійну і Соборну Державу.

[І. Чепига, Нью-Йорк.]

До наших Вш. Читачів.

В одному з попередних чисел «Сурми» переслали ми листок з рядом запитів звернених до наших читачів. Для вияснення подаємо тут, що тим способом хочемо ми: 1) усталити листу наших американських передплатників; 2) ствердити до якої міри цікавиться краєвою революційною роботою наша еміграція та до якої міри можливим є дальше поширення «Сурми» поміж нашими прихильниками за океаном, від чого залежне є дальше усталення

висоты накладу «Сурми» для Америки; 3) вкінці хочемо справити наш адресар, в якому, як перекопуємось, повстали з бігом часу деякі неточности. Тому ще раз просимо всіх, хто одержав такий листок, відповісти на поставлені питання, справляючи заразом можливі адресні помилки.

Наших Вш. Передплатників [просимо з новим роком передплату поновити.

Хто приєднав для „СУРМИ“ нових передплатників.

М. Хандога, Пітсбург 1 передплатника, М. Чагарин, Вунсакет—3, П. Левницький, Кісракс—5, А. Когут, Клівленд—2, П. Биць, Клівленд—2, П. П. Глестонберн—4, В. Аполюк, Гурт. Стр. Гром. ч. 2.—5, Стрілецька Громада, Вініпер—10, В. К. і О. М. Ансонія—14, Н. З. Асторія—32, С. М. Шікаго—35.

Хто зложив дар на боєвий фонд в Старому Краю.

Об'єднання Українських Організацій в Америці: 100.—дол., на що зложивсь такі пожертви: Збірна Н. Задерецького і В. Форемного в домі І. Чайки, Клівленд; по 1 дол.: В. Форемний, І. Кухта, П. Чайка, Н. Кісіль, Н. Задерецький, Й. Цобан, П. Головчак, Е. Бривка, І. Патковський і П. Ольховий; по пів доляра: А. Кухта і П. Чайка; І. Бзіль, Український Січовий Стрілець 3.—дол. Разом 14.—дол. Збірна О. Нурочки в домі давнього і щирого прихильника УВО А. Патри, Гемтремк. До збірки дав заклик П. Войтович, а зайнялись нею А. Стеткович і паночка Козаченко, М. Машталір і Ю. Войтович. Зложили по 2.—дол. А. Патра і Юстина Горішна; по 1 дол.: П. Войтович, П. Самуляк, М. Савчук, В. Туркевич, Й. Морозовський.

А. Холевка, В. Крушельницький, Т. Михальчук, Гаврилюк, А. Скула, П. Тихий, І. Заблещкий, Н. Морозовський, І. Андрушко, І. Луцишин, М. Кулинич, М. Машталір, А. Васильчук, К. Нановський, Г. Федчишин, Н. Герасимик, П. Роздовський, Л. Білик, М. Сосновський, П. Войтович, Н. Тимків, Й. Прешда, Ю. Мосімчук, Я. Білецький, І. Чайківський; по 0,75 дол. Д. Д. С.; по 0,50 дол. М. Шаран, Ю. Вітенко, А. Машталір, К. Яцура, К. Корпик, С. Шумняк, Й. Бугай, О. Сігда, М. Манастирський і Солодкевич; по 0,25 дол. М. Савчук, Мудрак і Н. Н. Разом 47,50 дол. Збірна М. Данькова в домі Г. Туркевича, С-я. Зложили по 1 дол. Г. Туркевич, М. Дидик, П. Новий, Н. Мішак, М. Ключик, І. Фрайда, А. Бусько, А. Яворський і М. Даньків; по 0,50 дол. Анастасія Туркевич, Автін Бусько, Л. Гева; по 25 центів: Пазя Ключик і Юлія Даньків. Разом 11.—дол. Дар п. Минити Магуна, Темс.—дол. Збірна Ю. Ясінчуна в домі гр. Дмитра Якубова, Вунсакет, з нагоди хрестин сина Павла, зложили по 1 дол.: Д. Якубів, новонароджений Павло Якубів, М. Черкас, М. Кльован, П. Казан, Ю. Ясінчук і В. Пророчок; по 0,50 дол.: А. Лапчинський, Л. Лочіс, Евдокія Чупка, М. Совецький, О. Кухаришин і Катерина Сірко, Евдокія Іжовська 0,25 дол. Разом 10,20.

Всім Вш. жертводавцям складаємо щире подяку.

Не забувайте на
Українських Політичних Вязнів
які караються у ляхських тюрмах!!

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.
Редагус Редакційна Колегія.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ляхами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Проситься скласти в краю на
„Політичних Вязнів“

СУРМА

— МО Р Г А Н И —
Української Військової Організації.

ч. 3 (30)

БЕРЕЗЕНЬ.

1930

У шесту річницю.

I. Спомин.

... Сьогодні рано
Шарпали їй тіло!
Теперже закусила губи
Стиснула сильно зуби:
Бо там! Незвершене ще діло!
Бо там народ заковано в ярма

... Дарма!

Тюрма—
Тюремні ґрати!
Пручалась
Билася об них
В безсилля серед муки
Томила білі руки
Томила ходом ноги.
А лица стали кам'яні
і дикі
І тнів знемоги насіла
на уста,
Внутрі скувала крики:
Вже знала, що туга пуста!

...
«Клянусь на листопад!
На гордії мрії!
На волю України
На славу і на честь
І на майбутню месть!..»

І не скінчила,
Бо в допит закликали.
Насупилися брови,
Докола губ присіло
завзяття:

«Будуть смагати тіло
І схочуть крові!

... Саджасті!
Проклін! Прокляття!
... Де Ти!? Христе!..»

повели...
... і не вернула!

II. Панахида.

Пять літ
Молилися люде
... в спокою
Зітхали в них груди
... журбою.
Гей!
У юнацтві засміявся клич:
До бою!
Розударив сновий млявий

Член Української Військової Організації
Ольга Басарабова,
закатована в тюремних казаматах у Львові
ляцькими посіпаками дня 12. II. 1924. р.

Повний слави листопад!
Гей похміляя!
А сліплячий блиск заграви
Заповів новий лад:
У підпілля!

III. Візія.

«Гей гармати!
— Заревіть!
В ряд ставати!
Отсі хати
запалить!
Динаміту
під «Orleta»
Підложіть!
Слави міту
Не бажали?!»
Закричали:
«Досить чули
Слово раб!
Бої були!

В нас герої:
Ольга Басараб!
В нас прапори —
злототіли
В крові морі
забагріті!
Захотіли
ми вже мести
збутися оков!
І добути Ненці честі!
В чеснім бою личи
кров!»

— «Вже? Готові?!
— Ряд рівнати!
Гандґранати!
Ну біжіть!
Закричіть!»
Урра! Урра! Урра!

IV. Панахида.

Молилися люде
... тугою!
Манили їх труди
... до бою!
Гей!
Вдарте в дзвони!
На пожежу!
Хай веде нас в бій Пре-
чиста

Божа Мати!
За знування кров саджаста
Треба лляти!
Розспівамось піснями
І священними ножами
Порухамось з катями
Як засяють нам лунами
Стріхи наших хат!
Нам дорого в бій покаже
Славний Листопад!
Хай гранати
і шрапнелі
Розвалють нам
наші хати
і оселі —
Ми здобудемо палати
на руїні!
Гей на славу України!
Месць кроваву веї чужині:
Бо ми медимось тугою
За зганям, боротьбою.
Всі у ряд!

У запілля.

У часі повстання не менше значіння, ніж воєнний фронт має організація етапу чи там запілля т. е. тої частини краю, що лежить чи то безпосередньо за фронтом, чи далеко за ним.

В р. 1917-18 пізнали ми на власній практиці як необхідне є скоріе та енергічне організування праці поза фронтом, щоби сам фронт або поодинокі його частини не заломалися наслідком недостачі відповідної підтримки. Правильно поставлена організація запілля мусить видобути із запілля все потрібне для вдержання фронту, отже для підтримки поодиноких фронтових частин. Тут належить передусім переведення мобілізації, яка повинна обіймати стільки річників, скільки зараз можна узброїти та сформувати у поодинокі відділи, які доповнилиб чи змінилиби фронтові імпровізовані війська. Тут також належить роздобуття та доставка коней, возів, одіння, зброї, муніції та всяких інших предметів, потрібних військові на фронті. Дуже важним є упорядкувати доставку та розподіл харчів на фронті, як рівнож розподіл їх між цивільним населенням. Урухомлення промислу, необхідного для ведення війни (т. зв. воєнний промисл) має за завдання виробляти воєнні матеріали чи направляти ушкоджені. Вкінці плянове та безперервне функціонування перевозу та засобів зв'язку (залізниця, телеграф, телефон, автомобілеві лінії, тощо) має уможливити постійну доставку річей аж безпосередньо до лінії фронту.

Щоб однак це виконати є необхідна згідність плянів і дінь військових команд на фронті та в запіллі з рівнож і цивільних властей. Спори за «компетенцію» потягають за собою страту часу та матеріальні втрати, які клянець кінців коштують життя людей на фронті.

Як виглядала організація запілля в останній нашій визвольній війні?

Ні на Східній Україні ні в області галицької армії вона не була систематично підготована. З розпадом російської та австрійської армій повертали до батьківщини зі всіх фронтів та з таборів полонених великі маси українських військових, яких наслідком недостачі відповідної підготовки не можна було зараз належно ужити в українській армії. Знову по чужих військах остали воєнні матеріали частинно в магазинах, частинно на заліз-

ничих двірцях, містечках та селах у таких масах, що у випадку нечаяної збірки тих матеріалів та належної їх консервації моглиб вони вистарчити ще на довгі літа до боротьби з нашими ворогами. На жаль, брак відповідного пляну а передусім недостача фахових людей привела до того, що велика частина матеріалів в короткім часі зникла або її розкрадено. Хто не пригадує собі, як то від сидел відрізувано шкіру, а відтак через брак сидел не могли ми виставити потрібної кількості кінноты, яка в партизантці та взагалі у рухомій війні моглаб бути великою поміччю для змученої безнастанними маршами піхоти. Навіть не говоримо про криси та муніцію, яку позабирали давні військові зі собою до дому та дуже часто нерозумною стріляниною, вночі, викликували серед військ паніку або зденервовання.

Подібно було і з людським матеріалом. Коли оголошено загальну мобілізацію йшли із всіх сторін, частинно під законним примусом, частинно добровільно, великі тисячі до збірних станиць, щоб доповнити або змінити фронтові частини. Має людських не бракувало, зате недоставало відповідних технічних апаратів, старшин і підстаршин, коротко, бракувало попередньої підготовки до прийняття мобілізованих мас. Наслідком того покликані до війська часто цілими днями, а то й тижнями, волочилися по казармах та по вулицях без жадного заняття, до того найчастіше без відповідного забезпечення та опіки. Не дивно, що вже в короткім часі почалося «критиковання», що зверталося проти власного правительства й військового проводу та підготовляло добре підложжя для ворожої, передусім, для большевицької пропаганди. Остання вела до того, що велика частина змобілізованих утікала до домів, при чому дезертири не тільки забирали зі собою зброю та інші військові річі, але й рабували державні магазини, а то й приватне майно.

Були вправді величкі: були округи, де завдяки енергії та знанню командантів панував вірцевий лад, де було повне зрозуміння того, що зацілля є лише частиною цілого, частиною, якої завданням є підврати фронт та працювати для його скріплення. З таких округ йшли правильно транспортні резерви на фронт, кожний предмет військового вряду збирало й консервовано; закладано запасові мага-

Однак холод дошкулював щораз більше. Не помогла й фляшочка коняку, що ми її мали з собою на всякий випадок. У зморених снам і зимном почала працювати уява... тиха, тепла кімната... бурдацький тапчан...

«Коби так трошки вогню...» — півголосом каже один.

Біля цього кружляли думки всіх... Вогонь, що розігрівби заостеніле тіло, стає непереможним бажанням. А вневдві вже раду радять, якби це «обережно» й «незамітно» розкласти маленьку ватру. Ніхто вже не спить: кожний бере участь у «роздучуванню проблеми» вогню.

Вкінці провідник пятки дає свою згоду. За хвилину з нанесеного тріща заносить маленьким димом, а потім показуються перші язички вогню. Всім стає відрадніше.

Доручивши товаришів на «заставі» пантрувати й за вогнем, знов закутуємося в свої «перини» та поволі засипляємо, несвідомі цього, що за хвилюк радости з тепла над нашими головами зависла небезпека.

Прорвались...

(Із споминів члена У. В. О.)

Із залізничого, драгтнвого, галицького двірця чимчакувала наша пятка в напрямі ліса. Йшли ми на «роботу». Її мали ми перевести слідувачого дня досвіта. До цього часу мусіли ми задержатися в лісі, положенім недалеко місця нашої роботи.

Сутінки осіннього вечера щораз більше згущувалися, а з нашим криходом до ліса настала ніч. Впшукавши затишній куток, ми розтабаралися, підготовляючи нічне легвище.

Заспокоївши принесеними з собою запасами голод та повидвши якийсь час на тихій гутірці, почали ми відчувати холод осінньої ночі, що поволі почав нас переймати дрожю. Ми загорнулися сяк так «продувними» планами, а дехто тільки «гумаком» та збился в купу, огріваючи один другого.

Почали дрімати.

Охороняла нас «застава», на яку виходили ми по черзі. Треба було забезпечитися перед несподіванками, які можливі й тут у лісі...

зани, в яких находитися до кожночасного вжитку зброя, муніція, одяги та харчі. Також припинання та вишкіл мобілізованої мужви йшло в таких округах пляново. Функціонувала там залізниця та почта. Завдяки добре організованій військовій жандармерії в окрузі панував спокій та безпека. Цивільне населення слухало охочо строгого, але справедливого окружного команданта, як заступника своєї влади.

Яку науку можна витягнути з минувшини? Яка роля припаде в майбутности боевикам?

Практика показує, що в будучині не лише фронт буде полем діяльности тих, що підготували повстання і революцію, але що також треба нам буде підготувати й призначити частину наших найліпших та найбільш енергічних сил зпосеред молодих боевиків для обсади найважніших місць в заціллі; зацілля мусить відповідати тим умовам, що до них ставляє фронт. При тому треба

дбати, щоб за фронтом не заняли місць спекулянти й неадарп, що дбають про власні інтереси, замість старатися про фронтові частини. Під тим оглядом треба буде переводити ґрунтові «чистки» та завести лад. Боевик буде відчувати потреби фронту, бо він сам є частиною фронту, частиною, що має бути мостом між фронтом та зацілліам, звязковим, який на цілу свою працю дивиться зі становища національної боротьби. Він залишиться і в заціллі боевиком, бо при нашій будучій війні досить часто треба буде боротися в заціллі з ворогами саботажниками, пропагандою та шпіонажією.

Служба в заціллі для кожного з нас, що до неї буде призначений, не буде означати «пониження», але навпаки, велике та відповідальне завдання, якого виконання принесе користь товаришам на фронті.

Ф і н л я н д і я.

Після березневої революції.

II.

Фінляндія вправді стала незалежною державою, визнаною иншими державами, але всеж таки далеко було їй до справжньої незалежности. Ярким доказом цього було, що большевики не стягнули своїх військових частин а навпаки це їх скріплювали. Небезпечі заведення «диктатури пролетаріату» можна було запобігти лише через створення боездатної національної армії. Потрібний для цього закон ухвалено парламентом, незважаючи на демаргоїчні протести соціалістів. Однак тоді «червона гвардія» видала заклик до піднесення «червоної революції». Це було рівнозначне з виповідженням війни домашньої. Правительство рішило скоро діяти, щоб у зарані згасити деструктивну течію. Воно передало в іськовий провід талановитому полководцеві й організаторові генералові Маннергаймові, який переніс свій осідок до Вази, осередка цієї області краю, де громадилися сили для відпертя червоної навали. Туди також перевеслося й правительство, щоб осторонь від червоного терору порядкувати державними справами.

Фінляндське правительство, організуючи збройну силу, всеж не минало ніякої нагоди, щоб мир-

ним шляхом приневолити червоних вандалів вийти з території Фінляндії. Вкінці воно звернулося до європейських держав в окремій ноті з домаганням інтервенції в користь Фінляндії та видало відозву до народу, в якій представило подібний стан справи та закликало всіх патріотів протиставитися безвідповідальному починові червоних гвардістів і їх покровителів — московських большевиків. У відповідь на це заявив Покровський, тодішній большевицький комісар для військових справ, що, по його відомостям, у Фінляндії назріла доба соціальної революції, а тому большевицьке правительство вважає своїм святым обовязком підтримати фінляндський пролетаріат у боротьбі проти буржуазії й не тільки що не відкаличе російських червоних частин, а навпаки, вишле ще ім підмогу.

Фінляндцям стало ясно, що тут ніякі ноги, протести, нічого не вдіють. Тоді то т. з. Активний Комітет (в скороченню А. К.), який разом з ген. Маннергаймом заявився організацією збройної сили приступив до широко закреної акції. Найважнішим завданням цього комітету було: 1) творення бойових організацій 2) роздобування зброї та муніції а 3) підготовка військових провідників. Ак-

Зі сну вирвав нас крик: «Ренце до гури!» На нас сунули перстеном польські поліцаї з виціленими на нас крісами. Здавалося, що з грізного положення немає ніякого виходу.

Та заки ще всі успіли зорентуватися в несподіваній ситуації, товариш Л., узброєний двома револьверами, з якими не розставався й в часі сну, блискавкою зірвався з землі та звернувшись в напрямі одної частини поліцейського перстена, начав «сипати» стрілами.

Серед поліцаїв считалася паніка. Вони не могли стріляти до нас замкнених у середині перстена, щоб себе взаємно не разити вогнем. Перстень розірвався й люкою, що в наслідок цього повстала, вискочили ми із окружаючого нас перстена.

Щойно тепер поліцаї почали стріляти. Ми розскочилися від себе та якийсь час відстрілювалися, а відтак «накивали пятами». За нами бігла погоня. Вибігши з ліса, опинилися ми на чистому полі, де мусіли ми зручно маневрувати, щоби не бути на лінії стрілів погоні, яка переважала нас скіль-

костю та врядом, та щоб затерти за собою слід; вступати в бій із переважуючим противником було недоцільно, впрочім дістала ми інструкції оминати непотрібних сутічок з поліцією.

Наші «маневри» поведся. А після цілоденної майже мандрівки, всі ми смертельно втомлені опинилися в «своєсах».

Як опісля виявилося, побачив нашу малу ватру у лісі, а потім і нас побережник. Він сейчас дав знати до найближчої поліцейської станиці, яка в свою чергу заалармувала інші доколичні станиці. Спільними силами вислали вони до ліса стежі, що нас окружили.

Коби не рішучість та бравурний висгуп тов. Л., що збентежив та заскочив неприємних на таке поліцаїв, будиб ми доволі дорого заплатили за наш так нерозважний крок, як розложення в лісі ватри, та за занедбання обовязку нашого етійкового, який при вогни заснув...

тивний Комітет це не була ніяка нова установа. А. К. продовжував роботу давних активістів, по-служуючися при цьому тими всіма осередками, що створила їх група активістів ще в минулому. Слід сказати, що згадана група активістів, ще перед вибухом революції, створила для закриття перед москалями своєї конспіративної роботи т. зв. «Нове лісове бюро», в якому під покринкою ріжних справ, переводилася організаційна робота. І хоч при допомозі тої централі поставлено на ноги цілий ряд організаційних осередків, то всеж таки ця організація була доволі слабка зприводу браку підготованих військових провідників. Тому А. К. звернув тепер на підготовку військових провідників свою головну увагу. В цій цілі покликав Комітет до життя військову школу, яка випускала потрібну кількість провідників. Найкращими провідниками однак остали учасники курсів в Німеччині, що час до часу об'їздили поодинокі центри й викликували зеред боевиків велике захоплення та піддержували їх духа.

Доволі важко представлялася рівнож справа роздобуття зброї й амуніції. Гоці було добути її від шведів. А. К. радив собі в цей спосіб, що закупував її у російських солдатів і таким шляхом придбав вже в короткім часі понад 1.000 крісів. Крім того дуже дешевим способом придбав він значний запас зброї, переловлюючи транспорти, що їх більшовики вислали на підмогу червоній гвардії. А. К. зорганізував навіть із залізничників окремі відділи, що поінформований про прихід транспортів сприяв їм на якусь подальше умовлену станцію, де відпоручники А. К. (замість червоно гвардістів) їх перебирали. А. К. був однак свідомий, що для покриття повного запотребовання треба шукати інших джерел і тому звернувся до німців. Останні справді пішли назустріч фінляндцям і вислали з Данціга один корабель з транспортом зброї, який тихо і незаметно ввійшов у ботнійський залив, де стояла російська фльота, на умовленому місці причалив до берега. При допомозі селян ввиружено цілий ладунок корабля (6.500 крісів, 6 мільонів набоїв, 30 скорострілів, 4.500 ручних гранат, різні вибухові матеріали, кілька мотоциклів, та інші). Другий транспорт наспів з Німеччини підводною лодкою під командою кап. Вісмана який мусів переїхати дуже небезпечну дорогу, бо перейти через мінове поле; щасливо передавши ладунок, в поворотній дорозі корабель натрапив на міну й вже на повертю не виринув. Жива ще до сьогодні між фінляндцями пам'ять про відважного кап. Вісмана. Фінляндці проїхали рівнож самі виробляти ріжного рода зброю, однак це не дало великих вислідів.

Роздобуті припаси зброї та амуніції розділювало при допомозі зорганізованих залізничників по всіх важніших місцях. Так отже в тому часі, коли червона гвардія розпоряджала великими воєнними засобами, що їх доставляли більшовики, фінляндські патріоти мусіли з великим накладом енергії та самопожертви здобувати мінімальні средства, щоб при їх допомозі протиставитися червоному теророві.

А червоний терор захопивши вже раніш Гельсінгфорс йшов побідним походом дальше. Легка зпочатку побіда, начала вдаряти червоним ренегатам-командантам до голови. Бож і розпоряджали вони значною як на цей час силою 300.000 війська, зорганізованого при допомозі більшовиків. Коли взяти на увагу, що тоді на території фінляндії було крім того понад 40.000 російського війська,

то дивним мусить здаватися факт, що така сила не була в стані захопити цілої Фінляндії. Пояснюється це тим, що ті війська стояли на дуже низькій моральній рівні й не мали дуже великої охоти битися та проливати кров; скорше вони хотіли грабити: не диво, що занимали ці частину краю, що були позбавлені всякої оборони.

Червоні занявши певну область Фінляндії враз із Гельсінгфорсом, приступили до творення свого правительства на більшовицький зразок. Не щадили вони всяких обіцянок, як знесення бюрократії, знесення незалежності суддів, соціалізацію державних і приватних підприємств, тощо. Однак найживішу діяльність проявило це правительство у «фінансовій» ділянці, наперед обсадили вони банк, в якому сподівалися найти грошові запаси; при допомозі досвідчених вломників добралися до середини сталевих тресорів: та стрінуло їх розчаровання: грошей там не було, за винятком облігацій на 160 мільонів. Цей запас однак не вистарчав на довго. Тоді давай грабити поодинокі установи, та людей, що до яких червоні мали певність, що розпоряджають грошми. Однак і це не дуже то допомгло. Тоді зачали вони друкувати гроші, підоблюючи підписи директорів банку. За недовгий час свого панування встигли надрукувати біля 78 мільонів. Гроші йшли, бо треба було платити і червоним гвардістам, і різним достойникам, котрі хоч нічого не робили, хочби тому, що не знали, що й як робити, але грошей таки домагалися. Цей недовгий час червоного раю у Фінляндії вповні вистарчав, щоб раз на завіжди оставити в пам'яті фінляндців незатертий образ рознузданости, садистичного терору, насильства і грабіжи більшовиків.

Вміжчасі покликани до життя через А. К. військові партизанські відділи зливалися в більші групи і зачали виступати офензивно — одна зі сходу, друга зі заходу. Ясно що ці групи але одягнені, без належного озброєння і без відповідного проводу, не могли встоятися перед ворогом і з кожного такого дужання виходили як не потороченими, то розпорошеними. Але їх праця мала в наслідках незвичайно великі користи, бо вони припелювали червоних відтягати увагу на себе та дозволяли таким робом організуватися правильним військовим відділам, що були під безпосередною командою ген. Маннергайма.

Велике значіння мала в тому часі діяльність пропагандивного відділу А. К. що летючками, відозвами, тощо, піддержував в населенню віру в недалекий кінець червоного терору. Завдяки діяльності цього відділу переведено навіть частинно серед населення організований пасивний відпір. Рівнож із успіхом закликав відділ до жертвенности в користь національного війська; жінки, дівчата, старці а навіть діти виконували з нараженням власного життя різні завдання, як перекрадалися до свого війська з вітками, доставляли одяги, білля, тощо. Не менш великі заслуги віддав національному війську розвідчий відділ, що його покликав до життя А. К., а то збиранням відомостей, налагодженням звязку між поодинокими групами а головню налагодженням звязку між ген. Маннергаймом і тими, що були замкнені в червонім колі.

Цей час партизанських боїв, що їх вели фінляндські «цивілісти» з червоними, використовує ген. Маннергайм для зорганізування правильних військ, приготвуваючися до рішучого удару червоній язві.

Хто працює в розвідці?

Наші вороги не перебирають у засобах у боротьбі з нами. Вони стараються втягнути до служби в своїм розвідчій апараті наших людей, що за юдан гріш доносять ворогові про всю нашу працю та про наші наміри. Всі ті відомости збирають вороги й на українських землях і всюди там за кордоном, де перебуває більший гурт еміграції.

Булоб одначе мильно думати, що розвідчий апарат кожної держави в засаді складається чи повинен складатися тільки з найбільш темного шумовиння, із самих суспільних сподів та що лиш у тому випадкові той апарат є найліпший.

Кожній розвідці залежить на тому, щоб дістати найбільше інформації, й тому старається кожна з них використати людей, що мають загальне довіря у своїй суспільности та мають найбільші можливости вглянути у різні, важні справи. А не є більше верхи суспільности, ніж низи. Розуміється, це нелегка справа. Для досягнення цілі приміюється підступ (прим. підставляється жінок-розвідчиків), робиться різні обіцянки, погрози будь дається матеріальні користи: зрозуміло, що легкий доступ є до людей хоробливо амбітних, розтратних, задовжених, налогових картярів, та інші. Хоч такі випадки зради власного народу через визначних людей не трапляються кожного дня, всеж в історії розвідки зареєстровано і.. багато. Навіть з нашої давної історії можна навести знаменні приклади: так за наших гетьманських часів московський цар Петро Великий уживав до розвідчої праці українських старшин, що попали в неласку гетьмана, а будучи на різних генеральних старшинських нарадах і знаючи пляни тодішніх гетьманів, доносили про все цареві; таким шпигуном був прим. генеральний суддя Кочубей, якому в цій зрадницькій праці помагала його жінка. Система зради розвинулася сьогодні у нас під більшовицьким режимом. Щодо інших народів, можна як приклад навести знану перед війною велику шпійонську аферу шефа розвідчого відділу австрійського генерального штабу Редля, що стояв на услугах Москви. В часі війни, крім рос. підп. ген. штабу Мясоедова, був на услугах німецької розвідки російський міністр війни Сухомлінов. По війні подібною аферою була справа старшини чеського ген. штабу Фальовта, що був на услугах німецької розвідки, а ще більше розголосу наробила справа шефа чеського ген. штабу ген. Гайди, що мав продавати більшовицькій розвідці матеріали, що дотичили французької армії.

Історія розвідки подає приклади на це, як то розвідка послугоувалася також князями, а навіть коронованими головами. Кап. анг. розв. служби Touhy пише: «Посадіть княгиню на чужоземнім престолі, а будете мати в цій країні тайного агента, певнішого й кращого від найспритнішого дипломата. Будете мати шпійона, що має доступ до міністеріальних документів і засідань кабінету, агента стало чинного, на обідах і бенкетах, коли тайни здобувається легко навіть від найзручніших дворян і найобережніших дипломатів». Він вказує, що в часі світової війни німецькі та австрійські жінки були на престолах Росії, Греції, Швеції, Іспанії, Румунії та Болгарії, а німець був при владі в Голандії. Він вказує дальше, що шведська королева була замішана в справу південно-американських каблів, якими пересилано шведською шифрою відомости для німецьких підводних лодок. Щож до іспанського двора, то цитує він таку телеграму з Мадриту з р. 1918.: «На дворі вплив королевої матери переважає. Порозумівається вона

з Ватиканом при допомозі телеграфу без дроту та інших середників. Король перебуває стало в товаристві молодого німецького аташе». Королева Греції створила цілу розвідчу сітку, в якій сама брала активну участь, проти антанті а зібрані відомости переслала німцям: англійці переловили були її шифровані телеграми до Вільгельма II. та дістали в руки багато ріжних документів.

Розуміється, що в останніх випадках мотивом розвідки не були матеріальні користи. Розвідча служба може мати й ідейні мотиви, а не лише опиратися на грошах або на зраді. Як раз на ідейнім принципі старалася працювати англійська розвідка. Для неї було засадою: «Не уживати сумнівної особи! Скорше чи пізнійше зрадить!» Згаданий вище кап. Touhy пише: «Треба числитися скорше з інформаціями, що походять з достовірного джерела, такого як амбасади, посольства і конзуляти. Є мало річей, дійсно важних, що не звернулиб уваги офіційних представників В. Британії за границею. Вони працюють для своєї батьківщини та не жадають окремої нагороди. Коли визначні подорожники, знані промисловці, урядники на відпустці будуть уважати за відповідне доставляти всякі відомости—тим ліпше!» Англійська розвідка старалася притягати до своєї служби визначних англійських патріотів, найбільш ідейні, моральні та інтелегентні елементи, які віддавали, й свої услуги безкорисно. До розвідки не міг дістатися хтонебудь. Не диво, що праця в розвідці вважалася за велике відзначення, яке можуть дістати заслужені люди. Незважаючи на це, що наслідком побудовання розвідки на ідейних елементах, видатки англійської розвідки були помірно малі (так прим. коли Англія в р. 1914. видала на розвідку 50.000 фунтів штерл. річно, Німеччина видала 12 разів більше), була англійська розвідка не тільки найбільш «чиста», але й найбільш успішна.

Загально знапа є розвідча праця основника «Пласту» ген. Baden-Powella, який віддав для Англії неоцінені услуги ще далеко до світової війни. Видані ним спомини з розвідчої служби, це заразом фундаментальна книжка про розвідчу працю. У світової війни ще більші услуги віддав 74-літній ректор університету в Единбурзі Альфред Ирвінг, що розв'язував шифрові ключі німецької фльоти (кораблів, підводних лодок і аеропланів) та вмів рівнож на підставі переловлених телеграм означити точно місце перебування корабля, який вислав депешу; завдяки йому англійці знали не тільки кожний рух німецької фльоти, але й зміст кожної її телеграми; зокрема вони перехопили німецьку диспозицію перед морською битвою біля Ютландії, донесення підводної лодки «У—20», що затопила «Люзитанію» та телеграму німецького правительства з пропозицією Мексикові заключити союз з німцями проти Америки. Знов у Швейцарії завдяки старанням англ. адмірала, лорда Фішера, створили англійські фінансові та промислові круги за власні засоби розвідчу централю, яка переловлювала всі шифровані рапорти (враз із ключами для їх розв'язки) чужих амбасад і конзулятів, вислані з Берна. Англійська розвідка, перед війною, вислала до ворожих держав своїх людей, зокрема багато старшин, які чито як туристи чито як вчені-дослідники розїздили по різних частинах ворожого краю та верталися до батьківщини не лише з колекцією ріжних рідких наукових okazів, але й з цінними розвідчими матеріалами. Крім того англійці мали по різних країнах своїх осілих

агентів, що як купці, промисловці, торговельні агенти, перебуваючи постійно в данім краю, не викликали проти себе ніякого підозріння.

Розуміється, англійці уживали також платних та менш інтелігентних агентів, однак ці платні агенти не були основою англійської розвідки, яка старалася бути від них найменше залежною. Зате німецька розвідка далеко відбігала від англійської. Так прим. німці послуговувалися в Англії здебільше платними розвідчиками й то низької якості, як готелеві служанці, гувернантки, торговельні помішники, акторки, кабарекові співаки, покоївки, тощо. Хоча слід признати, що мали вони й агентів ліпшої якості, прим. члена парламенту Trebitch Lincoln-a, а навіть так ідейних, як Карль Льоді, що перед англійським воєнним судом заявив: «Я не благаю вашої ласки й не соромлюся цього, що робив. Честь моя а також присяга своїм народом не дозволяють мені зрадити своїх співробітників. Я не беру ніякої заплати за свою працю: я мав тільки на оці щасття і добро своєї нації. Що через свою працю наразив я життя, був я цього свідомий. Кожний англійець зробив те саме для Англії, що я для Німеччини». Про цього розвідчика самі англійці висловлювалися з признанням, як про великого патріота, що згинув як жовнір, чесно й мужно за свою батьківщину.

Навіть у Росії вмлі цінити ідейного розвідчика. Так прим. заслужених та найбільш інтелігентних старшин висилано за кордон на розвідку службу; така місія вважалася великою почесною. Зате французька розвідка мала досить дивні під тим оглядом методи: вона виправді послуговувалася й платними й ідейними розвідчиками, але одні й другі ставали їй невідні з хвилиєю, коли вони «знали за багато»: тоді просто резигнувала вона з їх дальших услуг, а то й позбувалася їх безоглядними способами.

Ріжниця між ідейним а платним розвідником є наглядна. Як у кожній праці, так і в розвідці чоловік ідейний, що працює з внутрішнього переконання, із любови до батьківщини та з ненависти до ворога, зможе досягнути далеко **більших успіхів** та принести далеко більші користі, ніж цей, що працює тільки для наживи. Для такого, що продає свої відомості за гроші, буде міродатною висота суми, яку одержує, а ддятого нерідко може продавати він відомості тому, хто більше за них заплатить. Саме тому як раз, платні агенти можуть **зрадити справу та організацію**. Крім того платний розвідчик може подавати **фальшиві інформації**, бо ходить йому тільки про гроші. З той причини треба стало перевірявати правдивість донесень платних розвідників, як рівнож контролювати, чи не працює він **на два боки**. Людина, що працює ради грошей, може використати бррак, чи труднощі контролі, та продавати відомості не тільки своєму хлібодавцеві, але ще й другому, навіть ворогові. Історія розвідки знає багато таких випадків. Вже прим.

Р і ж н е.

Із практики польських «стружув безпеченьства». Дня 3. жовтня 1929. р. у м. Долині поліцай А. Сорочинський забрав на постерунок Теофіла Вірстюка і там намагався вимусити на ньому зізнання, хто в Долині належить до У. В. О. Коли Вірстюк не дав йому таких зізнань, поліцай Сорочинський та другі присутні там поліцаї побили його сильно а потім кинули в одну порожню кімнату на постерунок. Вірстюк використав прихо-

в р. 1896. R. Cuers був рівночасно на услугах французького й німецького ген. штабів. Нерідко здемаскований розвідчик, якому грозить смерть чи тюрма, щоб ратувати себе, переходить на **службу ворожої держави**, проти якої доси працював. Англійська розвідка в часі війни сама пропонувала придовленому, чужому розвідчикові йти до неї на її службу. Світова війна взагалі принесла багато прикладів зради, чи дволічної служби розвідників. Що більше, тоді розвинувся тип **інтернаціонального шпіона**, який пропонує продажу своїх відомостей кому попаде. У Швайцарії була своєрідна шпіонська біржа: розвідники різних країн вимінювали або продавали свої відомості по різних таксах. З повоєнних інтернаціональних шпіонських бюр багато шуму наробило здемасковане в р. 1929. бюро бывшего чекіста Орлова в Берліні, яке підробило лист Зіновєва до англійських робітників; останній факт потягнув за собою великі дипломатичні непорозуміння, розстріли людей в Росії, тощо. Це бюро здемаскувало себе підробленням документів, що мали компромітувати американського сенатора Бораг—а мнимим звязком із большевиками.

На підставі дотеперішнього видно, що при підборі людей для розвідної праці треба бути надзвичайно обережним. Тому й засада англійської розвідки—оперти працю на ідейних людях має повне оправдання. До розвідки слід ангажувати людей, що віддають свої услуги з любови до батьківщини, чи з ненависти до національного ворога, в якого державі живуть. Такі люди можуть бути **членами державного народу**, що веде розвідку в інших державах або членами **поневоленого народу** або особами, з тих чи інших причин **незадоволеними з влади** держави, в якій живуть. Щож до поневоленних народів, то вони своєю розвідною роботою можуть принести необчислимі шкоди своєму гнобителю та великі користи його ворогам, а кінець-кінців користі й собі. Польські революційні організації на чолі з Пилсудським, видавали услуги австрійській розвідці та пропонували її також Японії в часах російсько-японської війни; тим способом старалися шкодити національному ворогові та зискати моральну й матеріальну підпору чужих держав, використовуючи це для свого внутрішнього посилення й росту. З ідейних мотивів працювало багато чехів, у часі світової війни, на користь антанті тільки тому щоб розсадити Австро-Угорщину. Знана є розвідка праця чеської мафії, на чолі якої стояли проф. Масарик, теперішній міністр закорд. справ Бенеш. Крамаж та багато інших загально відомих осіб; безпосередні розвідні услуги віддав член мафії, власник електротехнічного заведення та знаний винахідник мінометів Оченашек, а дальше на терені Америки редактор Роска. Розвідка праця комуністів різних національностей та горожан різних держав на стільки відома, що не треба над нею розписуватися.

кий момент і втік з постерунку та зараз пішов до мійського шпиталю, де дав себе оглянути мійському лікарєві С. Концькому. Останній на письмі ствердив сильне побиття у Вірстюка. Поліцай Сорочинський, що про це довідався, побоюючись, щоб справа побиття не дала приводу до небажаного для нього клопоту, поставовив справу «уморити», на власну руку. Тогож таки дня, о год. 2 в ночі, застукав до помешкання Вірстюка: одначе ніхто

йому не відчинив. За пів години знов стуки й різкій «урядовий» тон: «проше отвизиць, поліція!» Коли бррак побитого — Михайло Вірстюк (виступав два роки тому як обжалований в процесі о вбивстві Собіньського) підійшов до вікна а пізнавши поліцай Сорочинського, перебраного по цивільному, сказав: «Пане Сорочинський! В ночі до хати нікого не пускаю! Прошу прийти рано!» В тій хвилі блиснуло світло електричної ліхтарки та вправ стріл: куля ранила Михайла Вірстюка в шию. Напасник утік.

Внедовзі, по нападі на Вірстюків, мав місце в долині другий подібний напад на кількох українських робітників. Одного вечора робітник Ів. Левтюх зайшов після праці до рестаурації Вайгартена, де стрів двох своїх товаришів та почав з ними балачку. Українська розмова не подобалася агентів Стєцулі, що встав від сусіднього стола, приступив до Левтюха та зі словами «чого кжичиш» вдарив його в лице. Коли на запит — чи вільно в Польщі бити, Стєцула відповів «так!», кинувся Левтюх на агента, щоб унешкідливити його. Та в тій хвилі присутні там Кудльчизький та поліцай Сорочинський, з якими запивався Стєцула, напали з багнетами на Левтюха та його товаришів, братів Слюсаренків, що поспішили Левтюхові на поміч. Началася бійка, в якій поліцаї покололи робітників; всеж останнім вдялося розбійти поліцаїв. Та заразже на це влетів заармований цілий постерунок поліції в Долині з комісарем Вінзаком, відомим зі своєї «спренжитості»; українські робітники віддали їм забрану у поліцаїв зброю. Рівночасно внесли скаргу проти поліцаїв за напад.

Та їх скарги, подібно як скарга Вірстюка, остали до пинішнього дня без відповіді а поліцай Сорочинський та його компаніони дальше безкарно виконують «службу».

Справа політичних в'язнів в польським соймі. Є загально відомо, що по большевиках має Польща найбільший відсоток політичних в'язнів. Та в польським соймі, дн. 18. січня, заявив міністр Сечковський, що в Польщі нема політичних в'язнів, а є тільки «протидержавні злочинці». Що це? Намагання закрити подійсний стан річей перед заграницею, чи бажання відобразити політичним в'язням і ті мінімальні права, якими вони користувалися навіть в царській Росії?!

Відгомін «Таргів Вєсходніх». Стаття в «Сурмі» про «Таргі Вєсходне» викликала правдиву скаженість польської преси. Крім різних епітетів в роді «нечувана безличність», «авантюристи», «божевільні», тощо, ляцька преса сідає на свого старого улюбленого коника, мовляв, «бойовни» «травлять час серед брякєкєту американських доларів та

Х р о н і к а.

Напади, бійни. 11.ІІ. у Лісниках, біля Бережан, хтось стріляв до поліцай, що вертав з Лісник на постерунок в Раю. В звязку з тим переведено ревізію у І. Макара, якого арештовано, а 19.ІІ. переведено в селі дальші ревізії та арештовано хорого М. Мединського.

— 1.ІІІ. у Комарєві, пов. Сокаль, стрілом з револьверу ранив Ярмольок П. Сапєгу, якого син працює в «Т-ві Школи Людовей». При втечі Ярмольок був також ранений стрілами, що впали з хати Сапєги. Зловлений не хотів поліції нічого зізнати, а перевезений до шпиталю, помер.

— 2.ІІІ. прийшло у Львові, біля Преображен-

шелєсту німецьких марок», що боєвики не заперечать «польськєстью» Львова, задокументованої боротьбою з «добре узбросним(!) українським(!) найзником(!) у р. р. 1918—19.» («Слово Польськє» 10.І.30.). То знов «Газета Поранна» (16.І.) заявляє, що «належить припустити, що й українська(!) єуспільність, яка зовсім инакше(!) оцінює дійсність, дасть належну відправу тим авантюрикам зніл стягу У. В. О.».

Нова ляцька провонація. Щоб скомпромітувати У. В. О. ляцька поліція пустилася на таку безличну та при тому дуже глупу провокацію. До одного знаного українця, власника вілли в Гребєнєві, що стало мешкає у Львові, надійшов лист менш більш такого змісту: Українська Військова Організація жадає від нього зложення в означеному місці та речинці суму дол. 200.—, з тим, що гроші ці мають бути вжиті на українських політичних в'язнів, що караються в польських тюрмах: коли це не станеться, його вілла піде з димом а його самого постигне лихо. Розуміється, згаданий українець жадних грошей не зложив, знаючи, що У. В. О. не приміює та й не потребує приміювати таких способів супроти власного громадянства: крім цього зміст та форма листа вказували не двозначно, що мається тут до діла з польською провокацією. Та справа на тому не покінчилася. Одної ночі почув завідатель вілли якісь кроки й коли знакомий завідателя вілли вийшов на двір, посиналися на нього стріли, з яких один ранив його в рамя. Справа стала голосна. І от поліція, щоб ратувати свій «гонор», зачинає переслухувати Богу духа винних людей, розуміється українців, шукаючи нібито за винувниками; безперечно не маючи проти них ніяких доказів, випускає їх на волю. На ховзку дорогу ступили ляхи! Не такими очевидними, та й до того глупими провокаціями, можна скомпромітувати У. В. О.!

Порухунки ляхів між собою. Перед кількома роками люде Пилсудського вбили польського ген. Загурєського. Про цю справу писала своєчасно досить обширно «Сурма». Пригадємо, що ген. Загурєський, зайнятий перед війною в ІІ. Відділі австрійського генерального штабу, находився в посіданню документів, якими хотів скомпромітувати Пилсудського за звязок з австрійською розвідкою та за різні скандальні вчинки. Справа вбивства зачала поволі йти в забуття. Аж ось в останнім часі вбито в загадочний спєсіб у Варшаві капітана К. Крушинського, бывшего адютанта ген. Загурєського при чому із помешкання вбитого зникли переховані там різні документи. Розуміється, нема ніякого сумніву, що й це вбивство виконали люде Пилсудського за відомом і дозволом останнього.

Нема то як у Польщі!

ської церкви до бійки, яку спровокували кацапєсько-сельробівєські юноші, що вийшовши з церкви витягнули червону плахту та зачали виголошувати промову. Вірні, розуміється, потурбували юнош, яких з сильною опрєєєю виратувала щойно польська поліція.

Арешти й ревізії. 15.ІІ. переведено ревізію у М. Мотника в Зашкові.

— 25.ІІ. переведено трує у Повітовім Союзі Кооператив у Ярослав, в пошукуванні «матеріалів, звязаних із приналежністю до У. В. О.» а дальше в помешканнях Др. Прибитківського, В. Серкізовського, Г. Кукіля, І. Грицюшки та особисті ревізії

у І. Крайчика та М. Переваші. Всі ті труси не дали ніякого вислідку.

— 11.III. У Рівному на Волині ляхи викликали великий скандал на шевченківським святі. Коли публіка зачала співати національний український гімн, позамикано всі двері, а поліція, що впала на саялю, зачала масакрувати людей. Арештовано 192 осіб, між иншим був. посла Серветника, якого поліція на приказ старости таки на саялі збила; крім нього змасакровано ще понад 30 осіб.

— 15.III. арештовано у Львові студ. В. Кожухівського.

— 18.III. арештовано на Знесінню П. Франчука і Д. Данилюка (оба волиняки), П. Водницького й О. Малиновського; всіх обвинувачується в протидержавній агітації.

Судові розправи. 21. I. почалася перед судом присяглих у Львові розправа проти 9 українців зі села Верб'їж, пов. Сокаль. Акт обвинувачення закидав їм приналежність до УВО, читання й коль портажу «Сурми», підготовку повстання, а вкінці вбивство П. Грицива, що ніби мав бути «сіллю в оці УВО». Як показалося на розправі, всі ті історії з УВО видумав вбивник (розуміється не без помочі поліційних та судових властей!), сподіючися тим способом зменшити свою вину, бо вбивство мало чисто приватний характер (заздрість до суперника, що відібрав йому дівчину). Це все однак не перешикадало польській пресі роздути цілу справу до небувалих розмірів та накидатися не тільки на У. В. О., але і на «Просвіту», «Маслосоюз» та інші установи, що, мовляв, є «місцями зібрань, де виховується молодіж у фатальній дусі культу зла й злочину» («Львовські Кур'єр Поранни» 23.I.30.).

— 30.I. почалася перед львівським судом присяглих розправа проти І. Пасіки, обвинуваченого за вбивство С. Твердохліба в р. 1922. Як каже акт обвинувачення вбитство інспірувала У. В. О., а виконав його Пасіка, якому помагали Садовський та Дзіковський; останній по заарештуванню втік із тюрми у Львові. Пасіка ніби мав зверитися з вчинку М. Пшиштоцький в таборі в Юзефові, яка вернувши до Польщі все це передала поліції. Розправу відложено з причини відсутности головного свідка. Слід зазначити, що польська поліція та суди не залишають своїх старих метод—послугуватися найгіршого сорта провокаторами. Подібно як Стецюкова в процесі о вбивство Собінського, яка **видумувала** різні речі проти арештованих, так і Пшиштоцька це знана віддавна **провокаторна**. Вона ще в р. 1923. перебуваючи в таборі в Юзефові, як проститутка, з пімсти проти одного старшини, зробила до чеської поліції донос з **видуманими** нею історіями, мовляв українці в таборі в Юзефові приготують повстання проти чехів і т. д. Чехи, які повірили провокаторці, та видали відповідні зарядження для... здавлення повстання, лише тим скомпромітувалися а за фальшивий донос викинули Пшиштоцьку за межі ЧСР. Про все це писала свого часу укр. преса. Провокаторка вернувши до Польщі мститься дальшими фальшивими доносами, тим разом, перед польською поліцією.

Панахиди по героях У. В. О. 5.III. відправлено в церкві св. Юра у Львові панахиду для вшановання пам'яті поляглого в боротьбі з ляхською поліцією в р. 1929. члена У.В.О бл. п. Ярослава Любовича. У часі панахиди в доколичних вулицях

чатували сильні відділи кінної та пішої поліції.

— 15. III. відбулося поминальне богослуження в Преображенській церкві у Львові в 6-ту річницю смерті члена У. В. О. бл. п. Ольги Басарабової, що згинула мученицькою смертю, закатована в тюремних казматах ляхськими посіпаками. Богослуження, що його правило 8 священників з пралатом о. Кунницьким на чолі, відбулося при асисті хорі «Сурма» та при участі великих мас народу, що не тільки винесли вицерт церковні забудовання, але й плащ перед церквою.—На виходячі з церкви маси кинулась поліція, що приїхала на 2 автах та вбілася в товпу, обсадивши перед тим брами доколичних домів. Повстало велике замішання, в часі якого придержано кількох людей. Ляхи навіть не дають в спокою віддати честь поляглим героям!

Голодівна політичних в'язнів. У першій половині березня українські політичні в'язні в тюрмі «Бригідки» у Львові відбули голодівку, щоби добитися відділення від звичайних злочинців. Головні домагання в'язнів сповнено.

— 10. III. всі (16) політичні в'язні в Коломиї почали голодівку наслідком невиносимих відносин у тюрмі та безконечного продовжування слідства.

— 17. III. політичні в'язні в Самборі приступили до голодівки, щоби вимусити тим способом зміну тюремних відносин, а зокрема добитися епільного проходу й поліпшення харчу.

Вийшли на волю. Із арештованих у підозрінню участі в замаху на «Таргі Веходне» вийшли на волю дальші слідуючі особи: Ф. Яцура, Р. Мостович, В. Андрушків, Огороднік, О. Волощуківна, Я. Клішівна і П. Пікаєвіна. Так отже з кількадесять людей, арештованих за участь у замаху на «Таргі Веходне» остала в тюрмі маленька частинна. Та й проти оставших у тюрмі прокуратура має подібні «докази», які мала також проти випущених на волю. З тої нагоди пригадуємо всі ті алярмуючі повідомлення польської преси про «виарештування всіх справників замахів», про «ліквідацію У. В. О.» та ин., які безкритично передруковувала українська легальна преса. Найцікавіше, що українська преса, що так обширно реєструвала всі арешти, поминула повною мовчанкою факт випущення більшости арештованих на волю.

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії різних підпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропаганди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо. З нинішнім числом починаємо подавати наголовки книжок з різних областей, які допоручаємо нашим членам.

У. В. О. Видання Української Військової Організації, 1929.

Конспірація. Видання. У. В. О. 1929.

Кречет: Лицарі нерівного бою. 1930.

Ю. Р. Крук-Мазепинець: Дурні діти.

Вл. Бурцев: Борьба за свободную Россию.

Мои воспоминания. Берлін, 1924.

Kautsky: Irland. Накладня «Фрайтайт».

Берлін, 1922.

С. Степняк: Джузеппе Гарібальді. Київ Держ. Вид. України.

Додаток „Сурми“

для заонеанських українців.

ч. 3

БЕРЕЗЕНЬ

1930

Клич Нації.

Колиж добудеш правду до дна моря,
Народе мій без ціли, без завіту,
Без віри в свого Бога в пеклі горя,
Що став тепер як папороть без квіту?!
Колиж добудеш правду до дна моря
Під голос труб: держава або смерть?!

За гріх розвалля впав Ти у поругу,
Аби в землі батьків став чужениця—
І скинув з духа свого осоругу
І сцілвся у націю як криця...
За гріх провалля впав Ти у поругу...

Здійми знак свого Бога повен віри
Любов і правда всім!—Його скрижали...
Явились зміж народів дикі звірі—
Христос питає: люди чи шакалі?
Здійми знак свого Бога повен віри...

Зови борців розвіяних по світу,
Що винесли з огню подерті стяги:
Будьте борці визвольного завіту,
Що родиться із нашої знебаги!
Зови борців розвіяних по світу
Під голос труб: держава або смерть!

І будьте всі як перші християни:
Несіть гельотам слово Боже веоди,
І благовістю дум гоїть ім рани

Як вдарять труби—встануть нові люди.
І будьте всі як перші християни
Під голос боєвий: держава або смерть!

І підіймуться з рас усіх народи
І скинуть петлю праць для Вавилону,
Зітруть Ассура змішані породи,
Любов і правда всім!—заграє з дзвону.
І підіймуться з рас усіх народи...

Народ, що носить знак Володимира
Розкриє світові завіт обнови,
Що створить космос людей без ясира
З лицем до Бога правди і любови.
Народ, що носить знак Володимира...

Граль Києва засяє сонцецвітом
Усім народам Господу на славу,
І Бог збере Вас вічним заповітом
У рідну землю під свою державу.
Граль Києва засяє сонцецвітом
Під голос труб: держава або смерть!

І верне срібний ключ Вам до терему
Через загарбані батьківські гори—
І верне золотий ключ до Едему
Через тризубом відперте море
Під голос труб: любов і правда всім!
У мирі світовім.

У сему річницю безправства.

(Зприводу рішення Ради Амбасадорів 11 березня 1923 року).

Сім літ тому назад вдарила в українське громадянство ненадійна вістка про признання Східної Галичини полякам. Невжеж світ може бути так несправедливим? Деж ті пункти Вільсона про право самовизначення народів? Де поділись кличі Льюїс Джорджа про конечність вкорочення польського імперіалізму? Такі і тим подібні запити викликав той новий акт світового насилля над нашим народом.

А Польща раділа. Сім літ минуло від того часу, сім літ легалізованого державами Заходу насилля рабівничої Польщі над нашими землями. Сім літ нашого пасивного і тільки частинно активного спротиву проти окупантської влади. Методи Муравьова, Столипіна, австрійських Баденіх та Потоцьких супроти українського населення переняли на переміну вшехпольський генерал Сікорський, хлопський політик Вітос з Грабськими, а вкінці Пілсудський зі своїми маріонетками Бартлем, Світальським та иншими. Посипались нові закони, нові постанови ад майором Польоніє гльоріям. Забулись всі приречення дані Польшею в Парижі про охорону прав других народів. А Союз Народів мовчав. Польські тюрми раз в раз заповнювались новими

політичними в'язнями. Поліційний морд над Басарабовою, довголітня тюрма на так званих басарабівців, засуди над «почтовцями», наглі суди, переслідування і засуди за читання «Сурми», розв'язування «Просвіт», «Лугів» та «Пластів», десятки політичних процесів за приналежність до УВО, це тільки маленька частинка білянесу польського насилля.

Коли сьогодні ціла Польща трясеться під ударами економічної кризи, коли в польському соймі відбуваються події, що нагадують часи зперед 1772 року, коли на Сході Європи назрівають нові події, що допровадити мусять до зміни існуючих границь і коли ціла Європа хитається в своїх основах, чиж є причина попадати нам в зневіру і признавати стійність березневого рішення, яке нам накинено й з яким ми не погодилися?!

Геройські подвиги наших стрільців в роках 1918-19 живуть ще надто в нашій пам'яті, а наша самостійність, хоч вправді тревала дуже коротко, але ще надто жива, щоб ми могли на неї забути та помиритися зі станом неволі. Лягли вправді десятки тисяч наших героїв в нерівному бою, але

на їх місце вступають нові борці, нові месники народу.

За мало їх, скаже може якийсь слабодух. На це відповімо словами Масарика: «Нас було мало, але й апостолів не був цілий легіон; отверта голова, зрозуміння справи, непохитна воля готова до вчинку, відвага в обличчю смерті—це гігантна сила, що чудес dokonує».

Така сила в нас росте. До скріплення її зведем теж наших заокеанських земляків. І віримо, що скорше чи пізніше мечем перечеркнемо верзальське

Після листопадових свят.

Численні дописи в українських американських та канадійських часописах, а ще численні листи, що надходять зза океану до Команди УВО, вказують, що в нашому національному житті в Америці й в Канаді наступив дуже відрадний прояв—нове оживлення у відношенні до старокраєвих справ. Апатія і слабе заінтересованні долею рідного краю, які по наших невдачних спробах здобути власну державу, огорнули наше заокеанське громадянство та затирали почуття спільності з рідним краєм, уступають. На їх місце приходять щораз то більше зацікавлення не тільки подіями в краю, а й перебігом та планами нашої дальньої бойової і визвольної акції. На численних публичних вічах, а навіть на родинних сходинах обговорюється справа допомоги рідному краю та передумується над способами. Як зацікавити найширші круги нашого американського громадянства долею рідного краю. Що раз то більше затиснюється зв'язок з рідним краєм. До скріплення цього тісного зв'язку починаються в невеликій мірі листопадові свята за океаном.

Клич святкувати листопадові роковини найшов в останньому році о много більший відгомін, ніж у літах попередніх. І не тільки міста, в яких живе доволі велике число наших земляків та існують численні організації, але навіть поменші громади вважали своїм обов'язком присвятити один день споминам 1 листопада 1918 року—того великого дня в історії нашого народу, та пам'яті тих знаних і незнаних борців-героїв, що положили свої голови для здобуття волі Батьківщині.

Голі в короткій статті вичислювати імена тих всіх діяльних і свідомих одиниць, що влаштували ті листопадові роковини. Дописи в різних україн-

березневих рішеннях, перетнемо теж ті цуга, якими сковано наш народ.

Говард, британський амбасадор сказав про Америку: «Я подивляю надзвичайну енергію та велику організаційну силу, конструктивного генія, а найбільше подивляю це, що в Америці ніхто не уявляє програмою, тут кождий готовий в кожду пору починати, щоби добитись за всяку ціну до успіху». З тими думками вступаємо в восьмий рік боротьби проти польського насильства.

ських часописах можуть бути тільки малим признанням за їхню працю. Але важнішим від признання буде для них свідомість, що голос їх на святкових зборах, чи в Шікаго, чи в Нью-Йорку, в Асторії, в Гемтремк, чи в інших місцевостях дійшов також далеко поза океан до рідного краю, головню до тієї частини української суспільності, яка покляла собі за завдання виконати заповіт, залишений українськими стрільцями з доби 1 листопада 1918 року. Численні листопадові свята за океаном та заяви наших земляків на тих святах, що боротьба за власну державність від тепер для наших заокеанських братів не буде чужою, стають моральною підтримкою для УВО в її боротьбі з польським найздником, бо доказують, що українська еміграція в Америці та Канаді розуміє вагу визвольної боротьби, радіє успіхами в краю та хоче ту нашу боротьбу на краєвому ґрунті скріпити і посилити. Скріплення національної свідомості серед наших земляків в Америці й Канаді скріпляє боевого духа в краю.

«Перший листопад,—говорив один з бесідників на листопадові свята—зв'язав нас простою лінією з нашим героїським минулим, закріпив основи державницького розвою України, обновили героїського духа в народі і вказав непохитний шлях до визволення в майбутньому. Збройна боротьба проти всіх ворогів України на всіх її займанщинах—це одинокий пресвятий заповіт 1 листопада». «Всі учасники виходили бадьорі та скріплені з того свята—цише инший очевидець. Не було української громади, яка не прийняла того листопадового заповіту до відома. Ходить про це, щоби в громадах не лишився тільки споминам свята, але щоби той заповіт українського стрільця

мою кипіло. Лип у келії, здається, ніхто не чув того...

Та ні! Бо ось хтось ворохнувся. Не як сонний, ні, а так... як цей, що на силу хоче заснути і не може. Черкнув сірником, щоб закурити папіроску й тоді можна було бачити його лице, лише тюремницьке немовби заморожене постійним болем і недомаганням душі...

Сірник погас і лице потонуло знов у глибокій, нічній пітьмі. Малий червоний вогник папіроски то розярувався то погасав, а з цього як він закреслював різні кола можна було догадатися, що рука, яка його держала, спокійною не була.

Вкінці вогник папіроски впав великим луком на середину келії, розгорів ще раз, останній, розбиваючися на сотки дрібних іскор і погас.

А з місяця, звідкя він вилетів, дався чути в цей мент глухий, тихий та зате тим боліснійший ні то стон ні то плач...

Хтось не спав.

знайшов зрозуміння і послух в як найширших кругах українського населення та видав реальні, а не тільки словні успіхи. 11 літ проминуло від тої хвилі. На місце упавших стрільців прийшли нові невідомі стрільці, що в підполю повному небезпек ведуть дальшу важку боротьбу з польським найздником і на ту боротьбу не сміє забути наша заокеанська еміграція. Примір певної посвяти того незнамого українського стрільця, якого пам'ять святковано в листопадових роковинах, як теж приміри тих героїських подвигів тих наших нових жовнів, членів УВО, що борються з польською окупацією, накладають на заокеанську еміграцію обов'язок теж ставати в ряди тих невідомих жовнів в бою за наше визволення. Боротьба за власну незалеж-

Січ ім. К. Трильовського в рядах УВО.

5. січня 1930. р. на річних зборах «Січ ім. К. Трильовського» в Шікаго одногосно ухвалено вступити в резервові ряди УВО з тим, що «Січ» задержує свою дотеперішню назву, опираючись далі на своїм статуті та чартері стейту Іллінойс. Своєю заяву вступу умотивувала «Січ» слідує:

1. Народня «Січ» уважає, що побіч всіляких инших конечних ділянок у нашій визвольній русі побіч таких чинників установ і товариств як «Рідна Школа», тов. інвалідів «Просвіта», Комітет деп. Політичним В'язням та ин. УВО являється найконечнішим чинником, бо своєю підпольною роботою не дає спокійно спати ворогови на наших землях, завдає удар ворогові та чинно протестує перед світом проти окупації наших земель, а що найважливіше підготовляє нову будущу збройну силу України.

2. Народня «Січ» опирається на тому, що нам як американським горожанам українського походження можна давати матеріальну підтримку рідному краю в його боротьбі за незалежність так як це робили і роблять інші народи, пр. Чехи, Поляки, Іміці, Жиди, Ірландці та ин.

Куток дописувачів.

Дорогі Брати.

В першу чергу прошу Вас вибачити, що так відносно мало фондів на Вашу працю зміг я зібрати в часі минулої коляди. Але повірте, Дорогі, що з моєї сторони зробив я все, що було можливим. Спільними стараннями молоді в Стрий, Альта змогли ми зібрати 24,75 дол. Малий це дар, але відданий з глибини душі.

Зі свого боку заявляю, що мій обов'язок відносно УВО виповню на всі 100 процент. Тепер, бачите, я покинув тут ще зелений імігрант, а імігрант це те, що у війську рекрут. Духом я не упадаю, а навпаки йду вперед і не зважаю на всі на погляд некорисні для мене обставини.

Маю тверду постанову помагати Вам не тільки матеріально, але сповняти кожне Ваше доручення з посвятою усіх моїх сил. Бо УВО є живчиком нашого національного життя; так, як в людськїм тілі, тільки поки живчик бється, доти людина живе, так й у нашому українському житті, поки УВО існує, доти наш нарід може відважно і гордо дивитися в будущність. Тому чим більше будемо йти назустріч УВО, тим швидше ми, Українці, зможемо здобути Українську Самостійну Соборну Державу.

На коляду жертвували по 2 дол.: Г. Т.; по 1 дол.: Тхір, Ваврик Підлужний, Луць Підлужний,

ність вимагає дуже широкої праці на всіх ділянках та на всіх територіях. І нагода до праці знайдеться теж за Океаном. Коли заповіт стрільця з 1918 року вийде в кров та кість не тільки очевидців нашого національного зриву, але теж в їх покоління і запалить їх огнем любові і посвяти для нашого визволення, тоді безперечно прийде час, коли листопадові роковини святкуватиме Українська Нація не тільки по закомарках в краю, крадькома перед штиком польського посіпаки, або далеко за Океаном, але теж на своїй вільній Україні. І згадуватиме тоді не тільки імена тих героїв в молитвах чи піснях, але поставить їм мавзолей та тверді крицеві пам'ятники, як примір до наслідування для грядучих українських поколінь».

що рік-річно вислала мільйони доларів для рятунку своєї батьківщини.

3. Народня «Січ» є переконана, що наша збройна поміч з Америки є неможлива; зате наша поміч може заключитися у матеріальній і моральній підтримці нашої збройної сили там на місці, в краю.

Тому теж Народня «Січ», яка вже багато причинилась до висилки грошей на таку ціль, буде й в будучині старатись всіми можливими засобами підпомагати боеву акцію в краю.

Те рішення підписане С. Мусійчуком-кошовим, Д. Островським-осаулом, Леськом-писарем-рекордовим, Скульським-писарем-фінансовим і М. Леськовим-скарбником.

УВО з великою радістю витає цей вчлнок «Січ ім. Трильовського» в Шікаго. Це черговий крок до створення тріркової організації для тісної співпраці з нашою боевою організацією в краю. УВО надіється, що за шікагівською «Січчю» підуть і другі українські організації, що опісля об'єднані в одній централі створять тверду основу для нашої боротьби з польським найздником.

Із календарина політичного в'язня.

Краків, тюрма св. Михайла.
Під Зелені Свята р. 1927.

... Ніч була горяча, душна. Відчиненими вікнами знадвору вливався в тюремну келію нічний віддих мійського життя. Приносив із собою сміх, хіхотання з мійського саду, приносив звуки скрипок, що тужно вигравали десь близько, гейби за етіною. Голосив про життя безжурне, сповіщав про щасття тих, що не знали тюремницьких гараздів.

В келії було тихо... Часом тільки хтось то повернувся на тапчани, то зітхнув. Рівний віддих мільканайцяти грудей говорив про те, що всіх огорнув сон і переніс їх—як кажуть поети—в передсінок забуття.

Вже на замковій вежі видзвонила десята година. Сміхи на дворі не вгавали, життя поза тюр-

І. Романчук, Олена Давидович, Й. Голько, Ф. Япейко, Л. Запесоцький, Ілько Химка, І. Бойчук, Д. Панас, Л. Леськів, С. Леськів, М. Пелех, А. Шпигель, Ст. Павлюк, Ст. Леськів; по 50 центів: Андрій Пелех, М. Іванечко, Т. Крокош, Ф. Гайдук, С. Стельмащук, Г. Панас, М. Крокош, П. Павловський, Сев. Леськів, Г. Ванішук, Г. Квасниця і П. Лесняк; по 25 центів: Л. Химка, І. Пелех, Д. Підлужний. Разом 24,75 дол. Новими передплатниками «Сурми» стали: А. Пелех, І. Тхір, В. Підлужний, І. Романчук, Г. Карпишин, Т. Крокош, Ф. Гайдук, М. Пелех, А. Сторожинський, Д. Панас і П. Королюк. Всього надсилаємо Вам зі Стрий Альта 46,75 дол.

Зі щирим серцем Гриць.

Стрий, Альта. Канада.

До Команди Української Військової Організації.

Отсим подаю до Вашого відома, що спільний баль Українського Горожанського Клубу і Українського Товариства «Січ», відд. 282 У.Н.С. в Сиракуз відбувся тут дня 9. листопада 1929 р., з котрого було чистого доходу 76,50 дол. За 80 чисел «Сурми», котрі переслав до нашого Клубу п. В. К. зібрав я 8.— дол., розпродуючи кожне число по 10 центів. Крім цього розпродав я ще

40 брошур УВО і зібрав з тої розпродажі дальших 10.—дол. Місцевий Українсько-Американський Жіночий Горожанський Клуб ухвалив на УВО зі своєї каси і передав мені суму 5.— дол. Дальше приєднав я для «Сурми» 9 нових передплатників, з котрих кожний зложив на наш революційний орган по 1 дол., разом 9.— дол. Передплатниками тими є: І. Камінюк, А. Яворський, О. Шмокалюк, Ст. Шклярєнко, В. Дячук, М. Ключик, Віктор Осухівський, Г. Туркевич і І. Кравчук. Всі збірки разом творять суму 108,50 дол., котру я переслав до Вас через «Об'єднання».

Сиракюз, Н. Й.

Г. Т.

Коляда на рідний край.

Як минулого року, так й цього року Організація Державного Відродження України (бувши Демократична Сотня) пішли з колядою на боєву акцію в краю. Правда цього року коляда не дописала головно тому що тут велике безробіття, всеж свідоміший елемент нашої колонії зрозумів вагу рідної справи і зложив для неї що хто міг. Нище подаю ті жертви, які ми отримали.

Зложили по 7 дол.: Й. Штельмах: по 5 дол.: Піпл Реставрант, М. Акимів (з того 3.— дол. на Рідну Школу), А. Пребила (весьо на Рідну Школу): по 3 дол.: Дм. Дирбавка; по 2 дол.: В. Седляр, І. Заблоцький, Д. Войтишин, Н. Стахів, Й. Кульчицький, Т. Мусій, І. Івасюк, І. Дума і Девісон Аптека; по 1 дол.: І. Рунька, Й. Солодкович, Й. Чайковський, П. Штобрин, О. Ченак, В. Глухий, Ст. Простий, Н. Машталер, Ст. Шумняк, Й. Морозовський, К. Нановський, О. Курочка, А. Патра, І. Чайковський, М. Кулинич, О. Курчак, Д. Рубаха, М. Савчук, В. Крушельницький, о. М. Кашуба, М. Сосновський, М. Шаран (весьо на інвалідів) і М. Черній. Загальна сума з коляди 66.— дол., з того призначено згідно з волею жертводавців 57.— дол. на Боевий Фонд, 8.— дол. на Рідну Школу і 1 дол. на Фонд Інвалідів.

Гемтреми, Мін.

Данило Рубаха.

Скріпляймо боєву анцію в Краю.

По розданню «Сурми» о. А. Пристаєм на церковній галі, де відбувався наш парафіяльний бал, шановний громадянин Олекса Йордан промовив до присутних кілька горячих слів про значіння краювої УВО та про те, яка ціль і яка робота наших Героїв в старім Краю, а рівночасно звернув увагу на те, що завдання нашим в Америці зложити при кожній нагоді хоч малу жертву на ту боротьбу, яка там ведеться. По тім завізанню перейшла Вл. П.—і Ярусевич поміж присутними за збірку. Зложили по 1 дол.: О. Йордан, П. Драпак, Т. Локоть, Л. Угрин, П.—і Бутирмен, А. Ганкевич, С. Вакалюк, а решта дрібними датками. Я думаю, що наша громада в Гартфорд ніколи не забуде за військовою тайну організацію і доти буде їй помагати, доки не досягнемо визволення нашої рідної Батьківщини. Теперішнє число «Сурми», яке ми одержали свідчить ясно про незломність наших боевиків, про їх тривку боездатність мимо всіх ляцьких утисків. Поміж нами є ще досить Українців, які важуть, що краюва справа їх не обходить. Не дивуємося, коли так каже мій й непросвічений наш чоловік, бо він може ще пізнати свою блудну дорогу, але зате зневажливо і з погордою дивимося на

всіх інтелігентів, які ні троха не хочуть причинитись до народної роботи. З такими осібниками требаби інакше поступати.

Здоровимо з Гартфорд всіх дорогих наших Братів з УВО і засилаємо Вам нашу збірку 12.— дол., ленту малу, але ширю і бажаємо Вам всім «Веселих Свят».

Гартфорд, Конн.

П. Д.

Кто приєднав для „СУРМИ“ нових передплатників.

В. Апонюк, Стріл. Гром. Гурток ч. 2, Едмонтон—2, передплатники, Г. Туркевич, Сиракюз—9, Д. Рубаха, Дітройт—5, С. Мусійчук, Шикаго—8, Г. Тижук, Стріл—11, Н. Закалюжний, Нью-Йорк—1.

Кто зложив дар на боевий фонд в Старому Краю.

«Різдвяний дар з Едмонтону» 100.— дол. Ліга Визволення України в Пітсбург 149.— дол. Об'єднання Українських Організацій в Америці 400.— дол., на що зложились між іншими слідує по жертви: збірка «Запорізької Січи» при Українській Православній Церкві в Монреал з листопадового свята 75.— дол.; збірка п. Щуцького з листопадового свята в Перт Амбой 50.— дол.; з парохіяльного пікніку в Гартфорд 15.— дол.; посылка о. Кушніра з пікніку Української Православної Громади і злучених Товариств в Нью-Арк 52.— дол.; жертва Т-ва ім І. Франка в Дітройт 57,50 дол.; збірка А. Патри в панства Войтовичів з нагоди 25-літнього ювілею їх подружжя. Зложили: Павло Войтович 5.— дол., І. Курчак 2.— дол., по 1 дол.: Й. Морозовський, Л. Білек, Д. Войтишин, В. Крушельницький, Петро Войтович, М. Сосновський, А. Холявка, А. Патра, І. Заблоцький, О. Курочка, Н. Тимків, І. Луцишин і А. Бабак. Разом 20 дол.: збірка Л. Білина в домі п. О. Курочки 13,50 дол.; збірка Н. Скрипця, Ньюарк, зложили по 1,50 дол. І. Кучер, по 1 дол.: Д. Кізіяна, Г. Безкоровайний, О. Вовк, І. Прийдун; С. Свербівус 0,45 дол. і Д. Машницький 0,25 дол., з розпродажі «Сурми» 4 дол., цілоденний заробіток в дні 1. листопада 4 дол., разом 14,20 дол.; з пікніку Братства св. Николая, Братства св. Петра, Т-ва ім І. Франка і парохії в Бофало 11 дол. Дар Петра Свинчака і Теодора Малецького з перемиського повіту по 7,50 дол.; дар Павла Войтовича, Дітройт 7.— дол.; збірка п. Чорнія в домі п. Семенкова, Балтімор 9.— дол.; жертва п. Москаля, Спрінг Вейл 2,50 дол.; жертва І. Зазуляка, Вустер 5.— дол.; жертва Й. П. Гластонбури 2.— дол.; дохід з вечірка українського національного танку В. Авраменка в Нар. Домі в Н. Й. 25,35 дол.; затики синів—дітей школи українського танку З. Авраменка 5.— дол. Українська Стрілецька Громада, Філадельфія 25.— дол., Невідомий 129,50 дол. На Пресовий Фонд і передплату «Сурми» зложили: Стрілецька Громада, Філадельфія 10.— дол. Читальня «Просвіти» в Буффорд, 2,50 дол. І. І. Воркун в Ледук 2,50 дол., А. Присяжний, Н. А. 2.— дол. П. К., Н. Й. 2.— дол.; Г. Левуш, Елмайра 1 дол.; І. Бородайкевич, Трентон 2.— дол.; по 2.—дол. А. Пелех, І. Тхір, В. Підлужний, І. Романчук, Т. Карпишин, Т. Крокош, Ф. Гайдук, М. Пелех, А. Сторожинський, Д. Панас і П. Корольук: по 1 дол. І. Рунька, І. Старух, А. Красіцький, Н. Триш і Д. Дирбавка.

Всім жертводавцям складаємо ширю подяку.

передавайте з рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перел ляхами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Просітьсья складати в краю на „Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 4 (31)

К В І Т Е Н ь

1930

Слабодухам.

Чого спинились ви серед шляху борби
Неначе путник той, що вибився із сил?
Чого склонились ви немов раби
І свій прапор до низу похилили?

Ви стогнете від втоми і болю?
Не жаль вам стільки трудів, стільки жертв?..

Вперед! Назад немає вороття...
За вами шлях, повний могил.

Ви тремтите? Така страшна вам смерть?

Революційна праця поміж військом.

У кожній державі військо являється головною опорою існуючого державного ладу а тому революційна праця в війську вдарє по самих основах цього ладу. Коли раніш революції могли переводитися без участі війська і навіть проти війська—то тепер, при сучаснім розвою техніки озброєння, жадна революція не може мати успіху без того, щоб військо, хочби частина його, не брало в ній активну участь, виступаючи по боці революціонерів.

Недавні революції відбулися будь при участі війська будь при його невідності. Російська революція 1917 р. вдалася тому, що вибухла під кінєць світової війни, коли майже ціле населення було озброєне, коли фактично армія злилась із населенням. Большевицький жовтневий переворот був переведений озброєними матросами та «червоногвардейцями» при невідності решти армії.

Фашистівській «похід на Рим» вдался тому, що озброєним загонам фашистів не стала на перешкоді регулярна армія. «Куп-дета» (переворот) Ілзеудського ринила перемога прихильної йому частини армії над другою—противною. Можна навести більше подібних прикладів.

Українська національна революція проти окупантів буде мати успіх лише при умові участі війська чи при такім стані війська, який не дозволить йому боротися проти українських революційних загонів. Першого чекати тяжко—бо чужі національні війська не будуть битися за українську справу, а українських частин у ворожих арміях або не маємо або коли вони існують, то розміщені звичайно на чужих теренах (на пр. в СРСР українські частини відсилаються до Москви та Сибіру, а зачасти по українських містах складаються із москалів, сибіряків, тощо). Тому мусимо рахуватися необхідністю формувати українське військо в самім процесі революційної боротьби, яку розпочнуть українські повстанчі загони. Але це не значить ще, що не маємо вести працю поміж чужим військом, розташованим на наших землях. Ми не можемо виправді розраховувати на допомогу цього війська, але зате деморалізуючи

його всіми можливими засобами мусимо довести його до такого стану, при котрому воно виявилось найменший опір нашим революційним виступам.

Тут нема що балакати про моральність або аморальність цих засобів. Треба пам'ятати, що одна капля крові українського революціонера для нас мусить бути дорожньою, ніж ціла мораль світа. Тому, що не можемо приєднати цих чужих нам воянів пропагандою ворожої або в данім випадку, чужої ім української національної ідеї—тому в наших інтересах є підтримувати у ворожих казармах де перебувають не українські частини, навіть пропаганду анархізму, комунізму, толстовства, пацифізму, тощо, бо воно ослаблює духа армії та руйнує її боездатність.

Зокрема на пропаганду братерства націй повинні ми звернути велику увагу. Чужий вояк мусить бути переконаний, що боротьба не ведеться проти нього особисто і що він збереже своє життя і свою свободу—наколи не буде виступати проти наших революційних змагань.

Ця тактика не є ніякою новістю; треба пам'ятати, що Німеччина надзвичайно підорвала боездатність російської армії підчас світової війни, перепустивши через свій фронт большевиків: Леніна, Троцького та інших і взагалі потуранням, а то й помічю большевизму.

Зовсім иншу тактику треба застосувати супроти поодиноких українців, які виконують службу в чужому війську на наших землях. Між ними треба, навпаки, пропагувати національну ідею, вказувати безнастанно на його пригноблене положення й на його обовязки перед Українською Нацією. Треба переконувати, що кожний українець має служити в чужому війську на те, щоб використати цю службу в інтересах Української Нації: чи то для придбання військового знання, яке придасться йому при творенню української армії, чи то для руйнування ворожої.

Кожний вояк-українець повинен добиватися як найбільших впливів в своїй частині, посувати-

ся як найшвидше на командні посади—бо ці впливи й ці посади, у слушний час, полекшать йому ту працю, яку буде вимагати від нього Батьківщина. Такий вояк буде мати подвійну вартість для Нації—і тому, що він своїм знанням допоможе, в майбутньому, організації власної української армії і тому, що займаючи командні посади зможе легше розладати та нищити ворожу армію з нутра а знаючи більше військових таємниць та передаючи їх своїм військам обленшить їм боротьбу з ворогом.

Кожний українець-вояк мусить руйнувати ворожі армії ще й непослухом під час боротьби, а далі дезерцією з поля бою до українських військ. Однак перед своїм відходом повинен він нанести ворогові як найбільше моральних і матеріальних шкод.

Вояки-українці, де б вони не були, мусять

Боевик і перевозові средства.

Не треба підкреслювати важливість комунікаційних середств, особливо залізниць, на час мобілізації. Шляхом уміло переведених саботажів (нищення залізничних мостів та іншого залізничного уладження, ушкодження паровиків і вагонів) можна нанести ворогові дуже великі шкоди, які можуть знівечити навіть найкраще випрацьовані ним пляни. Та перевозові средства є важливі для воюючої сторони не тільки на початку війни, при мобілізації, але й дальшому її розвитку; без них не можна обійтися при перекидуванні військових частин з одного відтинка на другий, при доставі харчів, муніції й усього необхідного знаряддя

пам'ятати, що прийде час, коли Нація буде вимагати від них послуг та знання а тому вони мусять бути приправлені до цього моменту як найліпше.

У тому також вояки-українці повинні бути організовані. Всі українці по сотнях, полках, дивізіях і корпусах мусять бути зв'язані з «Українською Військовою Організацією», в одне тіло: це не тільки полекшить переведення праці в мирні часи, саме підготовки до боротьби, але й допоможе пляновому нищенню сили ворога в час боротьби і прискорить створення Української Національної Армії.

Англійці мають для своїх пластунів боевий клич—«будь готов». Треба, щоб це гасло було рідним і для кожного українця, що мусить тимчасом служити в чужих, ворожих арміях.

«Будьмо готові!»

у фронтову полосу, при перевозі хорих, ранених і полонених та при транспорті всякого зужитого матеріалу. Беручи це на увагу, не можемо обмежитися на цьому, щоб тільки нищити перевозові средства в рога, але вже сьогодні повинні ми старатися також підготувати основи для майбутнього поставлення нашого військового перевозу.

В усіх державах існують при військових міністерствах або генеральних штабах окремі т. зв. транспортні відділи, яких завданням є, вже в мирні часи, випрацювати докладні інструкції, що мають відповідати мобілізаційним плянам. Ці інструкції є призначені не тільки на перші дні за-

опинюється в польському полоні, звідси утікає на чужину та береться за науку. Події однак на рідній землі не дають йому довго перебувати на еміграції. Виїздить до краю і стає тут в ряди нашої організації. Повний запалу і самовідречення неохоронив себе перед лабетами польських посіпак. Попадає в тюрму, виступаючи в процесі 12-ох. Після виходу на волю тіло його наслідком перебутих тюремних злиднів не видержує. Смерть косить його молоде життя...

Минають хвили на тихій молитві... Чуємо, як над цією могилою наші душі сповиває якась крицева міць, кріпшає завзяття, а бажання чину так і розсаджує груди.

Після молитви, порядкуємо могилу, насаджуємо квіти та вміщуємо на ній мармурову таблицю.

Пан-отець відправив панахиду, яку ми вислухали на вколішках. А думки наші забігали в недалеке майбутнє, коли то на кістках наших героїв повстане велика Українська Держава, що подбає за тлінні останки народних мучеників і примістить їх у народньому пантеоні.

Жалібна пісня закінчила це наше свято...

Дорогий незабутній Дунцю! Не похилилися над Твоєю могилою блакитно-жовті прапори. Не заграли в останнє сурми. Пішов Ти від нас так тихо, як тихий Ти був за життя, як тихо була Твоя повна самопосвяти праця в наших рядах.

Цей спомин хай буде скромною китицею над Твоєю домовиною.

гальної мобілізації, в якому то часі треба перевозити військові відділи із запліддя на фронт, але вони відносяться до перевозового руху в цілому, на цілий час війни, навіть у відношенні до мирного населення. Згідно з ними цілий перевозовий рух має бути підпорядкований військовій установі, яку можна назвати «керівництвом воєнних транспортів». Ця установа творить звено між начальним командуванням а міністерством комунікації з його підлеглими органами. Відповідно до обсягу її діяльності має ця установа вишколених старшин генерального штабу, інженерів і усякого рода фахівців, яким назначує функції в поодиноких залізничних дирекціях, вартатах, тощо. До її органів належать також команди залізничних дворців, при помочі яких вона слідкує за правильним ходом і забезпеченням транспортного уладження.

Але на цьому не кінчиться діяльність цієї установи. Вона не тільки має дбати про правильний хід комунікації у власній країні в часі війни, але й підготовляє відповідні пляни для урухомлення перевозу на випадок заняття ворожої країни чи звільнення своєї від ворогів. Це останнє завдання відповідає тим умовинам, в яких ми можемо найтися з хвилию, коли вдасться нам звільнити наш край від чужої окупації. Тоді станемо перед необхідністю, подібно як це було в р. 1918, сейчас урухомити всі перевозові середники, виправити всі перевозові середники, виправити всі знищення та постаратися, щоб перевіз відповідав потребам фронту; інакше наслідком неуправління руху та злої доставки людей і матеріалів на фронт можемо понести необчислимі шкоди. Роботи з тим зв'язаної не зможуть виконати тільки залізничники та взагалі цивільні залізничні уряди, але й ті, що підготовляють національний звивг.

Тому мусимо вже сьогодні знати цілу нашу залізничну сітку й то в подробицях. Отже не тільки уладження дворців, сигналізацію, залізничні лінії,

Із споминів старого революціонера

(теперішнього члена У. В. О.)

Наші юнацькі роки пройшли під час першої, на жаль, невдалої російської революції 1905-6 р.р. Ще на гімназійній лавці ми були захоплені новими політичними ідеями і можна з певністю казати, що молодь була найвідданішою опорою революційної праці. Вже в 1904 р. по цілій Росії повстали союзи середньошкільної молоді, які в початках 1905. р. були об'єднані в два великі союзи північний та південний.

Завдання союзів, що ними були політична самоосвіта та революційна праця серед молоді, вже швидко перестали задовольняти найбільш активні елементи гімназійної молоді, і вони потянули до революційних партій, які працювали між масами.

Партії зуміли використати всю цю активну молоду генерацію, яка бажала себе проявити і після коротенького періоду підготовки в ріжного роду «гуртках пропагандистів» чи «агітаторів» вся ця молодь вела відповідальну революційну працю. Одні працювали як пропагандисти між робітниками в містах, другі між селянами у селах, треті між залізничниками інші між військом... Не було ділянки громадсько-суспільного життя, незачіпленої працею революційних партій, не було куточка цієї праці,

але також кількість і якість паровиків, вазів, вартатів, складів, словом, все, що є потрібне для поставлення залізничного руху. Не менше важливим являється це, чи зможемо розпорядити власним персоналом (урядники, інженери, палячі, машиністи, тощо), щоб не обмежуватися на чужий, нам ворожий, та схильний до всяких саботажів, як це мало місце в недавньому минулому.

Вже тепер повинні ми ствердити, до якої міри зможемо в слушний час використати залізничну сітку, бо без того найкращий штаб не в силі виробити пляну для розв'язки складного питання перевозу боєвих частин і транспорту воєнного матеріалу та харчів на фронт. Треба нам рівнож, заздалегідь, подбати про створення окремих відділів для охорони залізниць перед ворожими саботажами, щоб на випадок ворожих затій ми могли їх в коріні та безоглядно здавити.

З повишого бачимо, що необхідним являється вже сьогодні виділити відповідну кількість здатних боевиків і познайомлювати та підготовляти їх до завдань у ділянці воєнного перевозу. Бу в часі творення цілості державного життя, головю в початках, в часі повстання чи війни, коли то транспорт особливо набирає великої ваги, мусять ці вишколені вже передтим люде взяти на себе обов'язок практичного переведення намічених, теоретичних плянів. Безумовно, що до переведення тих справ, чи а в характері команданта залізничного дворця, чи як наставника у вартатах, або звязкового старшини між військовою а залізничною установою, тощо, потрібно немало енергії та послідовности, щоб виконати як слід доручені завдання, вдержати лад і створити гармонійну цілість у всіх тих на око дрібних, а на ділі незвичайно далекосяглих справах, що в остаточному вирішують, у львиній частині, криваві змагання воюючих сил у фронтовій лінії.

де не було б молоді головного активу цих партій.

Колиб так порівняти ту стару молодь із сучасною українською молоддю, то на жаль, це порівнення не вийшло б на користь останньої. Тодішня молодь жила революцією. Ні спорт, ні кохання, ні всякі розваги молодого життя не були для неї цінностями. Цілий час, цілу енергію, ціле існування вона несла на жертвенник революції, віддавала себе всеціло боротьбі проти царської влади... То вона—ця молодь підготувала і перевела російську революцію 1917. р., то вона боролась пізніше із новими тиранами—большевиками, то вона гинула в підвалах чека... Ця «стара» молодь не вимагала для себе ні пишних революційних титулів, ні командних посад в організаціях, і почестей. Її задовольняла праця, яку їй призначали, її задовольняла свідомість цілі, для якої вона працює.

От в ріді цієї молоді довелось й мені попасти в початках 1905. р. в розгарі революційної боротьби, «піти в підполя», як говорили тоді. Після короткої підготовки в «пропагандивних гуртках», одержав я від районного комітету партії соціал-демократів меншевиків, до котрої я тоді належав, перше відповідальне завдання: переводити партійну працю у війську в Петрограді, де перебував я на студіях.

В нашій «Франко-русском» районі, який

Ф і н л я н д і я. Після березневої революції.

III.

Властива збройна боротьба, до якої підготувало фінляндське правительтво свою імпровізовану армію на чолі з Маннергаймом, розпочалася в половині березня 1918. р. Сили, якими розпоряджали фінляндці, були невеликі: всього 22.000 імпровізованих військ, 114 скорострілів і 42 армати, проти вчетверо сильнішого ворога червоних ренегатів і їх покровителів—большевиків. Фінляндці однак рахували ще на німецьку допомогу, яка їх і не завела.

Вправді Маннергайм не дуже то прихилився до думки просити у німців помочі й думав що фінляндці власними силами можуть здушити червону революцію; всеж таки під впливом жажливих відомостей із другої частини краю дав наклонити себе до цього кроку. Прохання це було тільки формальним актом, бо й без того вже фінляндці, що жили на еміграції в Німеччині, зокрема Едвард Гельт, на власну відповідальність підготували справу німецької допомоги. На спільній нараді в головній німецькій квартирі дня 28.II.1918. р. згодилися німці прийти з військовою поміччю Фінляндії.

Сейчас після цього приступили німці до підготовки виправи та забезпечили висадку своїх військ, що переправлялись морем з Данцігу і причалили до південно-західних берегів Фінляндії. На чолі тих німецьких військ стояв генерал Грар фон дер Гольц, людина надзвичайно талановита і трендована у всіх політичних питаннях Фінляндії.

Фронтowa лінія, що розвернулася в початках воєнних операцій Маннергайма, ділилася

на 3 головні відтинки, зпоміж яких середній мав найбільше значіння і на ньому заняли місця німецькі війська під командою ген. гр. фон дер Гольц у силі одного корпусу. Завданням цього відтинка було відтягти червоним можливість відвороту на схід. На східному відтинковій мала отже розігратися кровава дія під кінець цілої акції. Західний натомість відтинком був цим полем, на якому зпочатку відбувалися найтяжчі бої. Цей відтинок був обсаджений фінляндцями.

Вже в перших днях вспів Маннергайм викинути червоних із занятих ними позицій біля Вільпулі, причілка залізнодорожного узла Гельсінгфорс—Таммерфорс і в цей спосіб захопити в свої руки залізнодорожну лінію, яку ще перед війною російське правительтво уважало за дуже важну із стратегічних зглядів. Відкинувши червоних, посувається Маннергайм в напрямі великого фабричного міста та залізнодорожного узла Таммерфорс, де червоні враз із своїми покровителями, московськими большевиками, сконцентрували найбільші свої сили. Бій, який тут розгорівся, тривав цілий тиждень, був найтяжчим із усіх тодішніх боїв та потягнув за собою найбільші жертви в людях. Але він рівночасно становив блискучу побіду армії Маннергайма.

Вміжчасі німецькі війська наближуються вздовж залізничної лінії в напрямі на Гельсінгфорс. У місті кружляють різні суперечні поголоски. Ніхто не знає, що є на ділі. Мешканці попадають у тривогу та не мають навіть відваги протиставитися червоним. Річ у тому, що червоні погрожують, що російська фльота

так називався по назві велитеньського металургічного заводу, що був у нашій районі, було росташованих кілька піхотних гвардейських полків, один кінний та два морські відділи.

Праця, мені призначена, була як на мій «дебют» дуже тяжка, не говорячи про це, що була небезпечна. Військова організація в нашій районі лише починалася, а до того перед кількома тижнями чоловік, що її вів, «провалився» разом з групою 20-ти організованих вояків, залишився лише один звязок з 14-м фльотським відділом через матроса Балаєва, старого та випробованого члена партії.

Товаришу Андрій,—казав мені член Комітету, даючи наказ—майте на увазі, що це наш останній звязок. Наколи ви з Балаєвим провалитесь вам буде дуже тяжко знайти нові звязки в полках. Крім того, мусите знати, що на випадок провалу, вас чекає найменше доживотне заслання до Сибіру, а Балаєва розстрілять. Не із легким серцем йшов я до касарень, маючи на карку ці застереження...

Балаєв був немолодий уже матрос, понурий, малограмотний, але зате надзвичайно добрий конспіратор, рішучий при виконанню наказів комітету, впливовий серед молодих матросів, яких він умів тримати в жмені. Наша перша зустріч не була для мене дуже симпатична: Балаєв з місця категорично запротестував проти призначення на працю «немовлятка» (було мені 17. р.); лише гумором

врятував я положення... обіцяючи Балаєву надіслати до нього «старого паралітика генерала».

Настрій між матросами після недавнього «провалу» не був дуже придатним для пропаганди. Лише з трудом вдалося нам зібрати першу групу й розпочати заняття в ній. По інструкції, що її дав Комітет не можна було організувати великих груп (більше «п'ятки»). Моїм завданням було роздмухувати незадоволення в касарнях проти касарняного режиму, харчування, суворости дисципліни, відношення до матросів окремих старшин, тощо. Крім того моя праця в гуртках мала за ціль підготувати пропагандистів, агітаторів і керовників зпоміж самих вояків.

До «гуртків» притягалося виключно надійних та здібних вояків, читалося в них програму партії, окремі статті та брошури лідерів партії (Плеханова, Дана т. и.), знайомилося слухачів із положенням вояків в арміях демократичних держав, тощо. Все це доповнювалося популярною літературою, яка масово випускалася тоді ріжними видавництвами. Пам'ятаю одну таку брошурку—переклад Лібкнехта—«Павуки та мухи», яка була видана на українській мові і саме це видання мало великий попит серед матросів, в більшості українців по походженню.

Царській уряд проти своєї волі допомагав нашій революційній праці.

яка знаходиться в пристані, на випадок якогось заворушення, спрямує дула гармат на місто та зрівняє його із землею. Та ніхто з мешканців не знає, а разом із ними й більшість червоних, що ген. фон дер Гольц звернувся до команди російської фльоти із жаданням, щоби вона, на підставі постанов берестейського договору, опустила пристань. Рівночасно німецькі літаки кружляють над містом, розкидаючи летючки з повідомленнями, що коли червоні складуть зброю, будуть помилувані, інакше досягне їх строгість воєнних законів. Однак червоні, боячись внутрішніх заворушень, поширюють вістки, що жадних німецьких військ нема, що це позірне німецьке військо, нічого іншого, як переодягнені «білі», які хотять в цей спосіб відобрати робітникам відвагу до боротьби з буржуазією. А міжтим большевицька фльота готовилася по відїзду, забираючи із собою большевицькі війська, що вважали за відповідне завчасу вицофатися із міста й околиці. Большевицькі покровителі в рішучій хвилі оставили збаламучених червоних фінляндців на ласку долі.

Червоні, хоч і полишені самі собі, приймають боротьбу з німецьким військом та сфатизовані большевицькою пропагандою, густо застеляють вулиці міста трупами. Іх поразка є цільковита, беручи на увагу, що мешканці Гельсінгфорсу скріплені на душі наступаючими німецькими військами, зорганізували, на скору руку, відділи міліції, яка в свою чергу вступає в бій з червоними. Дня 12.IV.1918. входять німецькі війська у Гельсінгфорс.

Із здобуттям Таммерфорсу й Гельсінгфор-

Що загал не знає про розвідку?

1. Жінки — розвідники.

Непоінформований загал має переконання, що найліпшими розвідниками є — жінки. Такий

погляд випливає з цього, що—як це стверджує Фішер, автор праці про розвідку—дуже часто, підчас судових розвідних процесів, виступають над фельдфебелями, які ці труси переводили. Віддавання пошани старшинам стало настільки рідким, що за невиконання цього перестали було вже й накладати кари. Вже навіть злочин «на випадок» окремих військових комітетів, який мавби керувати збройними виступами матросів і піхоти.

А між тим події розвивалися... Повстання кружляка «Потемкін» на Чорному морі, одеське повстання лейтенанта Шмидта, повстання «Аврори» на Балтиці—от випадки які свідчать про успіх революційної праці поміж військом... Та не вдалося нам уповні закінчити праці. «Начальство» опам'яталося і вжило рішучих заходів... На весні 1906 р. касарні обох морських відділів окружено «вірною» кіннотою... Матроси зразу не хотіли піддатися і навіть «насадили» на голову команданта кінноти великий портрет царя з вікна другого поверху... Але боронитися було тяжко—набої до рушниць ще два дні взад відібрано ніби для провірки; матроси мали голі рушниці і не могли б устояти проти узброєної до зубів кінноти та артилерії.

Відділи піддалися. Розброєно їх і під ескортою виведено з Петербурга... Заарештовано десятки матросів, але... тут виявилася «революційна дисципліна». Жадному з арештованих не доказано нічого, ініціаторів «бунту» не знайдено і після двохмісячного слідства випущено всіх на волю...

Пам'ятаю одно урядове розпорядження, яке штовхнуло в наші ряди навіть таких вояків, які були досі готові віддати «за батьошку царя» своє життя. У Петрограді було декілька невеликих садків і бульварів—улюблених місць, де вояки в вільний від «служби» час, приходили пофліртувати з кухарками і няньками. І ось по наказу «начальства» при садках цих і бульварах з'являється оголошення: «Собакам і воякам вступ закараний»... Можна уявити собі обурення вояків, позбавлених улюбленої розривки, особливо після появлення їм нами образливості цього напису... Події розвивалися швидким темпом і наш Комітет засипав мене ночима інструкціями. Поразки на фронті (це був час японсько-російської війни) дали нам підставу «грати на патріотизмі», приписуючи всі ці невдачі царському урядові. До того революційні події вимагали скорої організації війська для масового збройного виступу.

За півроку я міг уже бути гордий успіхами праці у своїй районі: оба морські відділи вже були заагітовані до кінця; роблено вже різкі виступи проти місцевого «начальства», праця вже перекинулася і на піхоту, лише «твердолоба», як її називали матроси, кіннота не подавалася майже перед нашими зусиллями. Наші «учні» так добре вже вивчили конспірацію, що часті труси в матроських скринках були лиш зайвими випадками... поглумитися

жінки. й то як головні дієві особи. Загал однак не завжди здає собі справу з того, що саме коліб це жінка, то у боготях випадках... не було процесу. Вправді жінками, як розвідниками послугується кожна розвідка, слід однак зазначити, що не кожна послугується ними в однаковій мірі. Помірно найбільше вживає їх французька розвідка просто тому, що Франція має найбільше інтелігентних та гарних жінок. Зате англійська розвідка має засаду: «Не послугуватися особами сумнівної вартости, а вже ніколи жінками». Уживаючи жінок, розвідчі центральні не роблять це тому, що вважають жінок за найліпших розвідників, а тільки використовують їх до цих завдань, яких не можуть виконувати муштини. Жінка як любовниця чи проститутка може без усяких труднощів робити знакомства з муштинами, ще перед хвилиною зовсім їй чужими. Елегантні та гарні жінки можуть мати доступ і до старшинських та дипломатичних кол.

Жінка-розвідник здебільше (точ не все) має 2 заняття разом: розвідку й проституцію. Передусім у воєнних часах послугуються проститутками, яким доручають переглядати чи викрадати папері військовим особам або випитувати їх про потрібні справи. Жінка любовниця може зискати й найбільше довіря муштини та нерідко може віддати великі услуги, коли її жертвою є військовий старшина чи дипломат.

Буває й таке, що жінки-любовниці не все втримують у своїх ролях до кінця; бо з хвилиною, коли жінка полюбить зраджуваного нею мушину, кінчиться її розвідча роль. Таких випадків історія розвідки знає багато. Ось один із випадків, коли англійська розвідка відступила від своєї засади: в р. 1916. прийшов до Копенгаги молодий старшина німецького ген. штабу з важкою місією. Шеф англійської розвідки в Данії заангажував до нього дуже гарну жінку, якій вдалося зискати симпатії німця. Та вже вневдві прийшла ця жінка до бюро англійця, положила на столі пачку банкнотів і вибухнувши плачем заявила, що не буде нічого дальшого витягати від німця, тому що його любить! Або другий приклад: у Ціріху англійська розвідка заангажувала як помічницю агента молодого австрійку й доручила їй бути «приятелькою» ріжних визначніших муштин, якими інтересувалася розвідка. Зпочатку працювала вона добре, однак згодом рапорти її ставали щораз гірші, а то й не було їх зовсім. Коли zagrożено її викиненням, рапорти поліпшилися, але після перевірки в центральні показалося, що були це самі вигадані історії. Наслідком того відкликано агента а жінку звільнено. Показалося, що жінка полюбила свого шефа-агента й розвідча праця, що була також проституцією з ріжними ексцеленціями, стала для неї невинносімою.

Не можна заперечити, що жінки в дечім перевищують муштин: мають більшу інтуїцію, вміють ліпше удавати та мають більший вплив на свої жертви. Але разом з тим, вони є надто імпульсивні, щоб терпеливо збирати відомости, брак їм зимної крові, пересаджують відомости та в більшости є за мало дискретні, щоб можна було їм повірити великі тайни. Слід зазначити, що розвідка в модерній добі, дуже мало має в собі сензаційности та авантюрицизму: це монотонне й нудне заняття, базоване на витривалій, методичній та конспіративній праці. Тому жінок можна вживати тільки у виїмкових випадках та до конкретних завдань, а не можуть вони творити розвідчої сітки. Н. пр. ціла розвідка французька сітка

в Бельгії в р. 1915. (66 людей) попала в руки німцям з вини жінки.

Нерідко примхуватість та непослідовність жінки може поєсувати й найкращий плян. У світовій війні французький літак висадив ночію жінку-розвідника недалеко окупованого німцями Брюсселю зі завданням бавитися ночами з німецькими старшинами, а після гижня вернути на те саме місце, щоб літаком відіхати та скласти звіт французам: в тиждень після цього даремно чекав пільот на неї: жінка засмакувала в новому житті і розвідка вилетіла її з голови.

Крім того жінки, далеко лекше, ніж муштини є здібні до зради, бо даються скорше опанувати почуванням (страх, ненависть, любов), то знов використовують своє становище для приватних поррахунків. Так А. Aubert, бельгійка, що була на услугах німців, фальшиво обвинила та видала на смерть свого чоловіка, щоб могла віддаватися німецькому старшині; инша з тих самих причин видала свого тестя, якась А. Herpson обвинила сусідку, бо ця не хотіла... продати їй цвяків, а друга сусідку зі злости за те, що... ця мала... ровер.

Розуміється, з повищих примірів, не належить робити заключення, що всі жінки-розвідники є тої самої вартости. І між жінками є особи, що можуть виконати своє завдання добре та сумлінно, під умовою, що дасться їм завдання, відповідне їх природі та здібностям. Прання відповідні міри осторожности не тільки не зашкодять, але є це необхідне супроти всіх платних розвідників, а передусім жінок.

2 Чи розвідка є поплатне заняття?

Другий хибний погляд, що його має загал, є цей, що розвідники дістають за свою працю дуже багато грошей. Самособою зрозуміле, що не приходять тут під увагу ідейні розвідники, що працюють безкористно. Що до платних розвідників то їх винагорода є ріжна, в залежности від функцій, що їх сповняють, або від досягнутих успіхів. Зовсім инакше є платний шеф розвідчої централі в якійсь країні, инакше прім. помічник, що має обсервувати транспортні війська, ще инакше старшина ворожого ген. штабу, що видає важні тайни, а инакше агент, що підслуховує розмови вояків, щоб довідатися дещо про пересунення військ, тощо. Розвідники можуть бути гоноровані стало або за конкретну прислугу. Всеж в порівнанні з небезпекою, на яку вони наражуються, винагорода є дуже низька. От що пише про це кап. англ. розвідки Touhy: «Коли взяти на увагу небезпеку, постійні напруження нервів й ума, незвичайні вимоги щодо хитрости та розвідчих здібностей (не дивлячись на нитання особистої гідности), шпіонажа як ремесло є мало поплатним заняттям. Часто шпіон продав життя за кілька фунтів штерлінгів». Він наводить численні випадки для підтвердження цього. Так одна німкня, Фосс, розстріляна французами, одержала на протязі 2 місяців всього 14 фунтів. Инша німкня, Шмідт, рівнож розстріляна, дістала 200 франків разом із квестіонарем для ставлення ріжних запитів французьким воякам. Один французький агент, що мав висісти за німецькими лініями дістав 250 фр. зачету та обцянку виплати 500 фр. після повертату, а один фляманець з околиць Poperinghe дістав ...5 фр. за перешукання річей підозрілого типа.

Німці взагалі тримали своїх агентів дуже коротко та як впевняє кап. Touhy, платили їм 2 м-

сяці пізнійше; просто, ті залежності тримали людей при праці, яку вони покинулиб инакше, бачучи, що зиск не є варт труду. Один із керманічів англійської розвідки в одній неутральній країні так писав: «Засадничо не платив я за інформації згори, а шойно після перевірки їх. Часом це тривало кілька тижнів. Мав я нераз 150 агентів, записаних у нотесі. Одні одержували регулярно платню, инші тільки за місяць, ще инші одержували зворот коштів та певну надвишку, коли принесли щось интересного». Такої методи використання тримаються й большевики сьогодні.

Розвідка використовує передусім зрадників-шпіонів. Вправді зпочатку, раз—другий, заплатить їм добре, щоб втягнути їх у працю; розвідка буде випускає людей сильно задовжених, що стоять на відповідальних становищах, і матеріальними обцянками чи першими більшими виплатами втягає їх у свою роботу. Нерідко такі люде самі голосяться в надії на великі користи. Так прім. рос. міністр війни Сухомлінов так оправдував своє поступлення на службу до німецької розвідки: «Мав я дуже розтратну жінку, якій треба було багато одягів та дорожочинностей до тої степені, що життя стало для мене тягарем». Така сама була причина зради старшини чеського ген. штабу Фальовта. Однак булоб помилкою думати, що винагорода за цю зрадницьку працю так експонованих людей була відповідна до небезпеки та ганьби, на яку вони наражувалися. Прім. Фальовт мав дістати за більше, ніж піврічну працю, всього Mk. 8.000, з чого мусів покривати кошти кількох поїздок літаком до Німеччини. Менші розвідники є зовсім нужденно плачені. Німецький розвідник, жінка А. Aubert, вислана до Женеві дістала за одно завдання 200 фр. а за подорож до Парижа, де мала обсервувати пересунення військ, 600 фр. Німецький розвідник Тоуке, що підшукував французів до розвідчої служби за французьким фронтом, одержував 6 фунтів шт. місячно. Якийсь Lemoine видав укритих французьких полонених за Mk. 50.—

3. У розвідці нема сентиментів.

Кожна розвідка використовує зрадників та не дуже то дбає про них з хвилиною, коли має їх у своїх руках. Раз опинившись на дорозі зради, шпіон є вповні залежний від волі ворожої розвідки, яка може на ньому вимушувати дальшу працю погрозами. Відвороту для такого зрадника нема.

Брак сентименту у розвідці потверджують ще инші факти. Коли розвідник стає невгідним, розвідка безоглядно викидає його зі служби або навіть ріжними пляново-необережними кроками напроваджує ворога на його слід, або прямо денунціює його. З таких методів є знана французька розвідка.

Може найбільше жорстокою стороною розвідчої праці є так звані фальшиві розвідники. Вправді розвідча централі вживає до того здебільша зрадників, яким доказано шпіонажу, але нерідко й своїх людей, менш здібних, на яких їй не дуже то залежить. Доручає їм н. пр. виїхати до ворожої країни та там із даної області збирати відомости; даний розвідчик сповняє це завдання, але дістається (завдяки старанням самої розвідчої централі) в руки ворога; арештований зправила зізнає, хто й які дав йому доручення. Та це було як раз ціллю розвідки, якій залежало на тім, щоб ворог був зле поінформований, отже щоб був переконаний, що дотичний розвідці залежало дуже на таких то а таких інформаціях, та щоб відвернути його увагу від інших областей, на яких даний роз-

відпі дійсно залежить. Були випадки, що фальшивих розвідників уживалося, щоб ратувати особи, на яких централі дуже залежало. Н. пр. в часі війни в одній неутральній країні кількадесять німецьким розвідникам грозило арештовання; тоді вислано з Берліна підставлених людей, яких там арештовано, а правдиві розвідники продовжували свою працю. Дещо відмінного характеру приклад на фальшивого розвідника є слідуочий: один англійський урядник запропонував обняти посаду при англійським посольстві у Швайцарії: англійська розвідка централі беспосередно потім впала на його звязки з німцями; однак не арештувала його, навпаки, вислала його до посольства, де приділено йому таку роботу, що через його руки переходили матеріали, спеціально випрацьовані в Лондоні, розуміється, з фальшивими інформаціями. Всі ті матеріали дотичний урядник передавав німцям. По якімсь часі арештовано урядника та доказано йому вину; але не розстріляно; запропоновано йому виїхати до Німеччини та там зібрати інформації для англійської розвідки. Розуміється, цей урядник виповнив завдання блискучо, бо инакше Англія булаб для нього раз на завжди замкнена.

Хроніка.

Американські українці протестують проти большевицького терору.

В суботу дня 15. березня устроїли американські українці о 12. год. в полудне демонстрацію перед большевицьким торговельним представництвом Нью-Йорку. Демонстрація ця відбулася на найбільшій улиці Нью-Йорку в часі, коли всі вертають зі своїх занять. В поході несено українські прапорці, плякати а крім цього розкидувано спеціальні летючки в англійській мові. Коло торговельного представництва зустріли демонстрантів повідомлені вже раніш, комуністи. Началася бійка. Прибувши поліція не могла довгий час привести порядку; вдалось це їй зробити доперва після приходу поміч. При цьому арештовано одного большевика і чотири українські жінки, а саме: П. П. З. Лисюк, С. Абрамовську, А. Вінтоняк і М. Боднар. Після зложення кавчії їх випущено на волю а 19. березня відбувся суд, який звільнив обжалованих. З приводу цього американська преса почала знов широко писати про большевицький терор як також помістила фотографію арештованих українських жінок. На кінці слід додати, що демонстрацію а опісля оборону арештованих українських жінок провадив п. К. Лисюк.

Рівнож українці міста Чикага та його околиць рішили виступити спільно проти сучасного большевицького терору та проти суду над 45 українськими діячами в Харкові. Вагу цього виступу зрозуміли всі українські організації, які об'єдналися для приготування такого виступу та вибрали до цього окремих Комітет, на чолі якого став др. Скегар. Комітет порішив улаштувати «масове національно-протестатійне віче» на день 30. березня ц. р. На вічу мають виступати з промовами от. Тарнавський і от. Кочан. Після віча має відбутися похід всіх українців улицями міста Чикага. Рівнож запрошено, як промовців, на це віче трьох американців.

Судові розправи.

— 17—19.П. перед судом присяглих у Львові відбулася розправа прти О. Кушкевича з Янова,

обвинуваченого за злочин з §§ 58 і 65, яких він мав допуститися через виголошення промови на листопадів святі. Обжалованого звільнено від вини й карі.

— У Кутах, пов. Золочів, за співання «Не пора» та «Ми гайдамаки» в часі посвячення «Прогреси», місцевий староста засудив В. Цибровського на 250 злп. карі а крім того віддав 10 учасників свята під суд за злочин з § 283.

Лист з Америки.

ВШ. Заряде Української Військової Організації. Я отримав два останні числа «Сурми». В звязку з моєю попередньою послілкою зазначаю, що я, як бувший Старший Стрелець У. Г. А., постановив підтримати нашу боротьбу з ляхом і іншими ворогами, але тому що я не маю тепер машинного кріса, який я мав колись, то посилаю гроші, призначуючи їх на кулі для УВО. Той постанови буду триматись й на будуче. Отже я вислав попередню суму через Обєднання і призначив єї на кулі для УВО проти лянїні. Колиж Ви, ВШ. Заряде УВО, висилаєте до мене «Сурму», то я передаю Вам за це від себе щирю і правдиву стрілецьку подяку. Я буду старатись всіма моїми силами підпирати таку акцію, яку веде УВО а з окрема буду старатись розповсюдити «Сурму» поміж як найширшою українською громадою, буду стремити щоби щиро пригорнули її до себе, всі як один, добрі і віданні народні робітники, гутешні наші патріоти. Кінчу і остаю зі стрілецьким привітом та з правдивою пошаною. Желая Вам як найкращих успіхів.

Лобур.

Дітройт, Міш.

Оповідка.

На Боевий Фонд зложили в чеських коронах: Андрик 40.50, Ной 7. —, Др. Ірко 13. Микух 23, Суля 10, Щасний 9, інж. Лужка 16, Др. Куба 5, Зарко 2.50, Вальчук 7.50, Манькович 5, Клен 10, Фор 5, Гурток Юнаків 20, Мілько 2, Гурток Юнаків ч. 2.30, Хидрох 10, Доф. 2, Неофіт 100, Куб. 5, Сергій 10, Оферма 5, Сторож 5, Менько 2,

„Читачам „Сурми“, тим що на волі й тим, що у тюрмах, засилаємо бажання „Щасливих Свят“.

Щас 1, Суслик 11.60, збірка П-ка 100, збірка Ржевниче 21.20.

Всім жертводавцям складасмо щирю подяку.

Читайте книжки!

- 8) Stefan Rowecki: Walki uliczne. Warszawa, 1928. Wojsk. Instytut Nauk. Wydawniczy,
- 9) Hans Mayer-Gwensen: Französische Spionage und Propaganda. Berlin, Scherl, 1923.
- 10) Prof. W. Lindeman: Walka chemiczna w przyrodzie. Warszawa. 1924.
- 11) X. Y. Stuletnia walka narodu polskiego o niepodległość, Lwów, 1894.
- 12) A. Małyszko: Wojna współczesna, Warszawa.
- 13) В. Зензиновъ: Изъ жизни революціонера, Париж 1919.
- 14) F. Touhy: Tajemnice szpiegowstwa podczas wojny światowej. Warszawa, 1929.
- 15) V. Stranders: Die Wirtschaftsspionage der Entente, Berlin, Mittler Vlg. 1929.
- 16) И. З. Штейнберг: Нравственный лик революции. Берлин. 1923.
- 17) Gustaw Olechowski: Wódz. 1927.
- 18) St. Grabski: Rewolucja. Warszawa, 1921.
- 19) Новиков: Воспоминания подпольщика. Вид. Издпарт. Москва за 1900—1913 р.
- 20) Dr. Rotenfelder: Kezment in Deutschland. Augsburg. Reichel Vlg. 1917.
- 21) I. G. Масарик: Світові революція. «Черв. Калина», Львів. 1930.
- 22) Цер Бенуа: Шлях величчів (з визв. боротьби Ірландії), Львів.
- 23) Халіба Едіб: В огні (з турецької визв. війни), Львів.
- 24) А. Лотоцький: За волю Ірландії. Львів.
- 25) Полк. Е. Коновалець: Причинки до історії укр. революції. Прага. 1928.
- 26) ґен. Омелянович-Павленко: Українсько-польська війна. Прага, 1929.
- 27) ґен. В. Петрів: Спомини з часів укр. революції. Львів. 1927. (4 т.).
- 28) Др. С. Шухевич: Спомини з У. Г. А. (5 т.). Львів 1919.
- 29) Б. Монкевич: Чорні запорожці. Львів.

Видає пропагандивний Відділ Української Військової Організації.
Редагує Редакційна Колегія,

Передавайте в рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 20 сот. Проситись складати в краю(на) „Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган Української Військової Організації.

ч. 5 (32)

ТРАВЕНЬ.

1930

Наші могили.

Від Дону тихого й зеленої Кубані
Не злічиш їх по срібнопінній Сян...
Без ліку їх, без краю... Чи ж се останні?
— Ні! Не злічиш тих кривавих ран...

Степи, степи! Колись прадавними часами
Блукали вами тьми ворожих сил.
Мечі скрегочучи стиналися з мечами...

І вийшла слава наша з тих могил.

Віки минали... І мов із моря скелі
Зіпнялись башти горді в степовій пустелі...
На пострах всім засяяла булава.
Минулося... На обрії сумним узором
Розорані могили, а в степовому морі
Червоним маревом блука Москва.

Розширюймо фронт!

З розпадом московської та австро-угорської імперій кордони, що ділили українську територію, пересунулись: північно-західні землі (Волинь, Холмщина, Підляше і Полісся) дістали можливість безпосередньо стикатися з Галичиною. Сокальський кордон упав. Але, на жаль, тільки формально, а не фактично.

Відавна говориться про високе послаництво північно-західних земель, що малиб зєднувати дві частини України, віками розділені кордоном. Але, на жаль, праця на північно-західних землях та у східній Галичині йде далеко й далеко не одним темпом, що й перешкаджає цілковитому засипанню сокальського рову.

«Проблема Волині!» Як Волинь, а з нею і інші українські землі під Польщею, що входили до складу колишньої російської імперії, дотягнуті до загально-краєвого темпу праці в усіх галузях? Тюремні впливи російської імперії ще не вивітрилися на цих землях, хоч і пролетіли над ними бурі війни, революції й польських утисків. Дух почаївського рабського «послушання» ще й досі глибоко вкорінений у душах «тутейших обивателів», а найхарактернішою ознакою цього духа є прославлена легальщина-звичка робити тільки те, що не тягне за собою переслідувань, що навіть не дає поліціянтаві приводу подивитися зивим оком. Епископ Антоній та Євлогій, ці московські полковники в чернечих рясах, привчили смиренних «тутейших» відставляти свою шию під усі ярма, спараліжували здібність реагувати на утиски силою п'ястука. Старі міста Дубно, Луцьк та ін., що бачили колись славу Богданівського походу, відавна позбулися Богданових способів реагувати!

Опинившись під владою «білого ожелка», північно-західні землі стали перед konieczністю виявити своє обличчя при парламентських виборах. І здається, тільки ці вибори й перейдуть, як світла сторінка, до історії північно-західних земель. Нечисленна українська інтелігенція на цих землях доко-

нала, як на тодішні обставини, чуда! Але незабаром виліз на верх хам, вихований почаївськими можновладцями. Почалося хрунівство, зпочатку московське, а потім і лядське, що знівечило гарний почин. Почалася вакханалія що продовжується й по сьогодні. Санація підсудчиків створила сприятливі для того умовини. Все, що було здатного на покірне вислуготання Польщі, посунуло на Волинь, як до екзотичної країни, де можна сісти на голсу «тутейшим» і робити те, що накаже пан воевода. Країна, де воля воеводи є *suprema lex!* Де ніхто не наважиться збудити сонну тишу револьверовим стрілом.

Вплив на денне світло зі своїми панегіриками на адресу Підсудського Певний та збив до купи коло себе чималий гурт хрунів, реакцією на це зявилось ще більш розпанощене радянофільство. Отже, надано північно-західним землям своєрідного кольориту двобічно: хрунівської країни.

Треба шукати виходу з цього положення способами випробованими, способами єдино доцільними, способами силового реагування, а не способом переплітання язиків. Конче треба заходитися коло організації сили з окремих одиниць, що перестали бути тільки «тутейшими», а стали українцями, що вміють не тільки обходити букву закону, але вміють його й ламати.

Північно-західні землі тоді перестануть бути такими, якими вони є тепер, коли позбудуться духа «староруської» легальщини і стануть в ряд боєвиків, для яких чужий закон не існує і які вбачають закон у збройному кровавому чині.

Молодь усюди є! Не бракує її й на північно-західних землях. Одначе, не знає ще вона шляхів організованої революційної роботи. На цей шлях її треба направити. Раз натрапивши на цей шлях, вона з нього не зійде, бо робота дупко тримає біля себе майстра, а цієї роботи на північно-західних землях аж надто багато.

Перший стріл, що впаде зі зброї нашої боевої

організації та червоні півні в осадницьких стріхах напевно потянуть за собою кадри нових боеків, що їх батьків ще виховував лояльний Союз Руського Народу!

Ця робота потрібна для того, щоб припинити нечувано ганебну роботу Півних та його прихильників, що хрунуть у бік Варшави, як рівнож і московських запроданців. Вона потрібна, щоб волиньський, хомльський, поліський, підляський і галицький живчики біли одним темпом, щоб перешкодити викривлюванню нашої визвольної ідеї та щоб нарешті цілковито засипати сокальський рив. Поки північно-західні землі не дадуть активних революціонерів, доти вони не приступлять до виконання свого історичного завдання, що полягає в поєднанні віками розділених українських земель.

Кожний чин супроводиться рівножильним і протилежно направленим протичином. Північно-західні землі скорше чи пізніше мусять скоритися цьому

Воєнні алярми.

Цього річна весна почалася знову півню воєнних алярмів. Заговорив Рим, заговорила світова преса а большевики вдарили на сполох, мовляв, західно-європейський капітал підготовлює горячково хрестоносний похід на совітський союз. Разом із воевничими промовами комуністичних комісарів на вічах та на військових парадах запанувала знова в Світах доба воєнного комунізму з терором, жертвою якого падають головно наші українські діячі по тому боці Збруча. Арешти, що доходять до тисяч, численні розстріли, ніде не подавані до відома, виселювання на Соловецкі Острови й на далекий Сибір та політичні процеси — це буденні явища на території України.

Воєнні алярми піднесли також найблищі сусіди большевиків — румуни та поляки; заяви естонських й латвійських військових і політичних керівників про грозу конфлікту на Сході, прогноза

Геройська Грузія.

Богато розголошу у світі наробило грузинське повстання проти большевицького самодержавства, що вибухло в 1924. р. Воно обняло тоді не тільки саму Грузію, але взяло в ньому участь і гірські племена північного Кавказу. Огніщами цього повстання були — Владикавказ, Дербент, Петровск, Кутаїс, Грізне та область терських козаків. Осередком подій був Владикавказ.

Ще задовго перед повстанням, бо від початку жовтневої революції, точилася боротьба з большевиками. Безпосередньо перед повстанням 1924. р. вона мала характер саботажно-диверсійний а великі її мали саботажні відділи. Нищено тоді залізничні шляхи, (вони були вже в большевицьких руках), припинаючи до рельсів і порогів вибухові бомби, нападали відділи большевицького війська, нищено різні військові об'єкти ворога та убивано червоних комісарів.

Доволі дивною була конспірація таких гуртків, початково саботажних, а потім у хвилині вибуху загального повстання, партизанських. Грузин, що хотів стати в лави боеків, мусів мати опінію заваженого й непримиримого ворога большевиків. Кожний, заки вступив до гурта, мусів був перейти через кривавий іспит. Провідники довіряли тільки тому, хто виконав який небудь терористичний чин і цим способом одрізав собі поворот до мирного

законові. Нелюдське гноблення московських і польських наїзників мусить викликати на цих землях організований оборонний чин.

Чи є на цих землях дані до революційної за-контспіровані роботи? Є! Ці землі під тим поглядом є не в гірших, а навіть у кращих умовах у порівнянні з іншими частинами соборної України. Не треба забувати, що північно-західні землі — це, такби мовити, українські прерії, джунглі, де боеків може легко знайти собі притулок. На кожний випадок тут багато догіднісі умови, ніж, наприклад, у Галичині. Сучасна цивілізація ніби навмисно оминула ці землі для того, щоб тут можна було робити велике діло української національної революції. На жаль, воно ще тут не започатковане. Його треба розпочати! Слунний час настав давно!

Голос наших боеків сурм мусить швидко про-дунати по лісах забутого краю.

Розширюймо фронт!

Вальдемараса, бувшого прем'єра литовської держави, що до війни має прийти на весні або в осени, характеризують ту воєнну психозу, що запанувала тепер на Сході Європи.

Воєнні алярми на Сході Європи не нове явище. Вони повторюються вже від кількох літ; народжуються з весною, кінчаються з початком чир в половині літа, щоб знова відродитися наступної весни. Одначе, не можна піддаватися опортунізмові, що, мовляв, це тільки поголоски й на поголосках скінчиться. Бо вже ця обставина, що ці поголоски що року систематично відживають, вказує на те, що до оружно розправи на Сході Європи може прийти, та що вирішення ріжних спірних питань не прийде ані дорогою мирних переговорів в Лізі Націй, ані ніякими пактами, але тільки шляхом оружно роз-прави. Та це не значить, що війна мусять за тиждень чи за місяць вибухнути; і початку світової

життя. Вступаючи тоді в ряди ватаг, він боровся до загибу. Там законспіровувано лише працю, протилежно тому, як це є в нас, де боеків має не тільки законспірувати працю, але й самого себе. Та річ в тому, що там боротьба йшла у більших розмірах — ватагами, та по грузини мали до партизанки дуже підхожий терен.

Грузини мали дуже добре поставлену розвідку. Це було конкечністю, хочби тому, що большевики залили край шпиками, конфідентами та чекістами. Наприк. місто Тифліс було поділене на 450 розвідних округів. Бувало нераз, що двох зовсім мирних громадян, що розмовляли собі на вулиці, розділювали несподівано шпиків й питали зосібна кожного про тему балачки. І горе було їм коли їх зізнання не годилися. Тому увійшло у звичай що при зустрічі, навіть, на зовсім безпечному місці, боеків умовлялися, звідни вони знаються й про що говорять. Та коли грузини працювали з посвятою й почуттям обовязку то большевицькі шпиків робили це за грубі гроші. І нічого не можна було укриту від чужього ока героїв — ні довірочної комісарської кореспонденції, ні деректив централі, ні, навіть, приватних розмов. Повстанці знали про все.

Повстанці ватаги укривалися в горах, а провадирі районів удержували з ними звязки через членів, які ані себе взаїмно, ані провадирів не знали. Пізнавали один одного з гасед, найчастіше зі знаків і предметів, прим. з роздергих надвоє візитових

війни ніхто точно наперед не визначив, що більше, обчислювано її на кілька літ пізніше, як вона вибухла; однак і тоді подібно нарастали конфлікти між сторонами — суперниками; поодинокі держави горячково готувалися до війни, творили антанги та союзи, встановлювали таємні військові договори, а вбійство в Сараєві було тільки малою іскрою, що довела передчасно до експлозії накопичений вибуховий матеріал. Чи ситуація тепер інша? В добі перед світовою війною говорено про боротьбу між пангерманізмом та західною демократією, що мусять довести до збройного конфлікту. Тепер знова говорять про боротьбу між двома світоглядами, між комуністичним та капіталістичним, яка також мусять довести до збройного конфлікту. І звичайні смертні здають собі справу, що в тому конфлікті між Заходом та Сходом українська земля буде тим тереном, на якому відбудуться ті прийдешні події, що український народ попаде у страшний млин. І поміж два велитенські жорна, та що українцям треба бути відповідно підготованими, коли вони хотять, щоб історія не перейшла знова позад їх головами.

Чи ми підготовані до грядучих подій? Робимо підготовку до них? Чи є в нас вироблений вплив нашої діяльності? Сама критика чи орієнтація та надія на чужу поміч за рецептами уенерівщини або чужий протекторат за рецептами певних кол у Канаді, чи совітофильська орієнтація, або нарешті заяви, що нам війни не треба, нашої власної держави нам не дадуть!

Безперечно, що літа повоєнного лихоліття та всі наші невдачі і на політичному, і на військово-вому полі багато нас навчили. Сама ж ідея Самостійної й Соборної Української держави, що в 1914. році жала в головах невеликої кількості українців, освячена кровю на побоевицах, закринюється серед широких шарів нашого громадянства. Одначе, тим ще справи нашого визволення ми не вирішуємо. В майбутніх подіях не вистарчать тільки

карток, перстенів, брої й т. п. В разі потреби ватаги сходили з гір і громили наїздника, завдаючи йому важкі втрати. Таку акцію вели деякі відділи по кілька літ. Між іншим один грузинський князь дався своєю ватагою так у знаки большевикам, що сталася нечувана річ: вони почали з ним навіть переговори. Кінець-кінцем зобов'язалися покласти в одному місці велику суму грошей, щоб тільки лишив їх у спокою й виїхав собі закордон, де йому ще обіцяли купити віллу. У відповідь на це коміндант одповів цілою низкою терористичних актів. Дс сьогодні кружляють про нього легенди по цілій Грузії.

Іншого разу вибралася п'ятитисячна червона армія на «остаточний підбій» Грузії. Перед Владикавказом задержалися біля Даріальської ущелини, що нею треба було перейти. І берегло 32 грузини. Біля неї жин князь Кустан-Казбек. Большевики зажадали від нього посередництва. Князеві не вміхалася ролі парламентаря, але він згодився, щоб мати можливість обняти провід над своїми. З білим прапором у товаристві двох комісарів перейшов він ріку Терек і дійшов до початку ущелини.

— От товаришу й ворота, й ми не мали б пройти крізь них? — усміхнувся іронічно комісар.

— Кольсь не такі пробували, от Александер Македонський...

— А чи в нього були гармати й кулемети? — кпить комісар.

пасивного бажання й, навіть, волі. Тут треба сили, щоб ту нашу волю вміти накинути янпям а їх примусити улягти їй.

Останніми роками явилася в світовій літературі багато споминів визначних політиків та полководців; ми й собі маємо спроби висвітлити переломову добу нашої історії. При порівнянні нашої праці з працею інших, поминаючи вже геройські вчинки нашої армії, наша визвольна акція випала дуже мізерно: ми не були приготовані, не вміли поборовати труднощів, що були на нашому шляху, не вміли теж використати моментів, які могли заважити на корисному вирішенні нашої справи.

Два головні чинники — говорять Масарик у своїх споминах — були рішаючими для чеської самостійности; творення власної оружної сили та відповідно поведена акція закордоном. Анабазис чеських легіонів через Сибір, кілька тисяч жертв у перестрелці з большевиками здобули для чеських легіонів признание в західних державах, саме тому, що була відповідно поставлена закордонна акція. Скількиж то було — каже Масарик — мандрівок по світу, скільки інтервенцій по закордонних урядах західних держав та Америки й Японії, скільки відвідан у впливових людей, скільки меморіалів, телеграм та листів, і скільки статей та дописів по чужих органах — але без тої пропаганди, без тої політичної праці ледви чи кров чеських легіонерів булаб могла здобути чеську самостійність. Оружна сила та акція закордоном взаїмно себе доповнювали й обидві принесли остаточну самостійність чеському народові. Подібне бачимо теж і в інших народів, що по світовій війні здобули самостійність.

Цей досвід мусять лягти в основу також і нашої підготовки. Праця над створенням власної оружної сили на теренах найближчих воєнних подій, з другогож боку — розбудова нашої закордонної акції мусять лягти в основу нашої підготовки, а від успішности переведення цього залежатиме

— Так, але ті що бережуть, не стріляють нармрно. Не пройдете.

— Побачимо!

Незабаром ізявилось двох повстанців. Обидва підбігли до князя й щиро привітали його. Комісари здивувалися.

— А що, годяться капітулювати?

— Кажуть, що це пусті бажання. Будуть боротися.

— Шалені, таж нас п'ять тисяч! Вертаймо!

— Щасливо, але я іпішаюся зі своїми...

Тепер комісари щойно побачили, що стріляли дурницю, але вже було запізно. Забрати князя як закладника вже не могли. Повстанці по-лицарськи дали їм вернути. І розпочався завзятий бій 32-ох проти 5000. Кожний грузинський стріл добре влучав. Вислід був такий, що 400 большевиків лягло, решта розбіглися. Так героїсько боролися грузини.

Колиж большевики зайшли до гірського племена хеврузів то стрінчили там вже сивих вождів. Ці відкинули предлежання миру; на них пішла карні експедиції, та хеврузи розвивали одну по одній. Большевики почали переговори й читали, чого вони властиво хотять.

— Ми від вас нічого. Це, мабуть, ви від нас щось хочете.

Хеврузи не обмежились обороною своїх гір. Вони прилучилися до повстанців і боронили такий край.

й доля нашої Батьківщини. Про праць мусимо ве- для кожного знайдеться в тій велетенській роботі сти пляново і притягнути до неї всіх і вся, бо місце й завдання.

Боевик і військовий промисл.

У зв'язку з поступом техніки та винаходами в ділянці військового виряду та зброї набирають шораз то більшої ваги, з огляду на майбутню війну, помічні **військово-технічні** середники. До них належить не тільки зброя (рушниця, револьвери, гармати, міномети, кулемети, шаблі, багнети, ручні гранати, набої та вибухові матеріяли), але також літаки, танки, авта, вози та інші засоби перевозу, далі—цілий виряд війська: убрання, білля, узуття, санітарний матеріял, технічний матеріял (човни, вибуховий матеріял, дрот, тощо) коротко—велика кількість предметів, що їх означають збірною назвою—**військовий матеріял**. І що ліпше є військо забезпечене військовим матеріялом, то більша є правдоподібність, що воно з успіхом видержить затяжну війну. Тому військовий провід дбає вже за мирного часу зробити великі запаси військового матеріялу.

Так само, як численні є роди військового матеріялу, так численні є роди **фабрик та варстатів**, де його виробляють. Деяких предметів навіть не виробляють на одній фабриці, а різні фабрики постачають складові частини, з яких вже й виготовляють цілість щойно в військових магазинах.

Всі ці фабрики, які доставляють різні потрібні речі для війська, як їх уживано підчас миру чи війни, отже, цілий **військовий промисл** існує та розвивається на підставі певних напрямків, випрацьованих окремим відділом генерального штабу. В деяких державах існують навіть центральні для військового промислу, де заступники війська та промислових кол разом працюють для підготовки найбільшої виконності промисловості підчас війни; наприк., деякі галузі промисловості щойно підчас війни змінюють свій рід чинності: фабрика, що в мирний час виробляла господарські машини чи машини для

шиття, може в часі війни при певних перемінах в урядженні виробляти кулемети, частини літаків, тощо.

Кожна держава сьогодні стремить виробляти всі роди військового матеріялу сама, а тому буде всі роди фабрик та варстатів, потрібних для виряду свого війська. Рівночасно з тим вона стремить мати і своїх **вишколених інженерів та фахових робітників**, які могли працювати в тих фабриках. Тому й бачимо, що новоповсталі держави, як, наприк., Чехословаччина, Польща, Литва, держави, що в перших роках свого існування накупували з закордону велику кількість військового матеріялу для виряду своїх армій, незабаром починають створювати власну промисловість. Рівночасно з тим вони вжили відповідних заходів, щоб забезпечити її чито від ворожих нападів (наприк., бомбових літаків) чи від саботажу. Наприк. у Польщі власний «промисловий трикутник» повстав у б. Конґресіці, далеко, отже, від кордонів та від непевних меншин, при чому вже й у мирний час перебувають там окремі військові охоронні відділи, які підчас війни, напевно, будуть підсилені.

Коли йде про військовий промисл, то дуже важною є справа **постачання сирівців**. І найліпша фабрика нічого не буде варта підчас війни, коли не буде мати до обробітки потрібної кількості сирівців. Тому кожна держава намагається мати власні сирівці, а коли це неможливо, заздалегідь спровадити з закордону та приготувати потрібні запаси. З другого боку—кожна держава намагається приладнати виряд до тих сирівців, що їх вона **має на своїй території**, щоби бути як найменше залежною від закордону; тут широке поле для винахідників у царині хемії, техніки, тощо. Наприк.,

щоби не бути залежним од довозу гуми, вживають штучної гуми або заступають її іншими середниками. У краю, де є джерела нафти, а нема копалень вугля, вживають нафтових двигунів у промисловості, на залізницях, тощо, щоби підчас війни можна було обійтися без довозу вугля. Абож, коли є подостатком водних сил, переводить електрифікацію, щоби дерево й вугілля можна було вжити для інших цілей. Подібне відбувається і з одягом, озброєнням, тощо. Саме та держава, що побіч морально та психічно сильної армії, має ще і власний військовий промисл, побудований на достатніх власних сирівцях та засобах, отже, незалежна від довозу з закордону, зможе виграти війну. Світова війна дала на це приклад: центральні держави, що під оглядом стратегічним перевищували противників, мусили уступити Антанті, що їх переважала багатством технічних матеріялів. Тим то добре zorganizований військовий промисл та забезпечене постачання сирівців для неї є дершою умовою перемоги.

Які висновки з того для нас? Передусім слід нам указувати нашому, здебільша, хліборобському населенню, на **конечність створення власної промисловості**, як рівнож сильної класи ремісників та робітників, що в майбутньому працювалиб у нашій військовій промисловості, щоби не прийшлося нам шукати потрібного в чужинців; можливість саботажу з їх боку створювалаб постійну загрозу для нашої армії.

Розуміється, що розбудова нашої промисловості є можлива тоді, коли матимемо відповідну кількість інженерів та фахових робітників, що повинні використовувати кожну нагоду **для вишколення себе** вже у мирний час у різних підприємствах. Вже в мирний час рівнож мусимо встановити, які підприємства матимуть для нас військово значіння, та які треба створити зараз же по відновленні нашої держави.

Роди розвідки.

А. Загальний поділ.

Розвідка має два головні напрямки діяльності: 1) **розвідчу службу** в вузчій розумінні слова або т. зв. **офензиву** та 2) **протирозвідчу** або т. зв. **дефензиву**.

1) **Розвідка-офензива** має завданням **збирати відомости про противника для пізнання його військових, політичних, економічних та технічно-промислових відносин**. Збираючи загальні й подрібні, одні менш, другі більше вартісні відомости з тисячі різних джерел, розвідка систематизує їх, одні відкладає, інші узгіднює зі собою й порівнює зі зніаними вже фактами, і на тій підставі приходить до тих чи інших висновків.

2) **Протирозвідка-дефензива** — це боротьба з ворожою розвідкою, отже є це **охоронна розвідка**. Її завданням: 1) **пізнавати організації, методи й наміри ворожої розвідки й узагалі таємних ворожих організацій**, та спараліжувати їх діяльність; 2) **вказувати способи охорони державних і військових таємниць од ворожої розвідки**; 3) **контролювати власних розвідників**.

Б. Спеціальний поділ.

У залежності від предмету розвідки, отже, від роду відомостей та від поля діяльності офензивної й дефензивної, розрізняє то: 1) **військову розвідку**, 2) **політичну**, 3) **економічну**, 4) **технічно-промислову** та 5) **загальну**.

Зноваж на випадок повстання перед нами стоять 3 важні завдання, для сповнення яких мусимо напружити всі сили:

1) **Передусім мусимо старанно зібрати весь той військовий матеріял, який залишиться по окупантах, та силисти його в магазини**, щоби тим способом **утворити резерви** для виряду новоорганізованих військ. Не сміємо допустити до того, що було підчас нашої визвольної боротьби перед 10 роками, коли величезні запаси зброї, одягу, мушкетів, санітарного матеріялу пішли намарно, а наслідком їх браку армія тратила свою боездатність. Ніодна рушниця, ніодин набій не сміє попасти до непокинутих рук, а мусить належати армії й їй служити.

2) **Всі варстатери та фабрики**, які в тому часі будуть знаходитися на обсаженій нами території та будуть потрібні для ведення війни, треба поставити **під військової догляд** та негайно привести в рух, щоби зараз же почали доставляти військовій свої вироби, як рівнож треба пильнувати щоби під час повстання, власне населення не знищило цих фабрик, не розуміючи їх ваги. Тим то й **обсаження важливих підприємств**, поки створиться впорядкована державна влада, все буде завданням **боевих відділів**.

3) **Негайно по тому маємо приступити до будови нових варстатів та фабрик, що виготовлявали б весь потрібний для війська матеріял**. Коли в запіллі промисл не задовольняє потреб армії, то не багато допоможе відвага армії! Богато наших боевиків є ремісниками, техніками, інженерами, хеміками, тощо. Саме вони покликани «кувати зброю», отже, працювати над розбудовою нашої військової промисловості. Чим скорше й ліпше це завдання вдасться нам в рішучу хвилю сповнити, тим більші будуть вигляди на кінцевий успіх. Та над тим завданням треба вже в мирний час подумати!

Між повстанцями було багато жінок. І вони часто-густо дуже впливали на проводирів руху. Раз, прикл., підчас бою стрічає дівчина хорого команданта-князя і закидує йому бездіяльність тоді, коли інші гинуть.

— Ходи з нами, бо нам цінна кожна рушниця. Князь усміхнувся і скавав, що недужий, але таки не видержав і опираючися на паці повів відділи в біг. Його позв'язали дала перемогу. Вбито кількатор комісарів і комуністів, а кілька тисяч розброєно і прогнано.

Геройство й посв'ята повстанців були все дуже великими. Раз, прикл., трьох боевиків розбило дві ескадрони кнотчиків. За знищення одного грузинського села нищено цілі відділи большевиків. Про поставу селян до повстанців кружляють ще й сьогодня самі похвали. Зброю, каміння, лопати з засохлою ворожою кров'ю переходують як реліквії. Ще сьогодні пишуть вони до «Грузинського Комітету» в Парижі запевнення вірності й готовності до нової боротьби. Зброя захована на новий зрив і Грузія не спить.

Однак, тодішне грузинське повстання, мимо великого героїства та жертв грузинів, не принесло Грузії визволення. Грузія у своїй боротьбі проти владника була осамітнена та не дістала тоді ні звідки підпори. Затяжко було тоді боротися жменці завзятив проти пілої армії большевиків, що, завдяки спокою в інших підбитих ними країнах, могли

кинути до Грузії величезні військові сили. Грузини мусили були припинити боротьбу, приховуючи націю, що приїде ще відповідліший час для остаточної розправи вкупі з іншими поневоленними народами з лютим ворогом.

Недобитки грузинських повстанців перйшли до Туреччини, дехто до Західньої Європи. Решта лишалася на місці. Тим, що лишилися, помагали й помагали усі громадяне. Жінки й діти давали й дають поживу, проводять куди треба і мріють про новий зрив. Батьки зрелися тих синів, які в повстанні не брали участі. І всі шанують героїв, навіть большевики цоважають їх і бояться. Ось, прикл., у Парижі чекісти зловили якось одного проводиря і привели його до совіцького консуляту та його товариші тельфонічно вимагали негайної його звільччі, інакше зруйнують ціле посольство. Посольство негайно звільнило цього грузина.

«Не вартоб було жити на світі—кажуть грузини—колиб ми не вірили, що скоро будемо вільними». І вже недалеко та година, коли розпадутся кайдани неволі і грузинський нарід живе власним вільним життям.

Для нас ця безмірна посв'ята й героїські ччиники є прикладом і товчком до боротьби з нашими наїздниками—ляхами і москалями. Тревала боротьба й оборонний терор загартують наші сили й дадуть нам скорше стати в лави нової української армії.

при корпусних командах, закордоном органами розвідки є представники заграничних амбасад і консулатів, яким підлягають сітки конфідентів.

Підчас війни завданням військової розвідки є пізнати склад, розміщення та стан ворожих військ, їх озброєння, виряд та стан резервів, довідатися про заміри ворога та його операційні плани, зібрати відомості про його моральні сили та його господарське й політичне положення, коли воно має вплив на військові операції.

Всі ті відомості збирають а) чи в самій боротьбі на фронті при допомозі війська (патрулі піхоти й кінноти, летуни, фронтові розвідники, обсерваційні стійки, пізнання позицій ворога на підставі голосу стрілів та світла, перевірка неексплодованих набоїв, тощо), б) чи при допомозі розвідників у ворожій країні, в) чи в себе в заплі, а то через 1) переслухання полонених, 2) перевірку паперів, добутих у ворога, 3) поштову контроль, 4) перевірку чужої преси та 5) перехоплювання ворожих телеграм.

Щож до протирозвідки, то до її завдань мирного часу долучуються ще такі; 1) зіслений догляд за населенням у своїй та в обсаженій країні, 2) контролю руку у прикордонній смузі, 3) контролю залізниць, 4) догляд за поштою (листуванням, телеграмами та телефонічними розмовами), 5) цензура преси, 6) охорона фабрик, копалень, магазинів, тощо, 7) контролю представників нейтральних держав, та 8) організування саботажів у ворожій країні (нищення залізничних торів, паротягів та залізничного уладження, нищення копалень, військових об'єктів, радіостанцій, гангарів, складів зброї та вибухових матеріалів, тощо).

2. Політична розвідка.

Завдання політичної розвідки—доставляти відомості про внутрішні та зовнішні політичні відносини ворога, а завдання протирозвідки—ті відносини ворога як найбільш ускладнювати. Зокрема в мирний час і підчас війни; наслідок тут:

- 1) пізнавати політичні групи ворога, їх заміри та впливи на уряд, на військові кола та на населення;
- 2) стежити за ворожою пресою та її становищем до уряду й впливом її на населення;

- 3) студювати настрої населення ворожої країни у відношенні до уряду та його мирні чи воєнні тенденції;

- 4) між національними меншинами в ворожій країні впливати на поглиблення національних почувань та стремління до здобуття національних ідеалів та витворювати ворожнечу між меншинами і державою;

- 5) підюджувати населення ворожої країни до страйків, розривів, забурень, замахів та повстань;

- 6) студювати настрої населення своєї країни, зокрема національні меншини (політичні групи, пресу, організації легальні й таємні) та нищити різними способами (арешти, підкуп, провокація, терор, тощо) всяку діяльність, намірену проти держави.

3. Економічна розвідка.

Вона має зібрати відомості про економічно-торговельні відносини ворога, для відповідного їх використання; а зокрема вона:

- 1) слідкує за станом ворожої торгівлі, за її положенням на закордонних ринках, здобуває інформації про стан поодиноких важливіших підприємств та про їх кредитові та торговельні здібності;

- 2) дізнається про стан харчових засобів ворога та середників щоденного вжитку;

- 3) веде акцію в напрямі торговельної блокади ворога підчас війни;

- 4) веде акцію для знищення харчових засобів і посівів, затроєння худоби та коней, тощо.

4. Технічно-промислова розвідка.

Її завдання подібні до попередніх, тільки вони в технічно-промисловій галузі. І таж вона:

- 1) збирає інформації про державні і приватні фабрики зброї та воєнних матеріалів у ворожій країні;

- 2) здобуває відомості про винаходи й технічні поліпшення, що служать для воєнних цілей;

- 3) розвідує про організацію перевозу, способу їх будови, справність залізниць, телеграфів, телефонів, радіостанцій, каблів, тощо;

- 4) веде саботажну акцію для дезорганізації ворожого промислу, зокрема—нищення фабрик, вартатів, тощо.

Х р о н і к а.

Імянини Пілсудского. Ще так недавно поляки находилися в московській неволі. Їх приневольовано тоді гнути спину перед царськими посіпаками, їх змушувано звеличувати все московське та примушувано брати участь у різних московських державних святах та імпрезах. Проти того поляки боролися та кричали на весь світ, що ворог викривляє душі їх дітей. Минуло кільканацять літ і всі ті методи огидного насильства, проти яких поляки так протестували, приміняють вони до українців, а навіть пішли в них далі за москалів. Пілсудскі не є ніякий цісар чи цар, а колишній революціонер, що саме проти царя борювався. Він навіть не голова держави, ані премер міністер. Але на його честь улаштовують різні свята, «імянини», «поранки» та інші шопки, в яких примушують брати участь молоді українських шкіль та гнути спину перед його посіпаками.

Та українська молодь не хоче кривити душею та здобувається шораз частіше на чинний протест. Вже за минулих років були різні виступи молоді на святах Пілсудского, та й поточного року в день

імянини Пілсудского (19. березня) рівнож було кілька випадків чинного протесту.

І так, підчас богослужби в церкві св. Юра у Львові кинено петарду-смердючку, а після богослужби другу на подвіррі. Заарештовано тоді уч. Мулькевича, в якого знайшли 3 летючки У. В. О., одна з них присвячена пам'яті Басарабової, друга вбитому польською поліцією членові УВО—Любовичеві, а третя закликала бойкотувати імянини Пілсудского.

Зноваж у Станиславові підчас походу відбулася така подія, як подає із польська преса: у хвили, коли маршувала українська гімназія перед плитою незнаного жовніра та перед станиславівським воеводою, професор Новосельський, що вів групу української молоді, «не тільки не зняв капелюха, але остентаційно відвернувся в противний бік, а за ним це саме зробили всі з тої групи учні української гімназії». Зате ляхи покарали проф. Новосельського 14-дневним арештом, крім того, заряджено слідство проти учнів, з яких 25. III заарештовано 13, а саме: Витковицького, Са-

ноцького, Кобринського, Лозинського, Лоточинського, Пісецького, Базилевича, Головного, Степаняка, Кольківського, Остафіїва, Придаткевича та Степаняка. Слава їм усім! Хай вони стануть прикладом, гідним наслідування для інших! Хай наші всі педагоги підуть слідами проф. Новосельського!

Саме протилежний тип педагога бачимо у Львові. Це проф. Клапоушак, до якого мусіла була молодецька жидка засоба терору. 11. IV. б. р. напало 2 людей на Ст. Клапоушак, професора української гімназії у Львові, коли він вертав до свого помешкання при вул. Куркові. Один із них ударив його дулом револьвера в лице і зламав йому носову кість, а потім ударив ще раз у голову. За напасниками пустився в погоню якийсь блахарський учень, що нагодою там проходив. Непасники стріляли, ранили його в ногу та зникли безслідно. Польські часописи пишуть, що напад «зааранжувала організація українських націоналістів у відділату за слідство, що його проф. Клапоушак вів як секретар гімназії у звязи з інцидентом, що приключився в одній класі гімназії підчас імянини Пілсудского». Додамо, що при побитті проф. Клапоушак дістав од одного з хлопців-месників тагу картку: «За слова: «Пілсудскі дасть вам Україну», «наші визвольні змагання—купа гною», «підла нація» й багато подібних вульгарних слів. Вважаємо се за перший ступінь упімнення. На другий раз просимо уважати на свої слова. Львів, 3. квітня 1930. р. Екзекутива Юнацтва Організації Українських Націоналістів».

Ляхи не дають навіть спокійно відправити панахиду! На Великдень прийшло до авантур на цвинтарі в Хиріві. Підчас панахиди та співу шень місцевим хором почала втручатися поліція. Тоді хтось крикнув «ганьба!», а за ним повторили це й інші. Заарештовано І. Трисяка. Та зібрані вчинили великий галас. Поліція випустила тоді Трисяка, але заарештувала В. Гірняка; коли останнього ведено до міста, то учасники свята йшли демонстративно за поліцією та співали. Заарештованого відвезено до Ст. Самбора. До Хирова приїхав відділ поліції, та арештував братів Короневів, М. Пеленського і М. Першака, яких теж одвезено до Самбора.

Труси й арешти. В Бережницях арештовано студ. Гошовського, при яким мали знайти відозви У.В.О., учительку Любинецьку та кількох членів «Пласту», у яких мали знайти агітаційні летючки.

— 3. V. хтось знищив польські вивіски в селі Конюхів, пов. Стрий. Заарештовано кількох людей, між іншими О. Іосина, студ. унів.

— 5. IV. Заарештовано в Теклівці, пов. Скалат, П. Голояда, А. Голояда, П. Стадника та В. Олійника.

— В половині травня заарештовано на Волині 113 чол.; поляки пишуть, що це є У. В. О., та що забрано багато документів та зброї. На ділі заарештовані нічого з УВО злісного не мають.

Плянований замах на большевицький консулят у Львові, 22. IV. 1930. р. один із поліціантів почув стрілянина що їй влаштовували собі на Великдень хлопці на вул. Сенявській у Львові. Йдучи в тому напрямі, поліціант насючив випадково на 2 чоловіків, що несли тяжку валізу; поява поліціанта, видно, стурбовала їх. Не одержавши рішучої відповіді на запит: «що пагове несуть?», поліціант покликав їх обох із собою до комісаріату; та дорогою один із них утік. На комісаріаті зроблено ревізію валізи та знайдено в ній вибухові матеріали; рівночасно встановлено, що затриманий, який відмовився відповісти, називається М. Ла-

сійчук, із професії різбар. Коли поліціант описав його товариша, який утік, то рішили, що це правдоподібно Салак, помічник інтролігаторський, якого поліція минулого року по замахах на «Таргі Веходне» інвігулювала. Салак введовзі заарештовано, а з ним і Б. Степинина, торговельного помічника, з яким Салак часто сходилися. Ці несподівані для поліції арешти, сталися наслідком численних ревізій та заарештовання у Львові та на провінції ріжних підозрілих поліції людей. Зокрема зроблено ревізії в перешлетні Гевака у Львові, у М. Штара, каменярського майстра, якого заарештовано. Рівнож заарештовано рушникаря Р. Шура, робітника П. Жидачівського, фризйєрського помічника Б. Паука, порецлетника І. Ткача, Короля, студ. Врецьону. членів Т-ва «Зоря»—В. Старibu, І. Токаря, В. Малиновського і А. Ткача; зновж у Перемишлі заарештовано і.м. учня В. Оршиа, К. Рудавського і С. Козика. Деяких вже по кількох днях випущено на волю. У деяких із заарештованих несподівано для поліції найдено різні вибухові матеріали: екразит, запальники до бомб, ручні гранати, льонти, тощо, та ще й нелегальну літературу.

Як повідомляє польська преса, «У. В. О. зосередила у Львові та довкола Львова значну кількість вибухових матеріалів, що були призначені для низки замахів, між іншими мав бути виконаний замах на большевицького консуля Лапчинського та на будинок консуляту ССРСР при вул. Набеляна; позатим були пляновані терористичні акти підчас недалеких Міжнародних Стриалецьких змагань у Львові. Замах на совітський консулят мав бути відповіддю на харківський засуд». (Chwila, 27. IV.).

Польська преса вдарила на сполох, стверджуючи, що «фактом є, що терористична акція була підготовлювана на ширину скалю», що «стоїмо в обличчю спроб зіслення активності законспірованих терористів», (Slowo polskie, 27. IV.), що «власти безпеки, шукаючи джерел, звідки різні темні елементи, в роді ріжних саботажників, членів Української Військової Організації, дістають зброю й вибухові матеріали, станули перед загадкою, тяжкою до розв'язання» (Dziennik lwowski, 26. IV.); вона вказує далі, що сконфісковані матеріали, це, найправдоподібніше, «лише частина арсеналу У. В. О.» та що «дані повищ. наказують віднести поважно до спроб відновлення явної протидержавної акції» (Slowo polskie, 27. IV.).

У звязку з тим поляки вказують, що 21. IV. б. р. вночі 2 невідомих людей всіло до авта шофера Нідергофера у Львові та казали себе вести до Винник, а в Лісиначах стероризували шофера револьвером, привязали його до дерева та закнеблювали уста й, заявивши, що завтра найде шофер своє авто на одній із львівських рогаток, відіхали; авто це покинене, знайшли другого дня в Рудниках біля Перемишля. Преса вказує, що смілий рабунок авта стоїть у звязку з акцією УВО та заходив підозріння, що ті два осібники, по конфіскаті вибухових матеріалів поліцією, всеж таки частину матеріалів вивезли на провінцію» (Chwila 27. IV.).

Мимо численних арештів та упливу місяця від їх початку, слідство не дало вже ніяких дальших «сензатив» для польської преси. Зате за браком «сензати», фабрикує її сама поліція, яка хапається пров кативних метод. Саме через польську пресу вона роздзвонила, що в Науковім Товаристві і.м. Шевченка найдено «магазин вибухових матеріалів, проксалін, мелініт, екразит, бомби, цілі пани матеріалів». Ilustr. Kurjer Codzienny з 28. IV. навіть писав, що «кількість екразиту, замага-

зинованого в переїллетні, була така значна, що в випадку вибуху був би знищений цілий величезний будинок Товариства ім. Шевченка, не говорячи вже про сусідні». Тоді як у Т-ві Шевченка найдено кільканацять денаграмів каліхльорку та поронню пушку з під прокислину, які річи підминула сама поліція, щоби фальшивим сполохом про «магазини» екразиту в культурній установі викликати проти УВО обурення української суспільності. Другий намір провокації—це розсівання директором львівської поліції неправдивих тверджень, мовляв, «УВО плянувала замах на польські культурні установи, як, прим., «Панорама Рацлавіцьку» у стрийській парку. Це знову має на меті поставити на ноги цілу польську суспільність та підюдити її на самочинні кроки проти українських інститутів, як це вже мало місце в 1927. р. підчас листопадових подій. Та тим разом провокації лясцькій поліції не вдалися!

На кінці слід додати, що підчас згаданого «пьянованого» замаху на конзулят у Львові, випадково викрито плянований замах на большевицький конзулят у Варшаві. 26. IV. глядач дому, сусіднього з большевицьким посольством, натрапив на електричні проводи, що вели на дах будинку совітської амбасаді, де в комині була укрита розривна бомба. Слідство й донині не викрило учасників.

Судові розправи. Перед судом в Рівнім відбулася 25-27. IV. розправа проти 6. посла Л. Серветника, С. Семенюка, І. Гористюка, О. Драчука, Х. Звинчука і Б. Бабія, обжалованих за злочини з арт. 262. III. 142. I, і 129., яких допустилися тим, що 11. III. підчас шевченківської академії, коли хор зачав співати «еще Польська не згине!» кричали «нехай згине!» та криками, свистом та співом перервали академію, а деякі з них ставили поліції чинний опір. Засуджено Семенюка на 3 міс. тюрми, І. Гористюка на 6 міс., а Драчука та Звинчука на 2 міс.

— Перед трибуналом присяглих у Львові відбулася 2. V. розправа проти Ф. Фалендиша, обвинуваченого в злочині державної зради, якого допущено ширенням протидержавних летючок підчас богослужби за бл. п. Басарабову. Судді затвердили

Листи із заокеану.

Взірець громадського робітника.

... По одержанні від Вас книжок У. В. О., попалась одна така книжка молодому юнакові п. В. К. Він, перечитавши її, зрозумів тяжке теперішнє положення нашого поневоленого народу та познав властиві заміри наших ворогів, які звернені на вічне загартання українських земель. Книжка зробила на нього таке вражіння, що ніхто того не сподівався. Він, не кажучи нічо жадному з членів С. Г. ані Тов-а «Просвіта», занявся сам збіркою на Українських Інвалідів у Львові і на боевий фонд У. В. О.

Я ніколи не думав, що знайдеться тут такий новий працівник із так щирим серцем для народньої справи. В самій річі п. В. К., скінчивши свою нічну працю в майні, не спить довше як 3 години. Його будить народній обов'язок, який почуває він супроти Батьківщини; виходить із мешкання із хати да хати, чи на вулиці, чи в сторі, чи то свій чоловік,

питання з § 65 (порушення публичного спокою), наслідком чого засуджено підсудного на 6 міс. в'язниці.

26. V. зачеться у Львові перед судом присяглих процес проти 17 українців, обжалованих за злочини з §§ 58, ц. 59 б, (державна зрада, приналежність до УВО), §§ 4, 5, 6 (динамітові) та § 166 і 167 (підпал), яких мали допуститися у зв'язку з замахами на «Таргі Вєходне».

Большевицький суд. 19. IV. большевицький суд виніс в процесі Спільн. Визволення України засуд, загальною на 203 років тюрми та 7 виселень поза межі України; зокрема засуджено акад. С. Сфремова, керманіча автокефальної церкви Б. Чехівського, члена Академії Наук А. Ніковського та студ. М. Павлушкова на 10 років тюрми кожного; інші дістали варту тюрми від 3-8 літ.

Ляцькі варвари. Ляхи постійно профанують наші найбільші святощі—стрілецькі могили, найцінніші пам'ятки наших визвольних змагань. І так, у Поморянах, пов. Зборів, ляхи на самі великодні свята поламали на стрілецьких могилах хрести, поздирили написи та порозкидали могили так, що кости померлих валялися по землі. Це робота польського «Стінелица», який постійно авангується, а це недавно 4. V. напав на читальню «Просвіти». У відповідь на це українське громадянство влаштувало 17. IV. величну богослужбу з походом, в якому брало участь 7 священиків та населення довколишніх місцевостей. Зноваж у Козовій, пов. Березани, ляхи порозкидали 5. V. впорядковані стрілецькі могили, поломили березовий хрест, а терновий вінець здерли з хреста. Рівнож у Княжі, пов. Золочів, за оздоблювання могили ст. булавного УГА, Глушка, поліція списувала протоколи з сепіан, а 10. V. невідомі злочинці (здається, сама поліція) поскидали вінки з хрестів та могил до рова. Нарешті в Білдобжніці, пов. Чортків, поляки 3 рази скидали хрест та дерли вінки на могилі Січового Стрільця С. Кутного; українці оправили спрофановану могилу та поставили варту з членів місцевого «Лугу».

Громадяне! Шануйте могили наших героїв та безпощадно мстїть лясцьким вандалам за їх профанацію!

чи чужий, до кожного приступає, язсовує справу і збирає на тих, що в боротьбі за нашу Державу стали інвалідами, а також й Тих, що не зложили своєї зброї, тільки дальше ведуть жорстоку боротьбу з нашими ворогами.

По 3-ох днях п. В. К. приносить до мене виказ жертводавців і гроші в сумі 41,10 дол. та просить, щоби відіслати їх до краю на фонд Українських Інвалідів і боевий фонд.

Колиб у кожній місцевості в Канаді, де живуть наші поселенці, знайшовся хоч один такий ширий громадський робітник, як п. В. К., котрий так віддано приложивби руки до всенародної роботи і, коли вже не матеріально, то хоч морально піддержавби працю других, то з певністю не мало причинилосьби це до прискінення остаточного визволення нашого народу з п'д ворожих займанщин.

Зі стрілецьким привітом
С. П.—Канада.

Передавайте «Сурму» з рун до рун. Приклад гідний наслідування.

Шановна Адміністрації! Минулого року був я в Петерсоні і там зговорились ми за національний рух у краю, за революційну акцію й т. п. Я згадав при тім про «Сурму». Всі присутні дуже здивувалися, бо ще її не бачили і незвичайно раді були, коли я обіцяв їм її пересилати. З того часу я переслав їм уже кілька чисел. Також і в себе вдома я не тримаю «Сурми» в холодку, тільки, перечитавши її уважно від початку до кінця, пускаю в світ між люде. Той, що перечитає, назад віддає, а я знову даю іншому, і так вона йде далі—на мою думку—з користю для нас усіх. Розповсюджуючи наш революційний орган, я маю на увазі, щоби наші недбайли, яких тут чимало, добре знали, що хтось працює й кровавиться над їх визволенням.

«Сурму» прошу мені й на далі надсилати. Передплату тут долучаю. Крім цього, буду старатися цього року зібрати дещо для Вас на пресовий фонд. Я цілою душею відданий Вашим змаганням до визволення нашого краю. Прижмуреним оком дивлюся на тих, що мають добрі доходи, але воліють тратити гріш у карти чи на п'ятику, ніж дати щось на народну ціль. Ще посміхаються з того, хто дає. Але з таких людей ніколи нікому добра не було й не буде—й ми на них ніколи не дивимось, тільки жаліємо, що український народ має таких блудних синів.

Остаю з високим поважанням
Г. Л.—Елмайра.

Скріпляймо боеву акцію в краю.

На нашу думку нам треба з Америки підпирати всіма силами боевого духа в краю і класи підвалини під таку організацію, з якої вийшлиб нові борці. Бо без нової боротьби, без нової війни, чи революції не обійдеться. Тому треба до цього готуватися, а це може й повинна виконати наша боева організація. Громадянин М. А. Пипюк перевів малу збірку на боеву акцію і зібрав 10,50 дол., які вислано до краю. Жертвували по 1 дол.: М. Пипюк, Лесьо Сисин, Володимир Білоруський, Іван Роздзябик, Григорій Копач, Дмитро Феньканин, Михайло Зазуляк; по 0,50 дол.: Іван Гладкий, Петро Харко і Пилип Закутинський; по 2 ц.: Іван Коваль і Лука Кіча.

Пасейн.

Призначив свою платню на боеву справу.

До Обеднання Українських Організацій в Америці надіслано такого листа:

Я, нижче підписаний, був цілий рік рекордовим секретарем Українського Демократичного Клубу в Нью-Йорку. За це дістав я титулом заплати за роботу 50.—дол. Та мені ніяково брати ту заплату, коли бачу, що наша рідна земля кровавиться, а тюрми заповнені нашими політичними в'язнями. Ось тому й пересилаю в цім листі тих 50.—дол. і прошу «Обеднання» переслати цю суму до рідного краю на допомогу тим, що ведуть боеву акцію й боротьбу з окупантами.

Я. Г.—Нью-Йорк.

Замість висилки святочних побажань зложили на боевий фонд УВО: Петро і Марія Данчишин: 5.—дол., Олекса і Катерина Зелінські: 5.—дол., Антін і Анастасія Доровські: 5.—дол., Йосиф і Катерина Масляки: 5.—дол., Н. Н.: 4.—дол., Н. Н.: 50 центів. Разом зібрано 25,50 дол. і переслано до краю.

П. Данчишин, Дітройт.

Помагаймо нищити наших національних паразитів!

Дорога й мила У. В. О.! Повідомляю Вас, що «Сурму», ту цінну нашу часопись, далі отримую. Я переконаюсь і признаю, що така праця, яку Ви творите, є конче потрібна для нашого народу. Так само конечною є для нас «Сурма». Вона не дає нам заснути вічним сном невольника, раба. Вона будить нас у саму пору до боротьби за наше право, за нашу землю, за українське ім'я, на яке напасілися наші вороги.

Дотепер я не зміг багато Вам допомогти Дорогі, але коли відносини трохи поправляться, я свій обов'язок зглядом УВО та «Сурми» точно виконаю. Щоправда, як писав один громадянин з Америки в «Сурмі», много користі причеслиб рідній справі наші священики, якби тільки хотіли. На жаль, бачимо, що є тільки кількох душепастирів, які ділом дають примір своїм парохіянам, як треба любити свій рідний край. Таке вже в нас прийнялось: одні хотілиб зробити добре діло, та не в силі, другі знов можуть неодна зробити, та не дбають і тим дають злий примір другим.

Кінчаючи той короткий, хоч може й недоладний лист до Вас, здоровлю щиро всіх тих, що працюють в УВО та в «Сурмі». Бажаю Вам всім як найбільшого щастя. Хай живе, цвіте й овод зрілий видає праця тайної нашої організації. Хай живе самостійна Українська Держава і її Нарід! Нехай згинуть вороги наші, кроволіпці. Тих ріжної масті паразитів український нарід не позбудеться голыми руками. На тих «насікомих», що лазять по нашій землі, треба досить «горячого бобу». Тому я кличу до наших американських громадян,—даймо засоби нашій підпольній організації, щоби вона могла до ноги винищити всіх тих галапасів, що підточують життя нашого народу.

Здорові були по крові і кости
Н. Костів, Н. И.

Тільки власна держава може поліпшити долю українського народу.

... Ми повинні вживати всіх можливих способів, щоби визволити рідний край з під чужого ярма. Тяжко робиться на серці, коли згадаю, що між нашим народом нема якось порозуміння для спільної праці. На жаль і тут, місто спільними силами працювати для справи визволення, витрачається марно час, а навіть і гроші на внутрішні сварки и меживсобиці. Я вірю однак, що все поліпшиться. Дай Боже, щоби наші провідні мужі порозумілися для спільної праці. Щоби всі ми були цієї думки, що тільки своя Держава буде могла поліп-

шити долю українському народові. Дай, Боже, борців нам, котрі відплатилисяб ворогам за кривди, заподіяні нашому народові, та станулиб в обороні належних йому прав.

Н. Закалюжний, Н.-М.

Дон-Суд, Аргентина.

... Бажання одержувати «Сурму» — у нас не до описання і Ви зробилиб нам велику рану, колиб загально бажану і високо цінену «Сурму» Ви нам перестали висилати. Думаю, що не гнівається на мене за те, що деякі витяги з нашої «Сурми» переведу та поміщу в тутешніх чужих часописах. Щиро бажаю Вам дальших світлич успіхів. Нехай клич «Сурми» почують всі темні нищі і вищі раби наші, а в короткому часі нехай під Вашим прапором одною спільною лавою — лявіною залиють цей лясцький гніт.

З боєвим привітом

О. Вуднович.

Хвальна Редакціє!

Залучаю тут дальшу передплату та щиро бажаю, щоби наша славна часопись «Сурма» жила і розвивалась та щоби наших братів зі сну будила, щоби кликала їх до боротьби за волю і силу вільної самостійної Української Держави. Бо «Сурма» кличе «Сурма» каже, — побідимо тя лютий враже. Організуйтеся і гартуйтеся, славні українські Герої, скріпляйте духа всім вашим братам за океаном і не подавайтеся. Піднесіть високо в гору наш дорогий синьо-жовтий прапор і присягніть йому досмертну вірність. До клятих ворогів наших підходіть не в плачем, але зі свяченим ножом. Огню та заліза їм не жаліть і ні хвилини не гайнуйте. Бийте без жалю і відважно, тоді певно ляхам буде страшно. На пусті слова часу не марнуйте, тільки з плугів і кіс зброю куйте. Тоді скінчиться наша недоля і скоро зійде золоте сонце нашої волі. Слава нашим незабутнім Борцям і Героям.

П. К.—Нью-Йорк.

Хвальна УВО!

Довший час я не писав до Вас, але завжди довідаюсь о Вашій роботі з наших часописей. То-ж не могу стерпіти, щоби Вам не подякувати за ту роботу. Честь Вам і слава, вірні Сини України! Хочу і я Вам децю допомогти. Мені вдалося сколектувати 40 — долярів, котрі Вам висилаю, щоби мали Ви за що купити троха перцю для розбійної Польщі.

Колиби так кожний Українець зрозумів то, що він може зробити для свого краю і дав свою хоч малу жертву на бомби, кулі на лясню, то ми вже в недовзі оглядалиби, як вона губилаби патинки і з вітром втікалаб за Сян.

Здоровлю Вас сердечно і бажаю Вам щасливих і добрих успіхів та остаюсь Вам вірним
Павло Левицький, Мн. Нісранс.

Козацька вдача не вмирає.

Філадельфійські стрільці можуть почванитися одним, що більшість їх то жонаті люди. І звичайно по стрілецьки: незадовго по

весіллю справляють хрестини. І в більшості треба стрільцям признати рацію, не хрестять «її», але «його» як й повинно бути, щоби козацька слава не вмирала.

І от недавно знову парох української православної церкви мав нагоду хрестити ще одного «нащадка славних пращадків» — а то Богдана, сина тов. Гриця і Стефанії Грицишин. Батько Богданів неабиякний козак. Колись як ми воювали з ляхами та москалями, він був булавним десятником при українським війську.

З нагоди хрестин, а разом і уродин Богдана (йому минув якраз рік 2. лютого ц. р.) невеличке число гостей, щоби помянути гідно оказію, зложило 20.— дол. на Боєвий Фонд УВО.

Хочемо старій війні з УВО надії додати, щоби не думали, що як стара братія повмирає, то нової не буде. Не журіться Товариші. Ми своїх дітей вже від коліски вчимо, «по чому хліб і сіль» і кажемо: — український хліб і сіль Українцям, а ляхам і москалям — камінь.

Гість, Філя.

Хто злонив дар на боєвий фонд в Старому Краю.

Ліга Визволення України в Піттсбург: 500.— дол. Обеднання Українських Організацій в Америці: 900.— дол., на що зложились між іншими слідуєчі пожертви: збірка п. Яєчнина в Клівленд 5.— дол.; збірка пп. Роножина, Бурана і Рана на весіллю гром. П. Любянецького: 14.— дол.; збірка на листопадовому святі в Стемфорд 110,97 дол.; жертви пп. Свинчака і Малецького в Ньюарк 15.— дол.; збірка на листопадовому святі в Раритан 20.— дол.; жертва д. І. Грабара в Джерзи Ситі 10.— дол.; збірка в Гарра 37,75 дол.; в часі декорації Пропамятними Воєнними Відзнаками УГА в Мінінаполіс 12,25 дол.; посилка д. Сибінського від Комітету Допомоги Рідному Краєві 50.— дол.; посилка д. Заблоцького з концерту в часі листопадового свята 50.— дол.; посилка д. Олексюна від української греко-католицької парохії в Джавнтавн 20,45 дол.; збірка д. Левицького в часі забави в гром. Мазура 30.— дол.; збірка д. Левицького на листопадовому святі в Клівленд 55.— дол.; посилка о. Ковальського з листопадового свята у Вілінг 10.— дол.; збірка в часі листопадового свята в Моннерс 50.— дол.; з вистави «Гимн нужди» в Н. Й. 5.— дол.; посилка д. Шандровського з панахиди в Нортіс Бей 10,70 дол.; з панахиди і концерту в Бейон 10.— дол.; збірка Січового Стрільця д. Бдзіля в Клівленд 5.— дол.; збірка д. Зальпаного в часі листопадового свята 67,88 дол.; збірка Комітету Листопадового Свята в Елизабет 50.— дол. Даліще П. Драпан в Гартфорд надіслав 12.— дол., П. Левицький. Мек Кісракс 40.— дол., Вп. о. Л. Левицький 27.— дол., Невідомий 24,50 дол. В бельгійських франках: збірка п. В. Монловича 65.— б. фр. В румунських леях: п. Б. Т. С. 10.— л.

Всім жертводавцям складаємо нашу ширю подяку.

Видав пропагандивний Відділ Української Військової Організації.
Редагує Редакційна Колегія.

Передавайте в рук до рук, з хати до хати!

Ховайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Просіться складати в краюїна
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган

Української Військової Організації.

ч. 6—7

ЧЕРВЕНЬ—ЛИПЕНЬ.

1930

Землякам.

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі, її, ледачі,
Ведете до смерті!

Не хваліться, що жива ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала лукава!

Ваші предки торгували
Людськими правами,
Іх продавши, породили
Вас на світ рабами.

Не пишайтеся-ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви — раби, хоча й пани ви
Над своїм народом!

Як живі покинуть мертвих
Прийде та година,
Що ділами, не словами,
Оживе Вкраїна!

Україна вам не мати:
Є вам інша пані,
Зрадних пращадів нікчемних
Правнуки погані!

Тільки той достойний щастя
Хто боровсь за його,
Виж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.

Виж давно не люде — трупи
Без життя і сили,
Ваше місце кладовище,
Ями та могили.

Як живі покинуть мертвих,
Щоб з живими стати, —
«Ще не вмерла Україна»
Будемо співати:

Б. Грінченко.

З нагоди процесу за замах на „Таргі Вєсходне“.

У кожнім процесі проти членів УВО польська поліція та прокуратура старалася не тільки як найбільше обтяжити кожного обвинуваченого зокрема, щоби добитися як найвищої карі для них, але й скомпромітувати цілу УВО. Ця друга ціль була й є для наших ворогів далеко важніша; бо засуд торкається лише одиниць і не тільки не припиняє розвитку організації, але, противно, звичайно являється неначе оливою, долитою до вогню ненависти, що палає поміж українським і польським народами, а тому змушує до скріплення діяльності з сціпленими зубами. Не те — компромітація цілої організації; вона підриває в самій основі існування організації через знищення довіри та авторитету її між членами та між власним громадянством; що більше, вона взагалі понижує національно-визвольну ідею, а зокрема ідею національної революції. Не диво, що вороги намагаються тої цілі дїпняти всякими можливими для них способами, мобілізуючи для того не тільки поліційний та судовий апарат, але й усю пресу. Вони для досягнення тої цілі можуть зрезигнувати навіть із високого виміру карі, а то й узагалі з засуду підсудних.

Такої тїтчини тримаються не тільки ляхи.

Большевики у процесі проти 45 членів «Спілки Визволення України» довели її до досконалости. Вони змобілізували все: че-ка, суд, прокураторів, пресу, партійний апарат, дібрали спеціальних оборонців для підсудних, обсадили судову салю своєю публікою, впорядкували віча, віддали до розпорядку суду радіо, використовували провокацією, фальшиві документи, підсудним обіцяли звільнення й. т. п., все те на те, щоби скомпромітувати в особах членів С. В. У. велику українську національно-визвольну ідею. Та надто білими нитками був шитий цей чорний плян большевиків, щоб не добачила його українська суспільність по цей і той бік Збруча. Хай члени С. В. У. не досорили до того історичного завдання, біля якого були заходилися, хай вони, як особи, навіть і справді скомпромітували себе, але національно-визвольна ідея українська залишилася не сплямленою та непорушною. Противно, вже сам факт, що на 12. рік панування большевицької окупації не переводяться процесу українських патріотів, а ще й почати в той факт, що вороги мусять аж таких підлих засобів уживати в боротьбі з ними, свідчать не на користь ворогів; цеш бо означає, що українська визвольна

ідея, поминаючи страшний утиск, не тільки живе, але й розвивається, охоплюючи щораз то ширші маси українського народу, що втрата 10-ох. 100 чи 1.000 патріотів може лише часово ослабити, але ніколи не зліквідувати українського національного табору, та що супроти росту того таку табору вороги цілком безсилні, бо на місце десятків заслужених з'являються сотки нових; кожний процес, мимо всіх зусиль ворогів, є, власне черговою пропагандою української національної ідеї. Боротьба ворогів із українським народом по кожній ворожій «побіді» не тільки не закінчується, але протилічно: хоч починай її на ново, від самого початку, не начеб тих «побід» не було. Кількож то разів читаємо переможні вигуки ворожої преси про «остаточну ліквідацію» ось тої підпольної організації, «останнього» повстанчого загону, кількож то разів ляхи писали про «остаточну ліквідацію» УВО на те, щоб за тиждень, два чи там більше довідатися про відкриття нової тайної організації, про виступ нового повстанчого загону, чи про нову «ліквідацію» УВО.

Український визвольний рух не є вже обмежений на ту чи иншу організацію чи групу людей. Вони є лише його викладаками, його оформленням, його організованим проявом. Тим то пояснюється те, чому місце одної організації чи групи людей, знищеної ворогами, не залишається порожнім, а його негайно обсаджують нові берці за народні права та местники за національне поневолення. Бо український визвольний рух охоплює вже широкі маси, ціла нація є його джерелом. Треба б до ноги нищити фізично або духовно цілий український нарід, знищити його історію, традицію, мову, пісню, зрівняти могили борців за волю з землею, викоринити все, що носить знамено українства, щоб вороги могли остаточно затріумфувати. Але це вже понад сили наших ворогів. Для них український визвольний рух неначе стоголова гідра, в якій на місці зрубаної голови виростає дві нові. Бо і справді, ще перед кількадесятьма роками на пальцях можна було перерахувати інтелігентів, що балакали українською мовою, а в тому ж часі широкі народні

Динамітовий замах у „Зимовій Палаті“.

Після невдалого замаху Каракозова на Олександра II. в 1866. р. збільшено охорону царя, а «третьої відділі канцелярії Його Величності» вжив усіляких заходів обережності особливо тоді, коли Виконавчий Комітет «Народньої Волі» переслав цареві засуд смерті. Всеж незважаючи на те, а зокрема й на силу силену явних і тайних шпідлів, вдалося одному революціонеру, Соловйову, дістатися до «Зимової Палати» в одязі урядовця та зробити до царя Олександра 5 стрілів. Однак і цей замах був невдалий, бо завдяки притомності царя, що втікав од стрілів «зигзаками», вдалося йому уникнути смерті. По тім замаху слідували ще два, рівно невдалі, що їх приправляли на царя народовольці. Але все це так пригноблює вплинуло на царя, що він звернувся до народу з маніфестом проти народовольців. Та останні в одповідь на це видали й собі маніфеста, де вимагали зміни авторитарного устрою, у противнім разі грозили цареві смертю. Хоч їх погроза й виглядала на хвальбу, але для її переведення приступили народовольці до підготовки.

маси пробували у глибокій темряві, не знаючи навіть хто вони—«русини», «малороси», «греко-католики», «православні», «русские», «хахли», «тутешні», чи щось ще инше. А сьогодні? Сьогодні на пальцях можна почислити тих інтелігентів, якіб не боролися під час визвольних змагань чи з рушницею в руках, чи не сиділи у тюрмах за українську визвольну ідею, чи якимнебудь способом для неї не працювали. А селянство? Для селянства нашого вже за мало тюрем, що їх так численно побудували на наших землях вороги; їх вивозять на Сибір та Соловки; вони заповнюють повстанчі загони, це ж вони нищать сотками большевицьких заградників, це вони рівнож заповнюють ряди підпольних організацій, зокрема ряди УВО. Сьогодні навіть найменша, наша найбідніша духово та матеріально країна, доптана століттями мадярськем чоботом, Підкарпатська Україна, видала борця за спільний національний ідеал у особі Ф. Татчанця, з якого руки впали оце недавно револьверові стріли в представника ворожого режиму.

В останнім процесі за замах на «Таргі Веходне» ляхи більше, ніж коли інде, намагалися скомпромітувати і підсудних, і взагалі «Українську Військову Організацію». Причиною було те передусім, що мова тут мовилася про замах на «Таргі Веходне», яким зацікавила була чужина, бо—як казав прокуратор—«Таргі Веходне, розрекламовані по всіх європейських країнах, роблять велику пропаганду, та не тільки собі але й для того факту, що знаходяться в Польщі». Ходило, отже, про те, щоб процес виказав, що замах на «польськоць Львова і Малопольскі» зробили найгірші суспільні покидьки, одиниці, з якими українська суспільність нічого спільного не має, та що взагалі з таких елементів складається УВО. Ходило, отже, про те, щоб виказати, що замах не був протестом української суспільности проти ляхської окупації, а вчинком безвідповідальних одиниць, зробленим з наказу «чужих чинників», на послугах яких ті одиниці стоять.

Не менш важним було ще і друге; в цім про-

В жовтні 1879. р. вступив до лав народовольців чоловік, на прізвище Халтурін, що, бачучи низку невдалих замахів, поклав собі за ціль вбити царя. Виконавчий Комітет погодився на його пропозицію, хоч і перевелив уже підготовку замаху на царський поїзд. Халтурінові, що був з фаху столяр і маляр, вдалося насамперед дістати місце маляра на одній із царських яхт. А що був він здібний та працюючий, його незабаром поручено прийняти до столярських варстатів у «Зимовій Палаті». Діставшись туди, він починає студіювати звичай двірські та розполіг кімнат у палаті. Це йому вдавалося легко, бо саме тоді цар перебував у Ливадії, а служба поводилося дуже свободно. До того Халтурін приєднав собі симпатії цілої громади ляхей та решти двірської служби тактикою «роззявлення рота» і всі мали сто потіх із «простодушного мужика», що нічого не міг второпати та якому треба було дуже довго товмачити всі двірські приписи. Слід знати, що Халтурін мав фальшивий паспорт на імя селянина з олонецької губернії.

Міжтім «олонецький мужик» виготовив точний плян. Над приміщенням столярських варстатів у підповерхсі, було приміщення для

песі була більш, ніж котинебудь інде, обтяжена сама ляхька поліція, а це наслідком неюдського побоя заарештованих; поліція, отже, вважала, що найвідповідніше буде боронитися від закидів, коли сама буде наступати: почорнівши противника, сама, мовляв, на тому тлі буде біліше виглядати. В тім її ревно допомагала прокуратура, суд та польська преса, бо ходило про ратування «польського престіжу» з огляду на закордон.

Розуміється, що до того долучалося звичайне бажання поляків—найбільш спалюжити УВО й перед українською суспільністю, щоб ця остання втратила довірря до власної організації, й тим способом захитати ґрунт, на якому УВО стоїть.

Виходячи з тих мотивів польська поліція, що катуванням витягала зізнання, а при тім ще й гдузувала з обвинувачених, мовляв, «вони співали як канарки без ніякого биття», «засипували один одного», «поводилися не по джентельменськи, бо видавали й жінок»; ще більше—поліція давала зрозуміти, що між членами УВО, а то й між заарештованими є провокатори, або ж знова цинічно твердила, що обвинувачені вступали до організації заради матеріальних користей, бо працювали за гроші, а навіть допускалися крадіжок організаційних грошей. Зноваж щодо УВО в цілому, то, мовляв, вона стоїть на послугах у Німеччині, бере гроші й од Литви, та що її відношення до большевиків теж дуже неясне; взагалі УВО працює тільки ради грошей й є на послугах в чужих чинників.

«Ось такі та багато інших закидів падало підчас процесу з уст прокуратора, поліційних свідків, радн. Івахова та зі шпальт польської преси; остання до того ще й оголошувала великі статті з ріжними «ревелюційними» відомостями про УВО, які не одного змушували до запиту: «звідки це поляки так все добре знають?»

До того всього долучився ще й цілком несподіваний виступ оборонця Др. Ганкевича, мовляв, полк. Коновалець вступив у порозуміння з урядами Англії, Польщі та Румунії з метою утворити 4 дегіони для боротьби з большевиками. Хоч ці нев-

військової сторожі, а щойно над ним була царська ідальня. Халтурін постановляє висадити в повітря ідальню під той час, коли там буде цар із родиною. Про свій проєкт він повідомляє члена «Виконавчого Комітету» Квятковського. Проєкт прийнято, хоч і не дуже налягали на його виконання, бо панувало переконання, що замах на залізничі під Москвою, якого рівночасно підготовлявано, вдасться, а Халтуріна можна буде взяти до иншої роботи. Сподівання Комітету однак не виправдалися, бо цар із подорожі вернув цілий і здоровий. Щойно тоді зачав Комітет вимагати якнайскоршого виконання замаху в «Зимовій Палаті».

Та Халтурін опинився тепер у дуже тяжкому положенні. Річ у тому, що саме тоді заарештовано Квятковського, в якого до того ще знайдено ситуаційний плян царської палати з ідальнею царя, зазначеною червоним хрестиком. З одного боку поліція намагалася тортурами видістату зізнання від Квятковського, наслідком чого Халтурін переживав важкі хвилі, побоючися, що Квятковський його зрадить; з другого боку—«Зимова Палата» заробилася від шпідлів та жандармів, що день і ніч всюди вешталася, перешукували кожну

далі адвокатські «гоцькі-кльоцькі» зроблені зрештою з добрим наміром ратувати підсудних, і віділи-нав другий оборонець Др. Старосольський, знаючи що ляхький суд не піймаєш на той гачок, та хоч і без того відкликання нидалась у вічі неправд-вість тверджень Др. Ганкевича просто тому, що колиб і було порозуміння між УВО і поляками, то хиба ж припинилаби УВО свої виступи проти Польщі, а всеж, поминаючи це все, тих «гоцькі-кльоцькі» (а не спростовання Др. Старосольського!) чипилися наші противники, а зокрема большевицькі зміновіховці, щоб представити членів УВО, тим разом ще й як польських заградників.

Уже підчас розправи оборонці та обвинувачені довели брехливість усіх тих та багатьох інших наклепів та нападів на підсудних і УВО.—З огляду, однак, на те, що вороги та противники УВО й далі їх поширюють, вважаємо доречним подати наступне!

Твердження, що між підсудними або взагалі в організації був чи є провокатор, є цілком безпідставні. Сам процес це зрештою виявив. Автім на це також вказує обставина, що мимо всіх «ревелюцій» польська поліція знає про УВО надзвичайно мало. Зізнання рад. Івахова та ревелюції польської преси—це або річі загально знані, з якими організація не криється та пише в «Сурмі», або відомості з минуlosti УВО, подані большевицькими заградниками. Річ у тому, що колись УВО стояла близько до нинішнього оточення б. през. Петрушевича, яке знало не одну таємницю організації; колиж УВО зірвала з тим оточенням, тому, що воно пішло на службу до большевиків, почалися в большевицькій та радянській пресі вже від 1926. р. з'являтися чи обмовні відомості про УВО, чи розконспіровання поодиноких її тайн. Саме це польська преса передруковує з большевицьких продажних газет. Крім того, вона подає й деякі відомості (напр., про плянований замах на полк. Коновальця, про представників УВО в Литві, про редакцію «Сурми», тощо), які поза 2—3 особами з Команди УВО були відомі тільки оточенню Петрушевича. Тяжко припустити, щоб

закутину та переводили ревізії двірської служби.

Все таки Халтурін не відступив од виконання пляну. Ось дістає він од члена «Виконавчого Комітету» Желябова перший кавалок динаміту й переносить його до варстату в «Зимовій Палаті». Цікаво, що саме тої ночі переведено ревізію в варстаті, та, на щастя, динаміту не знайшли, бо лежав він під подушкою на ліжку Халтуріна. Зчерги зачалися дальші перенесення динаміту до «Зимової Палати»; це було сполучено з великою небезпекою, бо весь персонал і при виході з палати, і при повероті до неї піддавано особистій ревізії. Тому також треба було переносити динаміт малими частинками. До того всього слід додати, що й од самого динаміту грозила Халтурінові небезпека; полишаючи на боці вже те, що динаміт вибухає при найменшій струсі, але він ще виділює з себе особливі гази, що дуже шкодять людському організмові. Коли взяти на увагу, що Халтурін протягом кількох місяців підряд клав що-вечера динаміт під голову, то не диво, що він був хорий та в постійній запоморочливій гарячці, хоч назверх мусів був удавати здорового, моторного чоловіка.

Команда УВО сама на себе доносила польськвій поліції, а легше припустити, що зробили це наші противники, що не перебірають способів у боротьбі з УВО. Бож не лежить у інтересі Москви, на службі якої є наші противники, існування й розвиток УВО.

Правда, за деякі відомості поліція має дякувати необережності членів УВО, згд., вимушенню їх нелюдським побоем заарештованих. Ми не похвалюємо поведінку заарештованих, але й далекі від твердження про провокацію, тим більше, що зізнаннями тими заарештовани пошкодили лише самим собі. Так, напр., Біда, якого до того на поліції ніхто не бив та проти якого не було прямих доказів вини, зявлячує засуд смерти тільки сам собі.

Щож до тверджен, що УВО є на послугах Польщі, большевиків, Німеччини, Литви чи кого ще там, то це злібні наклепи та свідоме обрїхування. Абсурдність твердження про службу Польщі, проти якої УВО вже 10 років безперестанно бореться при великих втратах своїх та ворога, шкода доводити. Щож до большевиків, то УВО вже не раз давала докази свого негативного відношення до них; що більше, її бажання є скоротувати свою діяльність із революційним рухом на Східній Україні, щоб повести об'єднаними силами спільне діло визволення та шляхом національної революції створити велику Самостійну Соборну Українську Державу. Коли мова про Німеччину, то можна сміло

Роди розвідників.

Кожна держава старається мати і підчас війни, і мирного часу в ворожій державі свої «очі й уха». Розуміється, що приходять тут на увагу передусім ті території, які треба досліджувати, прикл., з огляду на твердині, обсаду військ, їх роди зброї, тощо. До того вона уживає т. зв. **осілих (сталих) агентів**, що перебувають стало в ворожій державі, та т. зв. **мандрівних (летючих) агентів**, які приїждять на дочасний побут до ворожій країні.

По трьох місяцях Халтурін нагромадив у своїй кімнаті 3 пуди динаміту. Хоч на оцінку «техніків» це вистарчало, щоб висадити у воздух ідальню царя із підповерху, всеж Халтурін вимагав ще 2 пуди, побоюючися, що сила вибуху не досягне царської ідальні. Але Халтурін мусів був обмежитися первісною кількістю динаміту, бо зайшов такий випадок. Річ у тому, що Халтурін здобув собі симпатію одного старшого віком жандара з двірської сторожі, якому заблаглося оженити Халтуріна зі своєю донькою, на що «добряга з олонецької губернії» розуміється, із захопленням погодився. Цей жандар майже постійно сидів у варстаті та все повчав свого майбутнього зятя про нігілістичну язву. Одного дня повідомив цей жандар Халтуріна, що поліція має намір перенести столярський варстат у інше місце; що правда, додав він, все це недоцільне, бож годі припускати, щоб хтось із ремесників був непевний, та ж поліція саме від того, мовляв, щоб завсігди щось нового вигадувати.

Отже, над головою Халтуріна зависла нова небезпека. Він вправді вже перед тим сховав був динаміт з ліжка до скрині та при переносі, це не ратувало ситуації, бо тягар скрині

заявити, що УВО не відкидалаби помічі Німеччини, для якої Польща є також ворогом. Але, на жаль, ідеї УВО не йдуть у парі з основними лініями сьогоднішньої німецької політики, а тому на сьогодні не може бути й мови не тільки про якусь активну німецьку допомогу, але навіть про симпатії німецького громадянства до акції УВО. Щож до Литви, то кожний українець може ставитися симпатично до литовських змагань, подібно це можуть робити литовці супроти українців, але від цього ще далеко до активної допомоги Литви для УВО. Литва забагато має тепер своїх турбот, щоб могла активно підперти змагання українського народу, а зокрема діяльність УВО! Та зрештою Литва здає собі справу з того, що підтримка УВО моглаб усадити її й без того тяжке міждержавне становище.

«Українська Військова Організація» існує сьогодні оперта виключно на поміч українського громадянства. Українське громадянство повинно собі це усвідомити, що лише від нього залежить розвиток УВО. Оперта діяльності УВО на сили власного народу дало досі та дає й нині тільки додатні висліді. Маючи свободні руки, незв'язані ніякими зобов'язаннями супроти чужих держав, УВО може тільки виправдати ті надії, які на неї покладають, і те довіря, з яким громадянство до неї відноситься.

1. Осілі агенти.

Осілими (сталими) агентами можуть бути або громадяне ворожій державі або свої люди, що осідають у ворожій країні, мають там якесь заняття, а при тім ведуть розвідку діяльність. Не треба підкреслювати, що розвідка сітка набирає свого великого значіння підчас війни; тому звертають велику увагу на її підготовку ще мирного часу, а передусім на те, щоб розвідники завчасно не

мігби викликати підозру. Хоч переноси чомусь не відбулися, але ця небезпека все була й тому мусів він піти на зустріч «Виконавчому Комітетові» та приступити якнайскорше до виконання діла, тим більше, що все вже було підготоване. Зокрема хемік Кібальчич зладив шклянні рурки до запалення динаміту; ці рурки були наповнені хемічною мішаниною, що горіла й без допливу повітря; цю мішанину мав Халтурін запалити в рурці сірником, потім заткати отвір рурки шклянним корком та покласти рурку до скрині з динамітом. Обраховано, що Халтурінові по зробленні цього буде ще стільки часу, щоб вийти із двірських забудовань, заки наступить вибух. Передумовою, однак, при виконанні замаху було, щоб цар находився в ідальні та щоб у варстаті не було тоді нікого.

Довго очікуваний день надійшов. Пополудні 17. лютого 1880. р. Халтурін встиг ще сказати Желябову, який щодня очікував його на визначеному місці, слово «сталосся», коли почувся страшний гук од вибуху «ладунку». Желябов швидко завів Халтуріна на пригатовану квартиру, де останнього опустили сили; він дріжав на згадку, що його можуть зловити, та заспокоївся щойно тоді, коли Желябов

виявили себе, бо з вибухом війни та із замкненням границь, надзвичайно тяжко вводити нових розвідників.

Німці перед світовою війною не добрали під тим оглядом усіх способів обережності при організації розвідної сітки в Англії, бо розвідникам, що мали залишитися в Англії для розвідної праці під час війни, давали працю ще за мирного часу. Наслідком надто великої активності цілої німецької розвідної сітки підчас миру, англійці натрапили на її слід та, не виявляючи того, почали за нею слідкувати; вони не заарештували німецьких розвідників, хіба що хтось із них так розконспірувався, що не-заарештувати його було надто підозрливим. Німці напевно з іронією глузували з «нездар» англійців, що за 10 років заарештували тільки 3 німецьких розвідників. Але такою тактикою англійці допняли того, що вони прекрасно знали цілу німецьку розвідку сітку в Англії, перечитували всі її відомості про англійські военні та інші тайни, і—з одного боку—відповідно до того могли слухної хвилі перевести потрібні зміни (в воєнних плянах, фортифікаціях, обсаді військ, тощо), а з другого—напускали ману на ворожих розвідників умисно підготованими фальшивими відомостями, що «попадали» до німецьких рук. Однак, найважніше те, що в день виголошення війни Англія виарештувала 20 головних німецьких розвідників, а 200 інших взяла під пильний догляд та тим зліквідувала німецьку сітку, рівночасно утруднюючи, а то й упрост не даючи змоги поставити нову розвідку сітку підчас війни.

Цілоком навпаки робили англійці; вони підготували в Німеччині свою сітку, що мала почати працювати щойно з оголошенням війни; англійські розвідники в Німеччині вже на кілька років перед війною, хоч нічого й не робили, одержували платню, чекаючи хвилі, коли настане час на їх службу. І, розуміється, не виключали ніякого підозріння, а про те підчас війни дуже й дуже прислужилися Англії.

Загально думають, що розвідник є звичайно сином того народу, для якого веде розвідку. Правда,

показав йому динамітовий набій, що боронив доступу до кімнати та систарчав, щоб цілий дим вилетів у повітря; це було задалегіть приготоване на жадання Халтуріна.

Міжтим у «Зимовій Палаті» наслідком вибуху, варстаті, ідальня, та приміщення для військової сторожі обернулося в румовище, де валялися трупи жовнірів, двірських лякеїв та кількох урядовців. Та цар і його родина залишилися живі. Річ у тому, що, підчас вибуху, цар й його родини в ідальні ще не було; цар поїхав був на варшавський залізничий двірць зустрічати болгарського князя Олександра Баттенберга; наслідком сніжної заметілі поїзд спізнився, що невимовно всіх дратувало, та з тої причини припізнився й обід, що був приготований на пошану гостя. Цар приїхав щойно по вибуху.

Вістка, що цар не згинув, а впали тільки невинні жертви викликав у Халтуріна затухну нервову хворобу. Щойно повідомлення про велике вражіння, яке цей вибух викликав у Росії, та й у цілому світі, його дещо заспокоїли. Все таки він обвинувачував Комітет, що не сповнив його домагання та не дав ще 2 пуди динаміту; колиб це було сталосся—

сталий розвідник може бути громадянином держави, що приймає його на службу; однак, і це частіше, буває так, що він є громадянином ворожій держави (напр., німці, що мають польське горожанство), а то й зовсім не належать до того народу, на користь якого працює (напр., литвин у Польщі працює для Німеччини). В таких випадках розвідник може працювати для ідеї (напр., член поневоленого народу або національної меншини), або для зиску. Що більше треба зауважити, що чужий громадянин (напр., німець, висланий із Німеччини до Польщі) в характері сталого розвідника навіть не вигідний, бо звертає на себе увагу оточення та органів держави; такий тип розвідника трапляється не дуже то часто. Як виказує б. шеф німецької військової розвідки полк. W. Nikolai з 135 розвідників, засуджених у Німеччині за останніх 7 літ перед війною, було 107 німців, і тільки 5 французів, 4 англійці, 11 москалів та ін. Розвідник, що є громадянином слідкованої держави, є дуже вигідний, бо 1) не викликає підозри, 2) знає місцеві відносини та має добрий ґрунт для праці, а 3) розвідка централь тримає його стало в руках, а тому може використовувати його й за смішно малу винагороду.

Сталий розвідник повинен мати таке заняття, що давалоби йому можливість руху на слідкованій території не звертаючи на себе уваги. Найліпше надаються тут купецтво та торговельне заступництво, бо люде ці можуть і підчас війни не тільки їздити по краю, але й дістати дозвіл на виїзд за кордон, до нейтральної держави. Розуміється, такі розвідники можуть бути й у всіляких інших фахів. Рівнож зрозуміле є, що сталий розвідник не може самодій за всім слідкувати, а вербує собі конфідентів, яких вибір залежить од завдань та місцевих обставин. Можуть тут привертати на увагу жовніри, старшини, урядники, священники, власники реставрацій, друкарі, залізничники, артисти, доктори й т. д. Ті конфіденти можуть бути також ідейні аборж плачені.

Щож до організації розвідної сітки на якійсь території, то вона загально виглядає так: на чолі

твердив він—то хоч царська родина, що находилася тоді в сумежних апартаментах булаб счезла з лиця землі.

Слідство йшло фальшивою стежкою. Ніхто не мав підозри на «олонецького добрягу»; крім того було загально переконання, що Халтурін згинув разом із іншими; річ у тому, що тіла забитих були так пошарпані, що тяжко було розпізнати поодиноких люде. Ціла вина за вибух у «Зимовій Палаті» впала на Квятковського. Протягом 8 місяців піддавано його рафінованим тортурам, щоб видобути зізнання, але марно. Квятковський згинув на шибениці, не виявивши нічого.

Халтурін виїхав незабаром до Одеси, де грбдовжував працювати в підпольній організації. З нагоди вбиття прокуратора Стрельнікова його разом із Желябовим зловили. Одеському судові стала відомою його роля в замаху на царя; бо записки народовольців подають, що один із революціонерів не видержав був тортур та зрадив Халтуріна. Халтуріна, подібно як згодом Желябова засудили на шибеницю та присуд виконали.

— 26. V. в Гошеві, пов. Долина, заарештовано селянина М. Шияна під закидом приналежності до УВО та кольпортажі «Сурми». По двох днях випущено його на волю.

— 3 початком червня заарештовано в Рогатині Л. Прокоповича та студ. Осадчука. Закидають їм приналежність до УВО.

— 12. VI. біля Бенева заарештовано 6 пластунів, що вибралися на прогульку; за в'їзком Е. Плашовецького, інших випущено на волю.

— У Львові заарештовано Ю. Дудка під закидом приналежності до УВО; по кількох тижнях випущено його на волю.

— Заарештованих у зв'язку з плянованим замахом на большевицький конзулят у Львові, ремесників Малиновського, Ткача і Пелеха випущено на волю.

Судові розправи. 21-22. травня відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти І. Пасіки, обвинуваченого в убивстві

польського запродавця С. Твердохліба. Пасіку засуджено на 10 літ тюрми, даруючи йому на підставі амністії з 3. V. 1928. р. одну третину карі.

— 18. VI. відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти В. Шабана, обвинуваченого в приналежності до УВО. Шабана засуджено на 4 роки в'язниці.

— В днях 26. V.-28. VI. відбулася у Львові перед судом присяглих розправа проти 17 українців, обвинувачених за участь у замаху на «Таргі Вєходнє». Засуджено: Р. Біду на кару смерті, Т. Крушельницького на три роки тюрми, М. Терещука на 4 роки, І. Вацика на 4 р., О. Наоревича на 4 р., В. Махницького на 4 р., О. Кирилюка на 3 р. та Р. Качмарського на 2 роки тюрми. Інших, а то В. Попадюка, С. Сушкевичівну, М. Колодзінського, Л. Гошовського, В. Лемішку, С. Огородника, Ю. Онишкевича, Я. Кульчицького і Я. Клішівну випущено на волю.

Листи із заокеану.

Основання відділу О. Д. В. У. у Вилкс Барє.

У Вилкс Барє оснувався недавно відділ Організації Державного Відродження України. Ціллю цієї організації є підтримувати боеву акцію в старім краю через У. В. О. Відкриття відбулося без гамору і шумних оголошень. Члени відділу розуміють, що підтримка для УВО має йти ділом, а не гуком, тому збирають жертви для УВО, поширюють її ідеї та її орган «Сурму». Своїми вкладками і жертвами вони стараються підтримувати організацію, котра несе тривогу ляхам й скріплює духа нашим братам під ворожою окупацією. Громадяне з околиці віднеслися до організації прихильно і відділ за короткий час зібрав поверх шістьдесять доларів. Тепер з краю приходять нові вісти про арешти, святотатські викидання костей українських героїв з гробів; організація є певна, що це причиниться до ще більшого спопуляризованя ідеї активної боротьби з найзником. Г. Г.

Гартфорд і Колчестер—Українським Борцям.

Як Колектор УВО посилав Вам мою найновішу збірку 37.— (тридцятьсім) доларів, яку то суму зложили для Вас українці з Гартфорд і Колчестер, помімо великого безробіття, яке тут тепер настало. Місто Гартфорд зложило дол. 19,40, а громада Колчестер, котра складається із самих фермерів, що мабуть перший раз в життю бачили між собою колектора, зложила дол. 17,60. Приємно мені згадати мій побут в Колчестер. Тамопні громадяне з цікавістю і інтересом читали «Сурму» й радувалися, що в народі нашому не вмирає давна козацька слава, що поміж нашим народом є ще борці, котрі гідно стоять за нашу волю і наше право. Громадяне Колчестер не остали позаду інших українських громад в околиці, але підперли своїми жертвами теперішню боротьбу в ріднім краю і заповнили колектора, що й другим разом не відшлюють його від себе з порожніми руками. Честь Вам за те, громадяне з Колчестер.

Колектор П. Д.

Дорогі!

Дозвольте в першу чергу подякувати Вам зі широго серця за останню «Сурму», яку я одержав. Душа моя радіє, коли її читаю і на крилах злітають мої думки до Вас, наші Дорогі Борці... Хочеться жити для Вас, хочеться жити для тої високої ідеї, якій Ви служите. Моя праця, мій вільний час присвячений для вшкешення Вашої революційної роботи. В моїх постановах нічого й нічого не спинить вже мене... Злочинством вважаю те, коли наші молоді тутешні площі лишаються поза лавами організації, прихильник до УВО і до того руху, який вона провадить... Я зібрав дотепер для Вас 12.— дол. Вишлю їх разом з найблищою збіркою. Далше заявляю, що з власної волі обкладаю себе місячним податком на ціль УВО і її підготовки до слідуочної нашої національної революції. Дозвольте при кінці передати мій ширий привіт для всіх членів УВО і побажати їм усім в найкращих успіхів в їх праці. Дай Воже, щоби вже в найближчій будучности ми зійшлись в нашій вільній Батьківщині і при звуках нашого національного гимну зложили поклін нашому державному жовто-блакитному прапорові. Г. Т. Едмонтон.

... Я свідомий того, що УВО це одинока наша організація, котра безкомпромісово бореться за самостійність і незалежність соборної України. Колиби всі наші організації, яких маємо сюди чимало, пішли тим шляхом, що Ви ним йдете, то булоби ми вже давно позбулись невольницьких кайдан. На жаль, у нас воно инакше. В нас зводиться ще нераз завзяту й безпоощадну війну таки між своїми. Я одначе твердо вірю, що все те зміниться вже в найближчому часі на краще...

І. Бородаїневич.

... Ми заложили в себе відділ ОДВУ ставлячи перед себе одночасно ті завдання, які принесуть хоч краплину користі українському народові в його визвольній боротьбі з ляхами, московськими і іншими вандалами. Всім Боввикам УВО пересилаємо наш братерський привіт.

В. Віл, Сиранюз.

Додаток „Сурми“

для заокеанських українців.

ч. 6—7

ЧЕРВЕНЬ—ЛИПЕНЬ.

1930

Старшинський корпус.

Остання наша визвольна війна, а також і постійна теперішня боротьба проти всіх окупантів на всіх українських землях причинилася до віднови в українському народі давного, воевничого, козацького духу. Від хвилі створення першого легіону У. С. С.—ів іде це відновлення через українські армії аж до створеної на їх традиції У. В. О., яка й собі знова промощує шлях для будучої української армії, що стає тівкою підпорою української держави внутрі й найкращим її оборонцем на зовні від ворогів. Наша збройна сила має бути в майбутньому—як вона й була в минулому—найкращим виявом соборницької державної думки.

Можемо з гордістю ствердити, що в широких верствах українського народу на всіх українських землях вже вкоренилася думка про konieczність ставлення оборонної гати, й цю думку годі вже окупантам здавити насильством. Кожний чоловік, що чує в собі мужність та силу, та навіть і жінки вже знають, що недалеким отої день, коли станемо ми до останніх змагань за волю. Широкі маси кожної хвилі готові хопитися за зброю, щоб оборонити святі права народу та Батьківщини.

Можемо спокійно твердити, що наша молодь, яка в займавщинських арміях, під чужою ворожою командою, чи то на східних чи на західних українських землях одбуває військовий вишкіл, національно не викривляється. Навлави, освідмлена про свої національні обовязки ще перед виконанням військової служби, вона не боїться військового вишколу в ворожій армії, і хоч приймає це як щось їй накиненого, а все знає, що слушного часу її обовязком буде служити во ворожим замірам, але власному народові. При забезпеченні потрібними боєвими засобами, ми, отже, моглиб спокійно дивитися в майбутність, колиб не одно дуже важливе питання, що стає руба перед нами.

З хитрим розрахунком і маючи на меті тільки власні цілі та інтереси, займавці приймають до своїх армій дуже малий відсоток нашої інтелігенції, а ще менший її відсоток допускають до старшинського вишколу, а то й зовсім не допускають. Цей плян не важко збагнути: добре вишколені українські маси, вєдені чужою командою, під червоним прапором або білим орлом, мають бути лише гарматним мясом, та не повинні мати своїх військових провідників, що керувалиб ними для добра вого власного народу.

Тому мусимо творити свій власний старшинський корпус проти волі окупантів.

Коли інші поневолені народи в минулому боролися за волю, то багато сьогоднішніх їхніх військових провідників служили як молоді старшини по рїзних чужих арміях цілого світу. Вони боро-

лися не тільки на європейських побоєвнях при кожній нагоді, але також і в Америці, Африці й Азії, щоб тим способом набути практичного знання провідників та військового досвіду, яких не могли набути на батьківщині від ворога, та яких вони проти нього при першій нагоді обєртали. Вони служили в чужих арміях не гроша ради або для почесей, але з бажанням стати ось так у пригороді **своєму народові**. Часто творили вони на чужій службі власні партизанські відділи й легіони, щоби таким чином виявити перед цілим світом свою охоту й готовість до боротьби.

Ось і ми сьогодні чуємо, що наші люде служать по чужих арміях, але, на жаль, тільки в характері—лікарів або санітарів (напр., в Америці), або як гарматне мясо та невільники чужих інтересів (напр., у французьких і єспанських чуживдських легіях). Боряться без імені та без слави, забіраючи кров власному народові.

Деж є ті, які з повною свідомістю національного обовязку вступають до чужих армій, щоби вивчитися на провідників будучих висских завдань та посвятити своє життя військовій службі?

А нагод до того чимало. Коли це навіть тяжко в Європі, то далеко більші можливости є в Канаді, Північній Америці або в арміях південно-американських держав.

Наша молодь повинна собі засувати, що лише докторами та інжинерами не збудемо вільної держави; держава потребує також військових провідників, що будуть хоронити її границі. Наша теперішня воєнна генерація починає старітися, і старі провідники відходять од нас. Молоді добровольці і з великим воевничим духом не зможуть повести великі народні маси проти добре вишколених генералів та генеральних штабів, дарма що понанивають собі на кобнір одзнаки отаманів і генералів; їм бракуватиме **технічної освіти та вишколу**, яку не може заступити ні захоплення, ні революційний дух. Вони можуть і справді розбити ворога при першій зустрічі, але ніколи не зможуть утворити дужої регулярної армії та нею пляново кермувати.

Сама книжкова теорія не може тут багато зарадити. Треба найти засоби та шляхи, щоб здобути собі доступ до чужих армій, і тим способом створити активний старшинський корпус рїзних родів зброї та рїзних ступнів. Революційний дух, національна свідомість та фахова освіта, це елементи, що їх повинен мати старшинський корпус нашої молодї генерації.

Щоби такий корпус створити, повинна співпрацювати з кожним нашим поодиноким боєвием ціла єдність, а зокрема наша еміграція зпоза океану.

Фальшиві грачі.

Львівський процес проти членів УВО за замах на «Таргі Вєходнє», належить безперечно до найбільших політичних процесів із доби нашої

боротьби з польським найзником. Поминаючи певні, як це влучно зазначив «Новий Час», гошки-кльодки оборонців із метою ратувати підсудних од тюрми,

ціли. При тому підношено, що кожний член нації має моральний обов'язок нести допомогу і за це його нема чого дякувати, а з другого боку вказано навіть на небезпеку вміщування імен жертводавців, що складають гроші на боеву акцію у краю. Якжеж бути?

Ми Українці живемо в невідрадних умовах, позбавлені власної державности, наражені на всякі перепони в нашій політичній діяльності, розкинені по цілому світу, мусимо боротися за наше існування як нації. Тому преса наша призначена не тільки для одної місцевости чи країни, але для всіх осередків, розкинених по цілому світу. Коли читаємо наші часописи чи з далекого Америки, чи з пралісів Бразилії, чи з Зеленого Клима, або ж із усяких інших розкинутих центрів, на еміграції або під чужою займанщиною, то, попри події з цілого світа чи якусь програмову статтю та статтей про світову політику, інтересує нас передусім життя наших людей на місцях. Життя це найлучше відбивається саме в дописах. Поміщення дописів із місць має, отже велике інформативне значіння. З них можна бачити, як далеко певна ідея закорінилася в широких масах та які корективи в цілій роботі належить перевести. Попри це чисто інформативне значіння мають дописи з місць ще й велике пропагандивне значіння. Щирі слова признання все підбадьорюють. Вони вказують, що дана ідея знаходить зрозуміння в широких колах, вони заохочують других до подібної праці, і тут теж лежить їх вага і значіння.

Щож до пресового органу У. В. О., що веде пропаганду в краю і на еміграції, військової штуки, як рівнож і організаційної праці то він, ясна річ, уважає дописи з місць за **средства пропаганди**. Сила й успіх праці УВО залежить од того, чи знайде ідея організації зрозуміння й послух у широких колах.

Щож до збірок і оголошування імен жертводавців, то слід, передусім знати, що на визвольну акцію збирають й інші народи в Америці, а тому страх у цьому випадку децю переборщений. Одначе, можна імен жертводавців не поміщувати, а подавати їх тільки одною буквою чи криптонімом, про що, до речі, Команда УВО у своїй обіжурці вже подавала. Та ще треба собі зясувати, що вміщення імени жертводавця не тільки дає йому певне внутрішнє задоволення, але воно має ще й інше значіння: воно дає жертводавцеві ту певність, що його жертва прийшла до місця призначення, як рівнож заохочує його найбільше оточення до подібної жертви, а нарешті має теж моральне й виховальне значіння для самих боеків та членів УВО. Коли для боеків є зовсім другорядна річ, чи буде його імя колісь відомим, чи ні, то надзвичайно важливо для нього знати, чи його праця має піддержку громадянства, чи ні. Боек вживається в той момент і в ту ситуацію, серед якої відбувається збірка. Він знає, що американські пожертви дають його брати, може, навіть і товариші зброї, з тяжко запроцьованого заробітку. Це є, може, найбільшою заохотою для нього до дальшої витревалости в його праці. Тому така мала лепта з Канади

чи Америки з дописом, звідки плінуть слова признання, слова заохоти до витревалости, скріпляють більше боеків в його завзятті та витревалости куди більше, як статті про теорію революції або її вигляди.

Ці міркування були причиною того, що УВО почала навіть видавати при „Сурмі“ окремих додаток із дописами зза океану та подавати там списи жертводавців. Що ці міркування були правильні, свідчать численні листи та письма до команди УВО, та нарешті зріст заінтересованія нашою боевою акцією серед наших братів ген за океаном.

Хто приєднав дальших передплатників „СУРМИ“.

М. Тимчишин, Н. Бр. 8 передпл. Д. Рубаха, Дітройт 29 передпл. В. Снібайло Н. Й. 3 передпл.

Хто підтримує революційну анцію в Старому Краю.

На боевий фонд прислали: Чорноморська Січ, Н. Й. 356,60 дол. Ліга Визволення України, Пітсбург 99,50 дол. Комітет Ньюорських Товариств збіркою на Святі Злуки 106.— дол. Редакція «Українського Хлібороба», Аргентина 91,70 дол. Відділ ОДВУ ч. 4. Гемтремк 71.— дол., з чого на пресовий фонд призначено 42,— дол. Відділ ОДВУ у Вилке Баре 51,10 дол. Відділ ОДВУ в Навтікок 18,— дол., Відділ ОДВУ Саск. 19,50 дол. Відділ ОДВУ в Н. Й. збіркою 14,70 дол., на що зложились по 2,— дол. П. Михайлів і Т. Бульба; по 1,50 дол. М. Струсенко і В. Лисий; по 1,20 дол. О. Купчинський; по 1,— дол. Г. Данкович, В. Острівський, І. Мазепа, Г. Уличний і П. Готра; по 0,50 дол. Приступа, А. Завуля і А. Н. В. Український Демократичний Клуб, Н. Й. 25,— дол. П. Д. збіркою в Гартфорд і Колчистер 37,— дол. Г. Болюх, Пров. збіркою 7,75 дол., на що зложились Н. Храпливий 2,— дол.; по 1,— дол. Г. Болюх, Г. Дулеба і М. Свідер; по 0,50 дол. Дм. Лободяк, И. Мартиневич, А. Лех., А. Сидор і П. Колосовський; по 0,25 дол. П. Накопінський. Г. Тижун, Едмонтон 10,— дол. В. Монлович 85,— бельгійських франків і 10.— фр. фр. Гурт в Данцігу по 0,50 д. г. Т. Сл., Р. М—й, В. З., Б. М—к, Мк Ч—к, П. Б., Ю. Дз—н, Т. Г—а, О. Д—й, Л. К., Б. П., В. П., Ц. С—к, Е—я, Л—а, Ф. М—р., К—р, разом 8,50 д. г.

На пресовий фонд зложили: В. Тимчун, Шик. 8.— дол. В. Снібайло Н. Й. 10,— дол., на що зложились: В. Снібайло, М. Макачук, М. Синицький і А. Варениця. П. Стадний, Трентон, збірка 17,— дол. А. Гальчак 3,— дол. М. Тимчишин 15,— дол., на що зложились М. Тимчишин, Г. Богачук, В. Гонтарський, М. Уліян, А. Керекіза, Т. Копка, Ст. Савчишин і М. Цалик. Н. Костів, О. П. 2,— дол. М. Яблінчук, В. Бундзак, Л. Липецький, Д. Мельник, В. Нагайло, Р. Пристай, В. Стояновський, І. Лазенко і І. Моспан по 1.— дол. А. Когут, Клівл., збірка 11,— дол. Г. Стахнян, збірка 11,50 дол. І. Бородайкевич 2,— дол. М. А. Пипюк, Пасейк 2,— дол. Д. Пилипак, Бруклін 3,— дол. М. Петрик, Біч В. 1,— дол.

Всім активним робітникам в користь УВО і її підпольної роботи складаємо нашу ширю подяку

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 8 (35)

СЕРПЕНЬ.

1930

Григорій Пісецький

член УВО, студент прав згинув героїською смертю під Біркою дня 30. липня 1930. р. в боротьбі з лязькою поліцією

„Великі ми!“

Великі ми!
А й горді як!
Міліони нас!
Наш край богат!
Великі ми —
А лютий кат,
Мов цуценят,
З степів прогнав,
Наш край забрав!
А ми? — Мов раб,
Чолом до ніг —
Бо тне батіг!
Ми горді тим,
Що волі блиск
Нам зір засліп —
Ми горді тим!.

Гей! Скиньмо вже
Слезу з очей,
З серця страх,
З душі злий жах.
Ми меч берім!
І клич несім:
— „У бій, у бій,
Йдім усі!“
Геть проженім
Катів чужих!
Стяг піднесім
І в бій під ним
В новий ідім!
А трутень хто,
І раб-червак —
Хай гниль болот

Залле його!
Бо він не наш!

Великі ми?
Так докажім!
Міліони нас?
Так заревім:
— „Загине враг,
У вік проклят!“
Хай знає світ,
Що волі квіт
Жиє в серцях —
Міліонів нас!!

2) Зарядження поновної розправи.

3) Покликання до лави присяглих суддів українців в процентівім відношенні українського населення наших земель окупованих Польщею (80 %).

4) Застановлення середньовічного варварства — тортування політичних в'язнів польською поліцією».

До загального протесту прилучилися такі українські організації м. Вінніпегу: — Канад. Український Інститут «Просвіта», Запомогове Братство ім. св. о. Николая, Читальня «Просвіти», Взаїмна Поміч — I Відділ, Запомогове Братство ім. св. Михайла, Рідна Школа ім. М. Пашкевича, Драм. Спів. Гурток ім. Ю. Федьковича, Жіноче Товариство ім. Л. Українки і Канадійське Жіноче Товариство.

Зокрема треба відмітити палку заяву на вічу представниці українського канадійського жіноцтва, яка заявила, що українське жіноцтво горде з того, що в рядах «Української Військової Організації» заступлене нарівні жіноцтво з чоловіками, а навіть вже понесло жертву в особі бл. п. О. Басарабової, яку люті ляхи замордували. В останньому процесі було знову між обвинуваченими два жіночих імені.

Х р о н і к а.

Експропр яції, саботажні напади. Дня 30. VII. 6. р. в полудне біля Бірки напали члени УВО на поштовий амбулянт, що віз біля 50.000 злп. — Поліцейа Молевського, що ескортував віз, вбито. По розбитті скринок, справники забрали гроші й втікли до поблиських лісів. В часі погоні, що невдовзі зачалася завдяки тому, що поліція заармував візник, якого життя виконавці пощадили, поліція надбала в хлібовицькому лісі одного із справників, студ. прав Г. Пісецького, родом з Корнева, пов. Городенка. Вивязалася обопільна стрілянина, в часі якої ранено Пісецького двома кулями; не можучи далі втікати та не бажаючи потрапити в руки ляхських посіпак, Пісецький револьверовим стрілом відібрав собі життя. Хоч заармувано всі доколичні поліційні постерунки й прийшла поміч зі Львова враз із поліційним псом, хоч погоня тривала кілька днів та переведено масові арешти по цілм краю, то ні справників, ні грошей поліція не дістала в свої руки.

— У Сновичях, пов. Золочів, прийшло 20. VII. 6. р. до бійки між українцями а москвофілами, в часі якої не обійшлося без стрілянини; в бійку вмшалася поліція, що пробіла багнетом М. Гайдука. На другий день переведено численні арештування.

— 3. VIII. прийшло до бійки в Прошовій між українцями а членами польського «Стшельца», при чому українці тяжко потурбували ляхів. Заарештовано 10 селян.

— 3. VIII. прийшло рівнож до стрілянини між українцями а москвофілами в Куликові

— В липни незнані справники перетяли на границі коломийського та косівського повіту, на шосі до Пістина, телеграфічні дроти. Польська преса подає, що це діло «українських саботажистів».

— 16. VIII. 6. р. поперетинано телефонічні і телеграфічні дроти навколо Львова, який залишився від 11 год. в ночі до год. 10 рано відрізаний від світа. Польська й чужинна преса твердить, що це діло УВО, «яка робить вправи в саботажах із своїми членами».

— 19. VIII. 6. р. вибух з невідомої причини

Речниця заявила далі, що українське жіноцтво дасть зі себе тисячі таких борців, а українські матері зуміють вихвати молоде покоління, яке стане в обороні прав українського народу, створить міліонну армію, що прожене всіх зайдів-галапасів із українських земель.

«Комітет Оборони Українських Політичних В'язнів» на Канаду видав до цілого канадійського громадянства поклик. в якому взпває до рішучого осуду польських люджерних метод у відношенні до українського населення. Дослівно сказано там між иншим, що «навіть середньовічні закони — напів варварські, знали кару — голова за голову, а ляхський суд перейшов їх, бож на «Таргах» не вбито нікого. До найбільше жорстоких деспотичних країн до світової війни слушно зачисляв культурний світ царську Росію, але нічим зглядом неї показалась «Жечпосполита польска». Коли російські революціонери кидали бомбами на самого царя-можновладця, то їх суджено на тюрму, заслання, тяжкі роботи, ніколи на смерть. Тим засудом лянни доказала поновно, що ляхський суддя е лише судією для поляка, бо для українця е він завжди катом».

вогонь в каблевім відділі міської електрики у Львові, при чому згоріла частина магазину; шкода виносить 60.000 злп.

— 22. VII. вибухла пожежа на фільварку С. Пельда в Манареві; шкода виносить 20.000 злп.; поляки твердять, що це підпал членів УВО — 27. VII. в Гайворонці підпалено забудовання поляка Вахирича; польська преса твердить, що це пімста українців за живу патріотичну діяльність Вахирича. — 5. VIII. підпалено фільварки оо. Францішканів в Чиминкові та ген. Розвадовського в Миклашеві, пов. Львів. — 8. VIII. підпалено збіжжа на фільварку Зофійка біля Струсєва, пов. Терєбовля, власности б. львівського воеводи Борковського. — Тогож дня підпалено фільварок З. Тичковської в Шилах, біля Збаража. Після польських голосів, це акти саботажу. — 13. VIII. в Бишові, пов. Сокаль, підпалено магазин збіжжа Ю. Тарновського. — В другій половині серпня, згоріли — як подає польська преса — наслідком саботажів стирти збіжжа в Стрілках, під Бібркою, далі в Воловім, в маєтку Ценцяли, в Старім Гвоздці, пов. Коломия в маєтку бар. Гороха, та в Городенці власности Любомірського. — 23. VIII. згоріли стирти збіжжа в с. Данильцях, пов. Рогатин, у маєтку Бєсядецького.

Ревізії та арешти. Є загально знане, що по кожнім виступі УВО ляхська поліція переводить арешти на право і ліво, по перше тому, що сподівається, що між заарештованими натрапить на дійсних справників, а по друге, щоби показати польській суспільности, що вона — щось робить. Це має місце й тепер. Численні виступи УВО, що мали місце в останньому часі потягнули за собою численні арешти в цілм краю. Реєструємо останні арешти та додаємо, що багато з заарештованих вже знаходиться на волі. — 30. VI. 6. р. в с. Дзвиняч, пов. Заліщики, переведено трус в помешканні о. Ганкевича, та заарештовано його сына Миколу та учит. Сохацького; крім того переведено трус у свідоміших селян, та заарештовано сел. Думного. — 9. VII. в Стілнові, пов. Стрий, був трус у І. Ковальчука, М. Романчука, Д. Столярського й І. Папа; заарештовано Ковальського. — 11. VII. у с. Полянниця, біля Болехова, заарештовано В. Будова.

В. Шмеґу, В. Дякова, М. Шмеґу-Лєсюка, М. Дубова і С. Піжика. — В Гошові заарештовано М. Шияна. — В Долині заарештовано Ю. Антоновича, учит. Вірстюка, В. Медведя та М. Шумського під закидом приналежности до УВО. — 17. VII. в Підлісках малих, пов. Львів, був трус у М. Дєдика, В. Пришляковича, В. Макогона та В. Максимовича. — В половині липня в Дрогобичі заарештовано М. Андрушкова, якому закидають приналежність до УВО. — 14. VII. в Снолім по трусі заарештовано І. Бутковського та А. Медведя. — 17. VII. у звязку з пожежою фільварку у Вислобоках переведено трус у С. Дєдика у Вислобоках у М. Сениці, В. Крємінецького та В. Цигана в Запитові, при чому двоє останніх заарештовано, далше в Ременові та Підлісках малих у свідоміших селян, при чому заарештовано М. Карамаха, М. Чайківського і Куземського; закидують їм приналежність до УВО. — 23. VII. переведено в Підгайцях трус у пластунів Федеркевича, Пенкальського й Пеніського. — 26. VII. в Тернополі був трус у А. Жуковського, Я. Романівної та Г. Романівна. — 27. VII. заарештовано В. Вільшинського, В. Бичковича, Б. Увасинова і В. Бориса. — 28. VII. в Звенигороді переведено ревізію у батька засудженого на 7 років в'язниці за напад на пошту у Львові В. Мироша; крім того у селян П. Шкварка, К. Жуковського, І. Шкварка та др. — 30. VII. заарештовано в домі батька погубного члена УВО Г. Пісецького в Корневі, пов. Городенка, його брата та Д. Кузика і М. Степаняка. — 29. VII. в Коломиї заарештовано К. Сельського і М. Кузьму, коли вони розліплювали на мурах «Сурму»; крім них переведено численні ревізії та арештовано три особи. — 31. VII. на стації в Перемишлі арештовано інж. А. Миланяча, при якому найдено «Сурму» та «Розбудову Нації». — В Букшовичах, пов. Перемишль, заарештовано М. Павлика, братів Захатинських, В. Колодія та ремісника Лудка, у якого найдено «Сурму». — В Стрию заарештовано І. Бутковського під замітом головної зради; як подає польська преса, він переховував в лісі гранати, запальники та крісові кулі, що мали бути власністю УВО. — З початком серпня арештовано в Рогатині Б. Прокіпова та Р. Пєлєха. — 1. VIII. в Терєбовлі був трус у В. Пасіки. — У Звенигороді, пов. Бібка заарештовано І. Пєрайка та Г. Балана під замітом участі в саботажах. — 4. VIII. в Ходорові були ревізії у Пеленських, Василика, Гаврилюка, Лукашевського та ин. Арештовано Яворського. — У Львові арештовано І. Тєслє у духовнім семінарі. — У Свірмі, біля Бібрки, заарештовано В. Брилинського. — При переході чеської границі заарештовала чеська поліція 2 українців, що подають свої назвиска, як Лугові: чехи подають, що це правдоподібно одні з учасників нападу на поштовий амбулянт під Бібркою, що однак минаєть з правдою. — Рівнож на чеській границі заарештовано Я. Рудакевича, при якому найдено револьвер. — 6. VIII. в Нєстрєбі, пов. Збараж, заарештовано В. Борша. — Тогож дня в Бродях заарештовано З. Тернавського під замітом приналежности до УВО. — В Новім селі, біля Збаража, заарештовано під тим самим замітом І. Малюцу. В перших днях серпня мали місце в Борщені масові ревізії; арештовано Гайшовського, В. Крицуну та М. Никифорчука. — 8. VIII. в Бібрці заарештовано Я. Копюмба і Е. Лукасевича. — Трус був у Найгольника в Лопушні, та в Паука в Вільхівці. Тогож дня у Винниках, під Львовом, заарештовано Я. Кульчицького, Р. Лисого, В. Гарапа, Я. Домазаря. — У звязку з підпалом фільварків в Чижиках та Миклашеві заарештовано

в Чиминкові В. Романова М. Ратушинського та М. Корженця із Закомаря, пов. Золочів. — В Тернопільській тюрмі сидять заарештовані: О. Галиш й Б. Гоповський із Золочева, Залуський із Збаража, Т. Дзюбинський з Панаєвіки, біля Залозєш, Яцишин з Гаїв Вєл., біля Тернополя, Антін і Ярослав Романюки, С. Чубатий, М. Рушак, А. Луговий з Тернополя, В. Бринявський зі Львова і Р. Осінчук з Гнилиць, пов. Збараж; всім їм закидають приналежність до УВО. — 12. VII. в Перемишлянах заарештовано Р. Фостяка і Бучацького. — В Бишові, пов. Сокаль, заарештовано В. Савчука, Мандюка, Пуру і Сафіяна. — В Городенці переведено трус у Корн. і Яр. Паничевських, Р. Олейка, С. Семенюка, Як. і Вол. Сідецьких, В. Бандурака, С. Перейми, Л. Дорожинського, Р. Сєрбинського, І. Ступара, М. Годинського, Я. Хамова і М. Угрина; заарештовано І. Березовського та Т. Юзькова з Поточиськ.

Суди. 23-24. VII. та 2. VIII. 6. р. перед окружним судом у Золочеві відбулася розправа проти 10 українців за опір поліції та злочин публичного насилля. Це вони мали допуститися супроти польської поліції, яка арештувала їх в часі посвячення хреста на козацькій могилі під Зборовом, за оклик «ганьба лотрам!» зверненням на адресу ляхів, що попереднього дня зрізали хрест на тій могилі. За суджено І. Стєльмаха, О. Полевого, Е. Стойкевича, Б. Крохмалюка і Н. Качоровського на кари від 10—30 днів арешту.

Уступлення. У звязку зі скріпленням діяльности УВО уступив воевода львівський Голуховський; польські часописи пишуть, що «причина лежить в українському рухові, якого п. Голуховський не вмів опанувати». Крім нього уступив також другий стовп польської влади — львівський староста (директор поліції) А. Кльоц. — Як бачимо від ряду літ по кожнім більшим виступі УВО польські центральні власти наганяють своїх місцевих експонентів та присилають більш «спренжистих», які у свою чергу показуються нездарними в «опанованні українського руху».

Ляхські варвари. В Романівці, пов. Терєбовля, громадяне висипали могилу для вшановання пам'яті поляглих на війні українців; постерунок ляхської поліції розкопав ту могилу.

— В с. Магдалівка, пов. Скалат, селяне впорядкували та прикрасили могилу хор. української армії І. Білєцького. 8. VI. мало відбутися посвячення хреста на могилі. 7. VI. поліція розгребала могилу а хрест забрала на постерунок. Крім того скалатське староство покарало П. Стадника, Вол. і Мирослава Голоядів арештом на 7 днів за прикрапування могил.

— В с. Завалові за поправлення та прикрасення могили стрільця УГА М. Думника заарештовано С. Душника, І. Скальського, С. Моравського, Р. Дідору, і С. Банаха, а крім того 10 хлопців староство покарало грошевою гривнею; на кінець поліція при асистії ляхського ксьондза Маршала розкинула могилу та поставила варту, щоб ніхто до могили не мав приступу.

— В с. Сольце біля Підгайців за поправлення могили стрільця УГА Г. Барана заарештовано Г. Джулинського, В. Цибульського, М. Сурмея, Ів. та Олексу Баранів а 4 хлопців покарано грошевою гривнею. Староство в Підгайцях казало громаді збурити могилу, а коли та відмовила це зробити, покарало 5 українських радних грошевою гривнею. Біля могили поставили ляхи варту, щоб ніхто не мав до неї приступу.

Кутон дописувачів ізза океану.

Звідомлення відділу ОДВУ ч. 9.

Мимо теперішніх тяжких обставин наш Відділ із малою горсткою відданих членів працює далі. Ми докладємо всіх сил, щоби наші УВО помігали якнайбільше. За час од 1. травня до 1. липня ц. р. наше фінансове звідомлення виглядає ось як:

На книжечку Фін. Реф. зложили від часу заснування нашого Відділу до 1. липня 1930. члени: М. Ключик 2,50 дол., Г. Туркєвич 2,— дол., В. Дячук, І. Лєсюк і І. Камінюк по 1,25 дол., А. Яворський, Г. Федорук і О. Шмокалюк по 1,— дол., В. Осухівський 75 ц., М. Даньків 50 ц. Дальше симпатки УВО зложили по 1,— дол. М. Дзедзюх др. І. Пишняк, о. Е. Сидоряк, артист В. Авраменко, А. Лушак, Л. Щербан, В. Гуменюк і Ю. Щупак; по 0,50 дол.: Г. Моздир і п-ні А. Костів; по 0,25 дол.: Т. Андрусишин, П. Новий, А. Пахолок і Ч. Н. Разом зібрано 22,50 дол. Дальше кольпортажа «Сурми» принесла 18,— дол., кольпортажа брошур УВО 6,75 дол. Нові передплатники «Сурми» Т. Герчак і Т. Велич зложили по 1,— дол. З гайки, що її впорядкував місцевий Жіночий Українсько-Американський Горожанський Клуб дня 27. квітня ц. р. передано для УВО 12,80 дол. Отже, загальна сума вносить 62,05 ам. дол., яку в цілості переслано до централі УВО через «Обеднання» дня 12. липня ц. р.

Рівночасно повідомляю, що наш Відділ одержав дотепер 30 брошур одних, і 15 других. З того 27 брошур ми вже розпродали і дотичну суму 6,77 дол. зарахували до вище поданих грошей, а 18 брошур остає до дальшої кольпортажі.

Остаємо з боевим привітом

В. В.—секретар.

Дорогі Браття!

Просимо прийняти ту маленьку, але щирю жертву від братів зза моря. В нас в Т. заснувався Відділ ОДВУ, що поставив собі за мету, на кожнім кроці і як тільки можна Вам помагати. Дуже тішимося, що хоч ляхи лютують, то Ви не упадете на душі, лише в повнім розгоні йдете вперед, вірні зложеній присязі. Тому держіться твердо далі, і певно буде з Ваших чинів велика користь для цілого українського народу. Ми радо стаємо з Вами під один стяг і в Ваших боях подаємо Вам звідси помічну руку. Тому прийміть тих кілька теплих слів, як щирий привіт від нас зза океану. Ми віримо в те, що Ваша дальша праця буде мати ще кращі і більші успіхи.

Здоровимо всіх наших боевиків

М. Л.—Канада.

На зустріч УВО.

Про українців у Нантїкок мало пишуть по часописях. Та наша громада числом маленька, зате працює солідно. Вважаючи віста про варварське переслідування наших братів у ріднім краю знайшли відгук і в нас. В місяці травні ц. р. організовано тут Відділ Організації Державного Відродження України, щоб нести поміч боевій акції у краю. На початок зібрано від членів 18,— дол., що їх вислано до «Обеднання» на потреби УВО. Нам потрібна така організація, як УВО, яка відповідала б ворогам на воєнні насильства над нашим

поневолею народом. Тому громада в Нантїкок не остає позаду, але спішить на зустріч УВО в визвольній боротьбі за незалежну і соборну Україну.

І. В.—секретар.

Читайте книжки!

Кожний член У. В. О. повинен читати як найбільше книжок з області визвольних рухів, повстань і революцій, історії ріжних підпольних організацій, теорії конспірації, розвідки, пропанди, військового вишколу, споминів революціонерів, тощо. Подаємо дальший список книжок:

- 30) С. Кравчинський: Підземна Росія. Львів, 1901. Укр. Вид. Спілка.
- 31) 12 Українців перед львівським судом. Львів, 1927. Бібл. «Нов. Часу».
- 32) Jan Kwapiński: Organizacja bojowa, katorga, rewolucja gosijska, Warszawa, 1928.
- 33) Wierna służba-wspomnienia walk o niepodległość 1910-1915. Pod redakcją: J. Piłsudski, R. Dąbrowski i in. Warszawa 1917, Gł. Księg. wojskowa.
- 34) Daniłowski: Bandyci z P. P. S.
- 35) Niemojewski: Ludzie rewolucji.
- 36) Г. Семенов: Военная и боевая работа партии социалистов-революционеров за 1917-18 г. г. Берлин, 1922.
- 37) Ол. Бабій: Гуцульський Курінь, Прага, 1927. Вид: групи Укр. Нац. Молоді.
- 38) Р. Ярій: Військове самовиховання, Прага, 1927. Вид: групи У. Н. М.
- 39) Ж. У. Гінменн: Війна будучности. Прага, 1927. Вид: групи У. Н. М.
- 40) Б. Поляннич: Товариші усміху. Бібл. Нов. Часу, Львів.
- 41) Б. Сазанов: Як вбили ми рос. міністра Плеве? Друк. в «Нов. Часі» Львів, 1929.
- 42) М. Мельник: За рідне гніздо. Оповід. з визв. війни сербів. Львів, Бібл. Нов. Час.
- 43) Сенечільський: Марево війни. Львів, Нов. Час.
- 44) L. Jastrzębiec-Zielonka Wspomnienia z Syberji.
- 45) Za kratami więzień i drutami obozów. Almanach, 1928.
- 46) Leon Wasilewski: Zarys dziejów P. P. S.
- 47) Strug: Na ulicach Warszawy.
- 48) J. Grabiec: Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem.
- 49) J. Piłsudski: Moje pierwsze boje.
- 50) J. Kaden-Bandrowski: Piłsudczycy.
- 51) Nikolai: Nachrichtendienst, Presse und Volkstimmung im Weltkrieg 1914-1918.
- 52) Fischer: Spionage, Spione und Spioninen 1919.
- 53) Rudeval: Praktyczne wskazówki dla prowadzenia służby wywiadowczej, 1921.
- 54) W. Stepek-Hoffmann: Służba śledcza.
- 55) H. R. Berndorff: Spionage. 1929. Stuttgart. V. g. Dieck.
- 56) Dr. H. Gross-Höpler: Handbuch für Untersuchungsrichter als Sistem der Kriminalistik, 1922.
- 57) Feduniszyn: Szpiegowstwo wojskowe, 1924.
- 58) Łukomski: Służba śledcza i taktyka kryminalna.
- 59) Dr. Heindl: Kriminaltechnik, 1924.

Видає пропандивний Відділ Української Військової Організації.
Редагує Редакційна Колегія.

Передавайте в рук до рук, з хати до хати!

Харайте „СУРМУ“ перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Просить ся скласти в «Українській
„Політичних Вязнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 9 (36)

ВЕРЕСЕНЬ.

1930

Заклик.

Ряди, ряди тісніше друзі,
Ще довго буде буря ця!
Назустріч кинемо нарузі
Всю велич справжнього борця.

Там хтось поблїд? І очі долу!
Благає пана жалібно в ніг...
Кляне минулу коромолу
Та на братів готує вже батіг...

Деж тут борні краса і сила?
І де тут творчости нове живло?
Коли душа безсило заломилась,
І гноєм брудним серце підплило.

Та що тут плести теревені...
Дарма! Дарма! Даремна трата слів...
Бо пач для нас одвічний геній,
А Бог? та ж Бог ніколи не платив.

Хай пугач плаче на розпутті,
Хай ворон серце матері протне,
Хай виром грають хвилі бутні—
Однаково вас Мати проклинє.

Ряди, ряди тісніше друзі,
Ще довго буде буря ця!
Назустріч кинемо нарузі
Всю велич справжнього борця!

Частинний виступ УВО.

Від кількох місяців панує на українських землях неспокій. У тому часі, коли на Східній Україні мають місце по селах масові терористичні акти, яких жертвою падають большевицькі агенти, на Західній Україні є ми свідками масових саботажів, звернених проти польської держави, польських поміщиків та кольтоністів.

Перша акція УВО на Західних Землях, закреслена на ширшу екалю, була в 1922. р. коли то масово палено фільварки та маєток польських поміщиків, роблено замах на державні органи, карано провокаторів і зрадників та нищено державне майно. Тим то зреволюціонізовано цілий край й проти польської держави поставлено один фронт українського населення, що відмовилося брати участь у виборах до польського сейму. Мимо великих репресій з боку польської влади, та мимо великих невгод в рядах УВО, цілі досягнуто й цей період звитенної діяльности УВО залишив незатертий слід у пам'яті українського громадянства, як прояв сили та згадують його із ненавистю ляхи для перестороги перед випадками майбутности.

А оце по раз другий має місце т. зв. частинний виступ УВО. Такий частинний виступ має на цілі організованим способом пірити неспокій в краю, паніку між польським населенням, ломити експанзивного духа польського кресового елементу, позити в нім зневіру в успішність його охорони державними властями перед наступом українських елементів так тепер як і в майбутности, та викликати психічний вплив на маси українського населення в крайню ворожим напрямі до польської нації й держави; звінці викликанням неспокою й анархії посилювати за кордоном переконавання про

непевність границь польської держави та її внутрішню неконсолідованість та маніфестувати проти польської настрої українського населення.

Зачалося від відірваних саботажів на маєтки знаних польських осіб — генералів, б. воеводів, б. міністрів, тощо. Та вскорі акція поширилася на всіх поміщиків без розбору й на кольтоністів, та на державні об'єкти. Чому звернено головну увагу як раз на нищення майна поміщиків і кольтоністів? Передусім тому, що кольтонізація наших земель польськими зайдами, підтримувана польською державою, представляє для нас найбільшу небезпеку, отже треба відстрапити польських кольтоністів од поселювання на українських землях, а по друге, що при масовій акції, це є найліпший спосіб психічно віділовувати на маси українського селянського населення: пожежі, які наглядно бачать кілька а то кільканап'ять сіл, пожежі майна безпосередніх ворогів нашого селянина, що забирають належну йому землю, більше переконують селянина та мають на нього більший вплив, ніж прим. агента на органі державної влади, на незаних собі блище осіб.

Бажану цілі останні саботажі вповні осягнули. Зачалися вправді масові арешти, але вони не то що не припинили їх, але вплинули на ще більше розгорнення акції. Шодня з ріжних сторін краю йшли телеграми про щораз то нові акти саботажу, занепокоювали польські владні органи й успішність та звертали увагу заграниці на відносини на українських землях. Неспокій ляхів зростає із кожним днем, переминався в крайню ненависть до українців, у зневіру в акцію держави та розбурхав на стільки пристрасти, що зачалися заклики до

сліпого реванжу польського населення. Та тим тільки утруднювалося державну акцію пацифікації, бо збільшувалося заколот і замішання в краю, а кожний випадок реванжу компромував у свою чергу польську державу. Щоб до цього не допустити, польська влада прийняла надзвичайні міри: з доручення Пілсудського приїхав до Львова віцепіч. Пераці зі штабом урядників керувати акцією пацифікації краю шляхом ліквідації УВО.

Та чергові масові арешти не тільки не дали полякам бажаного успіху, але як раз протилежно: саботажова акція ще більше скріпилася; поруч із акцією пацифікації, веденою польською владою, саботажова акція прибрала виразний масовий характер. Польська влада ніяк не могла опанувати ситуації й то не тільки в розумінні здушення саботажової акції, але й держання в шорах польських елементів; останні таки зачали допускати поодинокі акції реванжу на спокійнім українським населенні, заогнюючи ще більше пристрасти та збільшуючи хаос. До того все це мало місце в часі дуже напруженого внутрішнього польського поло-

Охорона від боєвих газів.

Охорона від боєвих газів може бути посередня та безпосередня. До посередньої належить організація алярм населення та війська при газовім наступі, вивчення чинності різних газів у лабораторії, вишкіл населення, як воно має захищатися під час газового наступу, тощо, отже, все те, що, власне, не боронить нас безпосередньо від газу, а тільки допомагає нам забезпечити себе від нього. Спинимося ширше на безпосередній охороні, що може бути індивідуальною і масовою.

1. Охорона безпосередня індивідуальна.

Зпочатку вояки боронилися від газу тим, що хустину, змочену водою або альноґодем прикладали до носа й через неї дихали. Однак така охорона була дуже невистарчальна.

Виконаний засуд смерті над Олександром II.

Після невдалого атентату на «Зимову палату», замовили народовольці. Між иншим причиною цього було також те, що в Росії всі сподівалися далекойдучих змін у зв'язку з проектом конституції, що його опрацював Лоріс-Меліков, званий «великим жандармом Росії». Та коли по Різдва Святих, із якими зв'язувано ті надії, все остало по старому, стало ясно, що конституційні обіцянки були тільки маневром. Тоді то народовольці піднесли знову голову. Вони послали цареві засуд смерті й почали підготувувати його виконання.

За діло взялися під загальним проводом Желябова: Соня Перовська, Рисаков, Кібальчич, Кобозев, Саблін, Михайлов, Геся Гельфман і Гриневецкий. Желябов розробив план атентату. Тепер уже не заміряли на царську палату, бо вона з часу замаху Халтуріна перемістилася у справжню фортецю. Рівнож незручно було робити замах під час поїздки царя залізницею, бо залізничного шляху берегло тисячі людей, а крім того, при подорожах царя уживано кількох поїздів рівночасно, і тяжко було вивідати яким саме поїздом їде цар, та ще часто-густо цар пересідав дорогою з одного поїзду на другий. Народовольці прийшли до переконання,

якщо найкраще буде підмінувати одну з петербурзьких вулиць, якими цар найчастійше їздив.

Не спинили їх і карні експедиції військових та поліційні, що їх вислали на українські села. І в у добу загального миру, польська влада думає завести на українських землях виїмковий—воєнний стан та наглі суди.

Такий є нинішній стан. Ми дійшли до кульмінаційної точки. Наша ціль досягнена: викликано потрібне моральне вражіння так між українським загалом, як між ляхами й чужинцями, нанесено ворогові великі моральні та матеріальні втрати, а, вкінці, боєвики виказали технічну справність, про що свідчить обставина, що за цілий час тривання акції ні одного з них не зловлено на горничім вчинку.

Тому акцію масових саботажів тепер прапняємо.

Відтак споряджено спеціальні маски. Першою примітивною маскою був мішечок із ватою, напущеною содою й содовими сполуками: цей мішечок мав на кінцях шнурочки, що їх зав'язувано ззаду на шиї. Зчасом ці маски вдосконалено. Кожна держава виробляє свої маски: однак не важний для нас назверхній вигляд маски, а фільтр, отже, та частина маски, куди переходить і прочищується вдихуване повітря.

Так, напр., маска, що її уживали німецькі війська, мала фільтр, зложений із шарів, одділених од себе дротяними сітками; назверхній шар становив діятміт або пемза, насякла поташем, передню активне вугілля з окисом цинку, а третю діятміт, насяклий гексаметилентетраміном. Згодом додали ще четвертий шар із фільтрового паперу, що за-

що найкраще буде підмінувати одну з петербурзьких вулиць, якими цар найчастійше їздив.

По довгих розшуках знайшли народовольці приміщення при Садовій вул., і один із заговорників, Кобозев, улаштував там крамничку де і продавав сир, рибу, овочі та подібний крам. Тому, що лавочка була в підповерсі, то поліція постійно доглядала за нею. Та часті ревізії все не давали ніякого вислідку, хоч власник крамнички із жінкою та товаришами ночами підкопували вулицю.

План підміновання був такий: при крамничі праворуч од входу була мала кімната, де вздвж стіни, що виходила на Садову вул., стояла канапа, де спала жінка крамаря. Під канапою зачинався підкоп, що заходив до середини вулиці. Підкоп закінчувався стофунтовим динамітовим ладунком, сила вибуху якого могла висалити в повітря цілу вулицю. Від ладунку йшов дріт до електричної батареї, що була при вході до краму. Підкоп цей вели доволі довго, бо викопану землю та частини підмурку дому треба було виносити обережно; все це з крамниці виносили народовольці, під виглядом купленого краму.

Та під кінець тої роботи виринули сумніви, чи можна взагалі робити ужиток із підкопу, бо ж разом із царем малоб загинути кілька десятків не повинних людей. А тому рішено спробувати наперед иншого способу. В половині лютого 1881.р.

держував газ діфелхльборарсин (C₆ H₅/2 As Cl). Однак й цей фільтр не хоронив від дужче концентрованого хльорікрину (C Cl₃ NO₂). Маска така має ще й ту невигоду, що через фільтрат вдихується й видихується повітря, а парами водними пошкоджується матеріал: крім того, через фільтровий папір повітря проходить досить важко.

Французька маска є лиша тим, що видихування відбувається не через фільтр, а окрегим вентиляем, який при видихуванні автоматично відкривається, при вдихуванні замикається. Фільтр складається з 3. шарів: внутрішню становить 1 гр. вати, середню—вугіль, насяклий содою та бикарбонатом содним, назверхню 2—3 тт. зерна соди, вуглю та окису цинку, насяклий гліцерною, рициновим олієм або иншим невисичним олієм. Такий фільтр служить 15 годин.

Инші фільтри мають подібне зложення. Одні з них пришрубовується до маски, инші є завішені на плечах та сполучені з маскою непродішним шляхом. Однак усім фільтрам шкодить вохкість, тому при найновіших масках заведено під тим оглядом удішнення.

Крім масок, хоронять од газів кисневі апарати: хоронять вони від усіх газів, за виїмком тих, що діють на шкіру (іперит, люїзит). Головно їх уживають проти окису вугля (CO), від якого ніяка маска не захоронить. В тих апаратах є чистий кисень у т. зв. бомбах під тисненням 150 атмосфер, яким віддихаємо.

В австрійській армії уживано спеціального апарату, т. зв. пневматогену, що не мав бомби з киснем, а вироблював кисень сам; крім того, мав він ту вигоду, що можна було його пришрубувати до маски. Подібний апарат у французькій армії називався Fenzy.

Усі ті маски й апарати не хоронять добре від гризучих газів, які хоч і не проходять через фільтр, але діють на шкіру взагалі. Для охорони від іпериту частина англійської армії мала гумові плащі та гумові рукавиці, крім масок. Та таке забезпечення цілої армії вимагає великих коштів.

одержав цар із Лондону коробку з таблетками на заспокоєння нервів. Цар здивувався тій посилці і вже хотів розривати шнурочок, що ним була перевязана коробка, та надумався й казав передати коробку придвірному лікареві, а цей уже передав її далі свому помічникові. Коли помічник перетяв шнурочок, наступила легенька експлозія. Переведена аналіза ствердила, що таблетки були зроблені з нітрогліцерини, й колиб вони вибухли, моглиб розірвати трьох людей на клаптики.

Ця невдача примусила народовольців закінчити діло підкопу, як рівнож доручити хемікові Кібальчичеві приготувити, крім динамітової міни, резервові бомби. Саме тоді Кібальчич винайшов нову систему бомб, що викликала опісля подив найвизначніших хеміків. Бомба мала форму дев'ятицалевого бляшаного циліндру з 5-ти цалевим перекроем. Через циліндер, виповнений динамітом, переходив поперечний дріт, закінчений мідяною руркою; рівнобіжно з мідяною руркою була скляна рурка, наповнена сірчанним kwasом і оловом; ця рурка була злучена зі скляною ретортою, де була мішанина Бертолеттової соли (хльоран поташу) з антимоном. Реторта ж була злучена гумовим вужем, наповненим меленим стрільним порошком, із мідяною руркою, де була піроксидіна, звочена нітрогліцеріною; мідяна рурка мала рівнож капзлю, вимощену живим срібром та вибуховим матеріалом.

Частинно від іпериту хоронить добрий одяг; треба лише щільно позав'язувати рукави, а на руки натягнути добрі рукавиці; колиж рукавиць нема, то треба намастити шкіру чистою вазеліною (не товщем, бо цей збільшує діяння іпериту!) або посипати шкіру хльоровим вапном. Одяг і білля, покроплене іперитом, треба випрати в горячій воді з домішкою 0.4% салі гіперманганісі та 1% сірчаного kwasу (H₂ SO₂).

Дуже важно негайно вичистити терен, затроєний іперитом. Слід знати, що іперитові гранати (7.7 до 21 см) занечищують приблизно 6—18 метрів терену від місця допаду гранати в напрямі лету гранати, та 4—12 м. під прямим кутом до лету значить—приблизно 24—216 кв. м. терену. Терен вичищують хльоровим вапном, а саме—вапняний порошок розсипають приблизно 1 кг. на 10 кв. метрів, далі треба землю перескородити (перегребати), щоб перемішати вапно з іперитом. Уламки гранатів та инші предмети з іперитом треба глибоко закопати в землю, при чому не вільно дотикатися таких предметів голими руками. Коли обстріл був рясний і весь простір затроєно, то треба вичистити бодай місця, кудю люде частіше ходять: дороги, села, тощо. Місця, які не можна з різних причин вичистити або які загалом дуже тяжко вичистити (румовина, корчі, тощо), треба означити табличкою з написом, що терен занечиснений іперитом дня . . . (дата газового нападу). Такий занечиснений терен перестає бути шкідливий при сухій погоді по 8 днях, при дощі по 3 днях. Однак кущі та румовина бувають небезпечні иноді й довше, як 3 тижні по нападі.

Приміщення, землянки та инші закриті місця, де був іперит очищують тим, що розкладають внутрі вогонь, відтак провітрюють та білять. Хльорового вапна тут не треба вживати, бо воно шкідливо впливає на людський організм.

Поживу хоронимо в непродішних мішках або сильно гортаємо до паперу. Пожива, скроплена іперитом, не надається до ужитку.

Така бомба важила 7 фунтів. Механізм бомби працював так: при потрясенні олово, що було у скляній рурці, розбивало її в місці, де ця рурка була получена з ретортою; сірчанний kwas переливався до реторти, запалював хльоран поташ й антимоном; од полумені займався стрільний порошок, од пороху капзля, а через неї динаміт.

Коли вже всі приготування скінчено, несподівано заарештували провідника—Желябова. Арешт цей був сліпим випадком, бо поліція навіть не знала, хто попав до її рук. Желябов міг був із тої халепи вийти, колиб при слідстві холоднокровно не заявив, що його арешт нічого не змінить у виконанні засуду смерті цареві, яке наступить у найблищому часі.

Два дні по тому вибрався Олександр II. із «Зимової палати» до михайлівської касарні для провірки плану стійок. Коло 12. год. народовольці побачили на Садовій вул. царську повозку, оточену козаками; та Кобозев уже не встиг злучити дротів із електричною батареєю. Знов треба було чекати...

Але цар чейже мусів вертати... Провід цілої акції перебирає Соня Перовська. Вона розділила ролі так: Кобозев станув біля електричної батареї, жінка Кобозева заняла становище перед крамничою і тримала зв'язок із Михайловим, що був звернений у бік Михайлівської касарні й уважав ма Ри-

2. Охорона безпосередня масова.

Охорона масова важна тим, що дихати крізь маску довгий час дуже тяжко, та ще в масці не можна виконувати потрібних праць (напр., телефонувати), а нарешті не завжди вистарчить масок. Для цивільного населення цей спосіб охорони тим більш важний, бо воно або зовсім не буде мати масок, або обмал. Масова охорона може бути дво-яка: а) тепловими середниками, б) укриття в землянках.

Щодо першого способу, то відомо, що вогонь огріває повітря, наслідком чого повітря рідшає, стає легшим та підноситься до гори. Коли в повітрі є газ, то він і собі наслідком нагріву, підноситься в гору й падає знова на землю за охолодженням. Тим способом хоронено підчас війни коні, магазини з харчами та й люди. Так, напр., місяця, де були коні, заздалегіть окладали оберемками соломки чи іншими легкозапальними матеріалами, та ще й поливали їх смолою, нафтою, тощо, а при наближенні газу запалювали їх. Тим способом рівнож одвертали газову хвилю від входу до землянок, де ховалися люди, розкладаючи перед входом сильний вогонь. Розуміється, все це треба заздалегіть підготувати, щоб в хвили небезпеки тільки запалити приготований матеріал.

Та цей спосіб не завжди певний, бо чи вогонь заізно займеться, чи замвидко він догорить, або взагалі згасне чи не розгориться (дош). Куди північий спосіб охорони—землянки. Така землянка повинна мати грубий шар глини, щоб ніде не було ніяких продушин. Вхід до землянки має бути спеціально влаштований. А саме—має бути двое, а то й троє дверей з передсінками між ними, причому не повинно відчиняти нараз усі двері; значить—наперед одчинити надвірні двері, увійти до передсінку, зачинити надвірні двері, а шойно тоді відчиняти другі двері. Річ у тому, що при кожному одкриванні надвірних дверей увізде до передсінку дещо газу, який інакше вдерся б до землянки. Простір між дверима має бути досить великий,

щоб не настала пavidка концентрація газів, принаймні таний, щоб могли там зміститися нош з раненим чи хорим. Над кожними дверима має бути завішена ролета з грубого полотна чи сукна, яка коли треба можна спустити в долину й тим замкнути вхід. Щоб спустити ролету прилягати до одвірків, найліпше поставити їх скісно, бо тоді ролета власним тягарем буде до них прилягати: рівнож на споді ролети повинна бути залізна штаба, що забезпечує прилягання її до землі, знову ж поперед ролети кілька деревляних дямів, що не дозволять її корчатися в ширині. Сама ця звіса пропускала б газ, тому скропляють її течею, що неутралізує розпущеними полісульфідами натрія зі содою, або 10 %-им розчином соди або поташу. Коли нема тих середників, то можна скропити бодай самою водою. Добру службу може зробити т. зв. зола, отже вилуг з деревляного поперед, яким на селі зольють біля та полотно. Кроплять звичайною коновкою зі ситком. В зимі добре додати до таких розчинів трохи солі, щоб вони не замерзали.

Тому, що через побут в землянці воздух видихуванням CO_2 занечищується, а крім того і світло зживає кисень (2 свчки стільки, що одна людина!), треба при довгій побуті в землянці дбати за виміну повітря. Це можна робити різко. Найліпше мати бомби з киснем, з яких випускаємо яких 30 літрів кисня в годину на одну особу. Можна рівнож ужити оксигену, себто, мішанину хлорового вапна й пероксиду натра, що полити водою сам витворює кисень. Коли того нема, тоді треба, щоб землянка мала отвір у даху, до якого вкладається фільтр, такого типу, як у масок, лише в збільшеному розмірі (приблизно 3—4 м завширшки і $1/4$ м грубого), а під фільтром треба мати вентилятор, що ссе повітря. Таким фільтром може бути й утоптана земля, насякнена течами, що неутралізують; щоб збільшити діяння такого фільтру, можна від отвору повести дуже високу руру та подавати тим повітря з вищих шарів, де менше газу.

сакова і Гриневецкого, а ті знов тримали звязок із Перовскою, що стояла біля касарні. Михайлов, Рисаков та Гриневецкий мали бомби й револьвери. Шлях був такий: коли цар вертатиме, заговорники пустять його на Садову вулицю й тоді кинуть бомби, почне Рисаков; шойно тоді, колиб це не вдалося, мав Кобозев запалити динамітовий ладунок.

Минав час. Заговорники були вже неспокійні. Лише Перовская вже витягнула хустинку, щоб нею дати знак двом іншим заговорникам, коли несподівано цар із почтом завернув біля Мейки, й подався через Катеринський канал на Інженерну вул. прямучи до михайлівської палати: цар їхав на сніданок до вел. княгині Катерини Михайлівної. Перовская огорнула оком ситуацію. І спокійно змінила плян: Рисаков, Гриневецкий і Михайлов перейшли на Катеринський канал; при апараті лишилася жінка Кобозева, а Кобозев стежив на розі Інженерної вул. і Катеринського каналу.

Біля 2-ої год. поп. вийшов цар із палати. Перовская дала знак хустинкою. Цар їхав через Катеринський канал. На знак Перовської заговорники пішли цоволі хідником Катеринського каналу в напрямі Інженерної вул.: попереду Рисаков, за ним Гриневецкий, позаду Михайлов. Царська повозка виїхала з Інженерної вул. й завершила на Катеринський канал. У хвили, коли повозка минала

Рисакова, він кинув бомбу. Громовий вибух роздер повітря, кільканацять людських і конських тіл кинуло на снігу. Дим не дав зразу зорентуватися в положенні; Рисаков стояв проголодшений. Аж тут одчинилися дверцята царської повозки й вийшов—цар, здоровий і неторкнений. Рисаков здригнувся; він мав ще револьвер. Та було вже занізно: в тій хвили двох моряків схопили його. Цар, побачивши тремтячого Рисакова, спитав, хто він такий, та наказав його заарештувати.

Але вже в 4. хвили по першому вибуху бомби. Гриневецкий, що йшов у певній віддалі за Рисаковим, дійшов до місця того вибуху та кинув другу бомбу в віддалі кількох кроків од царя. Тим разом живо було страшне. Цареві обірвало обидві ноги та спалило долішню часть тіла аж по бедра. Рівнож змасакрований тулуб Гриневецкого лежав далеко на землі.

По кількох годинах страшних мук помер Олександр II. Умирав він, мабуть, зі скаргю і жалем на людську злобу й невдячність, бо вмираючи полишив він уже підписану конституцію, що над нею працював Меліков. Страшною була смерть Олександра, але й страшними були ті тортури, якими він казав мучити сотки людей, запроторюючи їх живцем у гріб, без доказу вини, без суду.

Вихід із землянки дозволяти лише в найкращих випадках. Газ, що дістанеться до землянки при відчинюванні дверей, неутралізуємо насиченим розчином соди та содного сірнатану, звичайно, з домішкою пірадину. Хлорового вапна з землянці не вживаємо.

Щодо худоби, то можна її охоронити від діяння газу розкладаючи вогонь навколо стайні. Та можна і її забезпечити масками, як це роблено вже підчас війни. Тому, що по наших селах таких

масок не буде, то можна споряджувати імпровізовані маски, беручи під увагу, що худоба менше вразлива на гази, ніж люди. Для цього беремо 2 мішки на обрід, всуваємо один в оден, а простір між ними виповнюємо сіном, насяклим матеріалом, що неутралізує, або бодай намоченим у воді. Коли й такої маски не маємо, тоді треба відвести худобу з затроєного газом місця десь на горбок (ніколи до долини!).

Роди розвідників.

2. Мандрівні агенти.

Мандрівні (летючі) агенти мають завжди спеціальне розвідче завдання. Вони зі свого терену переходять на чужий, де має переводитися розвідка, та повертають по виконанні доручення назад на тервісне місце.

Підчас миру завданням летючого розвідника може бути перевірка тих чи інших подробиць, важних для судільного образу стану ворожої армії, або ж перевірка відомостей, одержаних централею від сталого агента, або доповнення до рапорту сталого агента щодо важних технічних подробиць, анішим разом—перевірка терену майбутнього поля бою, що міг улягати змінам наслідком розбудови доріг, міст чи атмосферичних причин, нарешті—перевірка перевізної здібності залізничної лінії та под.

Звичайно, а передусім за мирного часу, ті завдання виконують фахівці, отже, старшини, підстаршини, чи інженери, що під різними виглядами дістаються до ворожої країни на вказане місце. Деякі легкі завдання можуть виконувати й півільні особи, не-фахівці, під умовою, що розвідча централь переїде з ними перед тим відповідний вишкіл, вярядить їх належко та дасть потрібні вказівки.

Мандрівний агент мусь в добре володіти мовою даної країни і взагалі добре знати терен, де має працювати, отже, знати відношення та звичай населення, як рівнож умови, серед яких працюватиме, бо інакше може легко прозратитися та не зможе вільно рухатися між місцевим населенням.

Далі дуже важна та «маска», під якою має працювати розвідчик. Австрійська інструкція для розвідчиків каже про двох розвідчиків, які під виглядом різницьких челядників, що пропонували по селах свої послуги для забивання свиней, перейшли пішки потрібний терен та навіть дісталися до гвердинь, не викликаючи ніяких підозрив. Інший розвідчик примістився як студент агрономії на однім фільварку на вакаційній практиці та вів розвідчу працю, іздючи на сусідні фільварки. Кап. Фішер указує на льорда Кіченера, що в 1882 р. перебраний за крамаря вів розвідку в зревольтованім Судані. Той самий автор пише, що перед війною Німеччина була прямо засипана такими розвідчиками; одні були між студентами-чужинцями на німецьких школах, інші між сезонними робітниками, що приїжджали на роботу до Прус. Між італійськими сезонними робітниками, що їхали на роботи до Австрії, бували часто старшини генерального штабу. Австрія ж і собі висилала своїх старшин як туристів чи сезонних робітників до альпейських країв та льомбардської долини. Підчас війни, коли москалі заняли Прусю, на один тамошній фільварок приїхав старшина російського ген. штабу й назвавши себе заштат власника, чи він

не пізнає його; на відмовну відповідь, сказав: «Та ж перед двома роками працював я у вас як звичайний парубок, але рівночасно і добре розглядався тоді по околиці». Кап. Тоушу подає, що англійські старшини їздили перед війною по Німеччині як туристи, учені, тощо, а німецькі старшини їздили до Англії ніби для участі в перегонах, тощо.

Розуміється, агент мусить бути обізнаний із тою працею, яка йому служить маскою. Напр., продавець галянтерійних товарів мусить, крім іншого, розумітися на різних родах шкіри, умови перевозу, мита, тощо. Розвідчі інструкції завжди звертали пильну увагу на всі ті подробиці. Так, напр., австрійська інструкція подавала: «Кілька рекомендованих масок: торговельний агент, покупець і мандрівний пролавець насіння, гною, рілничих машин, шкла (чеські гути), гандляр худобою, деревом (в околицях лісистих), збіжжям (у Лосії губернії чалішська, варшавська, люблінська, келецька), продавець вина (в більших місцевостях), сиру (біля Берестя над Бугом), скрипак, артиста й т. п. Евіденційне бюро та розвідчі відділи ведуть викази фірм, яких поміч може придатися при розвідці. Рівнож Міністерство Зак. Справ може подати потрібні інформації».

Або ось інструкція для агента, що їде до Італії: В Італії треба як найдокладніше знати мову, володіти нею певно і вправно, а навіть і діалектом місцевости, де треба переводити розвідку. Італієць враз пізнає чужинця з вимови, навіть колиб той балакав поправно і граматично. Головною умовою вдалої розвідки в Італії є шаслива маска. Вона має відповідати індивідуальним рисам розвідника й його особистим прикметам, далі завданню, що його має він виконати, місцевим обставинам, річній порі й евент. кожноточасній політичній ситуації. В італійських містечках кожна маска буде добра, як що розвідчик вмє з нею відповідно заховатися. Важним є вибір одежі, бо італієць інтелігент і простий чоловік, мають характеристичну одежу. Треба звертати увагу на найменші подробиці, бо з огляду на великий туристичний рух чужинців, вмє тамошня влада та й населення зараз же розпізнати чужинця. Вибір одповідних приміщень (не заїздити до готелів, де сплячються чужинці!), реставрацій, одповідна поведінка (як їсти та пити) є важні, щоб не впадати в очі. В горах на пограниччі можна видавати себе за туриста, природника, збирача мотилів чи мінералів, ботаника та ин. Убиратися не дуже ошатно, а за місцевим звичаем. Італієць є дуже підзорливий і хитрий, однак коли з ним довше говорити та поводитися відверто й без примусу та ще усім потакуючи йому, то він легко набирає довірря й починає звірюватися».

Коли підчас миру назверхні умови праці розвідчика не становлять спеціальних труднощів, бо й через границю можна перейти нормальним спо-

серед, і в першім пров... (The text is partially obscured and continues the historical narrative of the Polish press during the 1920s.)

Чотири способи... (Continuation of the text describing the methods of press activities.)

Надписи... (A section detailing specific press notices or advertisements.)

Кали... (A section discussing the activities and influence of the press in Galicia.)

Кали... (Further text detailing press activities and their impact on the local population.)

Телеси польської преси з нагоди останніх виступів УВО.

Враження... (An introductory paragraph for the section discussing the Polish press's reaction to UVO actions.)

Група... (Continuation of the historical narrative, focusing on the political and social context of the time.)

Через фронт... (Text discussing the impact of the front-line situation on the press and public opinion.)

Варшавські... (A section discussing the activities and influence of the press in Warsaw.)

З ринку... (Text discussing the state of the press market and the challenges faced by journalists.)

її інституції, її репрезентанти і об'єкти. Друга група — це палення фільварків. Третя — напади на побиття приватних осіб. Щодо третьої групи, вважаємо, що в Прошовій побито тільки тих «Шпешельцув», що є кольоністами. І в тім містяться, без сумніву, цілє нападу: ходило про стероризовання кольоністів. Вже досі багато кольоністів кинуло свої садиби в нашій дільниці та виїхало на Захід. Нині український сепаратизм рішив фронтową атаку, щоби кольоністів стероризувати, перестрашити і знеохотити до дальшої боротьби з труднощами. Палення фільварків — це погроза на адресу польських поміщиків, щоби не парцелювали землі між полянів та щоби зрезигнували зі своєї евентуальної ролі огниці польськості».

«Слово Польсьє» з 20. VIII. у вступній статті п. з. «Шкідливий гуманітаризм», пише: «Від кількох тижнів ми знову свідками скріпленої саботажної і терористичної акції, веденої з щораз більшою відвагою організованими українськими бандами. Вбивства, рабунки, нищення державних об'єктів і масові підпали. Стероризована і змучена людиність ставить собі повне неспокою питання, чому в дванадцятім році незалежності, по десяти літах відновлення на «Червенській Землі» польської влади — не заведено тут вповні правний лад та публичну безпеку. І кожний, дивлячися з острахом на такий стан річей, думає про ліквідацію своїх державних чинників заклик до самооборони! Всі ті голоси є виявом зневіри у правний лад. У ній рідяться і неспокой, і резигнація, і воля застосувати терор для самоохорони. Пересічний громадянин тратить віру в успіх санкцій, що ними рідить правний».

Зокрема вшехпольська преса виужиткувала нагоду та вступила проти уряду Пілсудского, закидаючи йому нездольність у поборюванні акції УВО, та взагалі нездатність поалагодити справи «національних меншин»; із свого боку закликала вона до «самооборони», що простіше означає — підюдровання українських культурних та гуманітарних інституцій. Такий вихід із ситуації був би і справді чи не найлегший, та не найліпший для Польщі. Річ у тому, що світ вже прекрасно знає, що УВО борється з польською владою та її підлеглими органами, як рівнож і з тими акціями, що їх підпирас польсьма держава (кольонізація), однак не виступаючи проти осідого з давних давен польського мирного населення, а зокрема — проти його гуманітарних чи культурних інституцій. Раз уже, а саме в 1928. р. за листопадових подій у Львові, руйвація поляками українських культурних та економічних інституцій не принесла Польщі слави; передусім завдяки акції заокеанських українців, до якої долучилися українці з інших українських земель, поза польською окупацією, та українці — емігранти, міжнародні установи впрот засипано протестами проти Польщі, а це їй зовсім не виїшло на добре.

Здавала собі з цього справу й теперішня польська влада, і, щоби оминуту ту небезпеку, тимбільше, бо заходила можливість, що й УВО відплатить тим самим та розпочне боротьбу з польським безборонним населенням та ще й нездоленними засобами, найшла инший вихід із ситуації. З Варшави приїхав 29. VIII. б. р. віцепіністер Перацкі з начальником відділу Сухенком та иншими урядниками й перебрав до своїх рук акцію «ліквідації УВО». Все це зроблено з великим галасом: призначено нового воеводу, нового директора львівської поліції, відбуто нарада з місцевими ор-

ганами безпеки, виарештовано одного дня кілька десятків людей, уряджено пресові конференції з польськими, та чужинними кореспондентами, і вже другого дня польські часописи та телеграфічні агенції доносили: «Ліквідація саботажної акції українців», «На терені Галичини приступлено до ліквідації УВО», «Паціфікація Галичини», тощо. На пресовій конференції 30. VIII. б. р. Сухенек заявив, що «цілий штаб «Української Військової Організації» є вже в руках поліції. Нині ми вже скінчили зі штабом УВО». Ще й глузував, важучи, що робота УВО «була дурна», «яслопи ховали навіть плян старого замаху» та що «цілу акцію скінчать протягом кількох днів». Та не минуло 24 години й п. Сухенек із Перацкім не заїхали ще до Варшави по «успішній ліквідації УВО», коли 31. VIII. відбулася низна нових саботажів, а польські газети принесли такі відомости: «Луни підпалених фільварків далі червоніють», «7 підпалів протягом останньої доби», «14 стирт згоріло під Яворовом», «14 стирт згоріло в Свидниці», «Саботажники не пощадили львівського повіту», «Хто поперегинав телеграфічні дроти під Рогатином?», «Чотири стирти згоріли на фільварку в Угнуві», «Хвиля саботажів збільшується» і т. д. Сталася компромітація! Сухенек, по приїзді до Варшави вже инакше говорив журналістам. Як подає «Газета Поранна» з 2. IX. б. р. «Сухенек представив заступникам преси варшавської положення в Галичині й заявив, що акція ліквідації УВО розвивається успішно, але протягнеться довший час». Той самий часопис влучно пише: «Знаменний той факт, що терористична акція триває рівнож і з акцією органів безпеки, що має метою паціфікувати край».

Щоби заспокоїти поляків, новий львівський воевода, приступаючи до виконання своїх обов'язків, проголосив, що «залізною рукою» задавить акцію «українських саботажистів» й що в тому напрямі ведеться ація. Та вже 24 год. пізніше в тім же самім Львові, де почав урядувати новий воевода, відбувся саботаж із метою знищити «Таргі Вскходне». Поляки мають нову причину нервуватися. Польські часописи («Газета Варшавська», з 5. IX.) пише: «Факт той викликав нечуване вражіння в мешканців Львова, що були тоді на вулицях. В місті взагалі панує з тої причини великий заколот, передусім серед молоді».

«Львовські Нуцер» пише: «Від понеділка 1. IX., отже, від проголошення воеводи, а перед тим ще, від еуботи (від проголошення п. Сухенка) число саботажів не тільки що не зменшилось, а радше значно збільшилося».

«Газета Варшавська» з 5. IX. у статті п. з. «УВО» пише: «Від половини серпня б. р. світять луни пожеж над Галичиною, що їх викликає бандитська рука зпід знаку «Української Військової Організації». Почалася та злочинна діяльність од бандитського нападу на поштовий виз під Бібркою, і від тоді мимо арештовань та зусиль влади опанувати ситуацію, не припиняється та злочинна акція. «Частинний виступ», як події в Галичині називає орган УВО «Сурма» «позначається шораз то новими актами саботажу».

І правда, акція УВО мимо численних арештовань, що мали метою «остаточно зліквідувати УВО» тревала далі. Досі дяхи заповнювали пресу статтями про УВО. Тепер їх зденервованя пішло аж так далеко, що починають уряджувати віча. Так із кінцем серпня та з початком вересня ріжчі польські організації влаштували в ріжних місцевостях Галичини віча з бундучними резолюціями на адресу УВО та українського громадянства. Але без

огляду на бундючність, у резолюціях тих віч криється великий неспокій за будучину польського елемента на українських землях. Так, прим., на однім вічу у Львові, як подає «Львовскі Курер Поранни» з 2. б. м., стверджено, що «небезпека, згашена в 1919. р. знову починає розвиватися. Недостача рішучого виступу вповноважених чинників, пасивність громадянства збільшуються, ставляючи під знак запити наші права, як господарів тих земель (!). І сьогодні горять не стирти, але гонор народу з тисячелітною традицією».

На иншій вічу у Львові говорено: Коли придивимося до положення Польщі на терені і внутрішнім, і зовнішнім, то побачимо, що Польща перебуває в якій самій грізній ситуації, як перед 10 літами». «Злочини українських саботажистів—це не тільки робота якоїсь занархізованої Групи з т. зв. УВО, але тішиться вона піддержкою цілого українського суспільства».

«Слово Польське» з дн. 3. IX. пише: «У звязку з започаткованою львівською поліцією ліквідацією «Української Організації Військової» у Львові, а частинно й на терені сусідних воєвідств, тернопільського та станіславівського, придержано багато членів тої організації. Акція поліції однак виходить поза рамки боевої «Української Військової Організації», а охоплює також і «Організацію Українських Націоналістів» (ОУН), що творить політичну прибудову УВО, себто, на систематичній та рішучій терористичній акції».

«Львовскі Курер Поранни» з 5. IX. у статті «Дуже небезпечна дорога» пише: Кожний легко зрозуміє, що на кілька мільонів українського населення насильств і вбивств УВО демонструє найбільше Група кількоти тисяч. Однак здорове міркування рівночасно каже, що діяльність така вимагає відповідної атмосфери, що її витворює цілий український сепаратизм? Правда, уважаємо, що український сепаратизм не опанував ще умів цілого українського населення, але легко це зробити. Деякі поляки, як спосіб боротьби з УВО, радять якесь блище неозначене заспокоєння бажань поміркованих українців, неначе тим признаючи, що робота УВО дасть українському сепаратизмові певні результати!».

«Газета Варшавська» з 5. IX. пише: Організатори «частинного виступу» мали між иншим намір поширити акцію на як найширшім терені та звжити до роботи українську молодь, згуртовану на засадах ідеології ОУН (Організації Українських Націоналістів). Цей елемент, як говорять інструкції УВО, «є розсадником наказів організації по селах», себто, безплатним агітатором, що в українській сільській молоді запалює ненависть до всього, що польське, та є моральним винуватцем злочину. Керма акцією, самозрозуміло, лежить у руках УВО. Боевики, розкинені по краю, сидять по селах як «інструктори кооператив», «освітні діячі», «спортові тренери Лугів», і т. п. та зі шховку кермують роботою, не допускаючи до її застою. Команда УВО докладає рув, щоб цей «частинний виступ» як найдовше підтримати. Загадують на найблище майбутня цілу низку більших актів саботажів, по яких має наступити період індивідуального терору, спрямованого проти представників влади. Інструкції, що йдуть зі штабу УВО закликають напружити сили в тому напрямі, щоб «польські дідичі повтікали зі страху до міст, а кольтоністи на Захід—і щоб вся земля перейшла до українських рук».

«Роботнік» в статті п. з. «Заогнення польсько-українського конфлікту», пише: «Стан напруження

польсько-українських відносин у Східній Галичині грізний. Преса повідомляє про щораз то нові акти саботажу «Української Військової Організації». Залишення польсько-українського конфлікту часові моглоб покінчитися катастрофою. Треба сподіватися, що влада зробить все, щоб не допустити до ексцесів з польського боку. Всяку спробу авантюри чи розрухів треба безумовно унешкідливити в зародку. Найгірше, коли розгорячкова тавпа починає помагати владі в урядованні. Не важко тоді за якийсь випадок, що може стати почином сумних наслідків».

«Газета Варшавська» пише: «Український терор ставляє собі дуже ясні завдання. Польських помішників треба стероризувати на те, щоб не продавали землі в польські руки, щоб тримали українську службу та щоб не перешкаждали українському сепаратизмові опанувати умів тої служби. Польським кольтоністам належить насильством обридити життя в Східній Галичині та змусити їх опустити ту землю. Як відомо, в санаційнім періоді багато кольтоністів виїхало на Захід. Вкінці місцевих польських селян належить стероризувати на те, щоб відійшла їм охота організуватися, розвивати посєльськість та проявляти розвиток та експанзію». А ч. 252 з 4. IX. додає: «Колиб українському сепаратизмові вдалося досягнути ту мету, то булиб zagrożені і цивілізаційна реля польського елемента на східних землях, і польський характер Східної Галичини, і що за тим йде, підстави польської державности на тім перені. Український терор існує від початку існування польської держави: він триває постійно в притишеним стані, а що деякий час вибухає голосно, виявляючися в спеціально яскравих актах саботажу і злочинів. Один і другий вид українських насильств однаково небезпечні».

«Львовскі Курер Поранни» з 12. IX. пише: «Справа надвичайно прикра: помімо уставлених в ночі вартівників, стирти горять далі, та не можна придержати «гультаїв» на горячій учинну злочину, а тому осмілені успішним вислідом своїх злочинних намірів, продовжують вони далі свою злочинну акцію».

А саботажі тривають далі й далі. Не помагають ні дальші масові арешти, не помагають і виступи поляків, що починають палити українські «Просвіти» та приватне майно бо, це має той паслідок, що кількість саботажів тільки збільшилася. Дві часописи приносили 1—2 чи трохи більше саботажів денно. Тепер—у другій половині вересня—реєструють часто-густо 7—9 денно; що більше, замість поодиноких стирт чи забудовань кольтоністів, починають палати цілі польські села.

Давно вже такого напруженого стану не було в Галичині...

Лист з Америки.

Дорогі Братя.

Отсим листом повідомляю Вас, що на передплату «Сурми» вислав я тепер 8.— (вісім) доларів.

Прийміть цю мою лепту, хоч малу, але даю її широ і желаю Вам, Дорогі Борці успіху в Вашій роботі. Дай Боже, щоб Ваша праця не пішла на марню, щоб принесла Вам успіх, а нам тут радість.

Здоровля Вас широ і остаю з поважанням
В, Т., Шинаґо.

Хроніка.

Саботажі. У часі постою полку піхоти в Болівцях, біля Галича,—як подає польська преса—українці вкрали в ночі 100 крісів.

— У Старім Самборі незнані справники підпали телеграфічні стовпи.

— У Львові спалено дня 2—3. вересня трибу спортивного клубу «Чорних», яка прилягала до забудовань «Таргиф Выходніх». Польська преса пише: «Після зізнань свідків, трибуни станули моментально в огни, підпалені з кількох боків, при допомозі якогось самочинно запалюючого середника. Факту піддоження вогню в напрямку вітру та піддоження трибун у відношенні до забудовань «Выходніх Таргиф», належить вносити, що підпалені мали намір викликати пожежу в забудованях «Таргиф». Отже ідеові бандити погуляли вчера у Львові; підпалюючи трибуни «Чорних», наміряли спалити «Таргі Выходні». Функціонари поліції перевели зараз візю локальну на сусідних площях і під сходами трибуни «Т-ва забав рухомих» найшло дві бутлі з бензиною, та стверджено, що всі бутлі облято недавно сильно бензиною, а над викликанням пожежі працював спеціальний апарат, що мав викликати експлозію дуже сильного вибухового матеріалу».

— Під тягаровий поїзд, що їхав із Боршівч до Красного невідомі особи підложили вибуховий матеріал, що при надїзді поїзду вибух, але не спричинив значнішої шкоди.

— 31. серпня перервано телеграфічні і телефонічні дроти між Перемішлянами й Рогатином. — В Одеську, пов. Золочів, підрізано телеграфічні стовпи.

— Незнані справники намагалися у вересні підпалити залізничий товаровий двірєць у Львові. Як стверджено стіну одного із забудовань на довжині 7 метрів облило нафтою; стіна була надмацана; на місці найдено фляшки з нафтою та инші середники до підпалу; з невідомих причин саботаж не вдалася.

— 15. VIII. в Сушиці, пов. Тернопіль, згоріло стирт на фільварку гр. Шінинського. — 18. VIII. в Старім селі, біля Бірки, згоріли стирти на фільварку гр. Потоцького. — 19. VIII. в Стрільках згоріла стирта на фільв. Чарковського. — Тогож дня вивязалася стрілянина між поліцією і саботажниками на фільварку у Воловім, де спалено 3 стирти; справники втікли. — 22. VIII. у Манарові, біля Рудок, згоріло 5 вагонів збіжжа на фільв. Ст. Поля. — 23. VIII. у Зарічу, пов. Борщівчани, згорів тартак М. Галлера; шкода 20.000. злп. — 24. VIII. у Волкові, пов. Перемішляни, згоріли 3 стирти в маєтку гр. Потоцького. — Тогож дня на фільварку Чагари, біля Куткович, згоріло 2 стирти збіжжа. — Тогож дня в Девятичах, пов. Бірка, на фільварку гр. Шептицького (поляка) згоріли 2 стирти. — 22. VIII. згоріли 2 стирти на фільварку гр. Борковського. — 27. VIII. в Кривім згоріла стирта власність Моліна. — У Ситянині згоріла стирта Войцеховського. — У Чернієві, біля Бірки, вивязалася стрілянина до незнаніх справників, що хотіли підпалити стирти на дворі гр. Потоцького; справники втікли. — В Дрогомишлі, пов. Яворів, згоріло 6 стирт, вартості 100.000 злп. в маєтку Шульгиса. — У Грушатичах, пов. Бірка, згоріло 200 кіп, власности Д. Куфлера. — 29. VIII. в Баківцях, пов. Бірка, згоріло 4 стирти (800 кіп) власности Г. Гурького. — Тогож дня на фільварку Северини, власність кн.

Санжени, згоріли стирти; коли служба взялась до гашення стирт на полі, підпалено хемікаліями дальші стирти на подвірю фільварку. — 30. VIII. в Удинові, біля Куликова, згоріли 3 стирти на дворі Я. Обертинського.

Дотепершні саботажі мали той паслідок, що з доручення Пілсудского приїхав 29. VIII. до Львова віцеміністр Церацькі з урядниками, щоб особисто кермувати акцією проти УВО. — Дня 30. VIII. переведено численні арешти у Львові й на провінції а шеф нац. виділу Сухенек заявив, що «штаб УВО є зліквідований» а «до кількох днів буде також зліквідована ціла УВО». Міжтим як раз від того дня значно поширилася саботажова акція. І так:

31. VIII. в Поториці, пов. Сокаль, згоріло 2 стирти на фільв. гр. Дзедушицького. — Тогож дня в Липиці долишній, пов. Рогатин, згоріло 8 стирт, вартості 50.000, в маєтку гр. Русоцького. — Тогож дня в Острові, біля Григорєва, спалено 3 стирти в маєтку Розетворовської. — Тогож дня в Сидниці, пов. Яворів, згоріло 14 стирт на фільв. Р. Сангора. — Тогож дня в Сухрові, біля Бірки, згоріло на тамошнім фільварку 4 стирти. — Тогож дня в Яричові новім, пов. Львів, згоріли 2 стирти на фільв. С. Балтаровичевої. — Тогож дня в с. Біднові, пов. Жовква, згоріли 4 стирти, при чому стверджено вибух хемікалій. — 1. IX. в маєтку Русилові, згоріли 3 стирти власність Книшитофовича. — Тогож дня в Вербиці, пов. Бірка, згоріла стирта в маєтку Біленського. — В Лобурні, пов. Львів, згоріли стирти Тольського. — В Потоці, пов. Бережани, згоріло 150 кіп збіжжа на дворі гр. Потоцького. — В Любчу, пов. Рогатин, згоріла стирта на фільв. Розетворовської.

«Газета Варшавська», з того часу, пише, що згідно зі статистикою саботажів на підставі поліційного слідства, досі спалено 62 домів. 67 stodil, 78 инших будинків, 112 стирт збіжжа і сіна. Загальна шкода виносить 6,743.000. злп. Направа телефонічних і телеграфічних дротів виносила біля 16.000 злп. З того припадає на повіті: львівський 2,250.000.—, бібрецький 600.000.—, рогагинський 1,115.000.—, золочівський 90.000.—, тернопільський 117.000.—, брідський 800.000.—, скалацький 12.000.—, чортківський 265.000.—, галицький 400.000.—, березанський 110.000.—, буцацький 48.000.—, борщівський 760.000.—, яворівський 27.000.—, жовківський 35.000.—, камінецький 16.000.— Розуміється, статистика не була доведена до останніх днів перед її оголошенням; зновуж по оголошенні її настали дальші акти саботажу, які значно збільшать подані числа. І так:

4. IX. у Сираківцях, спалено 6 стирт на фільв. Тендіцького. — В Брухнові, пов. Яворів, спалено 2 стирти на місц. фільварку, при чому прийшло до стрілянини з напасниками. — 5. IX. в Любичі згоріло 600 кіп на фільварку. — Тогож дня на маєтку Найханова і Богулінець, власности Рудрєфєра, спалено 3 стирти. — У Покропивній, пов. Тернопіль, була стрілянина до напасників, що намагалися підпалити стирти. — В Зборові згоріла stodola зі збіжжам хруня М. Стецишина, що будучи українцем, є начальником польського «Стшельца». — У Грималові, згоріло 7 стирт на фільв. Полянського; стверджено підпал хемічними середниками. — В Загребелі, біля Тернополя, незнані люде хотіли підпалити 23 стирт, вивязалася стрілянина: справники втікли. — В Галях, біля Вин-

ник, згоріла стирта кольтоніста Гумінського; знайдено фляшки з легко запальним паливом. — В **Ностельнихах**, пов. Бучач, одного дня незнані люде намагалися підпалити стирти на полі, але вартівники витягнули вчас тліючі ганчірки; на другий день збільшено варгу при стиртах, та міжтим підпалено стайні, де згинуло 29 штук худоби, вартости 80.000.— злп. При тим вивязалася стрілянина. — В **Сушиці**, пов. Тернопіль, згоріли 2 стирти на тамошнім фільварку. — 7. IX. В **Станьнові**, пов. Калущ, згоріла стодола зі 600 копами збіжжа, власність гр. Дзедушицького. — 8. IX. в **Косвці**, пов. Бережани, згоріла стирта у М. Лешинського. — Біля **Підністрия**, пов. Біррка, було намагання підпалу фільварку; при тим вивязалася стрілянина між вартівниками а напасниками; напасники втікли. — На колії **Германичі**, пов. Перемишль, згоріла стирта. — 10. IX. в **Чорнолозах**, біля Цетока, пов. Рогатин, згоріли 3 господарства польських кольтоністів, а в полі 2 стирти кольтоністів; стверджено підпал хемічними середниками. — Тогож дня в **Завдовцях**, пов. Городок, згоріла стирта на фільв. Завдовського; напасники стріляли до служби, що йшла гасити вогонь. — В **Жовчеві**, пов. Рогатин, сподожено 4 людей, що хотіли підпалити мазурську кольтонію. — В **Золотій Свободі**, пов. Бережани, згоріло 11 стирт на фільв. І. Кракова. — 12. IX. у с. **Гранки**, пов. Біррка, згоріли стирти на фундації гр. Скарбка. — В **Княпці**, пов. Тернопіль, згоріло на фільв. 18 стирт, варт. 78.000.— У **Германовицях**, пов. Перемишль, згоріла стирта на фільв. Гельбана. — 13. VIII. У **Зимній Відці**, під Львовом, згоріло 6 стоділ із збіжжам, власности Згожецького. — В **Омарові**, біля Гаїв, згоріло 6 стирт на фільварку. — У **Гуменові**, біля Винник, згоріли 4 стирти та 3 шопи зі збіжжам і машинами; стверджено хемічний підпал. — У **Болотківцях**, пов. Підгайці, спалено стирту власности Войцеховського; це вже третя пожежа. — 14. IX. у **Чеснихах**, пов. Рогатин, було намагання підпалу стирт; вивязалася стрілянина; напасники втікли. — У **Ценеві**, пов. Бережани, згоріла стодола зі збіжжам, власности кольтоніста Вітека. — У **Тутурювцях**, пов. Сокаль, згоріла стодола зі 120 копами збіжжа та 40 фірами сіна. — У **Кирівцях**, пов. Тернопіль, згоріли 3 стирти на фільв. Юристовського. — У **Підгайцях** згоріла стодола й стайня Л. Вольного.

Як виглядає польська самооборона? Це й поляки признають, що УВО нищать тільки державне польське майно та майно поміщників і польських кольтоністів, яких підбирає держава у поході на українські землі та шарцеляції їх між польських зайдів; зате УВО не виступає проти польського здавна осілого населення, зокрема проти його культурних, гуманітарних і економічних інститутцій. Поляки ніщо не скривити охорону державних об'єктів, та майна поміщників і кольтоністів, от як переводять «самооборону» (реєструємо всі «рицарські» виступи ляхів):

1) 17. VIII. підпалили будинок культурного товариства «Просвіта» в Микулинцях. 2) підпалили господарство Г. Говикевича в Тернополі; шкода незначна — 880. — злп. 3) 31. VIII. польські «культуртрегери» вибили у Львові шиби і вивізи в 3 силепах «Маслосоюзу», в читальні

«Просвіти», напліці на Замаретинові та в готелю «Народна Гостиниця», при чому побили сторожника К. Зелена та пробили номом портієра Макагона. Послухавмо, що про цей «героївський» поступок пише такий польський варшавський «Роботник»: «Минулої суботи понад 20 осіб виконало напад на укр. готель «Нар. Гостиниця», при чім портієра поранено ножом; цей ніж свідчить, з якого елемента складалися «готови до бородьби» з українцями». 4) 3. IX. підпалили стодола О. Юрина в Тернополі: вогонь можна було зараз угасити, але поліція не дозволила, бо, мовляв, в стодолі є бомби. 5) В Тернополі намагалися підпалити Гімназію українську; але завдяки охороні, вогонь сейчас угашено; зате поліція арештувала 4 учеників українців, що хоронили в ночі гімназію! — 6) 5. IX. поляки хотіли підпалити браму «Сокола» — «Батька» у Львові; сторож сейчас загасив вогонь. 7) 7. IX. ляхи підпалили стодола о. Е. Мацелюна в Кудобинцях, біля Зборова; підчас пожежі польські військові стріляли по селі, щобши відстрашити селян від гашення вогню. — 8) 8. IX. в Данильківцях, пов. Зборів, вибухла бомба під старою шопою, що прилягає до української кооперативи; кооперативі нічого не сталося. — 9) 9. IX. підложено під «Просвіту» в Манаєві, пов. Зборів, міну, що ушкодило часті будинку; справники приїхали на конях та по дорозі застрілили невинного українського селянина В. Прошанецького. — 10) У Воютцях, пов. Самбір, підпалено будинок «Просвіти». — 11) В Терехові облили чорнилом пам'ятник «Борцям за волю України». — 12) Поздирили вивізи «Маслосоюзу» у Львові на Личаків та вул. Косцюшків, і в Т-ві опки на укр. емігрантами». 13) 15. IX. кишено бомбу до «Повітового Союзу Кооператив» в Сокалі; бомба не вибухла. Заразом облили чорнилом вивізи «Українського Кооперативного Банку».

Гарна «самооборона»! За винятком вбивства одного невинного чоловіка, українці мають мінімальні матеріальні втрати. Затє кольтоністи моральні втрати мають — поляки. Вони гають думають, що ми їхніми «рицарськими» виступами настрашимосся. Хай перечитають собі варшавського «Роботника», який пише: «Чинна реакція поляків не тільки не усує конфлікту польсько-українського, але скривить боевість українських саботажистів». Вони ляють воду на наш млин, бо в нашім інтересі є піддержувати неспокій в Галичині та звернути увагу світа на відносини в Галичині. А вони, дурні, нам у тому допомагають! а до того ще більше оздоблюють проти себе українське населення.

Ревізії та арешти. 6. VIII. була ревізія у о. Садовського в Стінці, біля Унева. — 23. VIII. у Вільхівці, біля Бірки, переведено ревізію у о. Габрусевича та заарештовано його синів Івана та Володимира за принадлежність до УВО. — У Вівні, біля Стрия, була ревізія у І. Микитюка. — В Береччині, були ревізії у о. Курчаби в Острові, і у Гудів та Санунівної в Городенці. — У Підністриах поліція 2 рази придержала І. Корчинського. — 29. VIII. мала місце ревізія у посла Максимовича в Бориславі. — У Рогатині арештовано посла Кузика. — 30. VIII. відбулися масові арешти під кермою Перадкого, при чому ніби як

штаб УВО» арештовано такі особи: адв. Рудницького, братів Процишинів, Скрентовича, Галібея, Шкаря, Чоловського, Б. Кравціва — всіх у Львові, біля З. Книпа, Н. Яціва в Чесанові, А. Стефанішина, П. Матійтіва, А. Медвеця в Долині, Е. Зибкевича в Перемишлі. Далі були ревізії та заарештовано П. Гемгала і Повча в Буншовичах, М. Швалтська і С. Чорняка в Болестратичах, Ст. Семка в Дахнові, пов. Любачів, О. Питляра в Піднамні. Ревізію зроблено в редакції «Українського Голосу» в Перемишлі, так само в «Академічній Домі» у Львові, де знайдено нагромаджені дрібні каміня та фляшки, наповнені піском, приготовані на випадок демонстрацій поляків під «Акад. Домом». — 1. IX. в Тернополі заарештовано В. Турковського. — У Княпці, пов. Яворів, заарештовано Д. Середовича і Коропея зі Свидниці. 3. IX. у звязку з підпалом трибуни «Чорних» заарештовано 78 студентів з «Академічного Дому» у Львові. — В Княпці заарештовано І. Середовича. — У Винниках заарештовано М. Дмитерка, В. Тубку, П. Москву та М. Тимка. — У Бориславі заарештовано за принадлежність до УВО С. Марка. — У Бірці за принадлежність до УВО заарештовано Ю. Козакевичівну. — 4. IX. прийшло до Жидатич 100 поліцаїв та перевели ревізії у селян по доколичних селах: і так у Підліснах малих у Макогона, Дедика, Пригляка, Блаватського і Фільоновського; в Ситіхові у Триєки і Ястремського; у Сторонятчах у І. Хомяка, П. Хомяка, І. Франкова і Т. Хомяка; у Вислобонах у Бахора, Крилінського, Припляка і студ. Дедика і Припляка. — У Підсоснові заарештовано П. Гладкого, С. Цвірінкала та І. Грпая. — В Хмільні переведено ревізії в «Соколі» та у П. Випюка. — У Павелчу, пов. Станиславів, заарештовано С. Тичинського, Ф. Пастуцака, В. Щербія і В. Салія. — 5. IX. зайшло до Ременова 30 поліцаїв та перевели ревізії у С. Сущка, о. М. Пашковського, С. Ковалишина, А. Коземського і В. Триєки. — У Стачиславові заарештовано Д. Батриньчука і М. Никифорчука. — 8. IX. заарештовано у Львові 6. послів І. Лішинського, В. Целевича, Д. Палієва та Когута. Переведено ревізію в редакції «Нового Часу». — У Бережанах заарештовано пластуна Я. Старуха та замкнено «Пласт». — У Сипаніцях заарештовано В. Скочилися. — У Золочеві заарештовано Я. Деха.

Справа В. Босого.

Дочекались заокеанські українці додатку до «Сурми», яка й у нас збудила вже своїм голосом нашу інертність, нашу ослепість. Користаючи з запросян Редакції, порушувати в «Сурмі» справи, що нас цікавлять, що нас болять, або часто аж до болю нас радують, хоч просити, щоб компетентний відділ УВО не відмовився ласкаво прослідити і сказати своє слово в наступній справі:

— Десь приблизно з 1½ року тому назад «Канадійський Фармер» і «Канадійський Українець» стурбували весь тутешній український загальний вісток, що многонадійний тодішній сотник гетьманської «Січі» в Канаді В. Босий не провокатор, це, отже, лийшими словами — огидний платний наймит поль-

а 7. X. 4 гімн. учеників за те, що цильнували будинок гімназії перед підпалом поляків. — 10. IX. У Рогатині заарештовано Я. Гладкого, С. Хариша, Б. Бігуса, С. Гембу та П. Гладуна. — У Станиславові заарештовано Т. Салюка та Я. Пиндурку за причаєльність до УВО. — 11. IX. переведено ревізію та заарештовано на Сиднівці Г. Посипанка. — У Шешорах, пов. Косів була ревізія у Д. Васалащука, І. Михайлюка, М. Слизюка, О. Фелешука, П. Мельничука і М. Семенюка, а заарештовано М. Голячиюка та Р. Макогонського. — 13. IX. У Товстолузі, біля Тернополя, заарештовано О. Павлишина. — У Рогатині переведено ревізії у Др. Гладкого, О. Кудрика та професорів Замороки, Равича, Ковальського, урядника Вербинця Павлова, а заарештовано проф. Ковальського, Каменецького і Др. Вербинця. — 14. IX. У Львові заарештовано В. Радчія, С. Гриневича, М. Бойка, С. Гановича, А. Воскалу за принадлежність до УВО.

Ляцькі варвари. У Жабні, пов. Зборів, є могили 4 стрільців УГА, на яких в часі Зелених Свят поставлено високий хрест; 28. VII. ляхи розкопали могилу та викинули хрест.

— У Плетеничах, пов. Перемишляни, селянин І. Баран упорядкував 4 могили стрільців УГА і поставив дубовий хрест. Поліція покарала за те Барана та 6 хлопців, що помагали управляти могилами грошевыми карами, а крім того староство приказало викопати хрест і розкопати могилу.

— У Білобожниці 9. VIII. приїхав завістатель воєнних могил поляк В. Забільскі з Чорткова і при допомозі місцевих поляків розкопав могилу стрільця УГА С. Кутная та кости вивіз до Чорткова, хоч у селі і околиці є 130 могил австрійців і росіяв, яких ніхто не спіняється перенести на військовий цвинтар.

— У Торгові, пов. Зборів, громадяне поставили пам'ятник погибшим стрільцям УГА. Поліція за те заарештувала 5 громадян.

— Поліція хотіла 6. IX. розкопувати могили стрільців на Манівці та зажадала від війта людей до поміщи: війт відмовив. Тоді поліція зачала викопувати кости з гробів, що є порозкидані окремо по полях.

Доля арештованого залежить передусім від його зізнань.

Не говоріть про справи У. В. О. на публичних місцях!

В. Босий невинний, а за очернення має йому «Нешенел Прес» заплатити 3000 дол. і покрити всі судові кошти.

Коротесеньке повідомлення про це прийшло «Український Голос» у дуже ляконічній формі, не зраджуючи зовсім перебігу розправи. Обвинуваченого в суді боронив український адвокат п. Арсенич, «Канадійського Фармера» і його фірму боронив англійський адвокат п. Гонт. П. Гонт старався представити раціоналіст поступовання «К. Ф.», мотивуючи, що загальний український інтерес вимагає знати про того рода «справедливі замітки» щодо В. Босого. Як доказовий свідок із боку «Нешенел Прес» виступав священник української православної церкви М. Подольський і доказував «немов це він свого часу в Галичині мав причину вносити, що В. Босий робив для польської поліції». Що говорив проф. Біберович та п. Босий досі нічого не відомо. О. М. Подольський це та сама людина, яку будуть собі пригадувати ті політичні в'язні, що сиділи в тюрмі на Баторого у Львові в 1925. р., а передусім ті, яким він зробив чимало прислуги, працюючи, як в'язень, у тюрмній канцелярії.

Можливо, що є й такі люди в Канаді, яких вдоволяють ці коротесенькі відомості, як і самий вислід процесу, але є чимало й таких, які бажають знати щось більше позитивного про особу п. Босого. Є дані припускати, що Босий має гріхи на своїй честі, бо священничі католицько-українські коди, що свого часу далиб себе розіпнати за гетьманського сотника «Січі» Босого, сьогодні з погордою відвертаються від нього, але мовчать і не зраджують причин.

Канада—це і справді країна, що дуже чуйно стоїть на сторожі порушеної честі свого громадянина. І як і в тому випадку, бачиме, що обвинувачення треба довести инакше бо... бережись. В. Босий легким заробком возьме 3000 дол. Коли він справді ніколи не мав на собі тої огидної плями, то багато з нас сподіваються, що всі ті гроші віддасть він на добродійні українські цілі. Колиж, однак, честь В. Босого реґабілітована тільки присудом англійського суду, силою того факту, що за величезної віддалі не можна було прикласти безсумнівних доказів на ствердження правдивості поліційного документу, то ще лишається слово за УВО. Для великого числа українців Канади присуд у справі В. Босого є тільки замкненням уст: не вільно нам вже голосно застановлятися над оумнівною чистотою його характеру. Однак в очах тих людей у Канаді, що мали, чи мають ще децю спільного з УВО В. Босий буде щойно тоді реґабілітований, коли розвідний відділ УВО зробить заяву, що, бодай, тана особа не була в нього на підозвінні.

Пригадую собі мудрі вказівки, що їх «Сурма» сказала була свого часу на «адресу української преси» (ч. 12.—1929) у зв'язку зі замахом на «Всходне Таргі», а саме: «УВО з засади не спростовує всіх тверджень, просто тому, щоб не відкривати ворогові своїх карт», і далі—«хай українська преса в майбутності ставиться стримано до передруку всіх вісток польської преси. Хай її голова

не болить за провокаторів у нутрі УВО, з якими УВО дасть собі сама раду, так як вже нераз собі давала».

Не очікуючи того, щоб українська преса, і в краю, і в Канаді, схотіла більше займатися кваліфікуванням провокаторів, прошу замість того, щоб «Сурма» подала нам опінію УВО про В. Босого.

Н—да.

Від Редакції «Сурми». По інформації у протирозвідному відділі УВО подаємо у справі п. Босого таке:

По розброєнні надніпрянської армії наслідком рижського миру в 1920. р. В. Босий опинився в Тернополі, де проживав на ласкавім хлібі свого тестя, власника малої реставрації. За час свого перебування в Тернополі Босий не тільки не працював на народньому полі, але навіть не уважав за відповідне чесною працею заробляти на своє удержання, мотивуючи це тим, що він «створення до вищих завдань і чорна праця йому не відповідає». Однак, факт, що він тоді всетам мав певні гроші, що дозволяли йому при тодішній загальній матеріяльній скруті не тільки вигідно жити, але навіть плекати у стрижив свої нігті, що, до речі, викликавало між його знайомими здивування, а то й упрост обурення. Вже тоді зачали кружляти різні поголоски, які викликали сумніви щодо моральности В. Босого.

В 1922. р. Босий переїздить до Львова, де робить семінаріяльну матуру, а якийсь час потім перебуває в Перемишлі, де стає навіть головою «Студенської Секції». Саме тоді вириває в членів УВО підозріння щодо провокаторської діяльности Босого, яке збільшилося тоді, коли він рівночасно з Гуном (польським провокатором, застріленим УВО) пропонує УВО, що він виконає атентат на вшехполяка Прушинського, або шнільного куратора Собінського (останній згодом таном згинув од рук УВО). Ось тоді цій справі присвятив увагу протирозвідчий відділ УВО, який і ствердив зв'язки Босого з дирекцією поліції у Львові: саме слідкуючи за Босим стверджено, та ще й нільма разів, що він по ночах вистоював у Львові, на вул. Мінкевича біля будинку дирекції поліції та стрічався в поблизькім парку з людьми, які з того будинку виходили. Одного вечора один із членів проти-розвідки підчас такого вистоювання приступив до Босого та запитав його, що він тут робить. Босий спершу зніяковів але далі з питоюю собі самопевністю почав натякати на «дуже важливу справу», яку він — так дав розуміти — нібито підприймає з рамени УВО. Босий і згодом заслонювався, немов його зв'язки з поліцією були диктовані наказами УВО, що однак, є цілком неправдиве, бо УВО Босого ніколи до таких чинів не уживала. Колиб Босий по тих фактах не був виїхав до Канади, а задержався в Галичині, то проти-розвідний відділ УВО бувби безумовно призивав проти нього незбиті докази його «діяльности». І булаби його скорше чи пізніше стрінула та сама доля, що й Гука, провокаторство якого стверджено безсумнівно.

Передавайте з рук до рук, з хати до хати!
Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган.

Ціну 30 сот.
Проситься складати в краю на
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган
Української Військової Організації.

ч. 10 (37)

ЖОВТЕНЬ.

1930

Юліан Головінський

Сотник У. Г. А. Командант VI бригади. Краєвий Командант „Української Військової Організації“, підло вбитий ляхами в часі ув'язнення його 30. вересня 1930. р.

Боевини!

Знову згинув один член української боевої армії не серед гамору бою не серед соток товаришів, а сам один, замучений по звірськи катами в казематах тюрми.

Неждано сповістили часописи, що нещодавно арештований Юліан Головінський, старшина У. Г. А., довголітний член У. В. О., вбитий крісовими кулями при спробі втекти. Цим комунікатом хотіли виправдати польські офіційні чинники смерть героя, що серед найтяжчих тортур не схотів зрадити тайни, яка належала до Організації й до Нього. Та надто добре знані нам методи польського безправства, польська садистична ненависть та їхні насильства. Для нас смерть його є заклик до чину. Вона є zarazом і доказом, що Організація не використовує несвідомості запальних молодиків, але в першу чергу наражує своїх провідників.

А що Тобі, Команданте, не віддали ми останніх належних почесей, прости! Але кожний стріл, який буде з підпілля вбивати наїзників, буде стрілом останньої почесної сальви. Тому освіти нас ізза могили Твоєю Могучою Волею. Ми члени У. В. О. до Твоїх приказів.

Постій, у жовтні 1930.

Краєва Команда У. В. О.

Одиноким неоспоримим доказом вини є приловлення на горячій вчинку і то в присутности свідків.

Видає пропаґандивний Відділ Української Військової Організації.
Редагує Редакційна Колегія.

Боевики!

Згинув найкращий ізпоміж нас. Згинув Ваш найблищий Друг і Ваш Командант. Згинув сотник Юліян Головінський.

Знали Ви його всі. Це Він вів у бій за Україну нашу славу VI. Бригаду. Це Він здобув Київ та вступив, по перемозі над большевиками, до столиці соборної України, повинуючися кличеві—Шлях до Львова веде через Київ. Це Він вів Вас, уже в підпіллі, в бій проти другого наїздника—ляха, здійснюючи клич—постійного революційного кипіння на українських землях аж до хвилі вибуху національної революції на всій Україні проти її тиранів.

Боевики! Ви це найліпше знаєте, що під його кермою „Українська Військова Організація“ пережила найкращі дні свого розвитку та позначилася чинами, що поривали й пориватимуть до бою й байдужих, що скріплювали та скріплюватимуть на душі й зневірених, що дають цілому народові віру в остаточну перемогу.

Він знав і це своє переконання тверде вполював в Вас, що силі тиранів треба протиставити свою силу; що проти насильств треба боротися, й то боротися не словом, а чином. Він непохитно вірив і ту віру передав Вам, що чин „Української Військової Організації“, в добі поневолення й певної безборонності Українського Народу, зданого на ласку-неласку ворогів та при повній байдужності світа,—одинокa сила, яку ворог ніколи знищити не зможе, а яка знищить ворога. Бо ця сила, оперта на високій ідеї визволення нації, ідеї, окупленій кровю десятків тисяч найкращих синів України, змагає до здійснення ідеалу вперто, не дивлячися на жертви, що більше, в слушнім переконанні, що без жертв та зусиль не буде перемоги. І тому вона перемаже!

Боевики! Сотник Головінський вів Вас на смерть, але все був у Ваших перших рядах. Ви знаєте це. Ви знаєте, що Він був з Вами рама в рама в бою; Він із Вами зносив всі злидні; Він із Вами валявся по тюрмах; Він ділив з Вами Ваші радощі й смуток; Він був Вашим Командантом і другом.

І цей правдивий боевик і правдивий командант, цей муж чину не згинув у бою. Цей муж революції не згинув ані розстріляний, як його товариші, після смертного при суду ворожого суду. Він впав із руки бандита з номером на лобі, підло вбитий під заслоною ночі, без суду, без можності кинути публично останнє обвинувачення в лице ворога. Безчесні ляхи вбили його, уклавши плян, вбили його так, як вбиває хам-боягуз безборонну жертву, скрито, не відважуючися признати до підлого вбивства. Польський хам подав руку чекістському садистові, що таким самим способом спроваджує зі світа наших кращих людей.

Так дешево гади здобули життя нашого Команданта! Дешево?! Боевики! Заприсягнемо кожний кроваву пімсту лядким варварам! Хай дорого заплатять ляхи за смерть Юліяна Головінського! Огидне скритовбивство треба жорстоко покарати.

Боевики! Нема вже з Вами сотника Головінського. Але живе ідея, якій Він служив і за яку згинув. І живемо ми, що несемо й служимо тій самій ідеї, що й Він. Його Дух є й буде між нами, Його Воля кермуватиме нами.

Боевики! Продовжуйте чин Вашого Команданта, памятаючи, що нема жертви за великої, коли йде про Волю України.

**Команда
Української Військової
Організації.**

Постій, в жовтні 1930.

Краєвий Командант УВО Ю. Головінський,

сотник У. Г. А. згинув трагічною смертю дня 30-го вересня ц. р. на гостинці, в половині дороги між стацією Бібрка—Глібовичі та містечком Бібрка, около 7 год. вечером.

Покійний народився дня 1-го грудня 1894 р. в Радимні, коло Перемишля. Гімназію скінчив у Львові.

Цілу світову війну перебув в 30 п. п. австрійської армії на італійському фронті, де своєю незвичайною відвагою здобув численні військові відзнаки та ступінь поручника. По розвалі Австрії вернув до Любачева, де жила його мати та зараз почав творити перші відділи української армії. Ці відділи були завязком VI-ої бригади. На чолі VI-ої бригади звів Юліян Головінський безчисленні побідні бої та виїхав перший 30 серпня 1919 р. до Києва, витаний хлібом—сіллю та квітами. Після примусової здуки здесяткованих частин армії з большевиками був командантом корпусу, але ненавидючи большевиків не маючи змоги перебитися на полудне до повстанців, виснажений тифом та голодом, попав з рештками армії до

польського полону.

А потім Фридрихівка, шаслива утеча з Ялівця, Йозефів та Берно, де Покійний скінчив ветеринарію.

Після укінчення студій вернув до краю і бере визначну участь в діяльності УВО, у різних функціях, аж до Краєвого Команданта влючно. Не час тепер говорити про діяльність Ю. Головінського в підпіллі. Бо звязана є вона з працею соток людей, що й далі знаходяться на своїх постах.

У р. 1926. арештовано Головінського у звязку з вбивством куратора Собінського. Та по 14-ти місячнім слідчим арешті — звільнений.

В місяць по виході з арешту закупив автобусове підприємство в Чесанові, де працював безперервно до липня ц. р. В тому місяці продав інтерес та задумував взяти посаду кооператора в Перемишлі. Дня 20-го вересня його арештували, а в десять днів пізніше згинув трагічно на шосі між Глібовичами і Бібркою.

Память про нього буде вічна між українським Народом!

Арештування та застрілення Юліяна Головінського.

Дня 20. IX. польська поліція заарештувала Ю. Головінського у Львові, на вулиці. Польська преса подавала, що Головінський від давна грав провідну роль в УВО. Він м. і. зорганізував замах на през. Войцеховського, вбивство куратора Собінського та різні напади на поштові амбулянси. Рівнож польська преса твердила, що Головінський зорганізував напад на поштовий амбулянс під Бібркою. Він мав перебрати перед кількома місяцями краєву команду УВО від Сеника. Крім того мав бути також провідником «Організації Українських Націоналістів» на Західній Україні. В останніх часах він скривався по різних повітах в Галичині перед поліцією.

У слідстві Головінський відмовив зізнань.

Неждано, дня 30. IX. ПАТ подав слідуюче: «Нині на зарядження прокураторської влади, відбулася в Бібріці конфронтація Юліяна Головінського, команданта УВО, підозрілого в приготуванні нападу на поштовий амбулянс біля Бібрки в липні ц. р. зі свідками події або іншими людьми, що моглиб устійнити ідентичність справників. Підчас повороту з Бібрки до залізничної стації Хлібовичі, Головінський скористав із того, що один із ескортуючих поліціантів задержався, ударив п'ястком другого та хотів утекти. В погоню пустився інший поліціант та вистрілив за Головінським 6 разів; одна куля поцілила Головінського в голову та поклала його трупом на місці».

Польська преса за те подає так: «Після конфронтації оба поліційні функціонарі вибралися з Головінським до зал. двірця в Хлібовичах. Коло 7. год веч. були вже недалеко бунового ліса біля якого виконано напад на пошт. амбулянс; один із поліціантів задержався на хвилю, а другий з Головінським пішов далі. Коли Головінський зорентувався, що з ним іде лише один поліціант, вдарив його п'ястком у лице. Запоморочений поліціант посохнувся на болоті й упав. Це вихиснував Головінський та пустився втікати. Заки той поліціант, що лишився був позаду, і той, що впав в болото, зорентувалися, Головінський був уже нільна-десять кроків від них. Оба поліціанти пустилися в погоню. По дорозі Головінському перепиняв у

втечі плащ, тому хотів скинути його. В хвилі коли скидав плащ, поліціанти наблизилася трохи і тоді один поліціант вистрілив раз, а другий сім разів.

Одна з куль вцілила Головінського в голову і він помер на місці.»

Вже суперечність обох тих повідомлень каже дуже багато. Одно говорить про погоню одного поліціанта, що вистрілив 6 куль, друге про погоню 2 поліціантів, при чім один вистрілив раз, другий 7 разів.—Далеко важніше є однак от що: 1) зізнає жінка бл. п. Головінського та парох Хлібович, що ховав Головінського, дістав Головінський 2 кулі в груди та 1 кулю в чоло, значить 3 рази стріляно до нього зпереду, а не ззаду, в часі втечі. 2) Здалека від міста, та ще в лісі, і о 7 год. вечір, коли є вже зовсім темно, визня, і то такого, як командант УВО. ведеться скованого; скований чоловік не може втікати, та впрочім про сковання Головінського не згадують комунікати. 3) Колиб в ночі та в лісі Головінський втік нільна-десять кроків від поліціантів, були бй вони, що є убрані в тяжкі чоботи та плащі, ніколи його не наздігнали, як рівнож не вцілили б із револьверу. 4) Маємо відомости, що Головінського привязано скованого до дерева і так безборонного застрілили лядські пси, метячися за застрілення поліціанта під Бібркою, який згинув в боротьбі, будучи від стіп до голови узброєний та маючи можливість боронитися.

Підле та плянове вбивство Головінського теми, що мають стояти на сторожі закона, є так наглядне, що не сумнівається в нього ні один українець; що більше, загранична преса підносить цей факт, а навіть одна польська соціалістична часопись («Naprząd» ч. 228, 2. X. 1930) здобулася на відвагу, та заявила, що дуже сумнівається в «утечу» Головінського; за те її сконфісковано, всі інші польські часописи напали дуже остро на неї, мовляв чи вона хоче, щоб Головінського випущено на волю та він далі «мордував польських урядників».

Це хамське вбивство Команданта Головінського буде кроваво пімщене!

* * *

Ії згвалтовано прилюдно!
І можуть тільки лицарі без чести
Юрбі свої облудні

Теревені плести,
Щоб заспокоїти жагу народню.
Все... все... котиться в безодню!
Слава, право, честь,
Давно вже крамом на базарі...
Брехня при кермі й... лєсть.
А в куряві сграшні примари.
Чи чуєте що ваша мати гине?
Ще десь блукає по полях,
Шукаючи свою надію—сина,
Никає по хатах,
Де все добро забрав огидний лях...
І це її останній шлях!

Бо як кров її безвпину
ворог точить,
Свій Хам ветромляє ніж у спяну,
Заглядаючи заласно в очі.
На захист! Всі під прапор!
Промовить хай до гнх рушниця,
Хто розсієсь нахрапом
По чужих світлицях...
О гонимий біл, біл до загину!
.....
Чини хлопці, чини!

Перманентна революція.

(Присвячено Краєвому Командантові УВО бл. п. Ю. Головінському).

Коли недавня збройна боротьба Українського Народу за вільне життя у власній державі покінчилася невдачею, стали перед ним дві дороги: або віддатися на ласку-неласку ворога, або працювати далі над визволенням із неволі.

І справді, одні, зневірившись в сили власного народу, покинули його ряди та перейшли до ворога, допомагаючи йому нищити своїх братів це т. зв. «хруні» «зміновихівці» та інші запродавці.

Другі, що також не вірили, що Український Нарід зможе колись власними силами здобути собі волю, але вірили, що з поміччю одного ворога можна побити другого й тим способом створити Українську Державу. Отже, вони вірили, що Український Нарід не створить собі держави сам, але вороги йому створять. А тому вони звязалися кожний із иншим ворогом й то рівночасно, так що всі наші вороги мали своїх українських «союзників» «Та вороги, забравши українські землі, погодилися між собою, розділили сферу впливу і їм і в голсіві не було творити Україну. Протинно, своїх українських «союзників» обернули в наймитів, що помагали їм нищити українців у себе дома.

Треті не запродалися ворогам, та не мали надії, що вороги створять нам державу, але роздумували так: коли не вдалось нам зброєю в війні здобути держави, тоді треба взятися за мирні способи та по частях здобувати собі права, видістаючи від ворога постійні уступки. А по якімсь часі набудемо стільки прав, що створення держави буде чистою формальністю: вона наступить, так би мовити, чисто автоматично, а як що і станеться це з нагоди якогось потрясення ворожої держави чи міжнародного конфлікту, то буде це сполучене з мінімальними жертвами. Ті, що так думали стинули на шлях «легальщини», «органічної праці».

А й справді так! «Еліта» наша!
Прилюдно чваниться, як наша.
Та чи знайдеться чудодій,
Який піде відважно в бій.
Творці малоросійського Провансу!
Однакові і тут, і за Збручем.
Майстри народ доводили до трансу
Привабливим лунним кличем.
На людях—українська свита,
А нишком угодовий кобеняк.
Найвищий ідеал: Просвіта!
А паном? Хай москаль чи лях!
Прилюдно славити Франка
Та зраджувати нишком.
Сьогодні перед Леніном клякати,
А завтра лаяти опришком.
Така вже вдача тих філістрів.—
Усе про боротьбу галасувати,
Коли ж вітри зірвуться бистрі
Мерції під ковдру голову сховати.
І так на кожнім, кожнім кроці:
Солодкий перелів промов
Сльоза громадська в оці...
І переляк, як прискне кров...
А ми ж прийдемо мов ізгой
Під глум і лайку міцухів...
Вони лише народні герої...
А ми... ми цвіль порожніх днів.

«автономії», реальної політики», «парламентаризму», «льоальности». «угодовщини», або, напр., «українізації» на Східній Україні.

Та вороги наші не дурні; їх мудрість проявляється хочби в тому, що над нами панують. Вони не квапляться йти нам на уступки, підслювати нас на те, щоб ми колись за горло їх ухопили. Навпаки, вони стремлять одібрати, нам і ті права, що їх мали ми, коли вони загарбали наші землі, вони квапляться знищити нас як націю зробити нас фізичними й моральними рабами.

І були між нами такі, що здавали собі з того справу. Вони бачили, що ще нікому народові на світі ніхто, а тим більше вороги, не дарував держави, ані волі, а що кожний нарід її собі сам здобував. І то здобував не «реальною політикою», соймовими інтерцеляціями чи скаргами перед ворожими міністрами, а в кровавій боротьбі, в війні чи в революції. Так здобули собі волю серби, болгар, поляки, фіни, ірландці, литовці, чехи та інші, а колись у війнах творилася могутня німецька, італійська, американська, англійська, та інші держави. **У кровавій боротьбі здобудемо й ми свою державу.** Коли програли ми одну визвольну війну, підготовляймо другу; коли програємо другу може виграємо третю... Нарешті мусимо виграти! Поляки програли 2 повстання, фіни, програли революцію в 1905. р., народи поневолені Австрією революцію 1848. р., ірландці кілька десятків років постійно бурились і програвали. А всеж всі вони кінецькінем виграла. Виграємо й ми! Полялась же кров десятків тисяч людей за волю України. На ма'но це ж не піде!

І ці останні, що й підчас визвольних змагань із кісом у руці змагалися в рядах Української Армії за Українську Державу, зійшли в підпілля й утворили одні революційні організації на

Східній Україні, другі—«Українську Військову Організацію» на Західній Україні. Зробили це з тою метою, щоб викликати проти окупантів національну революцію на всіх українських землях.

Коли хтось хоче поставити дім, мусить подбати за ґрунт, матеріал, людей та доглядати, щоб що дня йшла праця над будовою, від підвалин аж по дах. Хто хоче зібрати збіжжя з поля, мусить мати землю, насіння та виконувати всі потрібні праці від оранки аж по жнива. Хто хоче мати революцію, той також не може сидіти зі складеними руками. Як дім одного дня сам не поставиться, ні ріля сама не зародить, так і революція сама не вибухне. Резолюцію треба підготовляти, що дня над нею працювати, і працювати відповідним способом. **Народне повстання, отже не палатова революція, а революцію цілого народу, треба підготовляти в широких масах революційними способами, а не «льоальністю», «легальщиною»—взагалі миром.** Все це з революцією не має нічого спільного; це так неважеб ми до ставлення дому вживали не цегли, каміння, піску, але зерна пшеничного, або рілю засівали цеглою замість зерна. І як з цегли не виросте хліб, а з зерна не повстане дім, так і «льоальність», «легальщина» «угодовщина», політика компромісів не викличе революції. Навпаки вони її унеможливають. Хто хоче жити в спокою, в згоді, в льоальности, той не буде працювати для революції—незгоди й війни. Так само, хто хоче війни не може змагати до згоди, спокою й льоальности.

А далі: хто скупує дати каміння під фундамент дому, тому дім завалиться, і той буде мати велику втрату; хто скупує зерна на засів рілі, тому поле не зародить. Так само хто скупує класти жертви людьми, майном і працею для справи революції, тоді революція не вдається, а протинно—принесе в тисячу разів більші втрати.

Це таке ясне! Але мало є таких, що здають собі з цього справу. І не всі з тих, що узнають потребу існування революційної організації, розуміють це, навіть і ті, що радіють із діяльності підпілля, мовляв, воно злостить поляників та наганяє їм страху. Бо вони думають, що як негречних дітей лякають «бобаком», так, власне, малаби підпольна організація бути страшакком для «негречних» поляків, мовляв, коли не підете на уступки, то зараз нам тут атентати почнуться. Підпольна організація повинна бути, на їх думку, лише додатком до «реальної політики», помічним засобом тої політики, й то другорядним, коли інші не виправдають себе! Отже, не про революцію повстання їм ходити, не про песпокій, а про **уступки** поляків, про округини з панського стола для спокійного, льоального раба, який гнакше може збунтоватися. Вони не беруть прикладу із італійців із Істрії та Тиролю, що під Австрією мали вповні забезпечені всі культурні, економічні та політичні вимоги, а всеж віддали цей «рай» за приналежність до їхньої держави італійської й за це в війні проляли кров соток тисяч людей.

Мабудь наші «льоальісти» думають, що революційна організація існує для мирної «реальної політики». Здається, що в такому разі, після них найліпше булоб, колиб така підпольна організація була як найсильніша але нічого не робила, не ваче державне військо, що стоїть на поготівлі, й яке може стріляти, але ліпше, щоб воно не стріляло. А тому може й вони погодилисяб, щоб підпольна організація в ряди—годи виступила з якимсь актом проявляючи в тої спосіб своє існування.

Мабудь цей акт мавби бути такого рода, за який очевидно ніхто з «реальних політиків» не несиб ніякої відповідальности, і який нікому не пошкідивби а тільки наробивби великого шуму. Просто це бувби гучний фаєрверк, який своєю несподіванкою страшибви поляків а нашим «реальним політикам» справлябви приємність.

А тому, коли не вдається виступ революційної організації, повстає ремство, мовляв, цілий ефект знищевий тими «нездарами», забуваючи тільки невдач мали революціонери інших народів, тільки то хочби невдалих атентатів виконано тільки на одного царя Олександра II. І найбільше ремствують саме ті, що самі рук до виступу не приклали, що скорше вмерлиб зі страху, ніж, напр. переховали в себе боевика, що сотика не дали на цілі підпольної організації, на те, щоби вона мала запевнений успіх.

А коли попадуть боевики до ляцьких рук, і засудять їх на довголітню тюрму, або згине хтось із них у бою, то хоч не «льоальні» громадяне потерпіли, всеж це, на їх думку зле й дає їм причину до гострої критики підпольної організації та революційних метод. Вони хотілиби, щоб усе в нас обійшлося без жертв, хоч прекрасно знають, що цілий Сибір був заселений жертвами революції, що в усіх сибірських копальнях працювали революціонери — каторжники.

А ще гірше стає, коли за виступ УВО попадуть невинні, спокійні люде та пересидять кілька тижнів чи місяців у тюрмі. І ремствують тоді за те не на поляків, що мучать невинних людей, а на підпольну організацію, бо к либ не вона, то цього не булоб. Бо цеж — після них — страшно є, коли понесе хочби найменшу жертву той хто присягнувся до кінця життя свого бути «льоальним» та ніяких жертв не класти! А тому вже цілком зле є, коли починаються масові арешти.

А коли «невідповідальні» виступи УВО втягнуть до акції широкі маси, коли вони розворушать цілу країну, викликавши в ній революційне кипіння, коли вони введуть ворога з рівноваги, і він покаже своє правдиве, хижацьке обличчя, коли почнуться карні експедиції та вводиться военний стан, коли починає плисти кров, у якій тонуть угодові мрії та пляни «реальних політиків», тоді вони смертельно настрашені навипередки біжать поклонитися ворогові, заявити йому свою льоальність, не тільки відмежовують себе від революційної організації та її акції, але й осуджують її, як шкідливу для Українського Народу та нарешті проголошують прилюдно, що це навіть зовсім не є революційна робота.

Історія повторюється. Колись польські «льоальісти» називали своїх революціонерів, що здобували їм волю, бандитами. Нині українські «льоальісти» називають українських революціонерів невідповідальними людьми», «анархічними одиницями», «легкодухами», «народними шкідниками» та «псевдореволюціонерами».

А міжтим ворог глузує собі, глузує з правдивою погордою...

Не було більш спокійного та льоального до свого гнобителя — пана народу, як українці під Австро—Угорщиною. Зі своєї кєрвавиці платили вони покірно податки, що йшли на розквіт не — українських провінцій, давали рекрута, що мав боронити тюрму, у якій жили, та молилися ревно за «цїсаря—пана». А підчас світової війни їх земля зорано залізом, сотки їх селищ зрівняно із землею, тисячі цивільного населення згинуло від куль

ворожих військ, а десятки й сотки тисяч українських вояків гинуло на італійським та сербським фронтах за «цісаря—пана». А в тому самому часі їх брати за Збруча десятками тисяч клали покійно свої голови за «царя—батьку». Та й ще молилися за перемогу своїх гнобителів. А коли, завдяки чинности інших, бунтівничих народів, Австро-Угорщина розпалася, жаль здушив горло українським народним провідникам. Інші народи вже давно заходилися творити власні держави, а наші провідники до останньої хвили сиділи в Відні, поклялися бачи «цісареві—панові».

І що за свою лояльність мали українці? Мимо вічних покловів, навіть університету не дістали; а народне шкільництво, доречі — дуже мізерне, дістали впрот тому, що всі інші народи вже давно собі його вибороли; однак на Подкарпатті й того не мали; там так винищено морально й матеріально населення, що по розпаді ворожої держави остав народ — жабрак, що не знав навіть, хто він такий. А за свою лояльність десятки тисяч українців під час війни каралося по тюрмах, Талергофах, і повисло на шибеницях як зрадники. Ніякий народ так низащо не карався й не гинув! А українці навіть умираючи залишалися вірні й лояльні ворогові.

А як же велося іншим народам? Мадяри криваві війни й революції вели проти Австрії, хоч нічого їм в порівнанні з нами не бракувало, і тому здобули рівноправну державу. Що чехам бракувало під Австрією? Все мали, так що по перевероті тільки поперемають державні емблеми, й усе залишилося по старому. Але вони держави своєї не мали — і тому бунтувалися: на кожному кроці пікодили Австрії, в краю і за границею, й революцію робили в 1848. р., з ворогами Австрії лучилися, а під час світової війни цілими полками покидали фронт та засновували і в Італії і в Росії, і Франції, і в Америці свої легіони для боротьби з гнобителем, щоб ляти кров свою за чеську справу, а не ворожу. А — італійці під Австрією? Хіба пташачого молока їм бракувало! Тоді як сотки тисяч італійців згинув, сотки тисяч стали каліками на те тільки, щоб вирвати клаптик італійської землі з під австрійського «добра». — А поляки? І школи свої малі, і університети, і всі уряди були в їхніх руках, і поліцію, свою мали, й намісника свого й міністрів. Авсеж під час війни їх легіони, з Пилсудским на чолі, збунтувалися; бо державу свою хотіли мати та австрійського «добра» позбутися! А словінці? Румуни? Хорвати? Всі вони в порівнанні з нами рай мали. А всі вони були незадоволені, всі вони були нелояльні, всі вони бунтувалися.

І саме тому, що всі вони опір ставляли ворогові й плювали на добра ворожі, мали ті добра, а нині мають свої держави. А найбільш лояльні українці, власне, через своє рабство найгірше на тім виїшли: й тоді нічого не мали, й держави своєї не здобули, а дісталися до рук ще гіршого ворога, й нині нічого не мають.

Не лояльністю здобудемо волю. Не опортунізмом, компромісом, угодовщиною, реальною політикою створимо власну державу. Лише найбільшим опором ворогові, протестом, боротьбою, революцією, війною!

Ось що пише польський ідеолог Дмовскі, духовий керманець польського походження на знищення українців: «у взаєминах між націями немає слухности і кривди, а тільки є сила і слабкість. Хоробрі, придатні до життя народи тільки в боротьбі

вирастають. Нарід удеглий і покійний скорше чи пізніше буде знищений, а удеглистю своєю сам йому допоможе».

Перегляньмо цілу нашу історію, і побачимо, що всі світлі моменти нашого народу, моменти його розвитку, — всі вони трагічні, жорстокі, небезпечні, неспокійні. Княжа доба? — Постійні війни. Козацтво? — Небезпека, сміливі виправи, геройські війни. Хмельниччина? — Постійні бої на протязі літ, тисячі вбитих, кров. Народний пророк Шевченко? Бунт, підпілля, арешт, каторга. Остання українська держава? — Жорстока боротьба на всі фронти, трикутник смерті десятки тисяч вбитих, могили. Революційна боротьба? — Арешти, тюрма, шибениці, розстріли.

Але все це не пішло на марне! Все це живе у свідомості народу, все це творить його історичну традицію, все це творить із нас, етнічної маси, націю, що щораз голосніше домагається своїх прав, і права ті. кінець — кінцем здобуде. Ні одна капля крові, пролита за Україну, ні одна жертва, покладена для української справи, не пішла й не піде на марно.

І коли гине боевик УВО, якого слава буде жити в поколіннях, що будуть на ній виховуватися в любові та посьвяті для Батьківщини, коли він гине за українську справу, то яким правом «лоялісти» підносять крик, що це не потрібна жертва? Чому вони не кричали на весь світ, коли десятки тисяч наших людей гинуло непотрібно на шибеницях од малярських рук під час світової війни? Яким правом «лоялісти» ремствують тепер, що повні тюрми де люди терплять за українську справу, і чому вони не кричали коли австрійські та російські тюрми були повні? Чому вони тепер ремствують, що люди втрачають маєтки за українську справу, а не кричали, коли за чужу справу рівняли наші села з землею та ожебрачували цілий нарід? Чому вони кричать тепер, коли українське підпольне військо вступило в бій із ворогом за українську справу, і чому не перервали собі глотки від крику, коли сотки тисяч українців гинуло в російським та австрійським війську за чужу справу? Все це були непотрібні жертви. Всі ці жертви нашої лояльності її рабства, жертви, покладені для чужих, пішли на марно! Ті жертви були й є не обчислимі. На наших кістках, на нашій кривавій стоні довгі століття цілі держави — польська, російська, австрійська. Колиб ми в тисячній частині офірували це для своєї справи, ми давно були б державним, могутнім народом.

Саме ті часи з нашої історії, коли ми були лояльні, мирні та жили в згоді з ворогами, були нашим занепадом, занепадом нації, неволею тіла й духа. Що зискали ми під Польщею, коли «реальні політики» повели наш нарід на дорогу лояльності та частинних здобутків, на дорогу легальщини, парламентаризму й угодовщини на дорогу мирного співжиття з Польщею? Непомітно ворог замкнув нам 3.000 українських шкіл, 500 церков, сколонізував десятки тисяч гектарів нашої землі ляхськими зайдами, замкнув перед нами державні уряди, сотки українських учителів попереносив до корінних польських земель, а на їх місце спровадив ляхів, замкнув або обмежив вступ до високих шкіл, завів насильну польонізацію цілого краю, здушив культурний, економічний та політичний розвиток народу, ожебрачив населення матеріально, усунув навіть назву «український» та взагалі завів курс «вугеріс»! Що зробили наші «реальні політики» проти того? Виголошували в ляхським соймі промови, яких ніхто не слухав? Писали інтер-

в'язці, яких ніхто не читав? Чому вони тоді не кричали на весь світ про це? Чому вони тепер осуджують перед цілим світом саботажову акцію, що була реакцією проти постійного, систематичного гнету Українського Народу? Чому вони тепер перед цілим світом осуджують акцію УВО, коли йдуть з димом осередки польськості — поміщицькі двори, коли вогонь нищить майно зайців — кольоністів, відстрашуючи інших від поселення? Вони це називають шкідливою для нації роботою? Чому вони не кричали, коли ворог непомітно замкав нам 3.000 шкіл, про що світ не знає, а бідваються над шкідливою діяльністю УВО, бо мовляв, вона довела до замкнення під час пацифікаційної акції українських шкіл, коли про замкнення тих шкіл телеграми пресових агенцій кричали на весь світ, коли українці на всім світі будуть підносити цей факт у своїх протестах! Що зробили вони, щоби забезпечити нарід перед шкідливим знищенням? Складають заяви лояльності?!

Чому українські «лоялісти» замість витратити свої сили на нікому непотрібні соймові промови, інтерв'ю, засідання в комісіях, вибори не витратили їх на — змілітаризування українських мас, на зроблення їх здібними відперти всі ворожі заміри? Тоді при «пацифікаційній» акції люди не далися б спокійно мордувати, тоді пожежа повстання охопила б цілий край, тоді «пацифікаційна» акція не трвала б 3 місяці, але тягнулася б літами без ніякого вислуду, тоді ми змусили б вмікатися до відносин у Польщі, тоді б ми могли й світові диктувати свою волю.

УВО зміряє до національної революції не через згоду, лояльність і співжиття з ворогом, а через постійне революційне кипіння в краю. Органічну волю поставимо на першій місці по досягненні волі. Інакше ворог нам знищить усе те, що маємо. Коли будемо покійними рабами, ворог одним розпорядком скасує і ті рештки, що ще нам залишилися. Він скасує їх так, як уже досі скасував тисячі шкіл, церков, «Просвіт», кооператив; скасував, бо опору ніякого не бачив. І коли його не буде далі, то незабаром і говорити нам українською мовою заборонить як уже счеркнув назву «український», і віру нам відбере, як уже відібрав нам 500 церков. І вижене нас цілковито з нашої землі, як уже десятки тисяч гектарів землі нам відібрав на колонізацію та змусив десятки тисяч людей виїждувати з рідної землі у світ за очі... Він це зробить напевно, коли будемо покійні.

А тому ми рук не складаємо. Пястука ворожого в покорі лизати не будемо. А смерть і знищення будемо поміж його лавами сіяти. Не тільки поодинокими атентатами, але масовими виступами, організованими час до часу, захопимо для ідеї визволення та втягнемо в революційні ряди широкі маси населення. Широкі маси треба цікавити справою революції й волі. «Хто хоче жити не-рабом, мусить не тільки щось любити, але й ненавидіти». Лише масовими виступами, що будуть повторюватися, можна піддержати й плекати постійний дух протесту проти окупанта, піддержувати ненависть до ворога та бажання остаточно з ним розправити. Нарід не сміє звикнути до найданів, не сміє почуватися в ворогій державі добре.

Викличе це реакцію ворога? — Так! Тим гірше для нього. Він власними руками буде тоді поглиблювати ненависть до себе, буде збілішувати кипіння, буде поширювати революційний рух та приближувати остаточно розправу з ним. Кого ворог останніми карними експедиціями оввірів проти

всього, що польське? Членів УВО? Ті й без карних експедицій дивлять ненавистю до ляхів! Саме мирною населенню показав він своє правдиве обличчя та відкрив свої справжні заміри, саме тим із нас, що думали в мирі, в покорі класти шоденні жертви на будову своєї тюрми. Він знищив шораз білш податливий ґрунт для угодовщини, легальщини, лояльності, він убив всякі надії на ласку ворога. Він оправдав революційну боротьбу, оправдав УВО. Нині кожний на власні очі бачить, що колиб УВО була в 100 разів сильніша, ніж є, не так стояли б ми, як стоїмо. Тепер кожний переконався, що УВО це одинока сила українська, якої ворог боїться.

Будуть жертви по наших боці! А тепер не несемо жертв? Ворог живе з нашої кривавиці, ожебрачує цілий нарід, заповнює тюрми, безчестить наші святощі — церкви та могили поляглих за волю, знушається над жінками та старцями, осирочує дітей. В ім'я чого те все діється? Чи не ліпше понести в 100 разів більше жертв в боротьбі з ним за свою будучину та на його знищення? Ніякі жертви не є за великі, коли йде про життя і честь нації. Такі жертви не підуть на марно! Всі наші здобутки, знищені ворогами, відбудемо на волі за 1 день. Але волю мусимо наперед здобути. Ось що нищать поляки в історії своїх підпольних змагань: Важно, щоб був нарід, а не стадо, щоб жила в ньому свідомість, гордість, воля, гін життя й розросту. Повстанці 63 р. не мали ніяких надій, щоби їх шалений крок оплатився, вже не для них, але для батьківщини; авсеж кинулися з мотикою на сонце, бо відчували це добре, що моральний зиск їх чину винагородить всі страхи».

Отже й колиб ми викликали матеріальну руїну, дух нації остане вільний, захоронимо будучність життя нації. Знищимо моральну неволю, яка є причиною й основою всякої неволі. «Раб духом ніколи не підведеться, щоб пірвати кайдани». А тому ми їх пірвемо! Ми ворога здеморалізуємо його безправствами та нашою впертістю, нашим суцільним фронтом, нашим відпором, нашою безоглядністю. Ми стягнемо його у прірву, яку йому викопаємо.

Хто хоче спокою, згоди, миру, хай зречеться віри батьків і хай перенесеться на корінні польські землі. Ми, революціонери, маємо смілість заявити, що не дамо нашому народові звикнути до кайданів, не дамо загинути нації. Ми не можемо дозволити, щоб нація, коли прийде слушний момент до останньої розправи з ворогом, була нездібна до боротьби. Так уже було! Так було в 1918—20. рр. і тому ми програли нашу війну. Бо лише нечисленні зпоміж нас пішли битися за Україну! А тому ми не дамо на поневоленіх українських землях запанувати мирові. Бо спокій, це для нас неволя. А тому,

«Де неволя, хай мир згине
Хай не має муж дружини,
Хай гине на полі плід!
Де тирані та кайдани —
Хай мале дитя не гляне
Весело на чорний світ!
Хай сповне наші села
Сум і дума невесела
Аж здобудем волю знов,
Аж ти Дніпре бистротечний
І ти Дністре наш сердечний
В море влеш ворожу кров.
За наш сором, кров і рани
Помста, помста вам тирані!
Наше пекло вас спалить!»

З А Я В А

Української Військової Організації

до всього культурного світу.

Команда У. В. О. видала на чужих мовах та розіслала до урядів всіх держав культурного світу, як рівнож до різних міжнародних установ, редакцій визначніших чужинних часописів та до поодиноких визначних чужинців заяву такого змісту:

Під час свого недавнього побуту у Львові заявив віцеміністер внутрішніх справ Польщі полк. Перацкі представникам преси, що

а) польський уряд дуже занепокоєний діяльністю „Української Військової Організації“ (У. В. О.), та що

б) маршал Пілсудскі доручив йому виїхати до Львова, щоби на місці вжити всіх заходів для остаточної ліквідації У. В. О.

Ця офіційна декларація представника польського уряду найкраще висвітлює те становище, що витворилося на західно-українських землях, окупованих Польщею.

Після революції та розпаду Російської Імперії та Австро-Угорщини Східня та Західня Україна приголосили себе незалежними державами, згідно з визнанням державами Антанти принципом самовизначення народів. Актом із дня 22. січня 1919. р. майже всі українські землі об'єднались в одну Українську Державу.

Але держави Антанти, нехтуючи волею Українського Народу, рішенням Найвищої Ради з дня 25. червня 1919. р. дали Польщі мандат на військову окупацію Східньої Галичини. Крім того, Польща, підписавши мир із большевиками в Ризі в 1921. р. поширила своє панування також і на інші українські землі—Волинь, Полісся, Холмщину та Підляшшя. В той спосіб осадовилася Польща на західно-українських землях, простором до 140 тисяч кв. кіль., з населенням понад 8 мільонів. Знову Рада Амбасадорів своїм рішенням із дня 14. березня 1923. р. визнала за Польщею право зверхности над українськими просторами.

Українськими землями заволоділа Польща силою, поставивши держави Антанти перед доконаним фактом, а тому вище наведені юридичні акти дали лише санкцію актам насильства й несправдливості, що їх довершила Польща. Ця обставина є одною з причин, чому Український Нарід тих юридичних актів не визнав і ніколи не визнає.

Мало того, Польща, підписавши міжнародні договори, знехтувала і нехтує далі всіма своїми зобов'язаннями щодо українського населення на окупованих землях (статут автономії для Східньої Галичини, права меншостей та ин.). Хоч таке її поступовання є зневагою для Держав Антанти, а все ж воно досі не зустрінуло ніякого спротиву з їх боку, ані з боку Союзу Народів.

Осмілена цим Польща, вирішила силою зденаціоналізувати корінне населення західно-українських земель і з тою метою вжила супроти нього політику гноблення й насильства (ліквідація українського шкільництва, відбір церков, колонізація краю польськими осадниками та ин.).

„Українська Військова Організація“ (У. В. О.), що вийшла з лона Української Армії, яка протягом років боролася проти Польщі й Московщини за незалежність України, вважала за конечне й доцільне для остаточного і правильного вирішення української справи, розпочати чинну боротьбу проти Польщі. Стан війни, який з того часу повстав і триває безнастанно на західно-українських землях, є тим більше тяжким для Українського Народу, бо він бореться також і проти большевицької Росії, що поневолила Східні Землі України.

Польська влада, безсила здусити цей український активізм, запровадила на окупованих західно-українських землях режим повного безправства супроти українського населення. Погроми українських установ, масові арешти і процеси, зааранжовані поліцією, тортури ув'язнених і засуди невинних, карні експедиції війська й поліції стали способами польської політики на західно-українських землях. Цей стан річей безумовно доведе до вибуху, що пошириться на цілу Східню Європу, бо українське питання в Польщі є лише частиною української проблеми, яка зумовляє остаточне й доцільне вирішення цілого комплексу східно-європейських справ.

Тому Команда „Української Військової Організації“ (У. В. О.) заявляє:

1) що всі спроби Польщі здусити визвольні змагання Українського Народу на окупованих нею українських землях є і будуть безуспішні,

2) що великі держави, які віддали українські землі Польщі, несуть відповідальність за грізне становище, витворене Польщею на тих теренах,

3) що всі спроби розв'язати східно-європейську проблему без узгляднення національних змагань України завжди зустрінуть рішучий і чинний спротив Українського Народу, зорганізованого українськими активістами, які будуть боротися до останньої каплі крові за самостійність і соборність Іхньої Батьківщини.

Жовтень, 1930. р.

**Команда
Української Військової
Організації.**

Ляхи про УВО.

Останніми часами польська преса дуже багато пише про УВО. Та здебільша статті ті настільки переповнені ненавистю та брехнею, що дарма шукати там критичного відношення до події: постійні вигукки про «бандитизм», «збірв», наклепи на Команду УВО та на поодиноких членів у злочинстві, службі чужим чинникам, запевнювання про остаточну ліквідацію «бандитської шайки»—все це вже обряд і слухати. Та серед повені тих голосів є деякі, що заслуговують на увагу й українського громадянства; вони вправді не в цілому відповідають фактичному станові, але цікаві тим, що мають на меті, без звичайної лайки й наглядної брехні поінформувати польське суспільство про мету, тактику та історію УВО на підставі української нелегальної преси, судових процесів та опінії і студій державних польських чинників.

Наведемо кілька таких голосів без ніяких коментарів із нашого боку та не вказуючи, в чому помилки помиляються.

«Газета Варшавська» та «Ілюстровани Курсер Порани» в низці статей під заг. «УВО» пишуть так:

«Неначе це діялося вчера, памятаємо кроваві змагання за Львів та Східну Галичину. Ще чути в руках брязкіт гранатів, що летіли на місто. Не так давно перебули ми кроваву муку змагань із армією, залишеною тут нам на тій землі окупантами (!). Здавалося, що по перемозі нашого воєнка наступило заспокоєння, що зліквідовано справ. Однак так не сталося.

Українська еміграція (!) створила організацію, що хопилася методів терористичної боротьби та почала зм'ятти до постійного неспокою в Галичині й одірвання тої землі від зв'язку з цілістю. Різ ясна, що таке відірвання Галичини від одного зв'язку з Польщею не могло відбутися без оружної розправи, а тому блищою метою, до якої УВО рішила йти, є виник оружно повстання українського населення на нашій (!) землі, повстання, зверненого проти територіяльної влади Польщі над Галичиною й Волиню.

Низка процесів, що з різних нагод одбулися проти терористів, дає можливість кинути світло на методи тої злочинної діяльності.

Технічна підготовка такого збройного руху полягає насамперед на широко закрової пропагандивній акції. Метою тої пропаганди є насамперед сіяти ненависть проти Польщі, а далі—вербування членів УВО, головню—зпоміж молоді, яка з натури річі підлягає легко та охоче революційним кличам, швиренням та поглиблюваним злочинною агітацією.

Уже в липні 1920. р. на приказ «Української Стрілецької Ради» Василь Кучабський, Ярослав Чиж та Михайло Матчак творять боеву конспіративну організацію, звернену проти Польщі та поляків, під назвою «Воля», а крім згаданих, на чолі організації станули: Остап Коберський, Дмитро Палів, Богдан Гнатевич, Степан Федак, Ф. Штик та Микола Секрет. Першу познаку життя дає «Воля» 5. вересня 1921. р. Степан Федак стрілив до тодішнього начальника держави, Йосифа Пілсудського, що виходив із ратуші, при чому ранив воєводу Грабоваського, який супроводив начальника.

У другій половині 1922. р. організація прибірає назву УВО і приступає до акції, закрової на ширшу скалю. Той період діяльності позначається численними актами саботажу. Палено стирти, філварки, збіжжя на пні, роблено замах на

поліційців та політичних публіцистів й заповіджено приміювання безоглядого терору супроти тих осіб української національності, що взяли участь у розписаних тоді виборах до сойму й сенату. Терор банд і боївок УВО довів тоді справді до застрашення широких кол українського населення, яке почало здержуватися від виборів. Невидимі й часто невисліджені виконавці стріляли до вїттів та громадських секретарів та палили господарства львівських селян. Преса тих часів переповнена тривожними вістками, що находили з різних сторін краю.

Нарешті падає 15. жовтня 1922. р. вбивчий стріл, од якого гине проф. Сидір Твердохліб. Стріль цей одкрив підпілля. Тоді то в поліційних докозженнях вперше падає кабалстичне слово: УВО.—Тоді то довідались ми про існування Начальної Колегії в особах; військового референта Евгена Коновальця, його заступника Петра Бакоєвича, політичного референта Володимира Целевича, організаційного референта Осипа Навроцького та звязкових із округами УВО Степана Терлецького та Дмитра Гриванівського. На чолі поодиноких команд стояли: Др. Володимир Кузик, Петро Петрик, Володимир Зубрицький, Степан Грива, Антин Дорощ та ин.—По викритті тих подробиць центральна влада організації приступила до реорганізації.

Тимчасом розгромлено УВО на терені Східної Галичини. Численні арешти та зміцнена обережність влади покінчила зі злочинною діяльністю на довгий час. Лише час од часу мають місце замах.

Находить рік 1924. Рік цей позначається зсиленою діяльністю УВО. Рік цей приносить ряд нападів на поштові амбулянси: під Дунаєвом, Богородчанами і двічі під Калушем. У тим самим році гине від вбивчої кулі члена УВО директор української гімназії Софрон Матвієв.

Продовжуючи боеву акцію в 1925. р. урядила УВО напад та рабунк почтового амбулянсу у Львові 27. марта, а потім влім до каси повітового відділу в Долині 18. липня 1925., що був получений із вбивством постерункового поліції Громадкв.

Званий всім замах на куратора Собінського, виконаний боевиками Атаманчуком і Вербицьким 19. жовтня 1926. р. у Львові, потряс до глибини опінію цілого краю, як наймаркантніший із дотеперішніх злочинних актів УВО.

На рік 1927. припадає замах на зрадника Михайла Гука, що його виконав Плятон Полотнюк 17. листопада.

Наступного року, 3. липня 1928. р. боевики УВО Володимир Ординець та товариші виконують напад на поштову філію ч. 13. у Львові, а в березні 1929. р. Роман Мицик і Ярослав Любович виконують напад на грошевого листиря, при чім од кулі Любовича гине Леонард Гаклік.

7. вересня замах на «Гаргі Вєходне».

По вбивстві Твердохліба провідники хороняться за границю. В краю залишилася Краєва Команда, на якої чолі станув зпочатку Павло Меркун, а потім Юліян Головінський, а по його уступленні Роман Сущко.

УВО працює у трьох площинах: а) у законспірованих боївках, б) на терені товариств характеру культурного, суспільного та освітнього, та в) в господарських організаціях. На чолі організації стоїть Начальна Команда, який підтягає шість військових округів, а тим зчерга повітові колегії, тим

знову боївки, початково по 5-ти, а від р. 1922. трійки. Трійка творить секцію (рід), на чолі стоїть росвий, чотири секції творять чету з четаром на чолі, чотири чети творять сотню, а чотири сотні курінь. В 1922. р. з тактичних мотивів поділено роботу в терені на 15 округів військових, обіймаючи також Волинь. Начальна Команда осіла в Берліні; поодинокі команди чинять у Львові, Празі, Ужгороді, Данцігу та Кенігсбергу.

Вербування нових членів УВО відбувається через особисту намову з боку старших членів, яким ті функції доручила влада організації. Важну роль в тій акції має «Сурма». Часопис той падає ненавистю до Польщі та поляків, пропагує революційні ключі боротьби з польською владою з метою визволити землі Галичини й Волині зпід польського державного суверенітету.

Нові члени УВОкладають присягу на револьвер до рук одного зі старших членів, зобов'язуючись до безоглядного послуху приказам закориспорованої команди та піддаючись згорі засудові смерті на випадок зради. Конспіративний характер організації проявляється в т. зв. трійковій системі та в уживанні псевдонімів, під якими укривається правдиві назвиска членів.

Організація провадить курси й вкляли, уряджувані спеціальними інструкторами, що мають на меті впоєння в адептів того злочинного угруповання революційних правил: послуху й заховання тайни, військовости, техніки урядження замахів та тактики заховання при слідстві на випадок арештовання польською владою.

Організація робить засоби зброї та муніції, а рівнож і вибухових матеріалів, та переховує їх в укритті у членів, що заслуговують на спеціальне довіря. Від часу до часу поліція відкриває деякі з тих магазинів.

Назверх проявляється діяльність УВО в уряджуванні нападів на державні інституції, напр., уряди та поштові амбулянсы з метою зрабувати гроші, а рівнож в організуванні індивідуального терору супроти представників влади або осіб запідозрених у зраді чи в ворожій відношенні до УВО, в замаху на редакції польські та москвофільські, далі—в актах т. зв. політичного саботажу, що полягає на паденні державних об'єктів або приватної польської власности та в бомбових замаху. Мета тих актів терору та саботажів—насамперед практичний вишкіл боєвиків та перевірка їхньої тех-

нічної справности, як рівнож революційної нарности, далі—викликування паніки між польським громадянством та в поблизьких державних колах, як рівнож психічний тиск на маси українського населення в напрямі срайно ворожим супроти польської держави.

Акти терору та саботажів мають бути супроти своїх та чужих чинною маніфестацією вигаданих (!) настроїв населення українського проти приналежности східних земель до польської держави; вони мають показати, що те населення не годиться з існуючим тут станом річей, а проявляє чинно своє стремління до визволення. Тим способом намагається УВО викликати заграницею неприхильні настрої що до приналежности Галичини та Волині до Польщі, а тим самим спровоадити небезпеку зменшення земель держави.

Ніяка законспірована організація не може діяти без опертя на злегалізовані товариства та установи. Такими товариствами легально існуючими в нас є: «Українське Товариство помочи інвалідам», «Українське Товариство Охорони Воєнних Могил» та «Комітет помочи українським політичним в'язням». Інституції ті, хоч і з гуманітарними, статутними цілями, майже щодня доторкаються до УВО, стоять у близькій контакт з її членами, нараховують між своїми членами багато симпатиків сепаратистичних ключів, отже, знаменито сприяють поширюванню засад конспірації улегнюють працю та творять знамениту базу в краю. Незалежно від них не менш доброю платформою діяльноти УВО є угруповання такого типу, як «Луг», «Сокіл», «Пласт», які є свого рода військовою підготовкою, а далі—освітні товариства: «Просвіта» та «Рідна Школа», як і різні кооперативи типу «Маслосоюз» (!).

УВО має два нелегальні часописи: «Сурма» та «Військовий В'єсник». Часописи ті дістаються до краю контрабандою та є швидко кольпортовані, передусім між молодю. Легальними органами УВО є насамперед українська преса, скрайно-націоналістичного напрямку.

Політичним боком УВО та її заграничною експозитурою є «Організація Українських Націоналістів», що повстала 12. липня 1927. р. в Празі (!) як еманация до нині існуючих товариств: «Групи Української Національної Молоді» та «Легію Українських Націоналістів».

Інші голоси подамо в наступному числі.

Х р о н і к а.

Вбиття поліцією М. Боднара. Другий огидний морд подібно як із сотн. Головінським мав місце в Заліщиках. Як подає ляхська преса, поліціант Й. Вазик заарештував учня 7-ої класи гімназії Михайла Боднара під замітом саботажу. Під час того, як поліціант його арештував, Боднар... вирвав йому револьвер, але другий поліціант Курин обездляднів Боднара. Боднар ніби то... признався до підпалів. Коли його відводили до тюрми в Заліщиках, він почав... утікати. Поліціант Вадиц застрів його. — Маємо знову «втечу», «виривання револьверу» коли є двох поліціантів, тощо. Без ніякого сумніву маємо тут також до діла з огидним вбивством безборонного чоловіка. — Від тепер будемо ляхам платити однаковою міркою!

Саботажі. В останніх днях вересня видано приказ заперестати саботажову акцію. Нижче подаємо спис саботажів, які мали місце на Західній Україні до кінця вересня. Однак зазначаємо при-

сьому, що вбивство сотн. Головінського та дикі експеси ляхської салдатеки і поліції при карних експедиціях, що навідували і далі українські села й то села, де ніяких саботажів не було, мали той наслідок, що по кількох днях спокою, в жовтні **началися нові акти саботажів**, з одного боку як відплата за польські звірства, з другого щоб показати, що «пацифікація» минається з ціллю й ніколи не зможе припинити саботажової акції. Спис саботажів, що мали місце в жовтні, подамо в слідуєчій числі.

— В половині вересня було намагання підпалу товарового двірця у Львові.

— 19. IX. 6. р. вибухла пожежа в магазинах на личаківським двірці у Львові.

— 22. IX. на шляху Львів-Мости поперетинано телеграфічні дроти, так що повстала перерва на 100 км.

— У тому ж часі поперетинано телегр. дроти на шляху Тернопіль-Бережани.

— Уже в часі карних експедицій поперетинано дроти на шляху Львів—Стрий.

— 16. IX. у Рибнім, пов. Станиславів, згоріла стирта власности Т. Будинського. — у Фразі, пов. Рогатин, згоріло 8 стирт і шопи зі збіжжам на фільварку Стаженського; шкода 100.000 злп.; стирти були стережені, а тому підпалено наперед управителя, від якого вони занялися. — У Ставчанах, пов. Городок, було намагання підпалу стирт на фільварку рим. кат. капітули. — 17. IX. у Нугаві, пов. Львів, згоріло 2 стирти рим. кат. капітули. — У Завидівцях, пов. Городок, незнані справники намагалися підпалити стирти; була стрілянина. — В Ясенівцях, пов. Золочів, згорів дім та крамниця «Стшельца». — В Угринові, пов. Підгайці, згоріла стайня з інвентарем С. Квися. — У Лисівцях, пов. Збараж, згоріла шопи, 200 кіп збіжжа, 200 кірців бураків та одна стирта на фільв. Конопацького. — У Нипчинцях, пов. Тернопіль, згоріла стирта на фільв. Завістовського. — У Городищу, пов. Бірка, було намагання підпалу стирт Воронецького. — У Ностельниках, пов. Бучач, було 3 рази намагання підпалу хоч стирти пильнує постійно поліціант. — У Трибуховій, біля Козови, пов. Бережани, спалено майно кольоніста Слека. — 18. IX. у Красівці спалено 2 стирти на фільв. Островського. — У Бичківцях, пов. Чортків, спалено господарство Марцінова. — У Зуброві, пов. Бучач, було намагання спалення стирт на фільв. Баденього; була стрілянина. — 19. IX. Біля Віциня, пов. Золочів, було намагання підпалу стирт; хоч вартівники стріляли, справники 2 рази вертали. — В Яричеві Новім, пов. Львів, підпалено стогни на маєтку Балтаровичевої; була стрілянина між вартівниками а напасниками. — У Грибовичах, пов. Львів, згоріла стирта на фільварку; шкода 10.000 злп. — В Радичах, пов. Дрогобич, згоріли 3 стирти на фільв. Колішера. — У Дичкові, пов. Тернопіль, згоріли 2 стирти власности Островського. — У Піднамні, пов. Рогатин, підпалено стирту В. Берната. — У Соснові, пов. Підгайці, спалено стирту Чарнецького. — У Білці Золотій, вибухла пожежа зборів, на фільв. Саніги. — У Ходачкові малім, пов. Тернопіль, згоріла 3 стирти на фільв. Ліндера; шкода 28.000 злп. — У Цинівцях, пов. Зборів, згоріло 3 стирти, 48 кіп гречки, 10 фір сіна, стайня з приладдями, власність о. о. Домініканів. — Згоріли стирти на фільварках в Увсі, Затурині, Рудниках. — 20. IX. У Білобожниць, пов. Чортків, згоріла стирта на фільв. Завадського. — У Падиках, пов. Коломия, згоріла стодола зі збіжжам вл. Бовтлера. — У Слободі Золотій, пов. Бережани, згоріли 4 стирти вл. Леховича. — 21. IX. У Любіні Вел. згоріла стирта на фільв. бар. Браніцького. — У Збарані згоріло господарство поліц. інспектора Оберського. — У Романці, пов. Сколе, згорів склад дерева братів Греглів на просторі 1.400 м. довгим та 75 м. широкім. — У Пищатинцях, пов. Зборів, було намагання підпалу стирт, але перед вартою напасники втікли. — В Остапю, пов. Скалат, було так само намагання підпалу на фільв. Залеского; була стрілянина. — У Завалові, пов. Підгайці, згоріло 170 кіп збіжжа власности б. міністра Рачинського. — У Рудках, пов. Підгайці, згоріла стирта вл. Бавма. — У Заліщиках малих, пов. Бучач, було намагання підпалу на фільв. гр. Коритовської; справники втікали перед погонюю. — У Слобідці лісній, пов. Коломия, згоріла стирта і хата кольоніста Шамоти. — Біля Мельниці, на фільв. Юліянівка, вл. гр. Борков-

ського, підкрадалося 3 озброєних людей до 6 стирт; була обоїльна стрілянина між ними а вартою. — У Залузі, пов. Рогатин, згоріла стодола кольоніста Дашевського. — У Голендрах, біля Підгайці, згоріло майно кольоніста Ричая. — 23. IX. У Мицеві, пов. Безд, згоріла стирта на фільв. Догілевського. — У Васючині, стріляли напасники до вартівників стирт. — 25. IX. У Голгочах, пов. Підгайці, вже по пацифікації згоріла стирта Др. Карчика. — У Звенигороді, пов. Борців, кишено 3 ракети на стирти; вартівники стріляли. — У Сухоставі, пов. Збараж, згоріло 3 стирти вл. Рончковського; шкода 30.000 злп. — У Дитятині, пов. Рогатин, згоріла будинки Якубовського. — У Марянци, пов. Тернопіль, згоріла стирта Вшелячинського. — У Вербівцях, пов. Рогатин, згоріла стирта Каспника. — У Бишові, пов. Сокаль, згоріла стирта на фільв. Тарновського. — У Королівці, пов. Товмач, згоріла стирта на фільв. — 30. IX. У Городищу підпалено стодоли зі збіжжам на фільв. Зелінекого; шкода 36 000 злп.; справник стріляв при втечі. — Рівнож на Волині горіли стирти на польських фільварках. І так: в Сільні, повіт Луцьк, згоріла стодола та стирта на фільв. Радзівілла. — У Ліпії, пов. Рівно, згоріла стирта Радецького. — У Скурчїм, пов. Луцьк, згоріли 2 стирти Перетякевича. — В Усичах згоріла стирта Сичевського.

Наслідки експльозії в «Центросоюзі».

Як виглядає польська самооборона? Ми вже в минулім числі звертали увагу, що в тому часі, коли українські революціонери нищать польське державне майно, та майно польських поміщиків та кольоністів, підпіраних державою, поляки, місто скріпити охорону державних об'єктів та майна поміщиків і кольоністів, нищать укр. гуманітарні, культурні та економічні інституції та майно спокійних громадян. Та замітно при тому не так обставина що польські «рицези» користуються при своїх «геройських» виступах охороною поліції, але й це, що вони не признаються до своїх «ли-

царських» вчинків та кажуть, що це... українці палять й нищать своє майно. Та не тільки кажуть але й поліція арештує за польські злочини — українців. Були випадки, коли українець вказав, хто з поляків допустився злочину, і тоді не арештовано винуватця, але українця, що його вказав. Подаємо даліший реєстр «відважних» вчинків ляхів, роблених під охороною поліції:

19. IX. у **Демянові**, пов. Рогатин, підпалено приходство о. М. Лисенка. — У **Озирній** пов. Зборів, підпалено стіжки о. Яновича. — 20. IX. У **народній школі** кн. Льва, у Львові, підложено бомбу, яка знищила частину будинку; друга бомба не експлюдувала; арештовано... українців А. Савчука та його брата. — У **Глубичну Вел** спалено 2 стирти соломи о. М. Винницького. — На **Левандівці**, під Львовом, вибито шиби в «Рідній Школі», захоронці, кооперативній крамниці, та в помешканні учителя Манька. — 24. IX. підложено 2 бомби під **монастир** о.о. Студитів на **Знесінні** під Львовом; одна бомба вибухла та не вчинила шкоди, друга не вибухла. — У **Радиличах**, пов. Дрогобич, кинено 2 бомби до укр. кооператив; бомби не вибухли. — До читальні «Просвіти» в **Збоїснах**, під Львовом кинено бомбу, що завалила одну стіну; арештовано... українця Л. Гошовського. — У **Дарахові**, пов. Тереховля, поляк Ян Тарнович кинув гранату між людей, що молилися на цвинтарі та ранив 12 людей; дуже «геройський» вчинок! — 26. IX. підпалено митрополіччі бараки в **Галичі**; згорів один барак; пожежу погасив «Сокил». — 2. X. підпалено пластовий табор на **Соколі**, біля Підлютого. — У **Львові** кинено бомбу до «Центросоюзу»; здемольовано урядження та знищено частину товарів. — 26. IX. У **Збоїснах**, пов. Львів, кинено бомбу до «Просвіти»; вибух знищив одну стіну та урядження.

Польські репресії. У **Станиславові** розв'язано 22. X. народню школу ім. М. Пашкевича. — 22. IX. розв'язано гімназію «Рідної Школи» в **Рогатині**. 27. IX. розв'язано укр. гімназію в **Тернополі**. — В тім часі опечатано укр. гімназію в **Дрогобичі**. 26. IX. розв'язано організацію «Пласт» на цілому просторі Сх. Галичини. — 3 кінцем вересня замкнено в **Перемислі** націоналістичний орган «Український Голос»; редакторів виарештовано а льокаль опечатано.

Карні експедиції. Польська влада вислала в другій половині вересня поліційні та військові карні експедиції до Східної Галичини. Ті експедиції мають на цілі стероризувати українське населення в передвиборчій періоді, щоби воно не важилося голосувати на українські листи. Експедиції всюди нищать приватне майно спокійних громадян та українських установ, побивають масово людей, катують навіть старців та вагітних жінок; населення втікає в ліси. Що польській владі ходить передусім про стероризовання населення з огляду на вибори, а не про здушення саботажів, свідчать з одного боку обставина, що експедиції приходять й до таких сіл, де ніяких саботажів не було, та що катуючи людей, кажуть їм голосувати на Підсудського, а з другого боку, що якраз карні експедиції, що тревали й по закінченні саботажової акції, спричинилися до нової саботажової, одвєтної акції. Далі слід звернути увагу на оте: карні експедиції, по виконанні діла знищення, змушують громади підписувати заяви, що експедиції поводитися по людяному, за все платили, тощо. Щодо розгромлення карними експедиціями укр. інституцій, то

польська преса голосить, що це роблять... самі українці; знову влада ляхька конфіскує укр. часописи з описом вибриків експедицій; що більше, заявляє офіційно чужимням кореспондентам, що карні експедиції вже покінчилися. Міжтим експедиції тревують до нинішнього дня, і можемо з певністю твердити, що будуть тревати аж до самих виборів. Пропагандивний відділ УВО розсилав по цілому світі так до українських, як і чужинних редакцій, докладні описи діланья карних експедицій в поодиноких укр. громадах. Тут обмежимося голим реєстром місцевостей, де були карні експедиції.

16. IX. прийшли карні експедиції 14 п. уланів язловецьких до сіл **Підберізець**, **Гаїв**, **Германова** та **Яричова Старого і Нового**; рабували населення та побивали людей до смерті. — 18. IX. прийшла карна експедиція 9 п. уланів до **Нурівця**, які відмовилися давати варту до поміщицьких стирт. — 21. IX. кількатор поліційнтів та військо виїхало на карні експедиції до тернопільського повіту; демольовано укр. приватні дома та інституції. — 22. IX. 40 поліційнтів в **Кушновичах**: замкнено «Луг» «Пласт», «Сокил» та кооперативу. — 23. IX. карні експедиції в повітах **Підгайці**, **Бібрна**, **Бережани**; нащення укр. установ, побой людей. — Карні експедиції уланів в **Нурівцях**, **Сноморохах**, **Прошовій**, **Ходачкові малім**, **Гиновичах** і **Сливіцях**. — Населення **Голгочі** втікло в ліси. — 23. IX. поліц. експедиція в **Довжанці**. — 19—27. IX. експедиції в **Ходорівщині**, в сєках: **Загірочно**, **Добрівляни**, **Городище**, **Отиневичі**, **Дуліби**, **Васючин**, **Сухрів**, **Молотів**, **Молодінче** та ин.; рабунки, побой, нищення. — 24. IX. карна експедиція в **Петрикові**; понищено установи, побито людей, знущання над старцями; селянам нищено будинки та майно. — Експедиція в **Мишковичах**. — 25. IX. карні експедиції в **Пропятині**; люде втікли до лісів. — Далі в **Кутнівцях**, **Мишовичах**, **Луці вел.** та в **Сушині**, пов. Тернопіль. — 25—28. IX. експедиції перейшли через села **Збарашни**: **Нове село**, **Сухівці**, **Шельпаки**, **Шили**, **Добромірна**, **Гуцанна**, **Лозівна**, **Снорики**, **Лисиничі**, **Красносільці**. В Тернопільщині, у селах: **Мишулицях**, **Кривках**, **Ладичинах**, **Прошовій** (по раз другий). — 26. IX. 50 поліційнтів в **Яворові** на експедиції. — Тогож дня експедиція в **Ходорові**. — Далі в **Тонах**, та в **Чорторні** і **Чернилові руському** в Тернопільщині. — 27. IX. швадрон 14 п. уланів у **Ставчанах**, пов. Городок. Другий швадрон в **Бартатові**. — 28. IX. кавалерія в **Пархачі**, пов. Сокаль. — 30. IX. експедиції в селах: **Вовче**, **Горохівці**, **Яксманичі**, **Седлиська** та ин. — В Тернопільщині в **Ладичині**, **Мишулицях** і **Кривках**. — В **Купчинцях**, пов. Тернопіль, були чотири карні експедиції: 11. IX. 6 полк. арт., 22. IX. 150 поліційнтів, 29. IX. ескадрона 9 п. уланів, в жовтні знову улани.

Масові арешти. Крім карних експедицій, яких із за браку місця в тім числі не можемо помістити, відбуваються в цілому краю масові арешти. Подрібне зіставлення їх подамо в слідуєчій числі. За значимо нині, що й при арештах ляхи послугуються брехнею: їх часописи доносять про найдення при ревізіях крисів, короткої зброї, ручних гранатів, пороху стрільничого, скриньок вибухових матеріалів, ножиць до перетинання дротів, стосів нелегальної літератури, та ин. Розуміється, все це брехня. Противно, в багатьох випадках ляхи самі підкидають різні річи, щоби була причина до арешту.

Передавайте в рук до рук, з хати до хати!
Ховайте «СУРМУ» перед ворогами, бо це нелегальний орган!

Ціну 30 сот.
Проситься складати в краю «наш»
„Політичних В'язнів“

СУРМА

Орган

Української Військової Організації.

Ч. II — 12 (38—39)

ЛИСТОПАД—ГРУДЕНЬ.

1930

До Українського Громадянства.

Історичні приклади незалежнення поневоле-них народів вказують, що лише глибока національно-державницька свідомість та настирлива воля до самостійного життя забезпечують перемогу в боротьбі за права на життя і свободний розвиток. Головним же засобом звільнення від кайданів неволі є організовано-революційний спротив ворогові, поставлення супроти гнобителів сили свого активного духу, пересякненого ненавистю до ворожого та любовю до рідного, і жертвенна готовість офірувати все для волі нації.

Під час недавньої нашої боротьби найкращі сили України власне так розуміли шляхи національного визволення й методи боротьби проти відвічних ворогів нашої Батьківщини та віддали за неї свої сили, кров і життя. Однак не судилося активним борцям за волю народню побачити шастливих наслідків боротьби. Україну знова кинено під ноги її ворогів, а збройну силу її зліквідовано.

Ще недавно на широкіх ланах наших розгорілася велична епопея боротьби не на життя, а на смерть, а вже в багатьох слабодухів тимчасові невдачі стерли пам'ять про цей великий час; що більше, охопила їх зневіра в доцільність дальшої боротьби та у власні сили. Наша сучасність ясна виявами духової хвороби, ознаками якої є пасивність, стремління принатуритися до існуючих окупаційних режимів і що найвище бажання використувувати їх в ім'я дрібязкових, безвартістних, з загального національного погляду, придбань та інтересів. Використовуючи ці вияви суспільного безвілля та короткозорого егоїзму, московсько-польська окупація брутально придушила живе ество нашої Нації.

Здавалося, що прийшла нова руїна, і Батьківщина нашої судиться знова стати широким перекотиполею для безкарного ворожого визиску, гноблення та знущання. Але трагедія минулого не в усіх відняла віру в кращу будучину нашого краю та волю до боротьби за свої права. Знайшлися сили, що перебрали на себе дальшу визвольну боротьбу, змінивши лише її методи. На українських землях почали творитися революційні конспіративні організації, які непомітно, але певно підточують силу ворожу і приправляють ґрунт до загального народнього зриву в формі всеукраїнської національної революції.

На Західній Українській Землях ті сили вже від років згуртовані в «Українській Військовій Організації». Зродившись в атмосфері деморалі-

зації та політичної розпороченості суспільства на Західній Україні, після невдач минулого — УВО поставила собі наступні завдання:

1. Зберегти активні традиції української армії.
2. Підготувати молоді кадри, які б були спроможні виконати свою історичну місію в майбутній боротьбі за нашу волю.
3. Активізувати й милітаризувати народні маси, щоби тм способом приправити їх до майбутньої національної революції.
4. Утворити революційно — конспіративну силу, яка б стояла на сторожі інтересів Українських мас та була б їх местником за насильства та гноблення польської окупаційної влади.

Ці завдання випливали з непохитного переконання, що в умовах польської окупації, яка завданням своїм ставить цілковите поневолення і знищення нашого народу, неможливо сподіватися мирного й нормального розвитку — політичного, культурного та господарського, а тм більше розраховувати на підтримку польської окупаційної влади. Тому УВО ніколи не включала так зв. «реальної політики» в коло своєї компетенції, справедливо добачаючи свою головну й виключну місію в підготовці цілковитого звільнення від польської окупації яке єдине зможе забезпечити вільний розвиток і благодут краю.

Кількорічна діяльність УВО, до якої прикута напружена увага польської влади та яка по цілому світі голосить запеклу боротьбу українства з польськими найздниками, шире узнання її з боку широких верств української суспільности свідчать про те, що шляхи УВО не хлибі але виправдані жорстокою дійсністю, в якій встояти можуть лише духи, з волею до боротьби за своє право і життя.

Переводячи свою революційну працю, УВО завжди була переконана, що її діяльність іде в темпі з загальними настроями народніх мас на Західній Україні та відповідає їхнім безпосереднім практичним інтересам. Бож і в ділянці економічно — культурній придбання можливі лише при умові існування підпольної боево — революційної сили, яка буде постійним пострахом для окупантів. І коли б на наших землях такої сили не було, то наша національна дійсність була б ще більш трагічною, тяжкою і безнадійною, бо бракувало б їй активних та революційних імпульсів, якими живляться найсвідоміші елементи краю, та для створення яких УВО приклала багате старань, розуміючи, що лише

на тлі цього активізму можлива боротьба з польським наступом на наш край.

Останній хаяцький польський терор під час якого розперезана солдатська підсудчина одним своїм свавільним махом знищили багатлітні економічно-культурні придбання Українській Нації зайвий раз доводить правильність визвольної політики й тактики УВО. Всупереч заявам польської влади про те, ніби погроми українства завинила саботажна і терористична акція УВО — остання твердить, що урядові погроми є виявами плянної акції поляків, зверненої до поступового матеріального винищення та духового знесилення українських мас, та яку поляки проводять од самого початку окупації різними способами. Що більше, погроми ці стали можливі лише тому, що українська суспільність не в стані була ще насьогодні поставити їм могутнього революційного спротиву.

Наколи такі заяви були потрібні й корисні полякам для того, — щоб замаскувати свої справжні руйнівницькі завдання й одночасно дискредитувати в очах українських мас УВО, то подібні закиди з боку представників української суспільності впрост неймовірні, бо впливалиб або з неусвідомлення справжніх шляхів нашого визволення, або зі злісного бажання нанести йому шкоду. Однак такі закиди мали місце і авторами їх були відповідальні чинники українського громадянства — що претендують на його провід — та достойники церкви на Західній Україні.

Декларація політичних партій Західної України, видана з нагоди польського терору бльоком УНДО, УСРП і УСДП, та становище преси тих партій до сучасних подій є явищами, яких УВО не може замовчати. Національним обов'язком краевого політичного проводу було зорганізувати навколо себе українську суспільність із метою активного захисту своїх прав та народного майна, створити атмосферу духовної єдності і виступити на міжнародному форумі з авторитетним протестом проти польських насильств та порушення договірних зобов'язань. Лише така постава партій дала б можності корисної капіталізації подій та відповідала б гідності взятих на себе зобов'язань правного політичного заступництва народних мас на Західній Україні.

Між тим нічого подібного партії не зробили і не знайшли для себе інших рішень у цей відповідальний мент, як застосувати до подій тактику пілатових «умитих рук» та звернутися з закликами на адресу УВО. Заодіплені безпідставними надіями на можливість провадження так зв. «органічної праці» в жорстоких умовах польської окупації здеморалізовані постійною звичкою приладнюватися до окупаційного режиму та що найвище — скаржитися, але ніколи чинно й одверто поборювати його, партії своєю поставою до подій лише спричинилися до підсилення позицій окупантів і дали їм зайвий аргумент для їх провокативних тверджень, ніби революційна боротьба на Зах. Укр. Землях не користується підтримкою широких мас населення та є безвідповідальним виявом окремих одиниць.

Булоб далеко краще, коли б партії замість осуджувати в заявах українську революційну діяльність, звернулися з закликом до культурного світу проти польського терору, й тільки проти нього! Наші внутрішні коракунки можна було залишити на пізніше. Наслідки такого заклику не тільки за границею, але й у самому краю булиб далеко інші, ніж, ті, що мали місце по партійній декларації. Бо декларація лояльності партій, виявила тільки

їхню слабкість, й як раз прояв тої слабкості використали поляки не тільки для дискредитації українського руху за границею, але і для сиріплення терору в краю, терору, який не оминув і тих партій, що складали заяви лояльності; позаарештовано численних партійних діячів, позамікано партійні льокалі та унеможливлено всяку діяльність партій, як раз це найліпший доказ неправильності протисаботажної заяви партій.

Та правда, що розвиток і добробут нашого народу можливий лише в умовах цілковитого звільнення від окупацій наслідком напруженої, запеклої і тривалої боротьби, але ніколи наслідком компромісів, правда, за яку лягли тисячі найкращих синів нашої землі, і яка починає бути зрозумілою широким народним масам по 13 роках визвольної боротьби не може бути засвоєна тими чинниками, які тепер вважають себе за — провід нації. Якими ж жалюгідними, беззмістовними та даремними видаються заклики тих чинників до народної маси — «об'єднуватися біля свого національно-політичного проводу!» Бо політика хитання між революцією й угодовщиною, політика постійної розгубленості та дезорієнтування, яку провадять партії, ніколи не приєднає до себе мас, що більше — спричиниться лише до розриву з ними.

Не менш помилковою виказалася постава і краевого церковного проводу до польського терору та сучасних умов окупації серед — яких живе, терпить і бореться Український Нарід. Наша національна церква мусить бути тим чинником, у якому народні маси черпатимуть дальші сили для боротьби за свою будучину та віру у свою правду. В завданнях краевого духовенства лежить виціплення масам почуття своєї національно-релігійної правди та моралі, базованої на тлі активізму, але не на засадах непротивлення злу. Такий власне вплив на визвольну боротьбу виказувала свого часу і польська церква та її духовенство, в якому народні маси польські бачили активних провідників батьківщини під час змагань за незалежність.

І тоді коли десятки нашого духовенства того духовенства, яке грало досі світлу ролу в нашій визвольній боротьбі були катовані до смерті польською солдатською саме за свою активну діяльність в українських масах, отже за те, що не унаваляв засади «непротивлення злу», коли українське духовенство всіх чинів та визнає поза границями Польщі піднесло рішучий протест проти катовання населення, а зокрема священників, коли заграниччя втерпляче чекала голосу найвищою церковного проводу, — не було до речі в пастирським листі церковного проводу остерігати українську молодь перед українськими підпольними організаціями та осуджувати українську революційну діяльність. Це не був час на виміну поглядів між нами та на завдання науки нашій молоді. Бо використали це тільки поляки у своїй заграничній пропаганді для виправдання свого терору і для дискредитації Українського Народу, а зокрема його революційної організації. Можна поважно сумніватися в тім, чи згаданий пастирський лист спричиниться до побільшення авторитету церковного проводу серед національно усвідомлених мас Західної України.

УВО не може також оминати без уваги відношення до краєвих подій з боку групи А. Лівницького, що претендує на ролу Уряду «УНР». Згадана група, якої ролі прихвостня польського імперіалізму давно відома українському громадянству, не раз допускалася в відношенні до Західної Ук-

раїни та частини єдиного Українського Народу, що ці землі заселює, виявив ганебного зрадництва, хоч і замаскованого різними гарними фразами. Погромна акція поляків і зв'язані з нею інтерв'ю А. Лівницького, виступи п. Шульгина за кордоном та декларації офіціоза Групи — «Тризуба» наявно виказали юдину ролу унерівщини, що стоїть на послугах підсудчини. Виследи десятилітньої праці унерівщини на ділі обмежуються до того, щоб за кордоном обліжувати Польщу, твердити, що українці в Польщі добре живуться та що акція УВО — це або большевицька, або німецька інтрига. Діяльність унерівщини це безперервна компромітація наших революційних змагань за відновлення нашої державності.

Останній терор Підсудського на Західній Україні повинен знищити всяку прихильність до Польщі і в найбільших оптимістів, що чесно ще врили в бажання Підсудського відновити українську державу над Дніпром, бо цей терор показав, якими методами послуговалася б підсудчина на випадок свого походу на Україну.

Краєві події виказали не тільки правдиве обличчя «українських союзників» Польщі, але й «союзників» Москви — «українських» комуністів. Із революційними фразами на устах та маючи великі фонди, видерті в вигляді податків од українського селянина та робітника, вони, що досі не спромоглися ні на один революційний вчинок, з нагоди останніх подій не знайшли нічого кращого, як початково вислати діяльність УВО на свій рахунок, а потім (на наказ «з гори!») осуджувати саботажну акцію та осуджувати УВО як «союзника польського фашизму». Та ліпшого союзника в поборюванні УВО від большевиків (побіч унерівців) було б тяжко знайти польському фашизмові.

Заслужують ще згадки й словесні революціонери з «Оборони України». Вони правда і проти Польщі, і проти Москви, і (на словах) за революцію, але при тому не оминають ніякої нагоди, щоб і найбільш негідними способами поборювати УВО. Самі досі не тільки нічого не зробили для революції, але й не думали робити, що більше, навіть не сказали, що і як мають інші робити, а проте поставили собі за ціль дискредитувати одиному революційну організацію на Західній Україні. І саме в тому її ганебна робота.

Наведені прикря вияви незрозуміння сучасних завдань та нашого місця в подіях майбутнього, вказують на ті труднощі, в яких переходить і переходитиме боротьба за наше визволення. Однак вони ніяк не зменшують глибокого переконання УВО в доцільності й немінучості тих ідейних гасел та метод боротьби, носієм і реалізатором яких вона зивляється. Справа українського визволення була почата боротьбою. Ріжні причини перешкодили нам виконати нашої історичної місії. Але час поновних змагань наближується; тоді то знова нашу долю рішатимуть зброя жертви й кров. До того мусимо бути готовими, памятаючи,

що від праці сучасного залежатиме і доля майбутнього. Це ж майбутнє досягнемо не льобляним принатуриванням до окупаційних режимів, але чинним їх поборюванням; не зверненням цілої уваги лише на практичні господарські здобутки для краю, які при нашій безборонності можна кожної хвилини знищити безкарно, як це мало місце при останніх подіях, але і вмінням створити силу для їхнього захисту; не проповідуванням милосердя та непротивлення злу, але пересякненням народних мас почуттям жагучої ненависти до ворогів та волею до їх знищення; не психологією нікчемного мішуря, закоханого в дрібязкові здобуття та унікаючого жертв, але сталевим духом національного активізму та офірності; не розшошенням наших сил, але створенням залізної когорти революційних сил, здібних поковати воєрога і в підпольному, і в одвертому бою. Такий заповіт лишила нам пролята кров наших національних мучеників!

Мімо всіх несприятливих обставин УВО стверджує, що її ідейна та практична праця глибоко запада в душу народню і дає відповідні овочі. Ця свідомість підсилює УВО в готовості продовжувати дальшу боротьбу проти окупантів.

Польща своїми середньовічними методами нищення українства недосягне бажаних наслідків. Страх репресій впливає лише на духових нікчем, але в народній гущі насильства витворюють ще більш сприятливий ґрунт для розвитку революційної думки та революційних методів боротьби. Карними експедиціями та катуванням невинних ляхи не знищать УВО, і не підірвуть довіря до неї мас; УВО репрезентує визвольну ідею, яку через катування не можна видерти з мільонів українських сердець. Уже найблищий розвиток подій на ЗУЗ доведе, чи справді, варварські насильства знищили могутню потугу українського революціонізму опертого на народній волі до самостійного життя.

Переживаємо тяжкі перехідні часи підготовки нашої Нації до великих іспитів і завдань. Нарід наш стоїть на роздоріжжі багатьох шляхів, з яких одні ведуть до загибелі другі до визволення. Але віримо в здоровий розум народу нашого при виборі правильного шляху, хоч би найтяжчого і кривавого. Він єдиний приведе нас до досягнення найсвятішого ідеалу, якому служить УВО: створення Самостійної Соборної Української Держави.

Обов'язком всіх тих, у кого бється українське серце, хто до щенту не здеморалізувався в отруйливій атмосфері угодового легалізму, підтримати УВО в її нерівній й тяжкій борні. У вірі в цю підтримку УВО знаходить для себе джерело моральних сил для реалізації своїх завдань.

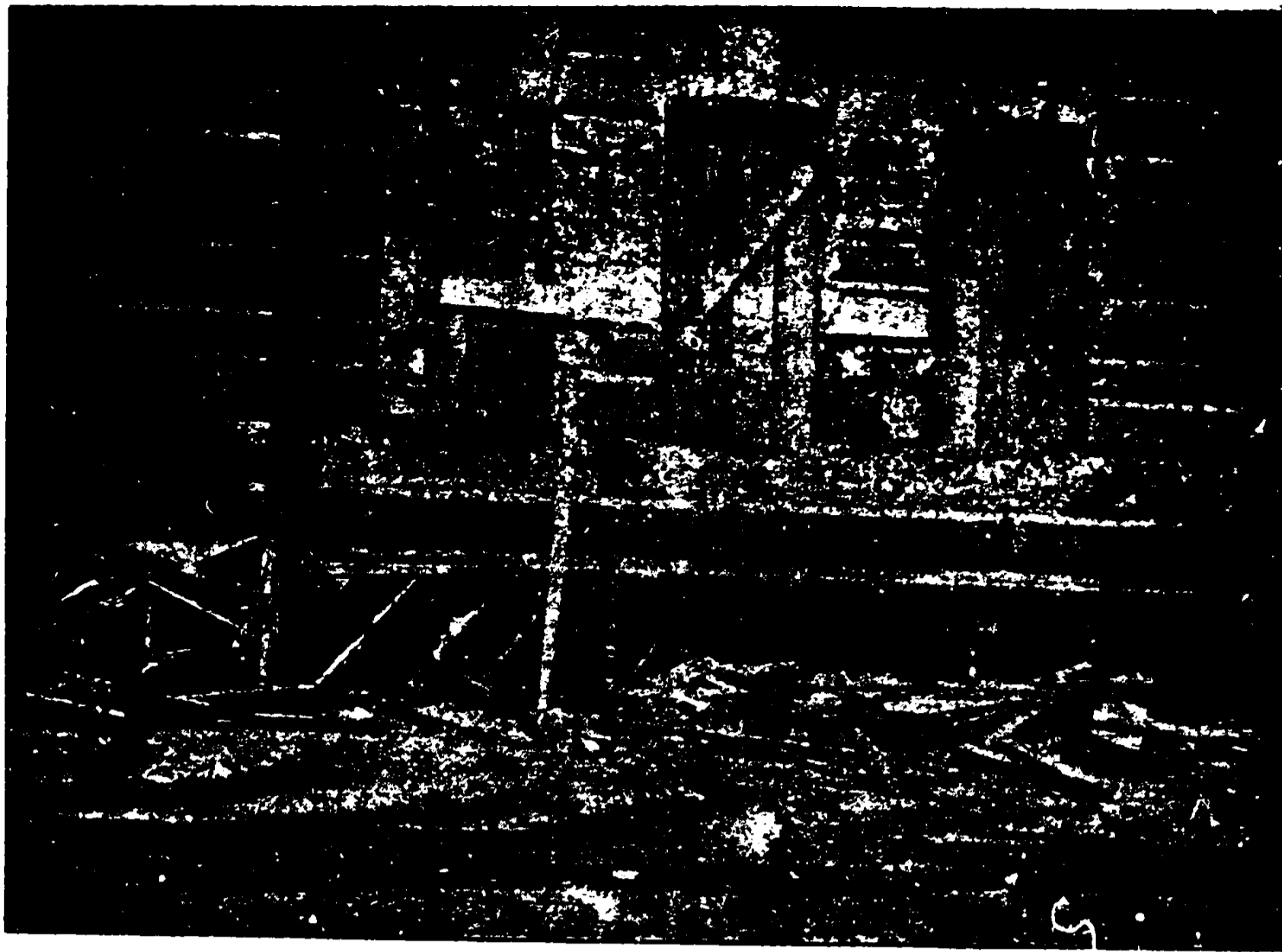
Команда
Української Військової
Організації.

Протестна акція заокеанських українців.

(Частинний звіт на підставі матеріалів, одержаних до 30. XI. 1930.)

Ще заокеанські українці не закінчили протестної акції, яку вели проти засуду польського суду в процесі за замах на «Таргі Вєходне», коли прийшов із Європи залик розпочати протестну акцію проти польського терору в зв'язку з «Пацифікацією» Східньої Галичини. Заокеанські українці приступили до плянної та широко закресленої

протестної акції; крім поодиноких організацій і товариств, що вислали протестні телеграми до різних міжнародних чинників, організовано по різних місцевостях масові віча та демонстрації й походи, на яких промовляли, крім українців, також і чужинці; з віч тих вислано також телеграми до міжнародних чинників із домаганням вплинути

Українська Краєва Центральна Кооперативна Організація «Центросоюз» у Львові на другий день по вибуху бомби 3.—X. 1930.

на нечайне припинення польського терору та вислати міжнародною комісією до Східної Галичини для перевірки справи на місці; українська преса за океаном заповнена оригінальними матеріалами з польського пекла, при чому деякі статті писані англійською мовою; крім того, численні відомості подає чужинна американська преса: з одного боку — повідомлення своїх кореспондентів, що були свідками польської «нацификації», з другого — статті визначних публіцистів, що займають позицію до польського терору, повідомлення про протестну акцію українців, тощо.

Заокеанські українці підходять до акції протесту, яку ведуть без ніяких ілюзій. Так, напр., «Свобода» орган, «Українського Народного Союзу», з 13. X. 6. р. в ч. 238, завиваючи до розпочаття протестної акції, пише:

«Протести — це робота, обчислена на далеку мету. Ні Вашингтон, ні Ліга Націй не зроблять цілком певно ні одного кроку, щоби припинити переслідування українців з боку Польщі. Українському народові під Польщею великої користі з того не буде. Та вони всеж таки підкопують довіря до Польщі й її престиж як держави, а це сприяє Америку давати Польщі більші позички, хіба таку жебранину, як тих 3 мільони, які вона має тепер дістати. До того треба пам'ятати, що всі ті протести будуть взяті колись під розвагу, коли справа наша стане більш актуальною на міжнароднім ґрунті. Та найбільшу увагу треба звернути на те, щоб всюди, де тільки відбуваються віча чи листопадові свята, були поміщені в американських газетах звітлення про те, що діється на наших землях. В той опосіб поширимо пропаганду за українське ім'я і наші державницькі змагання».

1. Протести поодиноких українських організацій.

— «5-ий Конгрес Об'єднання Українських Організацій в Америці» вислав 23. X. 6. р. великі телеграми до 1) Генрі Стімсона, секретаря стейту (міністра закордонних справ) у Вашингтоні, 2) Е. Друмонда, генерального секретаря Ліги Націй у Женеві, 3) А. Бріана, мін. закород. справ у Парижі, 4) Р. Мек Доналда, прем'єра в Лондоні, 5) Апостольської Столиці в Римі 6) до редакції час. «Ді Менчестер Гардіан» у Менчестері, Англія.

В телеграмах домагається інтервенції в справі припинення польських знущань, поповнюваних над українським народом й назначення міжнародньої комісії для безсторонного розсліду причин і наслідків польського терору в Галичині.

— «Український Робітничий Союз» вислав довшу телеграму до держ. секретаря Стімсона, прем'єра Мек Доналда та до Ліги Націй.

— «Український Народний Союз», Джерси Сити, що об'єднує понад 25.000 українців, вислав дня 25. X. 6. р. велику телеграму до секр. Стімсона, Вашингтон.

— «Український Демократичний Клуб» в Нью-арку вислав протест до конгресмена Hartley а. а копію до губернатора Carson а і майора Нью-арку Congleton а.

— 30 українських організацій в Скрентоні, Па. вислали 22. X. 6. р. до Вашингтону та Ліги Націй довшу протестну телеграму.

— «Товариство Жіноча Поміч» в Скрентоні, Па. вислало 26. X. 6. р. телеграми до Стімсона, сен. Бори та Ліги Націй.

— «Американсько-українська політична Ліга пов. Ланаванні», Скрентон, Па. вислала протест до Вашингтону, Ліги Націй та сен. Бора.

— «Український Допомоговий Комітет», централь, 12 укр. товариств, вислав 25. X. 6. р. телеграми до Стімсона, Ліги Націй, Мек Доналда, Бріана, Р. Бордена в Канаді. Протест вмістили всі місцеві американські часописи.

— Телеграфічні протести вислали до Стімсона такі українські товариства кожне зокрема: «Товариство американських горожан «Міллениум», Нью-арк, Н. Дж.; Тов. «Боротьба», Клівленд, Ог. Тов. «Згода», Мінн.; Відділ «Оборони України», Вунсакет, Р. Ай.; Відділ «Українського Робітничого Союзу», Сент Джансвил, Н. Й.; Тов. ім. Шевченка, Кемден, Н. Дж.; Брацтво св. Михаїла, Кемден; Відділ «Провидіння», Кемден; Відділ У. Р. Союзу, Кемден; Сестрицтво Непорочного Зачаття, Кемден; Брацтво Серця Ісусового, Кемден; Греко-кат. церква Михаїла, Кемден; «Український Просвітний Клуб», Кемден; Відділ «Оборони України», Бостон, Масс.; Українська Православна церква, Пасейк, Н. Дж.; Відділ УРСюзу в Гінс-

дейл; Відділ УРСюзу в Матапан, Масс.; Українська греко-католицька церква в Штуттебургу, Па.

— Телеграфічні протести до Стімсона та Ліги Націй вислали такі українські товариства і організації (кожне зокрема): «Союз Української Молоді», Нью-арк; «Українське Жіноче Запозомогове Товариство», Шикаго Іл.; Українська греко-католицька парохія, Скрентон, Па. Відділ УРСюзу, Голінок, Масс.; (поміщено в місц. амер. часописі: «Голінок Дейлі Тренскрипт»); 8 українських товариств в Тейлор, Па.; «Український американський горожанський клуб» Нью-Броневик, Н. Дж.; Відділ «Оборони України», Філадельфія Па.; «Січ» та інші українські товариства в Шикаго, Іл.; Відділ «Оборони України» і Відділ УРСюзу в Шикаго-Борнсайд, Іл.; Відділ УРСюзу, Іст. Шикаго; «Товариство бостонських українців» в Бостоні; Українська греко-католицька церква, Скрентон, Па.; Українська народна церква, Скрентон, Па.; Українські організації в Елмайра Гайтс, Н. Й. (про протест писали місцеві американські часописи), «Українсько-американський горожанський клуб» у Вест-Вервик.

— Телеграфічні протести до Губера вислали такі товариства (кожне поодинокі): «Відділ УРСюзу, Бридж Порт, Конн.; Греко-католицька церква Карнеджі, Пен.;

— Телеграфічні протести до Ліги Націй вислали такі товариства (кожне зокрема): Збори об'єднаних громадських і церковних організацій в Кемден, Н. Дж.; «Український американський Клуб», Ром. Н. Й.; «Українська Громада», Френклін, Па. (писала про це місцева американська преса); Українська Громада» в Матапан.

— Уряд «Провидіння», Філадельфія, Па. велікого запозомогового укр. товариства вислав 17. X. 6. р. протест до Губера, Вашингтон, сен. Бора, держ. секр. Стімсона, та амбасадорів В. Британії Франції, Італії, Японії та Німеччини.

— Єпископ І. Теодорович, в імені української православної церкви в Америці, вислав протест до Ліги Націй і секр. Стімсона, а далі листи до єписк. Менінга в Нью-Йорку і до кантерберійського архієпископа, прimate Англії.

— Греко-католицька церква у Спол. Державх вислала до Апостольської Столиці, Рим, телеграму, підписану всіма греко-католицькими священниками в Спол. Державх.

— 27 українських товариств у Вількс Бері Па. вислали телеграфічний протест до Ліги Націй, Вашингтону і Лондону.

— Греко-католицька парохія в Анг'ставн, Ог. вислала протест до Вашингтону, Ліги Націй, Риму, і правителів В. Британії, Італії та Франції.

— Українські товариства в Сасеро, Іл. вислали збірний протест до Стімсона Мек Доналда та Ліги Націй.

— Греко-католицька парохія в Гартсф'єрд, Конн., вислала 1. XI. 6. р. телеграфічний протест до Ліги Націй, Апостольської Столиці та до урядів Спол. Держав Америки, В. Британії, Франції, Німеччини, як рівнож до польського амбасадора Філіпповича.

— Збори об'єднаних товариств і брацтв в Сент Луїс вислали 26. X. 6. р. телеграми до Стімсона, Ліги Націй та Мек Доналда.

— Виконавчий Комітет «Українського Робітничого Союзу» вислав 13. XI. 6. р. протестну телеграму до конгресу організації «World alliance for International Friendship through the churches» у Вашингтоні.

2. Радіо, виклади, походи демонстрації.

— Радіова станція WIZ в Нью-Йорку: Довел Томас з «Літерарі Дайджест» подав дня 19. X. точні відомості про арешти в Галичині, а зокрема, що забито палками українського священника.

— Радіова станція WHAM в Рочестері: І. XI. 6. р. про польські звірства говорив по радіо Мирослав Січпеський.

— 23. X. М. Січпеський говорив про краєві події перед американською публікою в «Verith Kodesh Temple» в Рочестері.

— 2. XI. 6. р. українці в Асторії устроїли велічавий протестний похід містом, який тривав 1 1/2 год.—Січовики виступали в мундурах. По закінченні походу устроєно протестне віче.

— 15. XI. 6. р. Провіденс, Р. Ай. відбувся протестний похід, поділений на д.точу, жіночу та чоловічу дивізії; брало участь 4.000 людей. Потім відбулося віче.

— 15. XI. 6. р. Детройт, Мич. відбувся похід та демонстрація перед польським консулятом; участь брало 7.000 людей. В поході українські жінки несли таблиці із такими написами «Польські жовнири насилують безсоромно жінок», «Польські жовнири катують українських дітей», «Польське військо рубиє українські школи», та ин. Муж жовнирів роздівано летючки, що інформували про польські звірства. Потім відбулося протестне віче.

— 15. XI. 6. р. Клівленд, Ог. мали місце демонстрації українців, в них брало участь 10.000 людей. Потім відбулося віче.

3. Престестні віча.

1) Дня 12. X. 6. р. відбулося віче в Трентон, Н. Дж. з промовами виступали: І. Морозко, О. Грибівський, Др. Минуга, І. Бородайкевич, І. Кушнір, В. Гасей, М. Кизима. Винесено протестні резолюції.

2) 19. X. 6. р. відбулося віче в Перт Амбой, Н. Дж. з промовами виступали І. Данишин, М. Лисак, О. Грибівський, Д. Галичч. Й. Букало, І. Заверчак. Протестній резолюції вислано до Ліги Націй, през. Губера, сен. Бора, секр. Стімсона та амбасадорів В. Британії, Франції, Італії, Японії та Німеччини. Зібрано 125.30 дол.—3) Горе самого дня відбулося віче в Бофало Н. Й. на якому промовляли Дешик, Д. Братусів; винесено протестні резолюції та зібрано 62.70 дол. — 4) 19. X. 6. р. відбулося віче в Торонто (Канада), при участі 500 людей; протестні резолюції вислано до різних чужинних урядів.— 5) 26. X. 6. р. відбулося віче в Вінніпегу, (Канада); промовляли: М. Стецишин, прот. СВ. Савчук. Резолюції вислано до департаменту закордонних справ у Отаві, до міністерства загран. справ у Лондоні та до Ліги Націй. 6) 26. X. відбулося віче у Ром. Н. Й. Промовляли О. Гадз, О. Грибівський, М. Мурашко, О. М. Насвинчук. Зібрано 69.67 дол. та винесено прот. резолюції. — 7) 19. X. було віче у Фініксвіл, Па. на якому промовляли Д. Грабовський, Др. Галак та М. Дармограф. 8) 26. X. на вічу в Арнольд, Па. промовляли о Сеньчук, А. Василік, П. Пасгер-нак і Глубин. Вислано телеграми до Вашингтону (Стімсон), сен. Бора і Ліги Націй; про це віче писала американська преса. — 9) 26. X. відбулося віче в Патерсон, Н. Дж., далі 10) Фол Рівер, Масс., 11) Ром. Н. Й., 12) Матапан, Масс., на яких внесено протестні резолюції та вислано і телеграфічно до різних чужинних установ. — 13) 19. X. відбулося віче в Детройт, Мич., на якому говорив М. Січпеський. — 14) 26. X. на вічу в Брумли, Н. Й. говорив Г. Бардак, В. Кедровсь-

кпій, Ю. Павчак, О. А. Лотович. Збірка 200 дол.—15) 26. X. віче в Пасейн вислало телеграфічний протест до секр. Стімсона.—16) 26. X. на вічу в Палмертон говорив Ст. Корпан; вислано телеграм до секр. Стімсона та Ліги Націй.—17) 26. X. відбулося віче в Сирентон, Па., на якому внісено протест та вислано телеграфічно до Вашингтону та Ліги Націй. Зібрано 137 20 дол.—18) 26. X. на вічу в Клівленд О., промовляв о. Л. Левицький; вислано протестні телеграми до Ліги Націй, великих європейських держав та до Вашингтону; зібрано 103 дол.—19) 24. X. Збори «Українсько-американського горожанського клубу» в Нью-Бронсвік, Н. Дж. вислали протест до Стімсона та Ліги Націй.—20) 31. X. віче в Ленсінг, Миш. вислало телеграфічний протест до Стімсона та Ліги Націй.—21) 31. X. Збори 27 товариств в Вилкс Бері вислали телегр. протест до Вашингтону, Ліги Націй, та англійського посла.—22) 1. XI. Збори 7 Відділів УРСОЮза в Шикаго вислали протест до Ліги Націй та Стімсона.—23) 1. XI. віче в Бейон, Н. Дж. вислало протестні телеграми до Ліги Націй і Стімсона.—24) На вічу в Клівленд, дня 2. XI. було понад 3 500 людей; промовляли Др. Галан, а по англійськи Др. О. Малицький, старшина амер. армії Гасин та о. Л. Левицький; віче організував комітет із 29 товариств; зібрано 1.000.—дол. 25) На вічу в Нью-Йорку, дня 2. XI. б. р. було 3.800 людей; промовляли М. Січинська, Др. Л. Цегельський, соц. кандидат на конгресмена Нормен Томас, проф. колюмбійського університету Тервел Смит, президент німецько-американської федерації Черл Обервагер; вислано протест до Ліги Націй та американського уряду; зібрано 730.—дол.—26) 2. XI. по демонстраційним похід відбулося віче в Австорії; головним бесідником був Др. Л. Милуга.—Того таки дня відбувся протестні віча в 27) Влімington, де говорив ред. Кедровський, 28) Бейон, де говорив ред. О. Ревюк, 29) Нью-Гейвен, де говорив Д. Галиччн, на яких зібрано гроші на рідний край та внісено резолюції протесту та вислано їх міжнароднім чинникам.—30) На вічу в Пітсбургу було 4.000 людей, а промовляв О. Грбівський та Джеймс Джан Дейвс.—31) Віче в Нью-Бритен ініціювало 8 організацій; промовляли Мерещак і Коліна; вислано телеграми до Стімсона та Ліги Націй.—32) На вічу в Савт Бруклін, Н. Й. 2. XI. говорив Др. Демидчук; вислано протест до Стімсона.—33) На вічу в Сиракюз, Н. Й. 2. XI. говорив о. Сидоряк; вислано протест до Вашингтону, Ліги Націй та Паріжа. 34) 5. XI. Збори «З.помогового Товариства Ж.нон» вислали телеграми до Стімсона та Ліги Націй.—35) 9. XI. відбулося віче в Вінніпегу (Канада), на якому говорив Др. Т. Дадаві, та внісено протестні резолюції.—36) 9. XI. віче в Флінт, Миш. вислало телеграми до Стімсона.—37) 9. XI. на вічу в Йонкерс промовляв Д. Галиччн; протест вислано до міжн. установ.—38) На вічу в Балтимор промовляв Др. Галан; телеграму вислано до Стімсона та Ліги Націй.—39) 9. XI. на вічу в Порт Дюервіс, Н. Й. промовляли о. Д. Микптяк та П. Прохиря; протест вислано до сен. К. Бавмеса.—40) 9. XI. відбулося віче в Сирентон,

Па. при участі 2.000 людей; промовляли по англійськи Джан Моран з Дюкін університету в Пітсбургу, Мек Доналд, юнійший дич, та Др. І. Кульчицький, а по українськи о. Клодинський та ін. Зібрано 456.44 дол.—Тогож дня відбулися ще віча 41) в Бінггемптон, Н. Й. та 42) Нортгемптон, Па., які вислали телеграми до Ліги Націй та Стімсона.—43) 15. XI. по протестнім поході в Нью-Йорку відбулося віче, яке внісело протестні резолюції.—44) Тогож дня відбулося віче в Сирентон, Па., на якому говорив М. Настасівський.—45) Віче у Вилкс Бері, Па. з 16. XI. вислало протест до Ліги Націй та Стімсона.—46) 15. XI. по демонстраціях в Клівленді відбулося віче, на якому говорили А. Біліньський, проф. Павловський, а по англійськи адв. О. Малицький, амер. полковник Гастіна, Др. В. Галан, Л. Левцький і о. прот. Хомницький; вислано телеграми до Стімсона та Ліги Націй; зібрано 900. дол.—47) 15. XI. по протестнім поході в Провіденс, Р. Ай. відбулося віче, на якому промовляли Д. Галан, о. В. Каськів, а англійською мовою о. Я. Скронький та П. Грудзинський резолюції вислано до Стімсона, Ліги Націй, Мусоліні, Мек Доналда, Бріяна, Апостольської Столиці, та редакції «Манчестер Гвардіан». —48) 16. XI. на вічу в Мізіранс, Па. пром. вляли ред. Хандога та о. Волошук.—49) віче в Бервін, Па. вислало 16. XI. резолюції до Стімсона та Ліги Націй.—50) По демонстраціях в Дтройт Миш 15. XI. відбулося протестне віче.—51) 16. XI. на вічу в Майнерсвил, Па організованим православною громадою говорили о. Й. Ялечко та В. Кедровський; внісені резолюції вислано до міжнародніх установ.

Заповіджено до сьогодні дальші віча в таких місцевостях; 52) Мінеаполіс, 53) Бофало Н. Й. 54) Нью-арк. 55) Філадельфія, Па. 56) Трой, Н. Й. 57) Рочестер, Н. Й. 58) Істон. 59) Бонд Брок, Н. Дж. 60) Елізабетпорт, Н. Дж. 61) Годсон, Н. Й. 62) Брайдпорт, 63) Мільоки. 64) Картерег, Н. Дж., 65) Нью-Гейвен. 66) Філадельфія Па., 67) Гемстед. 68) Централія, Па. 69) Лудлов, Мас. 70) Джансавн, Па., 71) Елізабет, Н. Дж., 72) Алентавн, 73) Маланої, 74) Мікіс Ракс, Па.

4. Офіційні інтервенції.

— Департамент стейту у Вашингтоні оголосив, що американській амбасаді у Варшаві поручено перевести дуже солідне дододження в справі Юстїна Федоринїна, американця українського походження, якого побрили польські жовніри. Дододження має переводити Джан Вилей, американський пленіпотент у Варшаві. Зазначено, що коли вплине на верх спазвдішше побиття американського громадянїна, то уряд піднесе протест.

— Польський амбасадор у Вашингтоні Філіпович у відповідь на статті в американській пресі про польський терор, писані очевидцями, заявив, що «в Галичині нема ніяких наїздів війська й поліції на села та що ніхто не лобиває селян, а коли і були які замінання в Галичині, то вони були ініспіровані совітами».

Протестна акція, яку поведено одночасно у різних державах, де перша протестна акція українців у світовім маштабі, а заравом небувала досі пропа-

ганда вззвотьних стремлінь українського народу. Як що недавно сотки саботаїв української підпольної організації заставляли поневолі звертати очі цілого світа на відносини у Східній Галичині, так з черги сотки протестних телеграм та меморандумів до різних чужинних осіб і установ, сотки віч, походів, демонстрацій по різних країнах, викладів, радіових допесень, тисячі статей у всій світовій пресі, летючок, брошур, розмов та інтерпеляцій інформували світ про наше незавидне положення під польською окупацією, подривали престиж ворожій державі і нації та зедиювали нам симпатії цілого світа.

І як із одного боку слід ствердити небувале досі заінтересовання українською справою у цілому чужинному світі, який найшов тільки слова гострого осудження польського терору, так з другого боку треба піднести факт одностайного, спільного протипольського фронту українського громадянства, де б воно не находилося, і небувале досі напруження у веденні протипольської акції та в заступництві людських прав частини українського народу, що находиться в польському уряді.

Нинче подаємо часинний огляд акції української еміграції в кількох європейських країнах, на підставі звітів, одержаних по кінець листопада б. р. Докідчення того звіту, як рівнож огляд протестної акції в інших країнах подамо в слідуячім числі.

Чехословаччина.

а) протестна акція українських організацій.

— Відділ «Організації Українських Націоналістів» (ОУН) вислав 7. X. б. р. протестну телеграму до Ліги Націй, а 14. X. до Бріяна та Мек Доналда. На Зборах Відділу 18. X. внісено протестну резолюцію з домаганням вислати міжнародньої комісії на ЗУЗ та негайної допомоги від Червоного Хреста. Зібрано 157. — Кч.

— Відділ ОУН. Пшбрам, вислав протестне меморандум до урядів великих європейських держав, Америки, Канади, Міжнародного Червоного Хреста, Ліги Націй та Апостольської Столиці в Римі. Рівнож виготовив заклик до соколів. До чеської місцевої преси вислано окремо виготовлені статті про польський погром.

— Відділ ОУН. Брно, влаштував 3. X. б. р. інформативні сходи про події на ЗУЗ. 8. X. вислав протестні телеграми до Мек Доналда, Курціуса, Бріяна і 2 до Ліги Націй. Від приїзджих із краю списувано інформації про польський терор та виспано референтів Пропаганди ПУН. Зібрано 344.—Кч. Для поодиноких редакцій чеських опрацьовувано статті про польський терор.

Відділ ОУН. Подебради, брав участь в організації протестного віча та в обробці краєвих матеріалів. На Зборах Відділу 3. X. внісено протестні резолюції,

— 5. X. в Празі Тов. «Єдність» влаштувало сходи, на яких очевидець інформував присутніх про чеську «нацифікацію». Зібрано коло 400.—Кч. на протестну акцію та заініціювано створення контактного комітету для ведення протест. акції. Представники різних організацій постановили негайно вислати протестні телеграми до Ліги Націй та урядів великих держав.

— Центральний протестний комітет у Празі, що повстав із контактного комітету, видав 20. X. апель до цілого світу на різних мовах, 22. X. влаштував віче в Празі яке внісело протестні резолюції, видав друковані брошури про польський терор чеською, французькою та англійською мо-

вою, видав 2 інформативні бюлетени українською мовою, вислав матеріал про «нацифікацію» і виникли до українських та чужинних редакцій і поодиноких осіб по різних країнах, та стояв у звязку з другими протестними комітетами.

— Протестний комітет у Пшібрамі вислав протестне меморандум до Міжнародного Червоного Хреста, Папи, Ліги Націй, урядів великих європейських держав та Америки. Дня 14. X. скликано протестне віче, на якому внісено протестні резолюції. 8. XI. уряжено панашхду за жертви польського терору. Вислано листи до англ. політиків Ротермера та Мальона, а також до подебрадських соколів. Зібрано на акцію 600.—Кч.

— Протестний комітет у Брні. влаштував 11. X. ширші інформативні сходи; плановане на 18. X. протестне віче поліція заборонила. 1. XI. члени Відділу ОУН. «Української Громади» та «Укр. Студ. Спільки» голодували цілий день та зіїлилися під пам'ятником поляглих українських стрільців, віддавши мовчазну пошану героям. Протестне меморандум вислано до 14 європейських і американських держав та до Ліги Націй. Крім того вислано окремі листи ріжними мовами до Червоного Хреста та його філій у 11 державах.

— За ініціативою Відділу ОУН у Ліберці та при співпраці з Допом. Комітетом і Укр. Професійним Союзом відбулося 1. XI. публічне віче яке внісело протестні резолюції та зібрано Кч. 200.—

— Заходами 23 українських товариств у Подебрадах відбулося 1. XI. протестне віче, що внісело резолюції проти польського терору, домагаючися вислати Союзом Народів окремої слідчої комісії на ЗУЗ.

— У Братиславі відбулося 1. XI. листопадове свято, на якому зібрано 250.—Кч. на протестну акцію та утворення протестний комітет. Комітет вислав меморандум до Ліги Націй та Ліги оборони прав людини і громадянїна.

— «Народня Українська Рада» вислала 5. X. меморандум до Ліги Націй та Ліги оборони прав людини і громадянїна.

— Головний політичний комітет УПСР вислав 5. X. лист до Міжнародного Бюро соц.—революційних партій та до поодиноких соціалістичних партій II. Інтернаціоналу.

— З ініціативи Групи с. р. оспувалося в Празі пресове бюро «Українська кореспонденція», яка від 4. X. почала видавати бюлетени чеською мовою що другого дня, а від 7. X. бюлетени українською мовою, де оголошувано матеріал про польський терор.

— Товариство письменників і журналістів у Празі вислало в жовтні меморандум до Ліги Націй та до Ліги оборони прав людини і громадянїна, як рівнож до союзів письменників і журналістів інших народів.

— Українська часопись в чеській мові «Укга-жіпа» присвятила своє 8. і 9. числа краєвим подіям та протестаційній акції.

— «Центральний Союз Українського Студенства», Прага, вислав 6. X. телеграму до Союзу Народів.

18. X. відбулася в церкві на Пішкіпах, у Празі, панахїда за Краєвого Команданта УВО соти. Ю. Головинського, вбитого ляхами, та за інші жертви польського терору.

— Ген. В. Петрів в імені «Дуги» та «Січ-вників» вислав відозву до Світового Інтернаціоналу в Люцерні.

Протестна акція української еміграції в Європі.

Польський терор над українським населенням при «нацифікації» Східної Галичини поставив враз всіх українців у всіх країнах світа на ноги.

— Празький відділ УРС видав відозву до робітників Європи і Америки в справі польських виступів. Відозву передала центральному комітету професійних союзів в ЧСР окрема делегація, яка широко інформувала чужинців про краєві події.

— Український «Пласт у ЧСР» видав відозву чеською, німецькою, французькою і англійською мовами, яку розсилали до різних пластових і спортивних організацій світу.

— «Сюз українських емігрантських організацій у ЧСР» видав 6. X. меморіал різними мовами про краєві події.

— 8. XI. Збори «Об'єднання українських студентів—техніків» внесли резолюцію протесту проти польського терору.

— 27. XI. Управа Українського Академічного Товариства внесла протестні резолюції.

— «Українська Університетська Група Міжнародної Федерації для Ліги Націй» приєдналася до протесту Центрального Комітету.

— У Моравській Оставі українська колонія влаштувала протестне віче, яке внесло відповідні резолюції.

б) акція чужинців і інтервенції.

— Чехословацька Жіноча Ліга миру і свободи видала відозву до чехів із протестом проти переслідувань українського населення в Східній Галичині. Рівночасно Ліга звернулася до Чорного Хреста в Женеві з домаганням вислати допоміжну комісію до Східньої Галичини.

— Польський заступник у Празі протестував перед офіційними чеськими чиновниками з приводу протестної акції українців у ЧСР та протицеських виступів чеської преси.

Німеччина.

— Дня 19. X. б. р. відслужив о. Др. П. Вергун у Берліні жалібну панахиду за трагічно загиблих: соти. Ю. Головинського, студ. І. Болдара та інших жертв польської «пацифікації». Панахиду влаштували «Союз українських Старшин», «Українська Громада» та Тов. Техніків «Основа». Зібралась вся українська колонія. Між присутніми були і німці.

— Дня 3. XI. б. р. відбувся в Берліні протестний збори, сполучені зі святом 1. Листопада. Присутніх українців та німців привітав Др. З. Кузеля. Реферат виголосив соти. Р. Ярий. Зверги прочитано оригінальні документи про польську «пацифікацію», підпери знімкам. На святі були присутні представники різних німецьких організацій та представники інших народів; литовці, вірмени, грузини, хорвати, болгарини, азарбеїджанці та ині. Промовляли Др. Гіншель, президент «Дойтшер Ослбунд», Др. Бовершен, представник «Остмаркферайн», Др. Фиттінгер, професор техніки в Шарлоттенбургу, майор Вагнер, канцлер «Штальгелму», тайний державний радник Куні, майор барон фон Ауценрід, представник «Банд дер гаймайтронен Вест-унд Остпрройсен», студ. Нізе, представник «Остмарк», полк фон Боде, представник Союзу німецьких національних організацій, В. фон Гарце, заступник «Гренц улд Аусландіспетітут», реферндар Кофка, представник «Дойтшер Гошшульрінг», шефредактор Др. Фішер, Др. Г. Льюен заступник німецьких буржешафтів та инші. В. імені болгар промовляв болгарський генераль-

ний конзуль Йоцов. В імені грузин, вірмен та азарбеїджанців говорив князь Дзулукідзе. Крім того, напіли телеграми та листи від різних товариств та організацій. Внесені протестні резолюції які вислано до Ліги Націй. Численні кореспонденти німецьких часописів, що були присутні на святі, писали наступного дня про відбуте свято у своїх часописах.

— В Берліні працювало безперервно українське пресово—інформаційне бюро, що стояло у звязку з численними журналістами різних народів та німецькими редакціями.

Франція і Бельгія.

а) Акція українців.

— Заходами Відділу ОУН, «Студентської Громади» та «Української Громади» улаштовано в Парижі віче, на якому промовляли ген. Капустянський та Др. Студинський. Внесені протестну резолюцію, яку вислано до Ліги Націй, та переведено збірку на політичних в'язнів. Вислано привіт проф. Мартелю за його прихильне становище до українців у виданій ним книзі.

— Відділ ОУН в Оменур вислав телеграфічний протест до Ліги Націй, а 17. X. б. р. улаштував віче, яке внесло протестні резолюції та заслало їх до Ліги Націй.

— Відділ ОУН в Ньютанні вислав 19. X. б. р. телеграму до Ліги Націй. Крім того вислано меморіал, підписаний 44 особами.

— Заходами Відділу ОУН в Кресо відбулося віче, яке вислало протестну телеграму до Ліги Націй.

— Заходами Секретаріату ОУН у Бельгії скликано протестне віче в Льєжі 4. X. б. р. на яке прибули українці з Льєжу, Соренто та околиць. Ухвалено резолюції протесту, які вислано до Ліги Націй, губернатора Льєжу, през. Льєжу, архієпископа льєзького, чотирьох місцевих часописів, ректора університету, союзу професійних бельгійських спілок; міністерства закорд. справ Бельгії, Франції, Англії та Італії.

— У Брюсселю (Бельгія) українське пресове бюро, ведене Політичним Референтом ОУН, видавало бюлетени французькою мовою та інформувало чужинців про краєві події.

— «Українська Громада» в Парижі вислала 20. XI. б. р. протест до Ліги Націй.

— Др. Панейко в Парижі, вислав 28. X. б. р. телеграму до Ліги Націй, Міжнародного Червоного Хреста, Мек Доналда, Вотсона, англ. публіциста Сгіда, редакції «Times» «Daily Herald» і «Observer», В. Мартіна та Др. Fanqueta.

б) Акція чужинців та інтервенції.

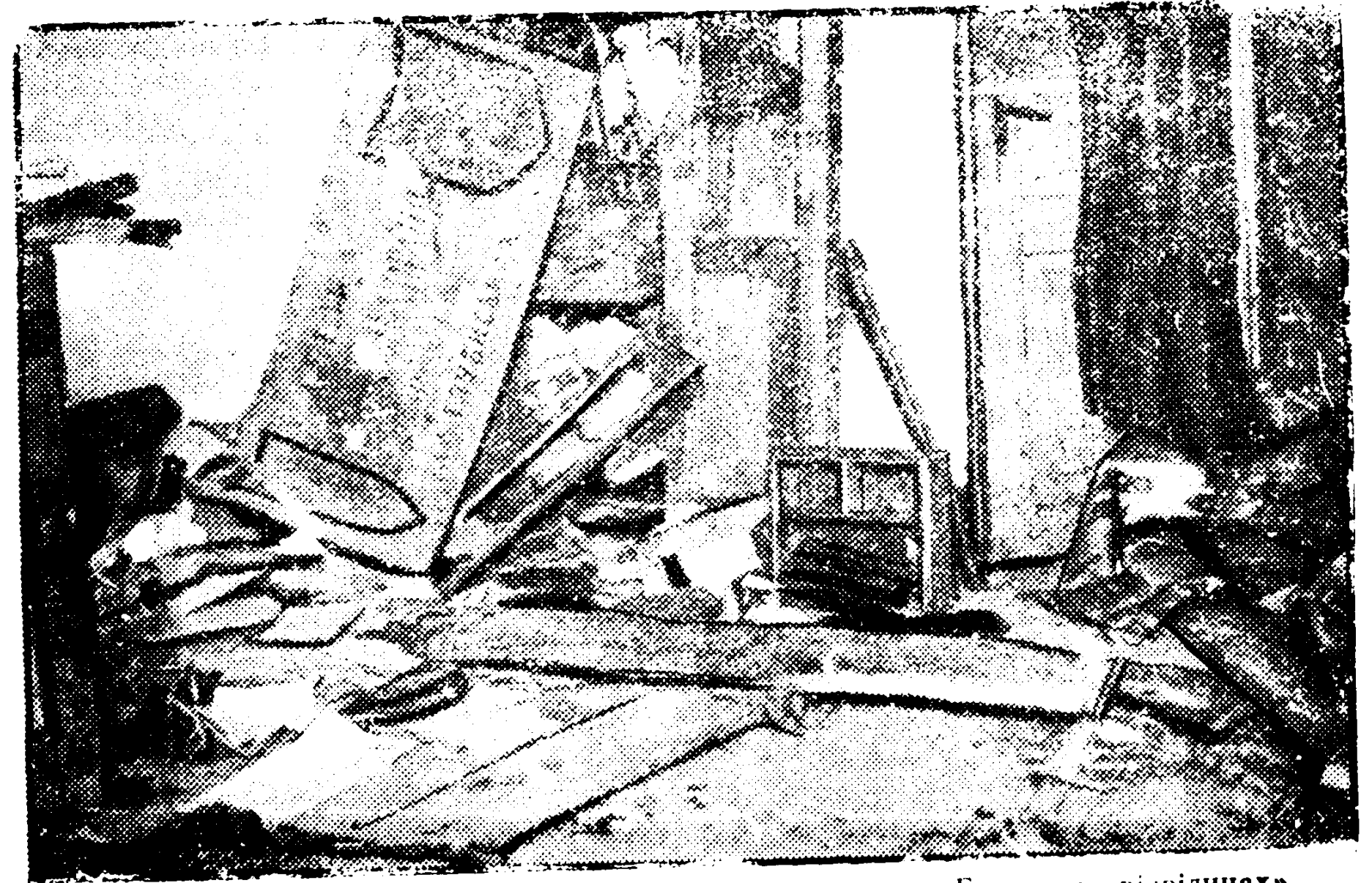
— Центральний Комітет Ліги прав людини та громадянина обговорював 30. X. справу польського терору та ршив вислати з Франції, Німеччини та ЧСР свої комісії до Сх. Галичини для розсліду подій.

— Французький посол у Варшаві зробив кілька демаршів перед польськими урядовими колами в справі «пацифікації» Східньої Галичини; демарші своїм змістом зробили гнеточе враження на ляхів які не думали, що французький уряд так пильно слідить та так добре поінформований про східньо—галицьку справу.

Чужа преса про УВО та про події в краю.

— «Pravo lidu», Praha 18. X. оголошує велику статтю Dr. V. Charvata: п. я. «Pacifikace východu Halice». У статті автор пише між иншим: «У добі розквіту своєї популярности говорив Пільсудскі про потребу згоди з українцями, зійшовся близько з петлюрівцями, осуджував вибрики польського шовінізму та марив про витворення польсько—української унії, яка простягалась би від Балтики аж до Чорного Моря. Гарні слова перемішувалися з чарівними снами в його політичних комбінатіях, які однак не мали реального бажання шокійного вирішення польсько—українського спору». Українське питання прибирало небезпечного забарвлення для мирного розвитку стосунків у Східній Галичині. У поліційній атмосфері розвинулася підземна терористична українська організація «Коли в серні б. р. почали виникати на галицькій землі пожежі панських маєтків та селянських господарств, польська націоналістична преса приписала всі ці пожежі на рахунок тайної української організації». «До пожеж на провінції незабаром прилучилися бомбові атентати та саботажі (зокрема на залізницях), які викликали, як пімсту, атентати польської академічної молоді на українські інсти-

туції у Львові. Націоналістична польська преса почала скажений наступ на українців та кликала владу до найгостріших репресій». «Пільсудскі засліплений перевагою своєї капральщини над польською демократією, зачав «заспокоювати» Східню Галичину на взірць царської влади. Вислав до Східньої Галичини своїх уланів, щоби «пацифікувати» українське громадянство. Шовіністична польська преса шалено раділа над «успіхами» карних експедицій та у своєму засліпленні проголосувала, що український нарід треба змусити до співправці з поляками. Вогнем та мечем хоче сьогодні Пільсудскі вимогти лояльність од українців. Не треба більшого доказу упаду державної польської думки за диктатури Пільсудського, як партизанська війна в Східній Галичині. «Пацифікація» того краю є справжньою трагедією. Роздмухала глибоко ненависть та неприязнь між двома славянськими народами. Витворила атмосферу, в якій буде добре зростати тільки взаємна ворожнеча та недовіра, інтриганство, насильство та терор. Ця «пацифікація» кличе до життя підземні організації та підсилює в багатьох українцях віру, що мирне порозуміння з Варшавою є неможливе. Поліційні

Кооператива «Спільна Праця» в Кадлубиськах, пов. «Броди, по відвідинах» карної експедиції.

та уланські відділи ускладнили внутрішньо—політичні відносини в Польщі. «Пільсудскі хотів показати національним меншинам овій п'ястук. Це правда, що він застрашив та стероризував цілу Східню Галичину, але своїми уланами Польщі не поміг. За його рішення болшого українського питання буде Польща покутувати довгі літа».

— «Čech» Praha. 21. X. Josef Obr: «Ukrajinci a jejich boj za svobodu». У статті автор пише між иншим:

«Стало ясним, що польський натиск на українців викликав безперечний опір. Національна свідомість українців розвинулася в таких умовах цілковито, а тому виникли таємні українські організації, метою яких є незалежність і воля України. Ці таємні гурти є в сталім звязку з еміграцією, а їх коріння заглибилися не лише в середній Європі а й у Радянській Росії. «Останніми часами можна спостерігати серед українцями великий

рух до самостійности, себто, до утворення з окремих частин української землі одну цілість».

— «Prítomnost», Praha. 5. XI. б. р. Dr. Fraňko: «Kam spřeje Polsko?» у статті автор між иншим пише:

«Земельна реформа, ведена владою в 1923—28 р. виключно на українській, білоруській та литовській території, розділила загарбану землю в дев'ятьдесят процентах ад нос прибулим польським колоністам і легіонерам без огляду на те, що осіле різляче населення має 27% безземельних та 70% малоземельних, а тільки 3% припадає на самостійні господарства. Між польськими колоністами і українським осілим населенням панує досі военний стан. З одного боку нові маєтки озброєних польських колоністів, з другого бунтівничі хвилі українських селян. Висліді: підпали польських маєтків, нищення колоністів, карні военні експедиції проти українців.»

«Відпир польській владі і оборону перед нею веде від 1921. р. тайна українська військова організація, про вчавки якої часто читаємо в часописах». «Останнє півріччя принесло дальніша загорстевня відносин. По кількох великих політичних процесах, що закінчилися надзвичайно гострими засудами, приборав на собі відпир українців. Недавнє відрізання Львова від телефонічного й залізничного сполучення зі світом протягом цілої ночі мало метою звернути увагу світа на небезпечну ситуацію».

— «The Nation». Нью-Йорк з. 5. X. містить статтю M. A. Hallgren — а. п. з. «The Polish Terror in Galicia». В статті пишеться між иншим:

«Ві 1918. р. Польща пробувала ріжними способами приборкати тих бунтівників (українців) наперед силою зброї, потім удавано політичною ввічливістю, а в новітніх часах при допомозі виховання, що застосовується скрізь по Європі супроти національних меншин. Вислідом тих старань Варшави було те, що довго тліючий опір українців проти польської крадіжки їх незалежності вибухає у формі теперішнього бунту проти польського панування. Як повідомляють телеграми зі Львова, надруковані в польських, німецьких та англійських газетах, той бунт проявився підпадами. Українські селяне підняють власність багатих польських поміщиків, що з давніх часів були панамі тої провінції. Тепер Пилсудскі намірився, мабуть, знов хопитися ще раз старої імперіалістичної зброї військового нападу, щоб втихомирити мешканців. Але це ще покажется, чи виховання пострахом і насадкою потрапить збільшити любов українців до польського панування. Українці з Східної Галичини не мають нікого хто мігби говорити за них перед Лігою Націй. Як кажуть американські кореспонденти, їх петиції і жалоби постійно мандрували до коша, тому що в секретаріаті Ліги Націй нема нікого, хто дбавби про тих людей. Тому не можна дивуватися, що українці в Галичині вибрали інші, більш безпосередні способи, щоб говорити про свої кривди.»

— «The New York Herald Tribune», Нью-Йорк. 16. X. б. р. друкує велику статтю John'a Elliot'a в якій між иншим писано.

«У трьох воевідствах, на які поділена Східна Галичина—у Львівським, тернопільським та ставіславським—виконано протягом останніх з місяців щось із 200 підпадів маєтків польських землевласників. Цією акцією керувала терористична українська військова організація, яка заміряє до визволення Східної Галичини з під польської влади та до створення враз із теперішньою совітською Україною незалежної української держави. Ось так повсталаб велика держава від Каспійського моря аж до границь Малярщини. Головою тої таємної організації є Е. Коновалець, що кермує операціями з Женевы, яка колись була місцем захисту Леніна і Троцького. В 1920. р. Коновалець почав творити українську військову органі-

зацію, коли то українське військо перемогли поляки. Рік пізніше він був змушений втікати зі Львова, бо брав участь у нелегальній акції. Він наперед привбув до Берліна, однак пізніше перенісся до Женевы. Кажуть, що організацію широко підтримують грошевими допомагами численні українські колоністи, що живуть у Канаді. Як довідуємося, як раз канадійські українці настоювали, що вони хочуть бачити щось за свої гроші і це було причиною розпочаття останньої саботажної акції у Східній Галичині в червні».

— «Lietuvos Aidas» оголошує статтю французького вченого Рене Мартеля, який між иншим пише:

«В Парижі поляки зачали офензиву мовчанки. Французька преса повинна мовчати про ті жорстокости, що творяться у Східній Галичині. До редакцій повинні плинуть чеки. Зпочатку опубліковано кілька телеграм, де українських терористів поставлено нарівні з комуністами. Однак, завдяки Женеві і в першій мрі німецькій пресі, правда таки виїшла на верх».

— «The New York Herald Tribune» Нью-Йорк. 16. X. пише:

«У Східній Галичині панує майже стан горожанської війни. Через шле літо підземна українська організація вела кампанію систематичного нищення вогнем фільварків і стирт польських землевласників. Ці підпали пригадують методи ірландських терористів із 80-тих років минулого століття. Поляки відповіли гислякою військової карної експедиції до Галичини. Звірські методи цих експедицій і каранія без розбору винних і невинних викликали протест цивілізованого світа і збільшили напруження, що панує між двома народами в Східній Галичині».

«Slowo Polskie», Львів, орган, що послідовно побороє УВО, в числі з дня 11. X. б. р. писало:

«Треба признати, що вбійні Головінський був далеко чесніший, ніж провідники УНДО, що з ним конферували. Бо він тоді їм заявив, що особисто кандидувати не буде тому, що він у своїм сумлінні не погодивби польського шлюб'у на вірність польській конститутції зі своєю властивою працею провідника організації боевої та протидержавної. Нині о. митрополит Шентицький, п. Левицький та інші віднекують від участі в антидержавній акції. Сипляться інтервю та заяви льояльності супроти польської держави. Отже, або в місяцях червні, липні і серпні українська суспільність не почувалася на силах приступити до ліквідації саботажної акції, або не старалася ліквідувати злочини, що були їй на руку. В обох випадках нинішні представники української суспільности виказали що не повинні називатися репрезентантами й провідниками своєї суспільности та повинні уступити своє місце тим, що більше етики й моралі посідають в серцях, або мають більше послуху в своїм середовищі».

Дещо про Я. Чижа та його агітацію проти У.В.О.

Ми дістали лист, висланий з Нью-Йорку дня 1. серпня 1930. р. про реферат п. Чижа в «українським Народнім Домі» в Нью-Йорку дня 13. березня 6. р.; у листі пишуть таке:

... «Про УВО сказав Чижа між иншим таке:» А тепер на кінець моєї лекції розкажу вам про одну цікаву організацію, а радше

горстку людей, що називають себе УВО, себто «Українською Військовою Організацією». Може дехто думає, що в тій нібито військовій організації є справжні революціонери, але я знаю, що ні. Бо щож вони путнього дотепер зробили або роблять зараз? Чи те, що пишуть дитину підпалити купу соломи якому

дідичеві, або виконають яку партацьку роботу і то неудачно, можна назвати роботою революційною? Ніколи! Але є багато різних молодиків, яких заманено до тої організації платнею 50.—дол. місячно, но і такі герої мають за що пити, в карти грати, валяючись по каварнях. Коли я приїхав до Галичини, по пару днях приходить до мене таких двох молодиків і кажуть: «ми є члени УВО, в імени команди приказуємо Вам опустити Галичину як найскорше». А я насміявся з них, викинув їх за двері... От така то ціла УВО. Ще кілька днів шукали за мною по каварнях, але мене ці панки не знайшли». На салі зчинилось замішання. Піднеслось кілька голосів проти Чижа. На запитання одного з присутніх: «чи американські українці повинні підпірати УВО, Чижа відпвів, що ні. бо ті гроші не йдуть на визвольні змагання нашого народу, але на п'ятику панків з УВО. Під присягою стверджуємо правдивість написаного, на що кладемо власноручні підписи: Никола Горін, в. р. Василь Сцібайло в. р. Данило Леськів в. р.»

Що ж на це відповісти? Передусім скажемо дещо про побут п. Чижа в краю Я. Чижа вибрався до краю, щоб на місці—зібрати матеріали проти УВО. Ще з Америки заповів він своїм краевим спільникам, що «іде до краю робити порядок з УВО.» Першим кроком у цьому напрямі були наради Я. Чижа в Парижі зі славнозвісним полк. Чеботаревим, що є на службі польської розвідки. Чеботарів був знаний у цілій Українській Армії як «кат Чеботарів». Це б. начальник контррозвідки, що проти волі війська й самого Головного Отамана Петлюри, заарештував полк. П. Болбочана й розстріляв його, довівши перед тим до божевілля. Він рівнож досі не очистився від закидів йому зроблених що саме він був ініціатором і організатором вбивства полк. Ген. штабу Ю. В. Отмарштайна, б. начальника корпусу київських Січових Стрільців, одного з перших членів—організаторів УВО, та знаного противника «чеботарівщини». Будучи в порозумінні з польською дефензивою, Чеботарів скермував слідство в справі вбивства проти приятелів вбитого, щоб тим способом не тільки зслонити себе, але й легким коштом позбутися дальших противників. Однак згадані приятелі зібрали докази вини Чеботарева, так що польський окружний карний суд у Каліші, на вирозний наказ з Варшави, припинив слідство. Політичні вислуги Чеботарева полякам, доноси і провації на українських діячів, не тільки емігрантів із В. України й Волини, але й Галичини (процес Мельника), як і взагалі служба його при розвідчому відділі польського Генерального штабу, це річі загально знані. Нині Чеботарів є на службі в майора Сухенена, начальника відділу безпеки публ. при міністерстві внутр. справ (того самого Сухенена, що недавно приїздив до Львова ліквідувати УВО! в характері інформатора від «справ українських».

Чи Я. Чижа того всього не знав і не знає? Знає це він добре, бо це знають всі українці, а зокрема спільники Я. Чижа в краю. І ось як раз до того Чеботарева звернувся Я. Чижа по «урядові матеріали» проти членів УВО. Ті урядові матеріали Я. Чижа таки дістав і пробував навіть використати їх в краю, але найшов обмаль наївних, що захотілиб повірити

йому та чеботарівським «урядовим матеріалам». Коли Я. Чижа буде тому всьому перечити то ми подамо на доказ правди назвиска спільників Чижа, які ствердили, що Я. Чижа хвалюється тими «урядовими матеріалами», що їх одержав од Чеботарева.

А тепер далі: Я. Чижа приїздить до Львова. Має американський пс на власне імя, замешкує в готелю «Народна Гостиниця», явно і славно. Значить поліція з мельдункової карти знає про його побут. Але крім того, Я. Чижа буває собі в публичних льоналах, реставраціях каварнях, театрах, виступає з голосними промовама на партійних зборах і нарадах, бере участь у зборах «Укр. Тов. Оп ки над інвалідами», «Червона Калина», Т-ва «Луг», перебуває довший час у своєї рідні в Самборі, відвідує знайомих, їздить по всій Галичині, їздить по Волині, словом «робить сенсацію». Дехто навіть дивується: бо ж ще й до нині дійсний «гончий лист» за ним прокуратора з 1921. р.; але товмачать собі це так: Чижа має американський пашпорт, а це заручує в Польщі недоторканість, що її навіть соймові послі не мають.

Повних сім тижнів робив п. Чижа сенсацію. Та несподівано боевики УВО, при слідкуванні за польськими агентами і провокаторами, відкривають цікаву річ: Я. Чижа має звязок із польським агентом Купрянцем та польським провокатором Курахом, відбуває з ними наради, ба навіть дає їм певні завдання, намірені проти невивігдних йому членів УВО. Може Я. Чижа, не знав, хто такий Курах і Купрянець? Зав прекрасно, бо про них не тільки «Сурма» писала але краєві приятелі п. Чижа судилися з тими особами! Цього було боевикам уже забагато, тимбільше, що знали вони про провокаційні виступи Чижа проти УВО на американським терені. Двох молодих юнаків звертаються до Я. Чижа з пересторогою: Вашу діяльність в Америці та ваше перебування у краю осуджують старі активні боевики, а тому закликаємо вас опустити край добровільно, бо у противному разі знайдемо на вас інший спосіб».

І нараз нова несподіванка: польська поліція заарештовує Я. Чижа за стару справу ще перед вісьма роками, розглагошує про це польська преса, а радикальний «Громадський Голос» розписується про—мученика тов. Чижа. зразу годі було зорентуватися, що власне сталося. Не маючи ще точних даних про цілу справу Чижа на краєві терені (тяжке порозуміння з огляду на конспірацію!), Команда УВО рішила допомогти Чижеві вирватися з тюрми, куди він попав ні за «цапову душу» та звернулася до приятелів Я. Чижа з пропозицією, що мала уможливити Чижеві негайно вести свою непричетність у закидуванні йому злочині.

Та на превелике диво, замість поляки, організація зустрілася із ординарним закидом Я. Чижа, що, мовляв, УВО сама спровокувала його арешт! Між тим приятелі ударили в всі дзвони в Америці: пішла збірка «на оборону товариша мученика» та порушено дружини в урядових американських колах. Одне слово—пішла велика реклама для Я. Чижа, як великого революціонера. Бо і справді, їздив сюди і Др. Мишуга, і ред. Ревюк, і Галичин, і Др. Кібзей, та багато інших, а тільки одного Чи-

жа, великого революціонера, не охоронив американський пас! Є однак деякі люде, що так розумують: що ж залишалось Я. Чижевi на жадання бoевикiв негайно опустити Галичину? Вертати з опущеним хвостом до Америки? Залишатись тут наперекiр УВО? А так спiк вiн нараз двi печенi: з одного боку став великим революціонером—героєм—мучеником й то легким коштом, бо вневдовзi слiдство проти нього припинено, й вiн вийшов iз тюрми, а з другого боку прибав тавро на УВО, мовляв, вiддали мене в польськi руки з пiмсти за приватнi порахунки!

По виходi з тюрми вернув Я. Чиж до Америки з авреолею мученика, i є предметом дальших сензацiй: пише спомини з тюрми, дає вiдчити, iнформує про УВО, тощо. Як не вiрити йому, коли був на мiсцi, сидiв у тюрмi, говорив iз бoевиками УВО в тюрмi?! Дивно тiльки, чому Я. Чиж розпинається проти УВО перед непоiнформованим американським загалом, i чому вiн тут у краю, куди йшов «робити порякок з УВО», не пiднiс у тiй справi нiде свого голосу чито на партiйному, громадському, становому чи иншому форумi, а щойно, втiкши за океан, стрiляє з поза плота?! Однак для нас це не дивно: бо тут, у краю, люде знають, тут справу можна легко вивести на чисту воду, тут є свiдки, документи, тощо, i тут далеко з брехнею не зайдеш. Не те в Америцi, там нема нiкого, щоб на мiсцi негайно завдати брехню Я. Чижеви. От напр., читає там Я. Чиж реферат про полiтичних вязнiв, i всi слухають, та похваляють собi, як то Я. Чиж турбується нашими полiтичними вязнями. У нас у краю, по такiм рефератi, зараз забравби слово чи якийсь вязень, що, власне, вийшов iз тюрми, чи оборонець, чи хтось инший та розповiв би, що Я. Чиж у тюрмi навiть не радо дiлився цигарками з товаришами недолi, тими цигарками, що й куповано за грошi, зiбранi в Америцi на оборочу «мученика» Чижа. А яку моральну помiчнiс Чиж вязням? От вiн доказував засудженням на довгу тюрму членам УВО, що вони жертва провокацiї членiв Команди УВО. Справдi велика моральна пiддержка. Хай би Я. Чиж тепер показався на очi тим людам, коли вони вже перевiрили наклепи п. Чижа!

Звертає увагу те, що Чиж досi виступав проти УВО саме тодi, коли вона проявляла живiщу дiяльнiсть, i виступав проти тої дiяльнiсти, а, напр., нiколи не лаяв УВО за бездiяльнiсть. Виступав, отже, тодi саме, коли i поляки виступали. I так за листопадовi подiї в 1928. р. що звернули на себе увагу цiлого свiта, напали на УВО з одного боку—ляхи, а з другого—Чиж; ми про це своєчасно ширше писали вказуючи, що Чиж уживав не тiльки тих самих метод, але й тих самих речень i слiв, що i вшехпольська брукова преса. Був замах на «Всходне Таргi», що рiвнож звернув увагу цiлого свiта, було те саме. А тепер, коли остання саботажева акцiя УВО, звернула на себе увагу цiлого свiта, повторяється стара iсторiя.

Однак зробили б ми полякам велику кривду, колиб сказали, що Чиж уживає тепер тих самих метод, що вони; бо Чиж уживає

далеко гiрших. От, напр. вшехпольськiй «Львовскi Курер Поранни», що найбільше нападає на УВО, пише (5. IX що «ножний це легко зрозумiє, що насильств вбивства УВО доконує найбільше група нiлькотисячна; однак здорове мiркування рiвночасно каже, що дiяльнiсть така вимагає вiдповiдної атмосфери, що йi витворює цiлий українськiй сеператизм». На вшехпольськiм вiчу у Львовi проти УВО, ствердили поляки, що «злочини українськiх саботажистiв, це не тiльки робота якоїсь занархiзованої групи з. т. зв. УВО, але тiшитись вона пiддержкою цiлого українського суспiльства». Але Я. Чиж говорить, що УВО це «горстка люде» й то така, яка стiрається на зваблених платних молодикiв — картярiв! Про «картярiв», «що валяються по каварнях» досi нi одна найбiлш брукова польська газета, як довго iснує УВО, нiколи не наважувалася писати правду не тому, щоб не плюгавити пам'ятi членiв УВО розстрiляних i тих, що загинули на шибеницях, чи запроторених на довгi лiта до тюрми, й не тому щоб не уражати тих, що тепер своїм життям вагають при роботi, але просто тому, що кожний, навiть поляк таку часопис висмiявби: бо коли «члени УВО валяються по каварнях», то хто ж тодi робить тi атентати й саботажi? хто, напр., перевiв останню саботажеву акцiю? Цiлий свiт говорить про ту акцiю, самi поляки аж до змудження повтаряють, що «робота УВО має на цiлi скомпромiтувати польську державу на мiжнароднiм ґрунтi й пiдтвердити думку, що границi Польщi є нетревалi». Але в Чижа це «пiдпалення дитиною купи соломи якомусь дiдичевi», все це купи сiчки варто, все це «партацька робота», «й то невдачна». Був Я. Чиж у краю: чому вiн не показав хоч на однiм вчинку, як має виглядати правдива революцiйна робота? Чому вже нарештi хочби не напише про це?! Польськi державнi експерти (ради. Iвахiв) публично, на судi, стверджують, що «метою УВО є здобуття незалежної, нацiональної, та соборної української держави через революцiю, а засобом, що веде до того, є пiдготовка збройного повстання проти окупантiв українських земель; УВО творить завязок будучої української армiї. А. Чиж твердить, що грошi, якi йдуть на УВО, «не йдуть на визвольнi змагання нашого народу, але на пiятику членiв УВО».

Взагалi цiкава особа Я. Чиж: веде вiн наради i збирає матерiали проти УВО вiд польського розвiдчика Чеботарева, що стоiть на службi Сухенка; Чеботарiв убиває членiв УВО, Сухенек «лiквiдує УВО» в краю, а Чиж «робить порякок» з УВО в Америцi. А далi: Чиж укладає з польськими провокаторами плян як знищити проводирiв УВО, i zarazом голосить на всi боки, що в Командi УВО сидить—провокатор! А найцiкавише те, що спiвпрацюючи з польськими шпiонами, провокаторами й агентами та ведучи пiдлу роботу проти одиної революцiйної української органiзацiї сам Чиж залишається українським мучеником, героєм та великим революціонером! I справдi цiкава особа! Найвищий час, щоби нею зацiкавився українськiй загал в Америцi.